

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM GRAECORUM
ET ROMANORUM
TEUBNERIANA

APULEIUS III
DE PHILOSOPHIA LIBRI

EDIT
P. THOMAS

LIPSIÆ
IN AEDIBUS H. G. TEUBNERI

From the library of
PHILIP WHALEY HARSH
1905-1960
Professor of Classics at Stanford
1937-1960

APULEIUS MADAURENSIS
APULEI OPERA QUAE SUPERSUNT
VOL. III

APULEI PLATONICI
MADAURENSIS
DE PHILOSOPHIA LIBRI

RECENSUIT
PAULUS THOMAS

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI LIPSIAE MCMVII

878.9

A651t

Henry Potbury
1940
Rustarrick 1943

GULIELMI STUEMUND

MEMORIAE

S.

PRAEFATIO.

Apulei scripta quae sunt de philosophia primus ad artis criticae leges recensuit Aloisius Goldbacherus, cuius editio prodiit Vindobonae a. 1876. Perspexit enim omnes codices, quibus haec opuscula continentur, ex uno eodemque archetypo perquam mendoso fluxisse, esse autem in duo genera dividendos, quorum alterius sunt Monacensis 621 (M), Vaticanus 3385 (V), Gudianus 168 (G), Parisinus 8624 (A), alterius Parisinus 6634 (P), Laurentianus plut. LXXVI cod. 36 (L), alter Florentinus, olim Marcianus 284 (F); denique prioris generis librorum maiorem fidem et auctoritatem esse. His observationibus nixus scriptoris verba ratione ac via conformavit. Sed magnopere dolendum est codicem Bruxellensem 10054—10056 (quem littera B signamus) ab illo viro docto alioqui de Apuleio optime merito prorsus neglectum esse.

Liber est membranaceus forma quadrata maiore. Folia sunt numero 75, versus paginarum 23. Primum folium vacuum est, nisi quod in recta pagina manus XII. saeculi philosophiae formulas exaravit. Foliis inde a secundo recto usque ad LXXV. rectum Apulei opuscula continentur. In folii LXXV. recti parte inferiore medicinalia praecepta *ad epilepticos* (sic) addita sunt. Scriptus est liber saeculo, ut videtur, XI. ineunte. Duas autem manus discernimus, quarum altera, quae inde a versu XVI. folii XX. versi (p. 44, 7 ed. nostrae) his verbis: *quae pars terrena* incipit, antiquius scripturae genus expressit.¹⁾ Verba continuata, quae frequentissime occurrunt, lineolis rectis adhibitis

1) Vide tabulam photographicam, quam inseruimus commentationi nostrae, cui titulus *Étude sur la tradition manuscrite des oeuvres philosophiques d'Apulée*, p. 108 [p. 8]. Ibi 'fol. 15 v°' reponendum est 'fol. 20 v°'.

separavit posterior manus, syllabas distractas coniunxit, sed saepe ita inepte ut risum vix tenere possis. De correctoribus infra dicemus.

In superiore margine folii II. recti haec legimus: *Iste est liber hospitalis sancti Nicolai prope Cusam*. Hoc codice in edendis Apulei operibus usus est Bonaventura Vulcanius Brugensis¹⁾ (a. 1594), qui ut eius bonitatem intellexit, ita levi brachio egit; nam et ipsius primae manus et correctorum lectiones aliquot, quae quidem ei potissimae viderentur, promiscue excerpere satis habuit. Postea in Bollandistarum manus liber pervenit, uti docet signum in folio primo verso positum. Sed cum Maria Theresia regnante societas Jesu sublata bonaque eius publicata essent, delatus est in bibliothecam Bruxellensem, quam Burgundicam nominant; unde a Francogallis a. 1794 ereptus est et Lutetiam asportatus. In pristinam sedem restitutus est a. 1815.

Post Vulcanium quae de eo vv. dd. tradiderunt, valde dubia sunt et incerta neque ullus inde fructus in Apuleium redundavit.

Tandem aliquando Erwinus Rohdus *κειμήλιον* illud tenebris et situ obrutum ab oblivione vindicavit et in lucem protraxit; cuius disputationem brevem, sed acutam et bonae frugis plenam in Museo Rhenano legimus.²⁾ Verum quia partem tantum codicis (librum scilicet de deo Socratis) contulerat, accidit ut de nonnullis rebus minus recte iudicaret. Ac vere quidem vidit codicem Bruxellensem et antiquitate et fide omnibus ceteris praestare eundemque cum Monacensi³⁾ artissimo cognationis vinculo coniunctum

1) Hinc Bruxellensis noster 'codex Vulcanii' vulgo est appellatus.

2) Erwin Rohde, *Zur handschriftlichen Ueberlieferung der philosophischen Schriften des Apulejus*, Rhein. Mus. XXXVII (1882), p. 146—151.

3) Debuit addere 'et cum Vaticano', quippe cum Monacensis et Vaticanus ex eodem exemplari prodierint. Vide Goldb. Praef. p. VI et XI et commentationem nostram (*Étude etc.*), p. 116—119 [p. 16—19].

esse.¹⁾ Sed in eo erravit quod eum inter duas illas familias a Goldbachero propositas medium quendam locum tenere contendit²⁾, cum priori familiae haud dubie sit adscribendus.³⁾ Quin etiam plurima sunt indicia, unde colligere possis MV ex B derivatos esse.⁴⁾ Verum tamen cum B

1) L. cit., p. 147.

2) L. cit., p. 148.

3) V. *Étude etc.*, p. 112—116 [p. 12—16]. Argumenta nostra hic repetere, ut in re satis clara, inutile duximus.

4) V. *Étude etc.*, p. 120—121 [p. 20—21]. Exemplaria notabiliora haec adferam: P. 8, 6: *decori* (i sub lineola separativa paene latet) B: *decor* M. P. 49, 26: *nata* B, sed fuerat *nati* et correctio facile aciem fugere potest: *nati* M. P. 57, 5: *sit cunctis* *esticunctis* (i in *esti* cancellatum est) B: *est cunctis* M. P. 66, 13: *saepe discordantibus* *sepedis/cordantibus* B: *se pedis cordantibus* (postea corr.) M. P. 66, 16: *obsit aeternitas* *obsitaeternitas* (lineola inter *a* et *e* addita) B: *obsita eternitas* M. P. 85, 4: *ostenderet*⁷ (7 distinctionis nota est) B: *ostenderetur* MV. P. 88, 10: *et mentem* *dmen/tem* B: *et tamen* MV. P. 96, 13: *lares possumus* *laresponsum* B: *laresponsum* MV. P. 99, 17: *denique* B, sed *ni* litterae *m* consimilis est: *demque* M. P. 99, 18: *at superciliorum* *adsuper/ciliorum* B: *adsuper ciliorum* MV. P. 101, 20—102, 1: *sicci, umidi, ferventis* *sicciumidiferventis* B, sed *i* in *di* sub lineola separativa latet atque post *siccium* altera lineola addita est: *sictium id ferventis* M *siccium id ferventis* V. P. 102, 13: *animae temperatis* *anima/denimperatis* B: *anima & enim peratis* MV (*peractis* V). P. 103, 9: *pabuli sarcina* *pabulisarcina* (c a t vix discerni potest) B: *pabulis articina* MV (hoc ex *artina* ortum esse videtur). P. 107, 13: *sed ea stupore* *sede/a stupore* B: *sede astupore* M *sed a stupore* V. P. 111, 6: *persuasum* *per/uasum* B: *peruasum* MV. P. 115, 2: *obit. unde* *Obitunde* B: *ó bitunde* M. P. 120, 1: *parte scelus* *partes celus* BMV. P. 129, 3: *ita in civitate* *itancivitate* B: *et in civitate* MV (scilicet *i* non additum litterae *n* sed subditum litterae *a* visum est, dein *it* in *et* mutatum). P. 143, 9: *Tanain* *tana/in* B: *tana in* M. P. 144, 5: *egelida* *//gelida* (e eras.) B: *gelida* M. P. 145, 7: *spumas agitationibus* *spuma/sagitationibus* B: *spuma sagittacionibus* M (et V?). P. 149, 15: *sinu id est ex* *sinuidestex* B, sed postea verba lineolis ita separata sunt: *sin uidet ex*, t ex parte deleta: *sin uidet ex* V (hic deest M). P. 153, 12: *hiatu reseratum* *hiatur* (r prope ad similitudinem litterae *s* accedit) esse *ratum* B: *hiatus esse raptum*

nonnullas lacunas et corruptelas praebat, quibus MV carent, illud mihi verisimile videtur, MV non ex ipso B, sed ex aliquo eius apographo pendere compluribus locis correcto.¹⁾

Quod ad orthographiam pertinet²⁾, multas antiquas et genuinas formas servavit B, v. g.: *derectim, deversorium, Vergilius, intellegere, negligentia, adulescens, pinna, hario-lus, Hadriaticum, heulare, umor* (item *umidus, umescens, umeior*), *umerus, paenitet, caenum, caerimoniae, taeter, formonsus, thensaurus*.³⁾

In verbis compositis magna inaequalitate laborat; plerumque tamen praepositionum consonantem finalem non adsimilat.

In usu litterae *h* plurifariam peccat, quae et in verbis Graecis et in Latinis nunc omittitur, nunc perperam adicitur, nunc loco movetur.

Aliquoties consonantes falso geminantur, ut in *per-siccum, affrica, summatur, climmatum, oppacos, suppressum, appelles* (= *Apelles*), *terrentiana* (= *Terentiana*), *appositum, brittania*, aut rursus semel tantum ponuntur, ut in *redidisse, sollicitatus, ilud, suplicium, praecurant* (= *prae-currant*), *curendi, succedit, accedit, posumus, dimisus, attisaverit, necessitatem, permitens, aticos* (= *Atticos*).

Persaepe inter se confunduntur *ae* et *e*, ut in *quae* (pro *que*), *illae* (p. *ille*), *lucerae* (p. *lucere*), *undae* (p. *unde*), in adverbis (*absolutae, adprimae, indecorae, intimae, longae, musicae, perfectae, perspicuae, rectae, sanae, supernae, tempestivae*, p. *-e*), et contra in *que* (p. *quae*), *ille* (p. *illae*), in adiectivis (*facete, postreme, profunde, rapide, summe, vere*, p. *-ae*), — cetera, adeo sunt multa, enumerare piget;

oe et *e*, ut in *caeloesti, cepissent, petae* (p. *poetae*);

e et *i*, ut in *relegio, oregonis, possessioneibus, tris-megestus, magestratus, venerabileter, conflectu, perspecuus, tonetru, degestus* (p. *digestus*), *aeres* (p. *aëris*), et contra

1) V. *Étude etc.*, p. 121—123 [p. 21—23].

2) V. *Étude etc.*, p. 123—126 [p. 23—26].

3) Superlativi formam *optumus* quater praebet B (p. 97, 3; 99, 15; 100, 17; 120, 18).

in *incipitu*, *aristotelis* (p. *Aristoteles*), *displicant*, *choriis*, *terriginae*, *recupirantes*, *disperatis*, *dispondente*;

i et *y* in Graecis: *cigni*, *dionisium*, *dytyrambis*, *lybia*, *olimpi*, *sybillae*, et in Latinis: *inclyte*, *hyrsutum*, *incynum* (p. *inguinum*), *medioxymos*, *nymbis*;

o et *u*, ut in *odis* (p. *udis*), *iocunditate*, *luxoria*, *mercorio*, *fulgurator*, *scripulosissimo*, *nebolis* (p. *nebulis*), *copolis* (p. *copulis*), *nubecola* (p. *nubecula*), *modolatus* (p. *modulatus*), *totius* (p. *tutius*), *cognoscator*, *volvator*, *revolvator* (p. *-tur*), *frigos*, et contra *rutunda*, *rutunditas*, *rutundare*, *nucturnus*, *inprobatur* et *praemonitur* (p. *-tor*), *atropus* (p. *Atropos*);

b et *v*, ut in *fribolis*, *mobentibus*, *metabenit* (p. *meta venit*), *debehitur*, *vaesubius*, *ubidis*, *iubenali*, et contra in *acervius* et *acervissimorum*, *verberat* (p. *verberat*), *inver* (p. *imber*), *ignovilis*, *hiverno*, *veneficia* (p. *beneficia*), *mutavit* (p. *-bit*), *videvitur* (p. *-bitur*);

c et *g*, ut in *vacatione*, *docmata*, *incynum* (p. *inguinum*), et contra in *plagamenta*, *argenda* (p. *arcenda*), *vatiginia*, *diguntur* (p. *dicuntur*), *congeusus* (p. *concessus*), *congregatae*, *grateribus*, *consecratum*, *indigat* (p. *indicat*);

ci et *ti* ante vocalem, ut in *divicias*, *contemplacione*, *soluciores*, *incitacior*, et contra in *efficatia*, *suspitio*;

d et *t*, ut in *ad* (p. *at*, frequentissime), *adque* (p. *atque*), *inquit* (p. *inquit*), *atlanticum* (p. *Atlanticum*), et contra in *at instar* (p. *ad instar*), *atmoventibus* (p. *admoventibus*), *atquiritur* (p. *adquiritur*), *aliquit*, *aliut*, *illut*, *istut*, *aput*, *aut* (p. *haud*);

f et *ph* inconstanter in Graecis usurpantur, v. g. *filosophus*, *philosophus*, *filosofia*, *philosophia*, *philosofia*;

g pro *i* (semison.) invenitur in *conjungit* (p. *coniungit*), *magores* (p. *maiores*);

sc pro *ss* occurrit in *poscit* (p. *possit*), *capescere* (p. *capessere*).

Declinationum formae hae memorandae videntur:

in secunda declinatione genet. sing. *Lucreti*, *Dionysi*, *Mercuri*;

dat. et ablat. plur. *medis*, *supplicis*, *stipendis*, *caerimonis*, *obsequis*, *alis*, *reliquis* (p. *-iis*);

in tertia nomin. sing. *vulpis* (ubique); genet. *Socrati*, semel tantum (p. 85, 7) *Socratis*¹⁾; acc. *Aristotelen*; accusat. plur. in -is, qui frequentissime reperitur.

Pronominum *hic*, *is*, *idem* formae, ut saepe fit in libris manuscriptis, contaminantur et permiscuntur, ut *hii* (p. ii), *hiis* (p. iis), *chae* (p. eae), *hisdem* (p. iisdem vel isdem), *isque* (p. hisque), *hii* (p. hi).

Mendorum, quae Bruxellensi propria sunt, exempla hic exscribere nolui, cum ea ex adnotatione nostra quivis facile sumere possit.²⁾

Quibus rationibus adductus sim, ut credam codicis nostri archetypum fuisse librum aetate Carolina, fortasse saeculo IX. ineunte, exaratum, alibi docui.³⁾

Correctores tres (praeter ipsum librarium) in emendando codice laborasse existimat Rohdus⁴⁾; ego plures fuisse pro certo habeo.⁵⁾ Quorum omnium facile princeps est ille, quem siglo B² vel m. 2 signamus, saeculi, ut mihi quidem videtur, saeculi XI. exeuntis. Usus est litterulis minutis, sed compositis et claris, atramento pallidiore. Fuit vir, ut tempora illa ferebant, non indoctus.⁶⁾ Correctiones eius plus trecentas numeravimus

1) Aequabilitatis ac perspicuitatis causa formam *Socratis* ubique recepi, etsi meliores codices *Socrati* semper fere exhibent; quod num recte fecerim nunc vehementer dubito.

2) Nonnulla, quae ad indolem codicis eiusque archetypi declarandam pertinerent, collegi in commentatione mea (*Étude etc.*, p. 136—140 [p. 36—40]).

3) V. *Étude etc.*, p. 140 [p. 40].

4) L. cit. p. 147. Cf. *Étude etc.*, p. 141 [p. 41].

5) Correctiones, quas manui tertiae tribuit Rohdus, ad duos minimum auctores referendas censeo: ea est atramenti ac scripturae varietas. Praeterea alia manus saeculi, ut videtur, XII., nigriore atramento et crassioribus litteris insignis, aliquot locos correxit (p. 89, 1; 93, 6; 98, 14; 103, 7 et 14; 145, 8; 146, 3; fortasse etiam p. 12, 2).

6) Lectionem *hos prosperare* e. q. s. (p. 20, 4) ab Augustino mutuatus est. Locum ex Augustino (de civ. dei XVIII 3) in Asclepii initio adscripsit.

(neque librum de mundo attigit), ex quibus circiter CXX nusquam alibi invenimus.¹⁾ Hinc magna oritur quaestio, utrum has ex aliquo eximio codice nunc deperdito excerpterit an ipse coniectura reppererit. Atque illud quidem opinatus est Rohdus²⁾, cui adsentiri non possum.³⁾ Nam pauca illa, quae recte vel probabiliter restituta solus praebet B², non sunt eiusmodi, ut non ab homine medio-criter ingenioso excogitari potuerint, quae autem temere et inepte mutavit tam multa sunt, ut non dubites quin suo Marte rem egerit. Neque aliter de ceteris correctoribus iudicandum est⁴⁾, qui in orthographia, praesertim in consonantibus adsimilandis vulgaribusque formis reponendis, operam consumpserunt, litteras vel syllabas omissas suppleverunt, paucissima commode, pleraque foede vel e deterioribus codicibus vel e suopte ingenio novaverunt. Quare non operae pretium duxi istorum manus (quod sane lubricum est) distinguere eosque acervatim in apparatu critico nota *corr. post.* designavi.

Iam de codicibus a Goldbachero usurpatis breviter agendum est.

Ad priorem potioremq; familiam (α) pertinent: Monacensis (M) saec. XII. Insunt: de deo Socratis liber, Asclepius, de Platone et eius dogmate libri II, de mundo liber usque ad c. 12 'vel hiatibus terrae explosi ad' (p. 148, 3 ed. nostrae). Initium libri de deo Socratis ('Qui me voluistis — quanto enim') bis scriptum est. Hunc codicem praefecti bibliothecae Monacensis beneficio huc transmissum denuo contuli, paucula, quae Goldbacheri diligentiam fugerant, adnotavi.

Vaticanus (V) saec. XII. Insunt: de deo Socratis liber, Asclepius, de Platone et eius dogmate libri II (desunt l. II, c. 21 'quia solus sapiens' — c. 24 'ut omnes una'),

1) Cf. *Étude etc.*, p. 162—143 [p. 42—43].

2) L. cit., p. 150—151.

3) V. *Étude etc.*, p. 143—146.

4) V. *Étude etc.*, p. 146—147.

de mundo liber (desunt c. 25 'quanto finitima sunt ei' — c. 31 'proventus artium commoditates' et omnia inde a c. 32 'Atheniensibus praesidet' usque ad finem). V. ex eodem libro, e quo M, sed multo negligentius descriptum esse iure suo adseverat Goldbacherus; quamobrem eum tantummodo in libris de Platone et de mundo adhibere satis habuit. Quod etsi aliquatenus excusari potest, tamen in reliquis testimonio haudquaquam inutiles aegre caremus. Neque nobis per tempora licuit hoc incommodum sarcire.

Gudianus (G) saec. XIII. Insunt: Asclepius et de deo Socratis liber. Postremum folium, quod incipit a c. 22 'sed in istis omnibus' (p. 32, 16) ab alio librario et ex alio exemplari descriptum est.

Parisinus 8624 (A) saec. XIII. Insunt: de deo Socratis liber et de Platone et eius dogmate liber I usque ad c. 15 'mollesque perturbet' (p. 99, 20).

Ad alteram deterioremque familiam (δ) pertinent:
 Parisinus 6634 (P) saec. XII. } Hi tres omnia Apu-
 Laurentianus (I.) saec. XII. vel XIII. } lei scripta, quae sunt
 Florentinus olim Marcianus (F) } de philosophia, inte-
 saec. XII. } gra continent.

Codicem F, cum a. 1903 Florentiae paucos dies morarer, inspexi Goldbacherique collationem uno atque altero loco correxi.

Nullos praeterea libros manuscriptos adhibui. Nam codicem Musei Britannici add. 11983, saec. XII., qui Asclepium continet, ex specimine, quod benevolentiae viri doctissimi E. W. Brooks debeo, minimi pretii esse intellexi. Turbam vero interpolatorum codicum (ς) consulto reliqui, si quid boni ex ista sordium congerie alii editores eruerunt, enotasse contentus.

In oratione scriptoris constituenda B, ut par erat, ducem secuti sumus. Nam saepe solus vel genuinam lectionem servavit, vel eam, unde nullo negotio verum elicere possis, cum librarius bona fide egerit. Habet sane sua menda, sed ea merae socordiae atque imprudentiae attribuenda sunt. Adde quod in fine libri de mundo, ubi

M et V nos deficiunt, familiae α unicus testis est. Fuerat animus omnes omnino optimi codicis lectiones, etiam levissimas, exhibere; sed veritus, ne pusillarum rerum mole liber praeter modum cresceret neve lectoribus nauseam moverem, multa, quae ad orthographiam spectant, aliaque minuta omisi. Neque ignoro fore ut in his mihi parum constare nonnullis videar; qui si reputaverint, quam difficili in re versatus sim, titubanti, spero, ignoscent.

Ceterorum librorum scripturas non omnes attuli, sed eas delegi, quae alicuius momenti essent, ita ut sine rationis criticae detrimento brevitati consulerem.¹⁾

Multum ad emendationem post Goldbacherum contulerunt viri docti, inprimis Lütjohann, Koziol, Rohdius, Krollius, Novák, Sinko; quorum commentationes diligenter excussi, correctiones partim in textum recepi, partim in notis commemoravi, paucis exceptis, quae mihi parum utiles videbantur. De coniecturis meis penes alios iudicium erit.

Testimoniorum numerum aliquantum auxi. Hermetis Trismegisti, quae feruntur, scripta cum Asclepio contuli, arduum mehercule opus ac taedii plenum! in quo si quid peccavi, ab aequis iudicibus veniam peto.

Bibliopolae honestissimi rogatu librum Apulei, qui fertur, *περὶ ἐκμύσεως* subiunximus. Qui liber cum his nuper et a Goldbachero (a. 1885) et a Meissio (a. 1886) diligentissime editus esset, in angustos sane fines deducta est opella nostra. Copiis a Goldbachero et Meissio comparatis ita usi sumus ut optimorum codicum Carnutensium (G et C) integram (praeter pauca orthographica) varietatem lectionis, reliquorum autem scripturas selectas exscriberemus. Carnutensem utrumque Gandavi inspicere ex auctoritate

1) De fallaci codicis F indole recte iudicavit Goldbacherus (praef., p. XI), qui tamen speciosis eius lectionibus aliquotiens deceptus est. Ac vereor ne mihi ipsi quoque interpolatoria sollertia interdum fucum fecerit.

publica nobis concessum est: nec sine fructu. Apparuit enim G saeculi XI., C vero XII. esse atque illum huic alteri cum antiquitate tum bonitate antecellere.¹⁾ De ceteris, ne rem actam, quod aiunt, agere videamur, ad Goldbacherum Meissiumque lectorem remittimus.

Plurimi sunt, qui nos in hac editione paranda benigne adiuverunt. Inter quos praecipue nominandi sunt ornatissimi viri praefecti bibliothecarum Gandavensis, Bruxelensis, Monacensis, Carnutensis; Gulielmus Kroll, quo auctore hoc opus suscepi, Robertus Novák, Thaddaeus Sinko, Rudolfus Helm, Robinson Ellis, J. J. Hartman, A. J. Kronenberg et, quem litterae antiquae lugent, J. van der Vliet; collegae familiarissimi Iosephus Bidez, Franciscus Cumont, Henricus Pirenne, Leo Parmentier, M. A. Kugener. His omnibus gratias ago maximas.

Scribebam Gandavi mense Novembri 1907.

1) Aliter iudicarunt Goldbacherus (p. 256) et Meissius (p. 11—12).

[De deo Socratis. Prologus.]

<EX APULEI FLORIDIS.>

Ed. Oud.

I

Qui me voluistis dicere ex tempore, accipite rudimen- 103
tum post experimentum. quippe prout mea opinio est, 104
bono periculo periculum faciam, postquam re probata
meditata sunt, dicturus incogitata. neque enim metuo
ne in frivolis displiceam, qui in gravioribus placui. sed 5
ut me omnifariam noveritis, etiam in isto, ut ait Lucilius,
schedio *** et incondito, experimini, an idem sim repentinus,
qui praeparatus, si qui tamen vestrum nondum subitaria
ista nostra cognostis, quae scilicet audietis pari labore,
quo scribimus, venia propensiore, quam legimus. enim 10
sic ferme adsolet apud prudentes viros esse in operibus
elaboratis iudicatio restrictior, in rebus subitariis venia

6 cf. Festus p. 334 ed. M. et Petron. Satir. 4 11 'solet
apud prudentes — prolixior' Vincentius Bellov. Spec. doct. V 94
et Spec. hist. IV 7

De separatione fragmentorum, quae inepte in istum quem
vocant 'prologum' conflata sunt, vide quae in Actis Acad. Belg.
a. 1900, p. 143 sq. disputavimus; cf. ed. Floridorum, quam cu-
ravit v. d. Vliet (1900), p. 190 sq.

APULEI PLATONICI MADAURENSIS INCIPIT | DE DEO
SOCRATIS FELICITER rubro colore B et item M

3 faciam post om. M (spat. vac. rel. M^a) | post. qua. re B qua
re M^a quare M postquam mire Goldb. 4 sunt Lips.: sum ω
7 post schedio lacunam significavi; excidit fort. rudi (cf. Tac.
Agr. 3) subitario supplet Marx ad Lucil. v. 1279 et seclus.
Wouer, quem plerique edd. secuti sunt 8 qui ante prae-
paratus om. BM (1 = et inseruit m. post. B) 9 cognostis
BF: cognoscitis cett. | favore pro labore v. d. Vliet 10 enim
sic recte B: sic enim cett. 11 adsoleat BM^a | esse // in (p
eras.; vel quidem ss. m. 2) B esse prae in M | ope(ri)bus (corr.
m. post.) B opibus M 12 indicatio // re strictior (o eras.) B

APULEIUS ed. Thomas.

1

105 prolixior. scripta enim pensiculatis et examinatis, repen-
tina autem noscitis simul et ignoscitis: nec iniuria. illa
enim, quae scripta legimus, etiam tacentibus vobis talia
erunt, qualia inlata sunt; haec vero, quae inpraesentiarum
5 et quasi vobiscum parienda sunt, talia erunt, qualia vos
illa favendo feceritis. quanto enim *** exinde orationi
modificabor *** vos animadverto libenter audire. proinde
in vestra manu situm est vela nostra sinuare † etiam
106 mittere, ne pendula et flaccida neve restricta et caper-
10 rata sint.

II At ego, quod Aristippus dixit, experiar. Aristippus
ille Cyrenaicae sectae repertor, quodque malebat ipse,
Socratis discipulus, eum quidam tyrannus rogavit, quid
illi philosophiae studium tam impensum tamque diutinum
15 profuisset. Aristippus respondit: 'ut cum omnibus', inquit,
'hominibus secure et intrepide fabularer'.

III Verbo subito sumpta sententia est, quia de repente
oborta est, quasi velut in maceria lapides temerario
in[ter]iectu poni necesse est neque interiecto intrinsecus
20 pondere neque conliniato pro fronte situ neque conven-
107 tibus ad regulam lineis, quippe qui structor orationis huius
egomet non e meo monte lapidem directim caesum adferam,

15 Diog. Laert. II 68

5 parienda *Rohde*: part(i)enda (*corr. m. post.*) B parcenda
M^a parti||enda (*una litt. eras.*) M partienda *cett.* 6 favendo
unus s et *ed. Rom.*: facienda B faciendo *cett.* 6—7 post
enim et post modificabor lacunam significavi 8 situm est
GF: situm esse *cett.*; *fort. excidit verbum principale, v. g. scitote* |
etiam mittere α et iam mittere δ (etiam remittere F) et im-
mittere *Oud.* 11 quo (modo ss. m. 2) B | post experiar inter-
puncti 12 ille renaicae (*spat. 2 litt. vac. rel.*) B | quod
quem|alebat B 13 Socratis F: Socrati *cett.* (*sed s add. m.*
post. B et item M) 17 compta pro sumpta *Wilamowitz* 19 in-
iectu *Ellis et v. d. Vliet*: interiectu ω | interiecto suspect. (inter-
secto G) 20 conliniato (*alterum i in ras.*) B | coniventibus
G: cohibentibus B co||hibentibus (2 litt. eras.; hib ex
niv *corr.*) M conibentibus F cohibentibus vel conhibentibus
cett. 22 montem B | directim B: directim PF directum *cett.*

probe omnifariam conplanatum, laeviter ex[op]timas oras
ad unguem coaequatum, sed cuique operi adcommodem
vel inaequalitate aspera vel laevitate lubrica vel angulis 108
eminula vel rotunditate volubilia, sine regulae correctione
et mensurae parilitate et perpendiculari sollertia. nulla 5
enim res potest esse eadem festinata simul et examinata
nec est quicquam omnium, quod habere *** et laudem
diligentiae simul et gratiam celeritatis.

Praebui me quorundam voluntati, qui oppido quam IV
a me desiderabant[ur], ut dicerem ex tempore. at est 10
hercule formido, ne id mihi evenerit, quod corvo suo
evenisse Aesopus fabulatur, id erit, ne, dum hanc novam
laudem capto, parvam illam, quam ante pepererim, cogar
amittere. sed de apologo quaeritis: non pigebit aliquid
fabulari. corvus et vulpes unam offulam simul viderant 15
eamque raptum festinabant pari studio, inpari celeritate, 109
vulpes cursu, corvus volatu. igitur ales bestiam praevenit
et secundo flatu propassis utrimque pinnis praelabatur et
anticipat, atque ita praeda simul et victoria laetus sublime
evectus in quadam proxima quercu in summo eius cacu- 20
mine tutus sedit. eo quoque tamen vulpes, quia lapidem

5 'nulla res — celeritatis' Vincentius Bellov. Spec. doct. V 94 et Spec. hist. IV 7 12 Phaedr. fab. I 13. Babrius 77. Fab. Aesop. 204 et 204b ed. Halm

1 extimas oras Salm.: exoptimas oras B oras tantummodo spatio 8 vel 9 litt. inter complanatum et oras vac. rel. M ex optimas oras P ex optimis oris cett. 2 ad ungui (in fine versus) B | undique pro cuique Lütj.; malim utcumque 4 rotunditate F: rotunda cett. 7 nec est GA: necesse est Bδ (necesse est P³ nec esse F) om. spat. 20 fere litt. vac. rel. M | post habere lacunam significavit Goldb. possit ap. Vincent. Bellov. et in nonnullis codd. interpolatum queat add. Koziol quod habeat edd. 9 praebui// (t eras.) B | oppi BM | quam Rohde: quae ω 10 desiderabant Rohde: desiderabantur ω | at Lütj.: et ω | est: ex (vel est ss. m. 2) B 12 es//opus (t eras.) B | id erit (vel id est ss. m. 2) B 13 parvam AF: parum cett. 15 vulpis pro vulpes ubique B 19 anticipat atque: anticipata// (q eras.) B 21 quia lapidem B: qui (quae G) alipedem (alipedem M) cett.

nequibat, dolum iecit. namque eandem arborem successit
et subsistens, cum superne raptorem praeda ovantem videret,
laudare astu adorta est: 'ne ego inscita, quae cum alite
Apollinis frustra certaverim, quippe cui iam pridem corpus
5 tam concinnum est, ut neque oppido parvum neque nimis
110 grande sit, sed quantum satis ad usum decoremque, pluma
mollis, caput argutum, rostrum validum. iam ipse alis
persequax, oculis perspicax, unguibus pertinax. nam de
colore quid dicam? nam cum duo colores praestabiles
10 forent, piceus et niveus, quibus inter se nox cum die
differunt, utrumque colorem Apollo suis alitibus condona-
vit, candidum olori, nigrum corvo. quod utinam sicuti
cygno cantum indulsit, ita huic quoque vocem tribuisset,
ne tam pulchra ales, quae ex omni avitio longe prae-
15 cellit, voce viduata, deliciae facundi dei, muta viveret et
elinguis!' id vero ubi corvus audit, hoc solum sibi prae
ceteris deesse, dum vult clarissime clangere, ut ne in
hoc saltem olori concederet, oblitus offulae, quam mor-
dicus retinebat, toto rictu hiavit atque ita, quod volatu
20 pepererat, cantu amisit; enimvero vulpes, quod cursu
111 amiserat, astu recuperavit. eandem istam fabulam in
pauca cogamus, quantum fieri potest cohibiliter: corvus
ut se vocalem probaret, quod solum deesse tantae eius
formae vulpes simulaverat, groccire adortus praedae, quam
25 ore gestabat, inductricem conpotivit.

2 ovandam (vel tam ss. m. 2) B 4 frusta B 7 alis B: ales
cett. 8 persequax B: om. cett. (post oculis pro perspicax posuit
F) 9 nam delendum censet Wilamowitz 12 //olori (c eras.)
B 13 hu(i)c (corr. m. 1) B 15—16 vivere tete linguis B
17—18 in hoc Goldb.: id hoc ω hoc seclus. v. d. Vliet; cf.
Leo, Archiv. XII 99 23 proba//ret (una litt. eras.) B | tanta
B 24 croccire Flor. fort. croccire (cf. Plaut. Aulul. 625)
25 conpotu|it B conpotuit M

EXPLICIT PRAEFATIO. | INCIPIT DISPUTATIO DE
DEO SOCRATIS FELITER (sic). B et item M (nisi quod
DISPUTATIO et FL habet) APULEII MADAURENSIS DE
DEO SOCRATIS LIBER. I. INCIPIT. PROLOCUTIO F

Iamdudum scio, quid hoc significatu flagitetis: ut V
 cetera Latine materiae persequamur. nam et in principio 112
 vobis diversa tendentibus ita memini polliceri, ut neutra 113
 pars vestrum, nec qui Graece nec qui Latine petebatis,
 dictionis huius expertes abiretis. quapropter si ita vide- 5
 tur, satis oratio nostra atticissaverit. tempus est in
 Latium demigrare de Graecia. nam et quaestionis huius
 ferme media tenemus, ut, quantum mea opinio est, <p>ars
 ista posterior prae illa Graeca, quae antevertit, nec
 argumentis sit effetior nec sententiis rarior nec exemplis 10
 pauperior nec oratione defectior.

2 Latine cetera materiae Goldb. cetera materiae La-
 tine Merc. | latine (sed virgulam add. m. post.) B latina M
 latine vel latinae cett. | materię (sed virgula eras.) M 3 vobis
 ed. Rom.: nobis ω 4 patebatis B 7 latium BP (ex corr.)
 F: latinum cett. 8 media// (e eras.) B | et... erit pro
 ut... sit v. d. Vliet | mea ex meo corr. m. 1 B | opi//nio
 (o eras.) B | pars Vulc.: ars ω 10 effetior MPF (ex effecior
 corr. M): effectior cett. (sed c in ras. B c eras. in A) 11 de-
 fectior ex defertior corr. m. 1 B

Post defectior in eodem versiculo pergit B; in M alius
 incipit versiculus; NARRATIONIS EXORDIUM praeponit F

<DE DEO SOCRATIS.>

I
115 Plato omnem naturam rerum, quod eius ad animalia
praecipua pertineat, trifariam divisit censuitque esse
summos deos. summum, medium et infimum fac intellegas
116 non modo loci disclusionem verum etiam naturae dignitate,
5 quae et ipsa neque uno neque gemino modo sed pluribus
cernitur. ordiri tamen manifestius fuit a loci dispositione
nam proinde ut maiestas postulabat, diis immortalibus
caelum dicavit, quos quidem deos caelites partim visu
usurpamus, alios intellectu vestigamus. ac visu quidem
10 cernimus

vos, o clarissima mundi
lumina, labentem caelo quae ducitis annum.

nec modo ista praecipua: diei opificem lunamque, solis
117 aemulam, noctis decus, seu corniculata seu dividua seu
15 protumida seu plena sit, varia ignium face, quanto lon-
gius facessat a sole, tanto largius conlustrata, pari in-
cremento itineris et luminis, mensem suis auctibus ac
dehinc paribus dispendiis aestimans; sive illa proprio seu

August. de civ. dei VIII 14. — cf. Priscianus X 3, 17
(p. 509, 9H) 1 August. de civ. dei VIII 14 8 Plat. de
legg. XI 931A. — cf. August. de civ. dei X 27 11 Verg.
Georg. I 5 sq. — cf. August. de civ. dei IX 16 14 cf. Lucret.
V 705 sq.

2 praecipua *Merc.*: praecipue ω | pertinet *Lüttj.* 6 cer-
nitur A: cernit *cett.* (discernit F) | fuit ita loci B 13 solem
ante diei *add. edd. vett., quod probat Lüttj.* 16 facessat a in
ras. m. 1 B | tant^o (*corr. m. fort. 1*) B | largius *Goldb.*: longius
 ω 17 mensem B δ : menses *ex mensis corr. m. 2 M mensis*
GA 18 seu: sibi *Rohde* sibi et *Lüttj.* et *Dousa* seu *Oud.* seu
del. Lips.

perpeti candore, ut Chaldaei arbitrantur, parte luminis
 compos, parte altera cassa fulgoris, pro circumversione
 oris discoloris multiuga pollens speciem sui variat, seu
 tota proprii candoris expers, alienae lucis indiga, denso 118
 corpore sed laevi ceu quodam speculo radios solis obstipi
 vel adversi usurpat et, ut verbis utar Lucreti,

notham iactat de corpore lucem:

utra[que] harum vera sententia est — nam hoc postea II
 videro —, tamen neque de luna neque de sole quisquam 119
 Graecus aut barbarus facile cunctaverit deos esse, nec 10
 modo istos, ut dixi, verum etiam quinque stellas, quae
 vulgo vagae ab inperitis nuncupantur, quae tamen inde- 120
 flexo et certo et stato cursu meatus longe ordinatissimos
 divinis vicibus aeternos efficiunt. varia quippe curriculi
 sui specie sed una semper et aequabili pernecitate tunc 15
 progressus, tunc vero regressus mirabili vicissitudine ad-
 simulant pro situ et flexu et † abstituto circulorum, quos
 probe callet, qui signorum ortus et obitus conperit. in

5 cf. Ennius ap. Fest. p. 193 ed. M.
 18 cf. Catull. 66, 2.

6 Lucret. V 575 sq.

3 multiuga (vel *va ss. m. 2*) B | pollens post candore
 (supra v. 1) *transponendum censeo, nisi malis specie scribere,*
ut sit variat intransit. 4 ali(e)nae (corr. m. 2) B | in-
 dige ed. Rom.: indicia ω indigua Hild. 5 corpore sed
 scripsi: corporis & (& expunxit et eu ss. m. 2; postea s & cum
 eu deletit et seu superscr. m. post.) B corpori seu MGA corpore
 seu δ corpore et Rohde | ceu ex corr. M et vulg.: seu ω | radios
 Wow.: radiis ω | obstipi Ribbeck: obstitit ω obstiti Scal. 6 Lu-
 creti(i) (corr. m. post.) B 7 notham Wow.: notam ω | iactat
 M ex corr. m. 1 (fuit iacta) et vulg.: iactam cett. (sed vel t ss.
 m. 2 B) 8 utra Merc. (cf. Cic. Parad. III 2, 24): utraque ω
 utra<cum>que Zink | (h)arum (corr. m. post.) B | ver//a (s eras.)
 B 12 nuncupatur B 13 statio B 14 aeterno B, fort. recte
 15 et ante aequabili om. B 15—16 tunc progressus tunc
 vero amens tum autem regressus (sic) B, quod quid sibi velit,
 nescio inter tunc vero et regressus spat. 20 fere litt. vac. rel. M
 17 obstito Scaliger obstipo Ribbeck obstita Leo

eodem visibilium deorum numero cetera quoque sidera,
qui cum Platone sentis, locato:

Arcturum pluviasque Hyadas geminosque Triones

121 aliosque itidem radiantis deos, quibus caeli chorum comp-
5 tum et coronatum suda tempestate visimus, pictis nocti-
bus severa gratia, torvo decore, suspicientes in hoc per-
fectissimo mundi, ut ait Ennius, clipeo miris fulgoribus
variata caelamina.

Est aliud deorum genus, quod natura visibus nostris
10 denegavit, nec non tamen intellectu eos rimabundi con-
templamur acie mentis acrius contemplantes. quorum in
numero sunt illi duodecim numero situ nominum in duo
versus ab Ennio coartati:

Iuno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,

15 Mercurius, Iovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo

122 ceterique id genus, quorum nomina quidem sunt nostris
auribus iam diu cognita, potentiae vero animis coniectatae
per varias utilitates in vita agenda animadversas in iis
rebus, quibus eorum singuli curant.

III Ceterum profana philosophiae turba inperitorum, vana
20 sanctitudinis, priva verae rationis, inops religionis, inpos
veritatis, scrupulosissimo cultu, insolentissimo spretu deos
*** negligit, pars in superstitione, pars in contemptu
123 timida vel tumida. hos namque cunctos deos in sublimi

1 August. de civ. dei IX 16 3 Verg. Aen. III 516.
7 Varro de l. L. VII 73 ed. M.; cf. V 19. — Ennii trag. fragm.
v. 178 Ribb. 13 Mart. Capella I 42

2 platone (1 ex corr.) B 3 Arcturum πλειάδ. B aliter alii
4 cohum pro chorum Kiessling, sed cf. Weymann, Stud. zu Apul.,
p. 345 6 decore ed. Rom.: decori ω (decor M) | perfestimo B
11 contemplantes vix sanum contententes (tunc aciem pro acie
reponendum) vir quidam doctus ap. Oudendorp. 12 numeroso pro
numero Merc., ego coniect mero 18 et ante per add. m. 2 B |
animadversas Colv.: animadversae ω | iis ed. Rom.: his ω
21 priva vulg.: prava ω (parva L) | vere B 22 scripulosissimo
inoccultu B | lacunam post deos significavit Goldb. 24 sub-
limi (i fin. in ras.) B

aetheris vertice locatos, ab humana contagione procul discretos plurimi sed non rite venerantur, omnes sed inscie metuunt, pauci sed inpie diffitentur. quos deos Plato existimat naturas incorporalis, animalis, neque fini ullo neque exordio, sed prorsus ac retro aeviternas, <a> corporis contagione suapte natura remotas, ingenio ad summam beatitudinem perfecto, nullius extrarii boni participatione sed ex sese bonas et ad omnia competentia sibi promptu facili, simplici, libero, absoluto. quorum parentem, qui omnium rerum dominator atque auctor est, solum ab omnibus nexibus patiendi aliquid gerendive, nulla vice ad alicuius rei munia obstrictum, cur e[r]go nunc dicere exordiar, cum Plato caelesti facundia praeditus, aequiperabilia diis immortalibus disserens, frequentissime praedicet hunc solum maiestatis incredibili quadam nimietate et ineffabili non posse penuria sermonis humani quavis oratione vel modice comprehendi, vix sapientibus viris, cum se vigore animi, quantum licuit, a corpore removerunt, intellectum huius dei, id quoque interdum,

3 cf. Albin (Alcinoi) introd. c. 10 (ap. C. F. Hermann, vol. VI ed. Plat., app. p. 20 sq.) 13 Plat. Tim. 28 C 16 'non posse — intermicare' August. de civ. dei IX 16

2 plurimi// (s eras.) B | verantur (vel vene ss. m. 2.) B
 3 praelato (vel plato ss. m. 2) B 4 natura F | incorporales (1 ex s corr. m. 1) B incorporalis seclusit Wilamowitz | animalis (vel e ss. m. 2) B | fini (vel e ss. m. 2) B: fine cett. 5 a// retro (c exp., deinde eras.) B | a add. Burges et Lütj. 6 contagione BG (s add. m. 2 B): contagiones cett. | suapte Flor.: suaque ω <regione> suaque Goldb. 8 bona ω, sed vel as ss. m. 2 B, quod recepit Vulc. 9 absoluto (vel as ss. m. 2) B 9—10 parentem qui ex corr. m. 1 M et vulg.: parentumq. cett. 12 mutua ω, sed vel munia ss. m. 2 B, quod recepit Vulc. | ego Merc.: ergo ω 13 caelesti// (a eras.) B 15 incredibili (vel is ss. m. 2) B incredibilis G 16 et om. BM etiam pro et G | pennaria B 17 autem post vix add. August. 18 vigore F: vigori cett. 19 removerunt August.: moverunt ω | dei GF: diei cett. (sed pr. i eras. B) | et ante id add. Colv.

velut in artissimis tenebris rapidissimo coruscamine lumen candidum intermicare?

- 125 Missum igitur hunc locum faciam, in quo non mihi [quidem] tantum, sed ne Platoni quidem meo quiverunt
 5 ulla verba pro amplitudine rei suppetere, ac iam rebus mediocritatem meam [in] longe superantibus receptui canam tandemque orationem de caelo in terram devocabo. in qua praecipuum animal homines sumus, quamquam plerique se incuria verae disciplinae ita omnibus erroribus
 10 ac piacularibus depravaverint, sceleribus inbuerint et prope
 126 exesa mansuetudine generis sui inmane efferarint, ut possit videri nullum animal in terris homine postremius. sed nunc non de errorum disputatione sed de naturae distributione disserimus.

- IV
 15 Igitur homines ratione plaudentes, oratione pollentes, immortalibus animis, moribundis membris, levibus et anxiiis mentibus, brutis et obnoxiiis corporibus, dissimillimis moribus, similibus erroribus, pervicaci audacia, pertinaci spe, casso labore, fortuna caduca, singillatim mortales, cuncti(m) tamen universo genere perpetui, vicissim sufficiens prole mutabiles, volucris tempore, tarda sapientia, cita morte, querula vita, terras incolunt.

8 August. de civ. dei VIII 15 15 'igitur homines — terras incolunt' August. de civ. dei IX 8. — 'singillatim — perpetui' id. ibid. XII 10. — 'homines — cita morte' Vincentius Bellov. Spec. doctr. VI 105 et Spec. hist. IV 7

1 velut August.: vel ω | altissimis August., sed cf. Suet. Nero 46 4 quidem seclus. Colv. 5 ac iam Merc.: faciam ω seclus. Rohde 6 in seclus. Goldb., ante rebus transp. Rohde 9 verae scripsi: velle BM (sed bellae ex corr. B, quod recepit Vulc.) om. cett. 10 depravaverint Oud. auctore seclus. Lütj. 11 exsesa in exc(es)a corr. m. fort. 1 B | tam ante inmane add. m. post. B 13 dispunctione pro disputatione Lips. | naturae ex natura corr. B 14 disserimus Merc.: disseremus ω 15 plaudentes: gaudentes Augustini codex Corbeiensis saec. VII. claudentes alii, quod probat Rohde 17 anx(i)s (m)entibus (corr. m. post.) B | dissimilibus August. 18 mo//ribus (l eras.) B | simillimis F | pervicaci (a ex corr.) B 19 singulatim F 20 cunctim Lips.: cuncti ω | universo genere fort. secludendum

Habetis interim bina animalia: deos ab hominibus plurimum differentis loci sublimitate, vitae perpetuitate, naturae perfectione, nullo inter se propinquo communicatu, cum et habitacula summa ab infimis tanta intercapedo fastigii dispescat et vivacitas illic aeterna et indefecta sit, 5 hic caduca et subsiciva, et ingenia illa ad beatitudinem sublimata sint, haec ad miserias infimata. quid igitur? nullone conexu natura se vinxit, sed in divinam et humanam partem <hiul>cam se et interruptam ac veluti debilem 128 passa est? nam, ut idem Plato ait, nullus deus 10 miscetur hominibus, sed hoc praecipuum eorum sublimitatis specimen est, quod nulla adtrectatione nostra contaminantur. pars eorum tantummodo obtutu hebeti visuntur, ut sidera, de quorum adhuc et magnitudine et coloribus homines ambigunt, ceteri autem solo intellectu neque 15 prompto noscuntur. quod quidem mirari super diis immortalibus nequaquam congruerit, cum alioquin et inter homines, qui fortunae munere opulenti elatus et usque ad regni notabilem suggestum et pendulum tribunal evectus 129

1 'habetis — infimata' August. de civ. dei IX 12; cf. 13 4 'cum et — dispescant' Prisc. X 3, 17 (p. 509, 9H) 10 Plat. Symp. 203A. — August. de civ. dei IX 16; cf. VIII 18 et 20

3 propinquos Stew. 4 et habitacula August. et Priscian.: ea habitacula ω | ab F: om. cett. | intercapedine fast. dispescant Priscian. 7 sint om. August. | infimata August.: infirmata ω 9 partem hiulcam se scripsi: partem cam (spat. 3 vel 4 litt. vac. rel.) se B partem cāse (in tāse corr.) M partem campse cett. nihili est glossa campse (Corp. gl. Lat. V 584, 4; 657, 7), quod quidem ad h. l. pertinet partem mancam se Goldb. alia alii 11 homini August. 12 est specimen G et August. | contrectatione August. | contaminantur GA et August.: contaminatur cett. 15 ceteri GA: caeteri ex caeleri corr. m. post. B caeleri M celeri cett. | solo intellectu GA: solo intellectu ex sola intellecta corr. m. post. B sola intellecta cett. 16 prompte pro prompto Lütj. | noscuntur GA: noscuntur ex nascuntur corr. m. post. B nascuntur cett. 17 congruerit in congrueret corr. m. post. B | alioquin B: aliqui// (n eras., ui in ras.) M alioqui cett. 18 opulentiae latus B 19 notabilem BF: mutabilem cett.

est, raro aditu sit, longe remotis arbitris in quibusdam dignitatis suae penetralibus degens. parit enim conversatio contemptum, raritas conciliat admirationem.

- V Quid igitur, orator, obiecerit aliqui, post istam caelestem
 5 quidem sed paene inhumanam tuam sententiam faciam,
 si omnino homines a diis immortalibus procul repelluntur
 atque ita in haec terrae tartara relegantur, ut omnis sit
 illis adversus caelestes deos communio denegata nec quis-
 quam eos e caelitus numero velut pastor vel equiso vel
 10 busequa ceu balantium vel hinnientium vel mugientium
 greges intervisat, qui ferocibus moderetur, morbidis
 130 medeatur, egenis opituletur? nullus, inquis, deus huma-
 nis rebus intervenit: cui igitur preces adlegabo? cui votum
 nuncupabo? cui victimam caedam? quem miseris auxi-
 15 liatorem, quem fautorem bonis, quem adversatorem malis
 in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentissimum
 est, iuri iurando arbitrum adhibebo? an ut Vergilianus
 Ascanius

per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat?

- 20 at enim, o Iule, pater tuus hoc iure iurando uti poterat
 inter Troianos stirpe cognatos et fortassean inter Graecos
 proelio cognitos; at enim inter Rutulos recens cognitos
 si nemo huic capiti crediderit, quis pro te deus fidem

2 'parit — admirationem' Vincentius Bellov. Spec. doctr.
 VI 38 et Spec. hist. IV 7 17 Verg. Aen. IX 300

1 aditu sit Goldb.: aditus et ω | remotasⁱ (corr. m. post.)
 B | quibus (sed dam add. m. 2) B 2 suae in lacuna
 add. m. post., ut vid., B 4 aliqui (corr. m. post.) B
 5 pate ante faciam ss. m. post. B 7 religantur (sed i in
 ras.: fuit fort. relegantur) B religantur M 8 nec B: ne
 cett. neque Lütj. 9 equiso Elm.: aequisio B equisio M
 equitio cett. 10 bus equa in bos equa corr. m. post. B
 12 in(i)quis (corr. m. fort. i) B 17 iuri in iure corr. B
 20 iul//e (una litt. eras.) B

dicet? an ut [se] ferocissimo Mezentio dextra et telum? 131
quippe haec sola advenerat, quibus propugnabat:

dextra mihi deus et telum, quod missile libro.

apagesis tam cruentos deos, dextram caedibus fessam telum-
que sanguine robiginosum: utrumque idoneum non est, 5
propter quod adiures, neve per ista iuretur, cum sit summi
deorum hic honor proprius. nam et ius iurandum Iovis
iurandum dicitur, ut ait Ennius. quid igitur censes? 132
iurabo per Iovem lapidem Romano vetustissimo ritu?
atque si Platonis vera sententia est, numquam se deum 10
cum homine communicare, facilius me audierit lapis quam
Iuppiter.

Non usque adeo — responderit enim Plato pro sen- VI
tentia sua mea voce — non usque adeo, inquit, seiunctos
et alienatos a nobis deos praedico, ut ne vota quidem 15
nostra ad illos arbitrer pervenire. neque enim illos a
cura rerum humanarum sed contrectatione sola removi.
ceterum sunt quaedam divinae mediae potestates inter
summum aethera et infimas terras in isto intersitae aëris
spatio, per quas et desideria nostra et merita ad deos 133
commendant. hos Graeci nomine daemonas nuncupant, inter 20

3 Verg. Aen. X 773 8 Cic. de off. III 29, 104 13 [Plat.]
Epinom. 984D et E 18 cf. Apul. Apol. 43 21 August. de
civ. dei VIII 22 et 24

1 se om. ed. Rom. | Me^zzentio (corr. m. post.) B 6 per
quod ed. Rom. | ne ut pro neve Merc. 7 propiti^rus (corr.
m. post.) B | iurandum (post Iovis) seclus. Brant, quod prob.
Lütj. 9 ritu// (una litt. eras.) B 10 atqui ex adque
corr. m. post. B et ita scripsit Colv., sed atque retinendum
(cf. Hild.) 13 responderit (corr. m. post.) B 15 alienatos
ex alienatus corr. m. post. B 16 illos a cura Sciopp.: illa
sacra ω (vel ul ss. m. 2 B) 17 huma(na)rum (corr. m. post.)
B | contrectationē solā B 19 intersito pro intersitae Elm.,
sed cf. Apul. Apol. 43 [p. 50, 4 Helm] 20 ad deos vulg.: ad
eos ω (sed d ante eos ss. m. 2 B) 21 ho^s// (c eras., corr. m.
2) B | graeco ex graeci corr. m. post. B et ita scripsit Colv.,
quod prob. Lütj. | daemonas B: daemones cett. δαίμονες ed. Ald.

<terrícolas> caelícolasque vectores hinc precum inde donorum, qui ultro citro portant hinc petitiones inde supplicias ceu quidam utri[us]que interpretes et salutigeri. per hos eosdem, ut Plato in Symposio autumat, cuncta denuntiata et magorum varia miracula omnesque praesagiorum species reguntur. eorum quippe de numero praediti curant
 134 singuli [eorum], proinde ut est cuique tributa provincia, vel somniis conformandis vel extis fissiculandis vel praepetibus gubernandis vel oscinibus erudiendis vel vatibus
 10 inspirandis vel fulminibus iaculandis vel nubibus coruscandis ceterisque adeo, per quae futura dinoscimus. quae cuncta caelestium voluntate et numine et auctoritate sed daemonum obsequio et opera et ministerio fieri arbitrandum est. horum enim munus atque opera atque cura
 VII
 135 est, ut Hannibali somnia orbitatem oculi commin[ar]entur,
 15 Flaminio extispicia periculum cladis praedicant, Att[i]o Navio auguria miraculum cotis addicant; item ut nonnullis regni futuri signa praecurrant, ut Tarquinius Priscus aquila obumbretur ab apice, Servius Tullius flamma conluminetur a capite; postremo cuncta hariolorum praesagia,
 20 Tuscorum piacula, fulguratorum bidentalìa, carmina Sibyl-

4 Plat. Symp. 202 D. — cf. August. de civ. dei VIII 16
 15 cf. Cic. de divin. I 24, 48 16 cf. Liv. XXI 63, 13 17 cf.
 Liv. I 36, 3 sq. Cic. de divin. I 17, 32 18 cf. Liv. I 34, 8
 19 cf. Liv. I 39, 1. Val. Max. I 6, 1

1 terrícolas, quod in marg. add. m. 2 B, inseruit Vulc. (male et ante terrícolas legit Rohde; fuit fort. it = inter, sed litt. fere evanidae) caelícolas <terrícolas>que Goldb. 2 qui in quae corr. m. post. B | citro (vel to ss. m. 2; q. post citro add. m. post.) B | hinc (n ex corr.) B 3 utrisque Usener: utriusque ω utrimque Oud. 4 denuntiata B 7 singuli in singula corr. m. post. B | eorum seclus. Goldb. | proinde (vel per ss. m. 2) B 8 somniis F: somnis cett. 15 hannibalis omnia B | comminentur Wow.: comminarentur ω comminitentur Oud. 16 flaminio BM | praedicant Stew.: praedicient ω | Atto Oud.; at//tio (una litt. eras., tio in ras.) B attio cett. 17 navio// (o ex g per ras. et i eras.) B | item Merc.: ita ω 18 praecurant B 20 hariolorum BM: ariolum Gδ cf. Novák, p. 60 21 sybillarum ex syllabarum corr. m. 1 B

larum. quae omnia, ut dixi, mediae quaequam potestates 136
inter homines ac deos obeunt. neque enim pro maiestate
deum caelestium fuerit, ut eorum quisquam vel Hannibali
somnia pingat vel Flaminio hostiam conroget vel Att[i]o
Navio avem velificet vel Sibyllae fatiloquia versificet vel 137
Tarquinio velit apicem rapere sed reddere, Servio vero
inflammare verticem nec exurere. non est operae diis
superis ad haec descendere: mediiorum divorum ista sor-
titio est, qui in aëris plagis terrae conterminis nec minus
confinibus caelo perinde versantur, ut in quaque parte 10
naturae propria animalia, in aethere volventia, in terra
gradientia. nam cum quattuor sint elementa notissima, VIII
veluti quadrifariam natura magnis partibus determinata,
sintque propria animalia terrarum, <aquarum,> flammarum,
— siquidem Aristoteles auctor est in fornacibus flagran- 138
tibus quaedam parvula animalia pennulis apta volitare 15
totumque aevum suum in igni deversari, cum eo exoriri
cumque eo extingui, — praeterea cum totiuga sidera, ut

15 Aristot. hist. anim. V 19 (p. 552 b, 10 ed. Bekk.)

3—4 hannibali somnium ex annibalis omnium corr. m. post. B
4 pingat pro pingat Salm. | conroget Ellis, sed nihil mutan-
dum: 'conrogare' est 'undique conquirere' vel, ut ait Seneca
(Consol. ad Marc. 16, 3), 'ostiatim quaerere' (cf. Aetna v. 372);
possis Germanice interpretari 'auftreiben' | Atto Oud.: attio ω
(atio M) 5 navi (sed o add. m. post.; sub vi duo puncta eras.)
B | avem Lindenbrog: pavem (sub pa duo puncta eras.) B na-
vim vel navem cett. 7 inflammare (sed m del. m. post.) B
8 ista// (s eras.) B 9 aeriis MG 10 quaque B: quacumque
cett. 11 prop(r)ia (corr. m. fort. 1) B | aethere (sed de
ultima litt. dubitari potest) in aethera corr. m. post. B | vol^aventia
(corr. m. 1) B: volantia cett. 'volventia animalia' sunt sidera (cf.
infra v. 18); cum vis reflexiva participii 'volvens' librariorum
falleret, volventia (quod rectum esse demonstrat adnominatio) in
volantia mutatum est 14 sintque ed. Rom.: sit (sed n ss. m.
post.) quae(dam ss. m. 2) B sit quae (que L) cett. | aquarum
add. Merc. 15 aristoteles// (s ex m, ut vid., corr. m. post.) B
16 parvula scripsi: propria ω | volitare ex volutare per ras. B
18 totiuga (corr. m. 2) B totiuga F: totvaga cett.

iam prius dictum est, sursum in aethere, id est in ipso liquidissimo ignis ardore, compareant, cur hoc solum quartum elementum aëris, quod tanto spatio intersitum est, cassum ab omnibus, desertum a cultoribus suis natura pateretur, quin in eo quoque aëria animalia gignere[n]t, ut in igni flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta? nam quidem qui aves aëri attribuet, falsum sententiae meritissimo dixeris. quippe [quae aves] nulla earum ultra Olympi verticem sublimatur. qui cum
 139 excellentissimus omnium <montium> perhibeatur, tamen
 10 altitudinem perpendiculari si metiare, ut geometrae autumant, <decem> stadia altitudo fastigii non aequiperat, cum sit aëris agmen inmensum usque ad citimam lunae heli-
 140 cem, quae porro aetheris sursum versus exordium est.
 15 quid igitur tanta vis aëris, quae ab humillimis lunae anfractibus usque ad summum Olympi verticem interiacet? quid tandem? vacabitne animalibus suis atque erit ista naturae pars mortua ac debilis? immo enim si sedulo advertas, ipsae quoque aves terrestre animal, non
 20 aërium rectius perhibeantur. enim semper illis victus omnis in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile, tantum

1 sursum *ed. Rom.*: cursum ω 3 ^{quartum} IIII ^{um} elementa *corr. m. post. B, quod recepit Vulc.*: quatuor vel III^{or} elementa (elementorum A) *cett.* <inter> quattuor elementa [aëris] Lütj. 4 animalibus pro omnibus Wilamowitz | q. post desertum *add. m. post. B* 5 aëria scripsi: aere ω (*sed e ex i corr. B*) seclus. Lütj. 6 gigneret Merc.: gignerent ω (gignere G gignerentur F) | igni in igne *corr. m. post. B* 7 quidē (*corr. m. 2*) B | aves// (&, ut vid., eras.) aëri (*quod in aere correctum fuit, sed postea uncinulus erasus est*) B | attribuet (*corr. m. post.*) B 8 quae aves seclus. Merc. (*cf. Novák, p. 55*) 10 montium *add. Lütj.* montium pro omnium Rohde 12 decem *add. Colv.* 13 helicem, quae Flor.: felicemque ω *exspectes* helicem, quod ex usu Apuleiano 14 exordium *ed. Rom.*: exortum ω 19 terrestre: ^ter//restre (*fuit pertrestre; t superscr. m. fort. 1*) B per terrestre *cett.* | anima(l) (*corr. m. fort. 1*) B 20 est ante enim *add. m. fort. 1, certe antiq. B et ita vulg., sed cf. Novák, p. 74*

quod aëra proximum terrae volitando transverberant. ceterum cum illis fessa sunt remigia pinnarum, terra ceu portus est.

Quod si manifestum flagitat ratio debere propria IX animalia etiam in aëre intellegi, superest ut, quae tandem et cuiusmodi ea sint, disseramus. igitur terrena nequaquam — devergant enim pondere — sed nec flammida, ne sursum versus calore rapiantur. temperanda est ergo nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit etiam cultoribus eius ingenium. cedo 10 igitur mente formemus et gignamus animo id genus corporum texta, quae neque tam bruta quam terrea neque tam levia quam aethera, sed quodam modo utrimque 141 seiungata vel enim utrimque commixta sint, sive amolita seu modificata utriusque rei participatione: sed facilius 15 ex utroque quam ex neutro intellegentur. habeant igitur haec daemonum corpora et modicum ponderis, ne ad superna inscendant, <et> aliquid levitatis, ne ad inferna praecipitentur. quod ne vobis videar poëtico ritu incredibilia confingere, dabo primum exemplum huius libratae 20 medietatis. neque enim procul ab hac corporis subtilitate 142 nubes concretas videmus. quae si usque adeo leves forent, ut ea quae omnino carent pondere, numquam infra iuga, ut saepenumero animadvertimus, gravatae caput editi montis ceu quibusdam curvis torquibus coronarent. porro 25

12 cf. Lucret. V 474—475

21 cf. Lucret. VI 102 sq.

1 aer(a) (corr. m. 2°) B | tra(n)sverba|rant (corr. m. post.) B |
4 flagitratatio (corr. m. fort. 1) B 7 devergant Merc.:
devergunt ω | nec edd. vet.: ne ω 8 temperanda est A, ut
coniecerat Merc.: temperandae B temperandae vel temperande
vel temperanda cett. 13 quodam modo ex quod ad modo
corr. m. post. B | utrimque vulg.: utrumque ω 15 participa-
tione// (s eras. in fine vers.) B 18 superna// (m exp. et eras.)
B | inscendant Colv.: incedant vel incedat codd. (inceda(n)t corr.
m. post. B) | et ante aliquid add. m. post. B et ita Scal.: om. ω
20 libera//te (e eras.) B 24 a//nimadvertimus (d eras.) B
edi(ti) (corr. m. 1, ut vid.) B

si suapte natura spissae tam graves forent, ut nulla illas
 vegetioris levitatis admixtio sublevaret, profecto non secus
 quam plumbi rodus et lapis suoapte nisu caducae terris
 inliderentur. nunc enimvero pendulae et mobiles huc atque
 5 illuc vice navium in aëris pelago ventis gubernantur,
 paululum inmutantes proximitate et longinquitate. quippe
 si aliquo umore fecundae sunt, veluti ad fetum edendum
 143 deorsus degrassantur. atque ideo umectiores humiliter
 meant aquilo[nis] agmine, tractu signiore[s]; sudis vero
 10 sublimior cursus e(s)t, cum lanarum velleribus similes
 aguntur, cano agmine, volatu perniciose. nonne audis,
 quid super tonitru Lucretius facundissime disserat?

principio tonitru quatiuntur caerulea caeli
 propterea quia concurrunt sublime volantes
 15 aetheriae nubes contra pugnantibus ventis.

XI quod si nubes sublime volitant, quibus omnis et exortus
 e(s)t terrenus et retro defluxus in terras, quid tandem
 censes daemonum corpora, quae sunt concretio multo

12 Lucret. VI 96—98

1 nullaⁱⁿ// (m. *eras.*; in *ss. m. post.*) B 3 rodus *Merc.*:
^{el}robustus (corr. m. *post.*) B robustus ♂ robur *cett.* | su(i)opte (corr.
 m. *post.*) B 7 ali(a)quo (a *bis add.*, m. 2 et *post.*) B | humore
 ex umore corr. m. *post.* (humore temptaverat corrector) B 8 de-
 grassa(n)tur (corr. m. *post.*) B 9 aquilo *Lips.*: aquilonis ω |
 signiore *Merc.*: signiores ω 10 est scripsi: et ω | cum (corr.
 m. 2) B | lanarum ex lanarum corr. m. *post.* B 12 tonitru////
 (lucre *eras. in fine paginae*) | lucretius B 14 propterea quia
ed. Rom.: propter alia ω (vel praeterea *ss. m. 2* B) 15 nubes
 contra pugnantibus *ed. Rom.*: nubes propugnantibus ω (et inter
 nubes et propugnantibus *add. m. post. B*) | ventis *vulg.*: venis ω
 (sed t *add. m. 2* B) 17 est *Scal.*: et ω | ter ren//us (i *eras.*) B |
 qui tandem B 18 concretio *Kronenberg* (cf. *Minuc. Fel. 5, 8*):
 concreta ω concretu ... subtiliori *Merc.* concretu ... subtiliora
 (ex A) *Lütj.* concreta ... subtiliori <filo> *Oud.* concreta ...
 subtiliore substantia ('vel simile quoddam') *Goldb.* concreta
 <materia> ... subtiliori *Koziol* concreta ... subtiliore <ele-
 mento> *Leo fort.* concreta (substant.) ... subtilior(a)

tanta subtilior? non enim ex hac faeculenta nubecula et 144
 umida caligine conglobata, sicuti nubium genus est, sed
 ex illo purissimo aëris liquido et sereno elemento coalita
 eoque nemini hominum temere visibilia, nisi divinitus
 speciem sui offerant, quod nulla in illis terrena soliditas 5
 locum luminis occuparit, quae nostris oculis possit obsi-
 stere, qua soliditate necessario offensa acies inmoretur, sed
 fila corporum possident rara et splendida et tenuia usque 145
 adeo ut radios omnis nostri tuoris et raritate transmit-
 tant et splendore reverberent et subtilitate frustrentur. 10
 hinc est illa Homericæ Minerva, quae mediis coetibus
 Graium cohibendo Achilli intervenit. versum Graecum, si
 paulisper opperiamini, Latine enuntiabo, — atque adeo
 hic sit inpraesentiarum. Minerva igitur, ut dixi, Achilli
 moderando iussu Iunonis advenit: 15

soli perspicua est, aliorum nemo tuetur.

hinc et illa Vergilianæ Iuturna, quae mediis milibus auxili-
 abunda fratri conversatur

miscetque viris neque cernitur ulli,

prorsus quod Plautinus miles super clipeo suo gloriatur, 20
 praestringens oculorum aciem hostibus.

11 August. de civ. dei IX 7 12 Hom. II. I 198 19 Verg.
 Aen. I 440 20 Plaut. Mil. glor. 4

1 tanta in tanto corr. m. post. B tanto vulg., sed cf. L. Havet,
 Archiv f. lat. Lex. u. Gr. XI 579; Leo, Plant. Forsch., p. 12,
 n. 1, et Archiv XII 100 | et umida Colv.: tumida ω 2 sicut i//
 (n eras.) B 3 liquido (vel liquore ss. m. 2) B | serenio B 4 visi-
 bilia (a ex u corr. m. 1) B | divinitus (ni in ras.) B 5 offerant
 ex offert corr. m. 2 B et ita vulg.: offert ω offerunt Lütj. |
 soli(di)tas (corr. m. 2) B 8 rara est (corr. m. fort. 1) B | tenuia
 (i ss. m. post.) B 10 et splendore GA: et om. cett., sed add.
 m. 2 B | reverbere(n)t (corr. m. 2 B) | frustrentur ex frustran-
 tur corr. B 13 enuntiabo δ: nuntiabo α 14 d̄ inter in-
 praesentiarum et Minerva ss. m. 2 B | <cum>, ut dixi Rohde
 <quae>, ut dixi Koziol 16 ast pro est edd. vet., quod recepit
 Lütj. 17 medi(i)s (corr. m. 1) B 19 se ante viris ss. m. 2 B
 21 aciē (lineol. add. m. post.) B

XII Ac ne ceteros longius persequar, ex hoc ferme dae-
 monum numero poëtae solent haudquaquam procul a
 veritate osores et amatores quorundam hominum deos
 146 fingere: hos prosperare et evehere, illos contra adversari
 5 et adfligere; igitur et misereri et indignari et angere et
 laetari omnemque humani animi faciem pati, simili motu
 cordis et salo mentis ad omnes cogitationum aestus fluc-
 tuare, quae omnes turbulae tempestatesque procul a deo-
 rum caelestium tranquillitate exulant. cuncti enim caelites
 10 semper eodem statu mentis aeterna aequabilitate potiun-
 tur, qui numquam illis nec ad dolorem v(er)sus nec ad
 voluptatem finibus suis pellitur nec quoquam a sua per-
 petua secta ad quempiam subitum habitum demovetur,
 nec alterius vi — nam nihil est deo potentius — neque
 15 suapte sponte — nam nihil est deo perfectius. porro
 autem qui potest videri perfectus fuisse, qui a priore
 147 statu ad alium rectiorem statum migrat, cum praesertim
 nemo sponte capessat nova, nisi quem paenituit priorum?
 non potest enim subsequi illa mutata ratio sine prae-
 20 cedentium infirmatione. quapropter debet deus nullam
 perpeti vel odii vel amoris temporalem perfunctionem et
 ideo nec indignatione nec misericordia contingi, nullo
 angore contrahi, nulla alacritate gestire, sed ab omnibus

1 'ex hoc ferme — exulant' August. de civ. dei IX 3. —
 'simili motu — fluctuare' id. ibid. IX 6; cf. id. ibid. VIII 17,
 IX 7, X 27 14 cf. Plat. de re publ. II 380D — 381B 15 cf.
 Lucret. V 168 sq.

2 hautquaquam B 4 hos prosperare ex August.
 add. Colv. | et evehere, illos contra ex August. Colv.: et
 vere illos secundum ω (sed haec verba exp. et hos pro-
 sperare et evehere, illos contra ss. m. 2 B) 7 cordis
 (vel corporis ss. m. 2) B | salo// (m. eras.) B | ad omnes
 ω: per omnes August. 8 turbulae August.: turbulae ω
 10 aeterna// (una litt. eras. in fine vers.) B 11 qui(a) (corr.
 m. 2) B | versus Scal.: usus ω 14 alter(i)us (corr. m. 1) B
 16 perfectus M: perfectius cett. (sed i exp. B) 17 rector(em)
 (corr. m. post.) B 19 illa (corr. m. 2) B 21 odii Lips.:
 opis ω

animi passionibus liber nec dolere umquam nec aliquando
laetari nec aliquid repentinum velle vel nolle. sed et XIII
haec cuncta et id genus cetera daemonum mediocritati
rite congruunt. sunt enim inter nos ac deos ut loco
re[li]gionis ita ingenio mentis intersiti, habentes communem 5
cum superis immortalitatem, cum inferis passionem. nam
proinde ut nos pati possunt omnia animorum placamenta
vel incitamenta, ut et ira incitentur et misericordia
flectantur et donis invitentur et precibus leniantur et con-
tumeliis exasperentur et honoribus mulceantur aliisque 148
omnibus ad similem nobis modum variant. quippe, ut 10
fine comprehendam, daemones sunt genere animalia, ingenio
rationabilia, animo passiva, corpore aëria, tempore aeterna.
ex his quinque, quae commemoravi, tria a principio eadem
quae nobis[cum], quartum proprium, postremum commune 15

1 Plat. Phileb. 33 B 5 August. de civ. dei VIII 14
8 August. de civ. dei VIII 17 et X 27 12 August. de civ.
dei VIII 16 et IX 13. — 'daemones — aeterna' Vincentius
Bellov. Spec. hist. IV 7

1 dolōre (corr. m. post.) B 5 regionis vulg.: re[li]gio-
nis (corr. m. post.) B religionis cett. (li exp. PF) 7 pro-
inde (vel per ss. m. 2) B | animorum G et vulg.: animarum
cett. | plagamenta (corr. m. post.) B 8 ut et ira Oud.
et Lütj.: ut ira F et ira cett. | incitētur (bis corr., m.
2 et post.) B incitentur δ: incitantur cett. 9 flectantur
in flectantur corr. m. post. B flectantur δ: flectantur cett. |
invitētur (corr. m. 2) B invitentur δ: invitantur cett. | leniātur
(u ss. m. 2) B leniantur Mδ: leniuntur GA | et contumeliis ex-
asperentur om. α 10 mulceantur BMδ (sed a eras. in B):
mulcentur GA 11 variēt (a ss. m. 2) B: variant M varian-
tur GA variantur δ (variantur ex variant corr. P²) variant rec-
tum esse indicat clausula (— — | — —) 11—12 post ut lacunam
significavit Goldb. ut fine comprehendam daemones (sic B²),
sunt Rohde ut finem (sic AP) comprehendam, daemones sunt
Lütj., sed cf. Sen. epist. 75, 11: ut breviter finiam, morbus est etc.
12 daemonas (a induct.; e ss. m. 2) B 14 III^a (a add. m. post.)
B | aedam B 15 nobis August.: nobiscum ω eadem [quae]
nobiscum Colv. | III^{um} (um add. m. post.) B

cum diis immortalibus habent, sed differunt ab his passione. quae propterea passiva non absurde, ut arbitror, nominavi, quod sunt iisdem, quibus nos,urbationibus
 XIV mentis obnoxii. unde etiam religionum diversis observa-
 5 tionibus et sacrorum variis suppliciis fides inpertienda est, esse nonnullos ex hoc divorum numero, qui nocturnis vel diurnis, promptis vel occultis, laetioribus vel tristioribus
 149 hostiis vel caerimoniis vel ritibus gaudeant, uti Aegyptia numina ferme plangoribus, Graeca plerumque choreis,
 10 barbara autem strepitu cymbalarum et tympanistarum et choraularum. itidem pro regionibus et cetera in sacris differunt longe varietate: pomparum agmina, mysteriorum silentia, sacerdotum officia, sacrificantium obsequia; item deorum effigiae et exuviae, templorum religiones et
 150 15 regiones, hostiarum cruores et colores. quae omnia pro cuiusque more loci sollemnia et rata sunt, ut plerumque somniis et vaticinationibus et oraculis conperimus saepe-
 numero indignata numina, si quid in sacris socordia vel superbia neglegatur. cuius generis mihi exempla adfatim
 20 suppetunt, sed adeo celebrata et frequentata sunt, ut nemo ea commemorare adortus sit, quin multo plura omiserit, quam recensuerit.

Idcirco supersedebo inpraesentiarum in his rebus orationem occupare, quae si non apud omnis certam fidem,

2 August. de civ. dei VIII 16; cf. X 27

2 fort. quapropter[ea] 3 hisdem (iisdem ac rursus hisdem ex corr.) B |urbationibus BML (cf. de dogm. Plat I 18; Metam. IX 20, XI 28): perturbationibus cett. 5 supplici(i)s (corr. m. 1) B 6 esse nonnullos scripsi: etsi nonnullos BF et sunt nonnulli// (s eras.) M et sunt nonnulli GAP² etsi nonnullas P¹L 7 promptijs B 8 uti: uita (in fine versus; vel veluti ss. m. 2) B 10 autem A et vulg.: aut cett. 11 choraularum edd.: coraularum ω ceraularum Salm. |regonibus (vel regionibus ss. m. 2) B 14 effigiae (es superscr. m. rec.) B: effigies cett. 14—15 et regiones om. GA δ 16 cuiusce B | ut (vel et ss. m. 2) B 18 si quis (corr. m. 2) B 19 superbia ex super via corr. m. 1 B 23 orationum B 24 occupareque in occuparique corr. m. post. B

at certe penes cunctos notitiam promiscuam possident. id potius praestiterit Latine dissertare, varias species daemonum philosophis perhiberi, quo liquidius et plenius de praesagio Socratis deque eius amico numine cognoscatis. nam quodam significatu et animus humanus etiam XV
nunc in corpore situs daemon nuncupatur: 5

diine hunc ardorem mentibus addunt,
<Euryale, an sua cuique deus fit dira cupido?>

igitur et bona cupido animi bonus deus est. unde nonnulli arbitratur, ut iam prius dictum est, εὐδαίμονας 10
dici beatos, quorum daemon bonus id est animus virtute perfectus est. eum nostra lingua, ut ego interpreter, haud sciam an bono, certe quidem meo periculo poteris Genium 151
vocare, quod is deus, qui est animus sui cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine 15
gignitur, ut eae preces, quibus Genium et genua precantur, coniunctionem nostram nexumque videantur mihi 152
obtestari, corpus atque animum duobus nominibus comprehendentes, quorum communio et copulatio sumus. est et secundo significatu species daemonum animus humanus 20

8 Verg. Aen. IX 184 sq. 9 cf. August. de civ. dei IX 11
13 Serv. ad Verg. Aen. III 63 20 cf. August. de civ. dei IX 11.
— Plat. Cratyl. 398 B et de re publ. V 468 E sqq.

1 certā^a (corr. m. 2) B | praemiscuam (ae induct.; o ss. m. post.) B | possident A et vulg.: possidet cett. (sed n add. m. 2 B)
2 latius pro latine Koziol 3 daemonum A: dum unum cett. (sed haec verba exp. et doemonum ss. m. 2 B) | a ante philosophis add. m. fort. 2 B | quo ed. Rom.: quod ω (sed d exp. B) 4 Socrati(s) (corr. m. 2) B 6 daemon// (u eras.) B 7 mentibus addunt edd.: M·A· ω diine — addunt seclus. Lüttj. 8 Euryale — cupido? add. ed. Rom. deest in marg. adscr. m. 2 B 10 εὐδαίμονας ed. Ald.: eudemonas ω 12 eum Sciopp.: cum ω (vel quem ss. m. 2) B quem edd. vet. | aut sciam B 13 cer(te) (corr. m. 2) B | me B 14 suus pro sui AP² | cui quae (ua induct.) B 15 quod aut (vel hoc ss. m. 2) modo B 16 eae ed. Rom.: haec vel hae codd. | genua Bδ: genia cett. | precatur BLE precamur edd. vet. 17 nexumque Merc.: nec sunt quae vel que codd.

emeritis stipendiis vitae corpori suo abiurans. hunc vetere Latina lingua reperio Lemurem dictitatum. ex hisce ergo Lemuribus qui posterorum suorum curam sortitus placato et quieto numine domum possidet, Lar dicitur
 153 5 familiaris; qui vero ob adversa vitae merita nullis [bonis] sedibus incerta vagatione ceu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterum malis noxium, id genus plerique Larvas perhibent. cum vero incertum est, quae cuique eorum sortitio evenerit, utrum Lar sit
 10 an Larva, nomine Manem deum nuncupant: scilicet ei honoris gratia dei vocabulum additum est. quippe tantum eos deos appellant, qui ex eodem numero iuste ac prudenter curriculo vitae gubernato pro numine postea ab hominibus praediti fanis et caerimoniis vulgo advertuntur,
 154 15 ut in Boeotia Amphiaras, in Africa Mopsus, in Aegypto Osiris, alius alibi gentium, Aesculapius ubique.

XVI Verum haec omnis distributio eorum daemonum fuit, qui quondam in corpore humano fuere. sunt autem non posteriore numero, praestantior longe dignitate, superius
 20 aliud, augustius genus daemonum, qui semper a corporis

1 cf. Val. Max. V 7, 1; Sen. ep. 93, 4

1 emerit^us (i eras. et u ss. m. 2) B | stipendi(i)s (corr. m. 1) B | corpori Merc.: corpore ω 2 lemurem vulg.: lemurum ω lemurum <nomine> Lüttj. 3 qui GAP: quo cett. (sed quo corr. m. 2 B) | posterorum GA: posteriorum cett. 4 largitur pro lar dicitur BM (sed gitor induct. B) 5 //merita (e eras.) B | bonis sechus. Markland 6 vacatione B | punitur δ: ponitur α poenitur Wilamowitz 10 Manium Colv. | ei scripsi: et ω (om. F) 12 ex hoc daemonum numero pro ex eodem numero Lüttj. | prudent'//// (ur exp. et eras.; corr. m. post.) B 13 pro numine Colv.: praenomine ω | ab ante hominibus add. m. 2 B et praebet F 14 advenerantur pro advertuntur Buckley et Goldb., sed nihil mutandum (advertuntur i. e. 'animadvertuntur') 15 Boeotia edd.: boetia ω | Amphiaras edd.: anfiareus vel anfiareus vel similia codd. 18 quādam (corr. m. 2) B | numero ω, sed vel humano ss. m. 2 B, quod recepit Vulc. | fu(e)re (corr. m. 2) B 19 praestantior δ: praestantiori α (sed i post. add. m. 1 B) | super his pro superius Wilamowitz 20 augustiusque vulg.

conpedibus et nexibus liberi certis potestatibus curant.
 quorum e numero Somnus atque Amor diversam inter 155
 se vim possident, Amor vigilandi, Somnus soporandi. ex
 hac igitur sublimiore daemonum copia Plato autumat
 singulis hominibus in vita agenda testes et custodes 5
 [singulis] additos, qui nemini conspicui semper adsint
 arbitri omnium non modo actorum verum etiam cogita-
 torum. at ubi vita edita remeandum est, eundem illum,
 qui nobis praeditus fuit, raptare ilico et trahere veluti
 custodiam suam ad iudicium atque illic in causa dicunda 10
 adistere, si qua commentiatur, redarguere, si qua vera
 dicat, adseverare, prorsus illius testimonio ferri senten-
 tiam. proinde vos omnes, qui hanc Platonis divinam
 sententiam me interprete auscultatis, ita animos vestros
 ad quaecumque agenda vel meditanda formate, ut sciatis 15
 nihil homini prae istis custodibus nec intra animum nec
 foris esse secreti, quin omnia curiose ille participet, omnia 156
 visitet, omnia intellegat, in ipsis penitissimis mentibus vice
 conscientiae deversetur. hic, quem dico, privus custos, singu-
 laris praefectus, domesticus speculator, proprius curator, 20
 intimus cognitor, adsiduus observator, individuus arbiter,
 inseparabilis testis, malorum inprobator, bonorum proba-

2 cf. Apul. Flor. 10
 de re publ. X 617 E et 620 E

4 Plat. Tim. 90 A; Phaed. 107 D;

1 curant G: curantur cett. (curant' virgula fort. post.
 add. B) 2 somnus male repetitum linea infer. not. B)
 3 possident G: possideant cett. (sed a exp. B) | vigilandis B
 6 singulis seclus. Lütj. singulos ed. Rom. 10 suam male
 repetitum linea infer. not. B 11 qua// (e exp. et eras.) comm. B
 13 proinde edd. vett.: deinde ω (sed de exp. et pro ss. m. 2 B)
 16 homini α (homi//ni, i ex n per ras. B): omnino δ | prae
 istis custodibus seclus. Lütj. | nec intra A: ni intra (sed ni
 exp. et nec ss. m. 2) B non intra F ni intra vel ne intra cett.
 18 visitet Goldb.: viset codd. plerique (vis et in visat, deinde in
 viset et corr.; vel visitet ss. m. 2 B) visat A et vulg. fort. vesti-
 get (cf. Hild. ad Metam. I 6 init.) 19 privus scripti: prorsus α
 22 inprobatur B

tor, si rite animadvertatur, sedulo cognoscatur, religiose colatur, ita ut a Socrate iustitia et innocentia cultus est, in rebus incertis prospector, dubiis praemonitor, periculis tutator, egenis opitulator, qui tibi queat tum insomniis, 5 tum signis, tum etiam fortasse coram, cum usus postulat, mala averruncare, bona prosperare, humilia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, secunda regere, adversa corrigere.

XVII Igitur mirum, si Socrates, vir adprime perfectus et 157
10 Apollinis quoque testimonio sapiens, hunc deum suum cognovit et coluit, ac propterea eius custos — prope dicam Lar contubernio familiaris — cuncta et arcenda arcuit <et> praecavenda praecavit et praemonenda praemonuit, sicubi tamen interfectis sapientiae officiis non 15 consilio sed praesagio indigebat, ut ubi dubitatione clauderet, ibi divinatione consisteret? multa sunt enim, multa, 158 de quibus etiam sapientes viri ad hariolos et oracula cursitent. an non apud Homerum, ut <in> quodam in-

1 cognoscator^u (corr. m. 2) B 2 iustitia (vel te ss. m. 2) B | innocent̃//// (ia eras.; — add. m. post.) B 3 praemonitor ex praemonitur corr. B 4 insomniis scripsi: in somnis ω (in somniis V teste Lütj.) [in] somniis Colv. 6 averruncare Pithoeus: autruncare ω (aut truncare ML) 9 non ante igitur add. m. 2 B, quid add. Lütj. 11 et ante prope add. m. 2 B | ut ita inter prope et dicam ss. m. 2 B 12 Lar Merc.: par ω 12—13 cuncta et argenda arcuit (sed et exp. et quae ss. m. 2; eadem arcenda corr.; sunt post arcenda add. m. 2 vel post.) B: cuncta quae arcenda sunt arcuit cett. 13 et addidi | praecavenda scripsi: quae cavenda ω (quae cavenda sunt F) 14 intersectis G et sic ed. Rom. imperfectis Wow. interceptis Casaubon interceptis Oud., sed cf. Metam. XI 24 s. fin. 15 se(d) (corr. m. 2) B | clauderet Bδ (sed deret exp. et dicaret ss. m. 2 B): claudicaret cett. 16 enim inulta (vel talia ss. m. 2) B multa post enim om. GF fort. multa sunt enim in vita 17 de om. BM (in ante quibus add. m. 2 B) 18 cursitent^a (corr. m. 2) B | an ed. Iunt. II: at ω (sed atⁿ corr. m. 2 B) | in add. edd. vett. | quodam F: quādam (corr. m. 2) B quedam vel quaedam vel quadam cett.

genti speculo, claritus cernis haec duo distributa, seorsus divinationis, seorsus sapientiae officia? nam cum duo columnina totius exercitus dissident, Agamemnon regno pollens et Achilles bello potens, desideraturque vir facundia laudatus et peritia memoratus, qui Atridae superbiam 5
sedet, Pelidae ferociam conpescat atque eos auctoritate advertat, exemplis moneat, oratione permulceat, quis igitur tali in tempore me<dius> ad dicendum exor[ta]tus est? nempe Pylius orator, eloquio comis, experimentis catus, senecta venerabilis, cui omnes sciebant corpus 10
annis hebere, animum prudentia vigere, verba dulcedine adfluere. itidem cum rebus creperis et adfectis speculatores XVIII
deligendi sunt, qui nocte intempesta castra hostium penetrent, nonne Ulixes cum Diomede deliguntur veluti consilium et auxilium, mens et manus, animus et gladius? 15
enimvero cum ad Aulidem desidibus et obsessis ac taedio abnuentibus difficultas belli et facultas itineris et tranquillitas maris et clementia ventorum per fibrarum notas et alitum vias et serpentium escas exploranda est, tacent nempe mutuo duo illa sapientiae Graiae summa cacumina, 20
Ithacensis et Pylius: Calchas autem longe praestabilis

2 Hom. II. I 245 sqq. 12 Hom. II. X 218 sqq. 16 Hom. II. II 303 sqq.

1 claritus (*sed t exp.*) B: clarius *cett.* 1—2 seorsus sapientiae seorsus divinationis F, *quod probat Alfr. Kirchhoff, de Apul. clausul. p. 48* 5 peritiam B 6 sedet *Flor.*: sed et ω, *quod defendit Lütj.*, p. 32, n. | eo(s) (*corr. m. 2*) B 7 quid Bδ (*sed quid corr. m. post. B*) 8 medius *scripsi*: me ω (*om. G*) | exortus est *Wow.*: exortatus est ω (*exoratus est G*) 9 phyelius B 11 habere (e ss. m. 2) B 12 affluere (*affluere corr. m. post. B et sic alibi* | creperis A *et vulg.*: crepereis *cett.* | speculatores *Ursinus*: spectatores ω 13 intempesta B | (h)ostium (*corr. m. post. B*) 14 diliguntur (*sed li exp. et vel ri ss. m. 2 et post.*; praeterea guntur in gitor *corr. m. post. B*) 16 ad Aulidem *Buckley*: ab aulide ω ab seclus. *Merc.* apud Aulidem *Lütj.* | desidibus A *et vulg.*: desedibus ω 19 exploranda est *Kiessling*: explorandae ω (s. essent ss. m. 2 B)

- 161 hariolari simul alites et altaria et arborem contemplatus est,
 ac<tu>tum sua divinatione et tempestates flexit et classem
 deduxit et decennium praedixit. non secus et in Troiano
 exercitu cum divinatione res indigent, tacet ille sapiens
 5 senatus nec audet aliquid pronuntiare vel Hicetaon vel
 162 Lampo vel Clytius, sed omnes silentio auscultant aut
 ingrata auguria Heleni aut incredita vaticinia Cassandrae.
 ad eundem modum Socrates quoque, sicubi locorum aliena
 sapientiae officiis consultatio ingruerat, ibi vi daemonis
 10 praesag[i]a regebat<ur>. verum eius monitis sedulo oboedie-
 XIX bat eoque erat deo suo longe acceptior. quod autem incepta
 Socratis quaepiam daemon ille ferme prohibitum ibat,
 163 numquam adhortatum, quodam modo ratio praedicta est.
 enim Socrates, utpote vir adprime perfectus, ex sese ad
 15 omnia congruentia sibi officia promptus, nullo adhorta-
 tore umquam indigebat, at vero prohibitore nonnumquam,
 si quibus forte conatibus eius periculum suberat, ut
 monitus praecaveret, omitteret coepta inpraesentiarum,
 quae tutius vel postea capesseret vel alia via adoreretur.

5 Hom. Il. III 147

1 arborem *Merc.*: arborum ω (arbores G) 2 actutum *edd. vett.*:
 ac tum ω (ⁱactum *corr. m. 2 B*) 3 et decennium GF: et *om. cett.*
 5—6 Hicetaon *Merc.*: hic etiam ω | Lampo *Pius*: iampo ω Lampus
Elm. | Clytius *Pius*: clytias (clitias, clicias) ω 7 ingratia
 B | Heleni *Colv.*: helenae ω | vatiginia (c ss. m. 2; g fere eras.)
 B 8 Socrates *ex Socratis corr. m. 2 B et sic vulg.*: Socratis
 ω (Socrati GF) | aliena *Casaubon*: alienae ω (vel nus ss. m. 2
 B) 10 praesaga regebatur *Elm.*: praesagia regebat ω So-
 crati . . . vis daem. praesagia regebat *Lüttj.* | ob//ediebat (o eras.)
 B 11 de(o) suo (*corr. m. 2; vel daemone in marg. adscr. ead.*
m.) B et sic Stew.: de suo ω 12 Socratis quaepiam: sacratiq-
 piam (vel quaepiam ss. m. 2) B socrati quispiam M socrati
 quaepiam *cett.* | daemon G *et vulg.*: daemonum *cett.* (*sed h. v.*
exp. et vel daemon ss. m. 2 B) 13 quod ad modo (vel quo-
 dam modo ss. m. 2) B 14 vero post enim *add. m. post. B* |
 et inter sese *et ad ss. m. 2 B* 18 inpraesentiarum, quae:
 inpraesentiarumq. B 19 tutius vel postea: totius vel potius
 (i. melius ss. m. 2) B *et item M* | adoreretur (adoriretur *corr.*
m. post.) B et item PL: adoriretur *cett.*

In huiusmodi rebus [dixit] vocem quampiam divinitus exortam di[s]cebat audire — ita enim apud Platonem —, ne quisquam arbitretur omina eum vulgo loquentium capitasse. quippe etiam semotis arbitris uno cum Phaedro 164 extra pomerium sub quodam arboris opaco umbraculo 5 signum illud adnuntium sensit, ne prius transcenderet Ilissi amnis modicum fluentum, quam increpitu indignatum Amorem recinendo placasset; cum praeterea, si omina observitaret, aliquando eorum nonnulla etiam hortamenta haberet, ut videmus plerisque usu evenire, qui nimia 10 ominum superstitione non suoapte corde sed alterius verbo reguntur ac per angiporta reptantes consilia ex alienis 165 vocibus colligunt et, ut ita dixerim, non animo sed auribus cogitant. verum enimvero, ut<ut> ista sunt, certe quid XX ominum harioli vocem audiunt saepenumero auribus suis 15 usurpatam, de qua nihil cunctentur [de qua sciunt] ex ore humano profectam. at enim Socrates non vocem sibi

2 Plat. Phaedr. 229 A et 242 B et C; cf. 243 B 12 'per angiporta — cogitant' Vincent. Bellov. Spec. doctr. V 26 et Spec. hist. IV 7. — cf. Lucret. V 1133 — 1134

1 dixit *seclus*. Goldb. dixit (corr. m. post.; ut plato ante dixit ss. m. 2) B 2 dicebat *ed. Rom.*: discebat ω (sed s exp. B) | se ante audire ss. m. 2 B | s. legitur post Platonem ss. m. 2 B | ita enim apud Platonem *seclus*. Lütj. 3 omina

Casaubon: omnia ω 6 ^{ac}adnuntium (corr. m. 2) B 7 Ilissi Casaubon: illius ω | fluentum F: fluenti *cett.* (vel um ss. m. 2 B) an modicum fluenti, ut alibi (c. 9) modicum ponderis, dixit Apuleius? 7—8 increpitu indignatum Amorem recinendo

Casaubon: increpitu (incipitum B) inclinatum (indinatum? B) amore retinendum ω 8 placasset F: placasse *cett.* (sed vel set ss. m. 2 B) | omina Wow.: omnia ω 10 haberet unus s et *ed. Rom.*: habere ω (sed vel et ss. m. 2 B) | ut *ed. Rom.*: et ω 11 ominum Wow.: omnium ω 12 consili(a) (corr. m. fort. 1) B

13 dixerint (corr. m. 2) B 14 utut Stew. (cf. tamen Apul. Apol. 43 [p. 50, 11 Helm]): ut ω | quidem Wilamowitz: quid ω

15 ominum Lütj.: omnium ω 16 de qua Scal.: de quo ω | de qua sciunt *seclusi* | sciunt (a? super u eras.) B 17 non vocem (s. simpliciter ss. m. 2) B

- sed 'vocem quampiam' dixit oblatam, quo additamento
 profecto intellegas non usitatam vocem nec humanam
 significari. quae si foret, frustra 'quaepiam', quin potius
 aut 'vox' aut certe 'cuiuspiam vox' diceretur, ut ait illa
 5 Terentiana meretrix:

audire vocem visa sum modo militis.

- 166 qui vero vocem <quampiam> dicat audisse, aut nescit,
 unde ea exorta sit, aut in ipsa aliquid addubitat, aut
 eam quiddam insolitum et arcanum demonstrat habuisse,
 10 ita ut Socrates eam, quam sibi [ac] divinitus editam
 tempestive † accidebat. quod equidem arbitror non modo
 auribus eum verum etiam oculis signa daemonis sui
 usurpasse. nam frequentius non [prae] vocem sed signum
 divinum sibi oblatum prae se ferebat. id signum potest
 15 et ipsius daemonis species fuisse, quam solus Socrates
 cerneret, ita ut Homericus Achilles Minervam. credo ple-
 rosque vestrum hoc, quod commodum dixi, cunctantius
 credere et inpendio mirari formam daemonis Socrati visi-
 tatam. at enim † secundum Pythagoricos mirari oppido
 167 solitos, si quis se negaret umquam vidisse daemonem,
 20 satis, ut reor, idoneus auctor est Aristoteles. quod si
 cuivis potest evenire facultas contemplandi divinam ef-

5 Ter. Eun. 454

1 sed ducem (corr. m. 2) B et sic ed. Rom.: sed ducem
 ω | quo(a)dditamento (corr. m. fort. 1) B 4 vox (s. sim-
 pliciter ss. m. 2) B 5 terentiana B 7 quampiam
 add. ed. Rom. | dicat (vel i ss. m. 2) B | se ante audisse
 add. m. 2 B 9 insoli(t)um (corr. m. fort. 1) B 10 ac
 seclus. Wow. tempestive ac divinitus per transp. Flor. 11 ac-
 cidebat: aiebat Vulc. asserebat Bosscha accipiebat Koziol
 accidere edebat id. fort. accidere dicebat servata clausula
 (~~~~~) | <quid?> quod Lüttj. 13 prae seclus. ed. Rom.
 (induct. m. post. B) 17 commodum Novák: comodo ω (com
 induct. m. post. B) 19 secundum del. Val. Rose (Aristotelis
 qui ferebantur librorum fragmenta, fr. 193 p. 157, 1. Leipzig,
 1886) contra pro secundum Rohde (cf. p. 20, 4 et p. 119, 4)
 20 qui(s) (corr. m. 1?) B 21 aristotelis B 22 cuivis ex
 cuius corr. m. 2 B

figiem, cur non adprime potuerit Socrati optingere, quem cuius amplissimo numini sapientiae dignitas coaequarat? nihil est enim deo similis et gratus quam vir animo perfecte bonus, qui hominibus ceteris antecellit, quam ipse a diis immortalibus distat.

Quin potius nos quoque Socratis exemplo et commo-⁵ XXI
moratione erigimur ac nos secundo studio philosophiae †
pari similium numinum caventes permittimus? de quo
quidem nescio qua ratione † dei rapimur. et nihil aequae¹⁶⁸
miror quam, cum omnes et cupiant optime vivere et¹⁰
sciant non alia re quam animo vivi nec fieri posse quin,
ut optime vivas, animus colendus sit, tamen animum
suum non colant. at si quis velit acriter cernere, oculi
curandi sunt, quibus cernitur; si velis perneciter currere,
pedes curandi sunt, quibus curritur; itidem si pugillare¹⁵
valde velis, brachia vegetanda sunt, quibus pugillatur.¹⁶⁹
similiter in omnibus ceteris membris sua cuique cura pro
studio est. quod cum omnes facile perspiciant, nequeo
satis mecum reputare et proinde, ut res est, admirari,
cur non etiam animum suum ratione excolant. quae qui-²⁰
dem ratio vivendi omnibus aequae necessaria est, non ratio
pingendi nec ratio psallendi, quas quivis bonus vir sine
ulla animi vituperatione, sine turpitudine, sine lab[or]e

3 'nihil est — antecellit' Vincentius Bellov. Spec. doctr.
VI 31 et Spec. hist. IV 7 9 'nihil aequae miror — nec
accessit' Joann. Sarisb. Polycraticus sive de nugis curial. VI 28

4 antecellit, subaudi 'magis'; nihil mutandum 6 so-
cratis ex sacratu (?) corr. m. post. B | exemplo (ex in
ras.) B 8 paris Flor. | aventes Vulc. 9 dirapimur edd.,
sed cf. Novák, p. 91, qui dei delet fort. detrahimur 10 quam
<quod> Novák | optime B 12 ut GA: om. cett. (si ante
optime add. m. 2 B) 15 itidem M (ex. corr. m. 1) F: ut
idem cett. (sed. ut exp. et vel item ss. m. 2 B) 16 pervigilatur
(vel pugillatur ss. m. 2) B 19 proinde (vel per ss. m. 2) B
20 vivendi post ratione addendum censet Rohde 21 necessaria.
ē ex necessariae corr. m. post. B 23 labe ed. Rom.: labore &
rubore Lütj.

contempserit. nescio ut Ismenias tibiis canere, sed non
 pudet me tibicinem non esse; nescio ut Apelles coloribus
 pingere, sed non pudet me non esse significem; itidem
 XXII in ceteris artibus, ne omnis persequar, licet tibi nescire
 5 nec pudeat. enimvero dic, sodes: 'nescio bene vivere, ut
 Socrates, ut Plato, ut Pythagoras vixerunt, nec pudet
 170 me nescire bene vivere'; numquam hoc dicere audebis.
 sed cumprimis mirandum est, quod ea, quae minime
 videri volunt nescire, discere tamen neglegunt et eiusdem
 10 artis disciplinam simul et ignorantiam detractant. igitur
 cotidiana eorum aera dispungas: invenias in rationibus
 multa prodige profusa et in semet nihil, in sui dico dae-
 monis cultum, qui cultus non aliud quam philosophiae
 sacramentum est. plane quidem villas opipare extruunt
 15 et domos ditissime exornant et familias numerosissime con-
 171 parant. sed in istis omnibus tanta adfluentia rerum nihil
 est praeterquam ipse dominus pudendum: nec iniuria. cumu-
 lata enim habent, quae sedulo percolunt, ipsi autem horridi,
 indocti incultique circumeunt. igitur illa spectes, in quae
 20 patrimonia sua profuderunt: amoenissima et exstructissima
 et ornatissima deprehendas, villas aemulas urbium con-
 ditas, domus vice templorum exornatas, familias nume-

8 'mirandum — detractant' Vincentius Bellov. Spec. doctr.
 VI 46 et Spec. hist. IV 7 19 cf. Sall. Cat. 2, 8 21 cf. Sall.
 Cat. 12, 3

1 smenias B | canere. n. sed non B 3 post pingere lacunam
 significavit Goldb., qui haec fere excidisse putat: sed non pudet
 me pictorem non esse, nescio ut Lysippus fingere, sed cf. Lüttj.
 p. 35, n. 2 | significem Vulc.: significum a cf. Novák, p. 91 | itidem
 Merc.: et idem a 4 ne ex ni corr. m. post. B 5 pudeat
 Bδ: pudet MGA pudeat rectum esse indicat cum sensus tum
 clausula (- - - - -) 8 cumprimis (cum exp. et vel in ss.
 m. 2) B 10 artis ex ratis corr. m. post. B 11 si ante
 cotidiana add. m. post. B | invenias in invenies corr. m. post. B
 invenies F 15 numerosis(si)me (corr. m. post.) B 17 deest
 ad voc. dominus relat. in marg. adscr. m. 2 B | pudendam B
 19 illa spectes Merc.: illa(s) species (corr. m. 2) B illas species
 cett. / in q. in in quas corr. m. post. B 20 amoenitissima B

rosissimas et calamistratas, opiparam supellectilem, omnia
 adfluentia, omnia opulentia, omnia ornata praeter ipsum
 dominum, qui solus Tantali vice in suis divitiis inops,
 egens, pauper non quidem † fluentem illum fugitivum 172
 captat et fallacis undae sitim ***, sed verae beatitudinis, 5
 id est secundae vitae et prudentiae fortunatissimae, esurit
 et sitit. quippe non intellegit aequae divites spectari solere,
 ut equos, <quos> mercamur. neque enim in emendis XXIII
 equis phaleras consideramus et baltei polimina inspicimus
 et ornatissimae cervicis divitias contemplamur, si ex auro 10
 et argento et gemmis monilia variegata dependent, si plena 173
 artis ornamenta capiti et collo circumiacent, si frena caelata,
 si ephippia fucata, si cingula aurata sunt. sed istis omni-
 bus exuviis amolitis equum ipsum nudum et solum corpus
 eius et animum contemplamur, ut sit et ad speciem 15
 honestus et ad cursuram vegetus et ad vecturam validus:
 iam primum in corpore si sit

argutum caput, brevis alvus obesaque terga
 luxuriatque toris animosum pectus honesti;

7 'aeque divites — vecturam validus' Vincentius Bellov.
 Spec. doctr. V 22 et Spec. hist. IV 7 8 cf. Sen. ep. 80, 9
 11 cf. Verg. Aen. VII 278 18 Verg. Georg. III 80 sq.

1—2 omnia (af) fluentia (corr. m. post.) B | opulentia B opu-
 lenta F 3 tantali (tan del. et pro ss. m. 2) B 4 fructum pro
 fluentem v. Lennep fort. fontem 5 post sitim lacunam signi-
 ficavi sitit pro sitim Merc. sitim <patitur> Lütj. | beatitudinis
 ex beatitudines corr. m. post. B 6 secundae ex secundae
 corr. per ras. B fort. sanctae | fortunatissimae ex fortunatissi-
 mae corr. per ras. B 7 aequae ex aequi corr. m. fort. 1 B
 8 quos e Vincent. Bellovac. add. Lütj. 11 variegata Brant:
 variegaza (in gazae corr. m. 2) B varie gaza vel variae gazae
 vel simil. cett. | dependent F: dependet cett. (sed n add. m. 2 B)
 12 capiti ed. Rom.: capite ω 13 ephippia ex corr. M: epippia
 cett. (e//pipia, una litt. eras., B) | si cingula vulg.: singula
 ω (si singula F) 14 exuviis (una litt., fort. b, eras.) B | amo-
 litis (vel amotis ss. m. 2) B 15 sit et B: et om. cett.
 16 cursura^m (corr. m. post.) B 17 si est pro si sit Lütj. 18 terga
 (t ex corr.) B

174 praeterea si duplex agitur per lumbos spina: volo enim non modo perniciose verum etiam molliter pervehat. similiter igitur et in hominibus contemplandis noli illa aliena aestimare, sed ipsum hominem penitus considera, ipsum
 5 ut meum Socratem pauperem specta. aliena autem voco, quae parentes pepererunt et quae fortuna largita est. quorum nihil laudibus Socratis mei admisceo, nullam generositatem, nullam prosapiam, nullos longos natales, nullas invidiosas divitias. haec enim cuncta, ut dico,
 175 10 aliena sunt. † sate prothaonio gloria est, qui talis fuit, ut eius nepotem non puderet. igitur omnia similiter aliena numeres licebit. 'generosus est': parentes laudas. 'dives est': non credo fortunae. <nec> magis ista adnumero: 'validus est': aegritudine fatigabitur. 'pernix est': <st>abit
 15 in senectute. 'formosus est': expecta paulisper et non erit. 'at enim bonis artibus doctus et adprime est eruditus et, quantum licet homini, sapiens et boni consultus': tandem aliquando ipsum virum laudas. hoc enim nec a patre hereditarium est nec <a> casu pendulum nec a suf-
 20 fragio anniculum nec a corpore caducum nec ab aetate mutabile. haec omnia meus Socrates habuit et ideo cetera

1 id. ibid. 87 2 'similiter — specta' Vincentius Bellov.
 Spec. hist. IV 7 5 'aliena voco — fortunae' Vincentius Bellov.
 Spec. hist. IV 7

3 in ante hominibus om., sed add. m. 2 B 4 aesti-
 mare *vulg.*: ex(is)timare (*corr. m. post.*) B existimare *cett.*
 5 expecta B 6 pepe(re)runt (*corr. m. post.*) B 7 So-
 crati(s) (*corr. m. post.*) B | mei (i in ras. m. post.) B
 10—11 in h. l. emendando frustra desudaverunt critici. hos ver-
 siculos utcumque exsculpit Wilamowitz: sate | Porthaone, gloria
 <avus> est, qui talis fuit | ut eius nepotem non puderet | om-
 nia ex omnis *corr. m. 1* B 13 nec add. ed. Rom. | ista ad-
 numero Scal.: ista /// numero (4 litt. *eras.*, e quibus 2 pr. dn
 etiamnunc apparent; ad in ras. scr. m. post.) B ista dinumero
cett. 14 est: stabit scripsi: estabit B est abiit M est abit
cett. est abibit ed. Rom. 15 in senectute (sed in add. m. 2
 vel post.) B: in senectutem *cett.* 16 adprime (d exp.; e ex
 corr in ras.: fuit as) B 19 ne(c) (*corr. m. post.*) B | a add.
Kosiol | casu/ (s *eras.*) B | pendulum (lu ex *corr. m. 1*) B
 20 anniculum (vel aminiculum ss. m. 2) B

habere contempsit. Quin igitur et tu ad studium sapien-
 tiaē <acc>ingeris vel properas saltem, ut nihil alienum in
 laudibus tuis audias, sed ut, qui te volet nobilitare, aequē
 laudet, ut Accius Ulixen laudavit in Philocteta suo in
 eius tragoediae principio: XXIV
176

inclite, parva prodite patria,
 nomine celebri claroque potens
 pectore, Achivis classibus auctor, 177
 gravis Dardaniis gentibus ultor,
 Laërtiade. 10

novissime patrem memorat. ceterum omnes laudes eius
 viri audisti. nihil inde nec Laërtes sibi nec Anticlia nec
 Arcisius vindicat: [nec] tota, ut vides, laudis huius
 propria Ulixi possessio est. nec aliud te in eodem Ulixe
 Homerus docet, qui semper ei comitem voluit esse pru- 15
 dentiam, quam poetico ritu Minervam nuncupavit. igitur 178
 hac eadem comite omnia horrenda subiit, omnia adversa
 superavit. quippe ea adiutrice Cyclopi specus introiit,
 sed egressus est; Solis boves vidit, sed abstinuit; ad in-
 feros demeavit et ascendit; eadem sapientia comite Scyllam 20
 praeternavigavit nec ereptus est; Charybdi consaepus est
 nec retentus est; Circae poculum bibit nec mutatus est; ad
 Lotophagos accessit nec remansit; Sirenas audiit nec accessit.

4 cf. Marius Victorinus CGL. VI 77 K. Caesius Bassus CGL.
 VI 267 K. Charisius p. 289 sq. K. — Accii fragm. v. 520 sqq. Ribb.

2 accingeris *Lütj.*: ingeris ω (te ante ingeris add. m. 2 B,
 quod recepit *Vulc.*) erigeris *Rohde* | saltem *Ioann. Sarisb.*: altum
 ω 4 ulixē B | filotecta B | tragoediō^e (corr. m. 2) B 6 pro-
 dite A: praedite *cett. om.* F 8 ductor *Ioann. Sarisb.* 9 dar-
 daniis *Ioann. Sarisb.*: dardanis ω 13 Arcisius *Stew.*: arcissius
 ω | nec seclus. *Lütj.* haec pro nec F haec nec PL 17 ha/c
 (e eras.) B 21 ^{ar}reptus (e eras., ar ss. m. fort. 1, certe antiq.) B
 arreptus *Ioann. Sarisb.* 22 Circes *Ioann. Sarisb.* 23 ac-
 ce(s)sit (corr. m. 2) B

APULEI PLATONICI PHILOSOPHI MADAURENSIS / DE
 DEO SOCRATIS LIBER EXPLIC · B et sic fere M

ASCLEPIUS.

[Asclepius: Asclepius iste pro sole mihi est.]

- I 'Deus, deus te nobis, o Asclepi, ut divino sermoni
interesses, adduxit, eoque tali, qui merito omnium antea
a nobis factorum vel nobis divino numine inspiratorum
videatur esse religiosa pietate divinior. quem si intelle-
5 gens videris, eris omnium bonorum tota mente plenis-
simus, si tamen multa sunt bona et non unum, in quo
sunt omnia. alterum enim alterius consentaneum esse
dinoscitur, omnia unius esse aut unum esse omnia; ita
enim sibi est utrumque conexum, ut separari alterum ab
10 utro non possit. sed de futuro sermone hoc diligenti
intentione cognoscēs. tu vero, o Asclepi, procede paulu-
lum Tatque, nobis qui intersit, evoca.'

Quo ingresso Asclepius et Hammona interesse sug-
gessit. Trismegistus ait:

- 15 'Nulla invidia Hammona prohibet a nobis; etenim ad
eius nomen multa meminimus a nobis esse conscripta

2 cf. "Οροι Ἀσκληπίου πρὸς Ἀμμωνα βασιλέα, 1 (p. 348, 13
Reitzenstein) 6 cf. "Οροι Ἀσκληπίου, 3 (p. 349, 15 R)

GI

INCP ERMU TRISMESTON DEHLERA AD ASCLIPUM
ADLOCUTA | FELICITER (*h. v. ss.*) | et deinceps seq. versiculo:
Asclepius asclepius iste B et item M ASCLEPIUS · asclepius
iste F

Asclepius iste pro sole mihi est (pro solem est B) *seclusi*;
cf. L. Ménard, *Hermès Trismégiste*, p. 113 n.

1 Deus, deus *interpunxi* 2 eique *ed. Rom.* 3 (in)spi-
ratorum (*corr. m. post*) B 8 unum *pro* unius, et *pro* aut
Reitzenstein (*cf. p. 37, 18—19*) 9—10 ab utro BM (*cf. Lach-*
mann ad Lucret. V 839): ab utroque *cett.* 12 tatque (*sed*
pr. t eras.) B, ut *coniecera*t Bernays: atque *cett.* 13 Hammona
Goldb.: hammonam ubique ω Ammonem *ed. Rom.* 15 inludia
B / a// nobis (*d eras.*) B

sicuti etiam ad Tat amantissimum et carissimum filium multa physica exoticaque quam plurima. tractatum hunc autem tuo scribam nomine. praeter Hammona nullum vocassis alterum, ne tantae rei religiosissimus sermo multorum interventu praesentiaque violetur. tractatum enim 5 tota numinis maiestate plenissimum inreligiosae mentis est multorum conscientia publicare.¹

Hammone etiam adytum ingresso sanctoque illo quatuor virorum religione et divina dei completo praesentia, competenti venerabiliter silentio ex ore Hermu animis 10 singulorum mentibusque pendentibus, divinus Cupido sic est orsus dicere:

‘O Asclepi, omnis humana immortalis est anima, sed II non uniformiter cunctae sed aliae alio more vel tempore.’

‘Non enim, o Trismegiste, omnis unius qualitatis est 15 anima?’

‘O Asclepi, ut celeriter de vera(e) rationis continentia decidisti! non enim hoc dixi, omnia unum esse et unum omnia, utpote quae in creatore fuerint omnia, antequam creasset omnia? nec inmerito ipse dictus est omnia, cuius 20 membra sunt omnia. huius itaque, qui est unus omnia vel ipse est creator omnium, in tota hac disputatione

20 cf. "Οροι Ἀσκληπίου 19 (p. 354, 6 R)

1 Tat addidi ex B, qui tati^v exhibet (i^v in spat. 3 litt.): om. cett. | carissimum B | exoticaque Cumont (cf. Ménard p. 114: 'relatifs à l'enseignement exotérique') ex ethicaque Hild. fort. diexodicaque (cf. Reitzenstein, Poimandres, p. 117 et 126, n. 1) 3 nomini F 4 vocassis (in -es corr.) B: vocasses MG vocasset P vocas L evoca F 6 inreligiosis^{ae} (corr. m. 2) B inreligiosae (ae in ras.) M 7 conscientiae vulg. 8 Hammone Goldb.: hammona vel ammona codd. Ammone ed. Rom. 10 venerabiliter (corr. m. 1, ut vid.) B | Hermu B: ermu cett. (erm G) Ἑρμοῦ Goldb. Hermis vulg. | animi(s) (corr. m. 1, ut vid.) B 11 pendentibus (b ex s corr.) B 12 est (t in ras.) B 17 verae Rohde et Kroll.: vera ω 19 utpote quae ed. Rom.: utpote qui ω (utpote que G) utpote quia edd. vett.

curato meminisse. de caelo cuncta in terram et in aquam
et in aëra. ignis solum, quod sursum versus fertur, vivi-
ficum, quod deorsum, ei deserviens. at vero quicquid de
alto descendit, generans est, quod sursum versus emanat,
5 nutriens. terra sola in se ipsa consistens omnium est
receptrix omniumque generum, quae accepit, restitutrix.
hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium vel
omnia, anima et mundus a natura comprehensa agitantur
ita omnium multiformi imaginum [ae]qualitate variata, ut
10 infinitae qualitatum ex intervallo species esse noscantur,
adunatae tamen ad hoc, ut totum unum et ex uno omnia
III esse videantur. totus itaque quibus formatus est mundus,
elementa sunt quattuor: ignis, aqua, terra, aër. mundus
unus, anima una et deus unus. nunc mihi adesto totus,
15 quantum mente vales, quantum calles astutia. divinitatis
etenim ratio divina sensus intentione noscenda torrenti
simillima est fluvio e summo in pronum praecipiti rapa-
citate currenti[s]; quo efficitur, ut intentionem nostram non
solum audientium verum tractantium ipsorum celeri velo-
20 citate praetereat. caelum ergo, sensibilis deus, admini-
strator est omnium corporum, quorum augmenta detri-
mentaque sol et luna sortiti sunt. caeli vero et ipsius
animae et omnium, quae mundo insunt, ipse gubernator
est, qui est effector, deus. a supradictis enim omnibus,
25 quorum idem gubernator deus omnium, frequentatio fertur
influens per mundum et per animam omnium generum et
omnium specierum per rerum naturam. mundus autem
praeparatus est a deo receptaculum omniformium specie-

1 memi(ni)sse et item infra v. 7 memi(ni)sti corr. m.
post. B | eunt ante cuncta addendum censet Koziol 3 at///vero
(2 litt. eras.; t ex d corr.) B 4 ver//sus (una litt. eras.) B
7 omnium (vel omne ss. m. 2) B fort. unum 8 agitant
Goldb., sed cf. c. 30 (p. 68, 15) 9 qualitate edd. vet.:
aequalitate ω 16 torrenti BMF: torrentis GPL 18 cur-
renti vulg.: currentis ω (currenti// F) torrentis . . . fluvio . . .
currentis def. Hild 19 tractantum BP tractatum M 22 sol///t
luna (2 litt. eras.; e in ras. add. m. rec.) B 25 deus omnium,
frequentatio recte distinxit Kroll; omnium fort. delendum

rum; natura autem per species imaginans mundum per
 quattuor elementa ad caelum usque perducit cuncta dei
 visibus placitura. omnia autem desuper pendentia in spe- IV
 cies dividuntur hoc, quo dicturus sum, genere. genera
 rerum omnium suae species sequuntur, ut sit [ita] soliditas 5
 genus, species generis particula. genus ergo deorum ex
 se deorum faciet species. daemonum genus, aequae hominum,
 similiter volucrum et omnium, quae in se mundus habet,
 sui[s] similes species generat genus. est et aliud animalis
 genus sine anima quidem et tamen non carens sensibus, 10
 unde et beneficiis gaudet et adversis minuitur atque viti-
 atur: omnium dico, quae in terra radicum stirpiumque
 incolumitate vivescunt, quarum species per totam sparsae
 sunt terram. ipsud caelum plenum est deo. supradicta
 autem genera inhabitant usque ad loca specierum, quarum 15
 omnium rerum immortales sunt species. species enim pars
 est generis, ut homo humanitatis, quam necesse est sequi
 qualitatem generis sui. unde efficitur, ut, quamvis omnia
 genera immortalia sint, species non omnes immortales.
 divinitatis enim genus et ipsum et species immortales sunt. 20
 reliquorum genera, quorum aeternitas est generis, quamvis
 per species occidat, nascendi fecunditate servantur ideoque
 species mortales sunt, ut homo mortalis sit, immortalis
 humanitas. omnibus tamen generibus omnium generum V
 species miscentur, quaedam, quae ante factae sunt, quae- 25
 dam, quae de his, quae factae sunt, fiunt. haec itaque,
 quae fiunt aut ab diis aut daemonibus aut ab hominibus,
 sunt omnes simillimae generibus suis species. corpora

1 natura δ: naturam α F 3 iussibus pro visibus Kroll,
 sed cf. p. 57, 19 5 suae Kroll: suas ω | ita seclusi | soliditas
 M: soli dita B solidata cett. 9 sui ed. Rom: suis ω (vel a
 ss. m. 2 B; sui ex suis corr. P) | generat genus. est et aliud
 distincti | animalis suspect. 13 vivescunt B: viviscunt cett.
 14 ipsum GL 15 quarum ex quorum corr. M quarum
 vix sanum; fort. quare non 18 u(n)de (corr. m. 2) B 19 sint
 ante immortales ss. m. 2 B, fort. recte 21 generis quamvis:
 ut
 generis vis (corr. m. 2) B 22 servantur s: servatur cett.
 26 quae factae sunt G: quae om. cett. (sed ss. m. 2 B)

enim impossibile est conformari sine nutu divino; species figurari sine adiutorio daemonum, inanimalia institui et coli sine hominibus non possunt. quicumque ergo daemonum a genere suo defluentes in speciem fortuito coniuncti sunt
 5 alicui[us] speciei generis divini, proximitate et consortio diis similes habentur. quorum vero daemonum species in qualitate sui generis perseverant, ii amantes hominum daemones nuncupantur. similis est et hominum ratio aut eo amplior. multiformis enim variaque generis humani
 10 species et ipsa a praedicta[e] desuper veniens consortio omnium aliarum specierum multas et prope omnium per necessitatem coniunctiones facit. propter quod et prope deos accedit, qui se mente, qua diis iunctus est, divina religione diis iunxit, et daemonum, qui his iunctus est.
 15 humani vero, qui medietate generis sui contenti sunt, et reliquae hominum species his similes erunt, quorum se VI generis speciebus adiunxerint. propter haec, o Asclepi, magnum miraculum est homo, animal adorandum atque honorandum. hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse
 20 sit deus, hoc daemonum genus novit, utpote qui cum isdem se ortum esse cognoscat, hoc humanae naturae partem in se ipse despicit, alterius partis divinitate confisus. o hominum quanto est natura temperata felicius! diis cognata divinitate coniunctus est; partem sui, qua
 25 terrenus est, intra se despicit; cetera omnia, quibus se necessarium esse caelesti dispositione cognoscit, nexu secum

4 defluentes G: defluens cett. 5 alicui Kroll, qui et distinctionem correxit: alicuius ω 6—7 species in qualitate Kroll: species sunt qualitate ω 7 ii scripsi: hii B hi cett. 8 ratio BM: rationem vel ratione cett.; hoc vocab., quod inter hominum et daemones (v. 7—8) legitur, huc transposui 10 praedicta Kroll: praedictae ω (praedicto L) 14 daemones vulg.; oportuit saltem daemones 15 medietate// (m eras.) B 16 hominesⁱ (corr. m. fort. 1) B hominum ex omnium corr. m. 1 M 19 natura B 21 hisdem B et al. plerique | cognoscāt (corr. m. fort. 1) B 23 //o (e post add. et eras.) B | quanta BM

caritatis adstringit, suspicit caelum. sic ergo feliciore loco medietatis est positus, ut, quae infra se sunt, diligit, ipse a se superioribus diligitur. colit terram, elementis velocitate miscetur, acumine mentis in maris profunda descendit. omnia illi licent, non caelum videtur altissimum; 5 quasi e proximo enim animi sagacitate metitur. intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit, non densitas terrae operam eius inpedit, non aquae altitudo profunda despectum eius obtundit. omnia idem est et ubique idem est. horum omnium generum, quae sunt animalia, 10 desuper deorsum radices pervenientes habent, inanimalium autem de imo in superna viva radice silvescunt. quaedam autem duplicibus aluntur alimentis, quaedam simplicibus. alimenta autem sunt bina, animi et corporis, e quibus animalia constant. anima mundi inquieta semper agitatione nutritur. corpora ex aqua et terra, inferioris mundi alimentis, augescunt. spiritus, quo plena sunt omnia, permixtus cunctis cuncta vivificat sensu addito ad hominis intellegentiam, quae quinta pars sola homini concessa est ex aethere. sed de animalibus cunctis humanos tantum 20 sensus ad divinae rationis intellegentiam exornat, erigit atque sustollit. sed quoniam de sensu communeor dicere, paulo post et huius rationem vobis exponam. est enim sanctissima et magna et non minor quam ea, quae est divinitatis ipsius. sed nunc vobis expediam, quae coeperam. 25 dicebam enim in ipso initio rerum de coniunctione deorum, VII

1 cf. Poem. 12, 20 (p. 111, 9 Parthey) 5 cf. Poem. 10, 25 (p. 84, 7 P); 11, 19 (p. 96, 6 P) 20 cf. Poem. 4, 2 (p. 35, 1 P); 8, 5 (p. 59, 1 P); 12, 12 (p. 106, 9 P)

1 *verba suspicit caelum ante colit terram (v. 3) transponenda censeo* 4 *velocitate (vel vicinitate ss. m. 2) B* |
in maris F: in om. cett. 5 *licent (vel lu ss. m. 2) B* |
post caelum spat. 3 vel 4 litt. vac. relict. B 6 *mentitur B* 7 *animi male repetitum linea infer. notat. B*
 8 *inpedit F: inpediet cett. (sed e exp. B)* 19 *solāⁱ (corr. m. 2)*
 B soli G 20 *ex ex & corr. B* 22 *sustollētⁱ (corr. m. 2) B*

qua homines soli eorum dignatione perfruuntur, quicumque etenim hominum tantum felicitatis adepti sunt, ut illum intelligentiae divinum perciperent sensum, qui sensus est divini in solo deo et in humana intelligentia.'

5 'Non enim omnium hominum, o Trismegiste, uniformis est sensus?'

'Non omnes, o Asclepi, intelligentiam veram adepti sunt, sed imaginem temerario inpetu nulla vera inspecta ratione sequentes decipiuntur, quae in mentibus malitiam
10 parit et transformat optimum animal in naturam ferae moresque beluarum. de sensu autem et de omnibus similibus, quando et de spiritu, tunc totam vobis praestabo rationem. solum enim animal homo duplex est; et eius una pars simplex, quae, ut Graeci aiunt, *ὁψιωδης*, quam
15 vocamus divinae similitudinis formam; est autem quadruplex, quod *ὕλικόν* Graeci, nos mundanum dicimus, e quo factum est corpus, quo circumtegitur illud, quod in homine divinum esse iam diximus, in quo mentis divinitas tecta sola cum cognatis suis, id est mentis purae sensibus, secum
20 ipsa conquiescat tamquam muro corporis saepta.'

'Quid ergo oportuit, o Trismegiste, hominem in mundo constitui et non in ea parte, qua deus est, eum in summa beatitudine degere?'

'Recte quaeris, o Asclepi. et nos enim deum rogamus,
25 tribuat nobis facultatem reddendae rationis istius. cum enim omnia ex eius voluntate dependeant, tum illa vel maxime, quae de tota summitate tractantur, quam rationem

1 cf. Poem. 4, 3 (p. 35, 6 P); 9, 5 (p. 63, 6 P) 5 cf. Poem. 1, 22 (p. 12, 13 P) = Πομ. 22 (p. 335, 6 Reitz.); 4, 3 (p. 35, 6 P)
7 cf. Poem. 4, 4—5 (p. 36, 6 P) 13 cf. Poem. 1, 15 (p. 7, 13 P) = Πομ. 15 (p. 332, 8 R)

2 etenim pro quidem vel scilicet (*δη*) positum opinor
9 mali(t)iam (corr. m. 1, ut vid.) B 11 des//ensu (c eras.) B
14—16 ΟΤCΙΩΔΗC et ΤΑΙΚΟΝ recte B solus 16 ^xequo (x ss. m. 2) B 23 degerem B 25 ut ante tribuat ss. m. 2 B
27 maxime G et vulg.: maxima cett. (vel e ss. m. 2 B)

praesenti disputatione conquirimus. audi ergo, Asclepi. VIII
 dominus et omnium conformator, quem recte dicimus
 deum, quo(niam) a se secundum fecerit, qui videri et sen-
 tiri possit — eundem secundum sensibilem [ita] dixerim
 non ideo, quod ipse sentiat (de hoc enim, an ipse sentiat 5
 an non, alio dicemus tempore), sed eo, quoniam viden-
 tium sensus incurrit — quoniam ergo hunc fecit ex se
 primum et a se secundum visusque ei pulcher, utpote qui
 sit omnium bonitate plenissimus, amavit eum ut divini-
 tatis partem suae. ergo, ut tantus et bonus, esse[t] voluit 10
 alium, qui illum, quem ex se fecerat, intueri potuisset,
 simulque et rationis imitatore et diligentiae facit hominem.
 voluntas etenim dei ipsa est summa perfectio, utpote cum
 voluisse et perfecisse uno eodemque temporis puncto con-
 pleat. cum itaque eum *οὐσιώδη* <creasset> et animadverteret 15
 eum non posse omnium rerum esse diligentem, nisi eum
 mundano integimento contegeret, textit eum corporea domo
 talesque omnes esse praecepit ex utraque natura in unum
 confundens miscensque, quantum satis esse debuisset.
 itaque hominem conformat ex animi et corporis id est 20
 ex aeterna atque mortali natura, ut animal ita confor-
 matum utraeque origini suae satisfacere possit, et mirari
 atque <ad>orare caelestia et incolere atque gubernare terrena.

1 Lactant. inst. div. IV 6; cf. August. tract. advers. V haereses
 c. 3. — cf. Poem. 1, 8—12 (p. 4, 14 — p. 6, 7 P) = *Ποιμ.* 8—12
 (p. 330, 9 — p. 331, 11 R) 13 cf. Poem. 10, 2 (p. 68, 3 P)
 20 Lactant. inst. div. VII 13

3 quoniam *Goldb.*: quo (*quō* = quoniam) *ω* | qui videri et
 sentiri *Gd*: qui viderit et viderten (*sic, spat. unius vel 2 litt.*
vac. relicto) possit B qui viderit et videre// (*t eras.*) possit M
ὁρατὸν καὶ αἰσθητὸν Hermes ap. Lactant. 4 ita *seclus. Kroll*
 7 facit B 8 est ante ei *add. F* 10 partem (*cf. τόκον ap. Lact.*)
Kroll: partem *ω* | esse *Kroll*, qui et recte *distinxit*: esset *ω*
 12 fecit F 13 dei ipsa F: de ipsa *cett.* (de *exp. B*)
 15 *ΟΥΚΙΩΔΗ* recte B *solus* creasset *add. Koziol* 18 homines
 post omnes addendum censet *Rohde* 21 mortalia B 22 origini
 L: originis (*i ex e corr. m. post.*) B origini// M originis F ori-
 ginis GP 23 adorare *Rohde*: orare *ω*

- modo autem dico mortalia non aquam et terram, quae
 duo de quattuor elementis subiecit natura hominibus, sed
 ea, quae ab hominibus aut in his aut de his fiunt, [a]ut
 ipsius terrae cultus, pascuae, aedificatio, portus, naviga-
 5 tiones, communicationes, commodationes alternae, qui est
 humanitatis inter se firmissimus nexus et mundi partis,
 quae est aquae et terrae; quae pars terrena mundi artium
 disciplinarumque cognitione atque usu servatur, sine quibus
 mundum deus noluit esse perfectum. placitum enim dei
 10 necessitas sequitur, voluntatem comitatur effectus. neque
 enim credibile est deo displiciturum esse, quod placuit,
 cum et futurum id et placiturum multo ante sciverit.
- IX sed, o Asclepi, animadverto, ut celeri mentis cupiditate
 festines audire, quomodo homo caeli vel quae in eo sunt
 15 dilectum possit habere vel cultum. audi itaque, o Asclepi.
 dilectus dei caeli cum his, quae insunt, omnibus una
 est obsequiorum frequentatio. hanc aliud animal non fecit
 nec divinorum nec mortalium nisi solus homo. hominum
 enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis
 20 caelum caelestesque delectantur. nec inmerito in hominum
 coetum Musarum chorus est a summa divinitate demissus,
 scilicet ne terrenus mundus videretur incultior, si modorum
 dulcedine caruisset, sed potius ut musicatis hominum can-
 tilenis concelebraretur laudibus, qui solus omnia aut pater
 25 est omnium, atque ita caelestibus laudibus nec in terris
 harmoniae suavitas defuisset. aliqui ergo ipsique pau-

3 ut *edd. vett.*: aut ω (*sed a exp. B*) 7 aqua et terra F
 8 usum B 9 placitum G et *vulg.*: placite// (ϵ *ex corr. antiq. m.*
in ras. 2 litt.; vel tum *ss. m. 2*) B placite *cett.* (placita P²) | enim
 (e *rescript.*) B 10 sequimur (*corr. m. 2*) B 11 credibili B
 13 anim//adverto (a *eras.*) B 15 auditaque (i *ss. m. 2*) B
 16 delectus B | et ante caeli *ss. m. 2* B, quod recepit *Vulc.* dei
seclus. Koziol 17 fecit (*corr. m. 1, ut vid.*) B 18 mortalium
Kroll: animalium ω 19 obsequis B 21 dimisus B
 dimissus M 24 <et> laudibus *ed. Rom.* laudibus <que> *Goldb.*
 laudibus *fort. delendum* 26 ergo ipsique *scripsi*: ipsique
 ergo ω (*sed cum traiecit. sign. B*)

cissimi pura mente praediti sortiti sunt caeli suspiciendi venerabilem curam. quicumque autem ex duplici naturae suae confusione <in> inferiorem intellegentiam mole corporis resederunt, curandis elementis hisque inferioribus sunt praepositi. animal ergo homo, non quo dis eo minor, 5 quod ex parte mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciusque compositus ad certam rationem mortalitate auctus esse videatur. scilicet quoniam utrumque nisi ex utraque materia sustinere non potuisset, ex utraque formatus est, ut et terrenum cultum et divinitatis posset habere dilectum. 10 rationem vero tractatus istius, o Asclepi, non solum sagaci X intentione verum etiam cupio te animi vivacitate percipere. est enim ratio plurimis incredibilis, integra autem et vera percipienda sanctoribus mentibus. itaque hinc exordiar. aeternitatis dominus deus primus est, secundus est mundus, 15 homo est tertius. effector mundi deus et eorum, quae insunt, omnium, simul cuncta gubernando cum homine ipso, gubernatore compositi. quod totum suscipiens homo, id est curam propriam diligentiae suae, efficit, ut sit ipse et mundus uterque ornamento sibi, ut ex hac hominis 20 divina compositione mundus Graece rectius *κόσμος* dictus esse videatur. is novit se, novit et mundum, scilicet ut meminerit, quid partibus conveniat suis, quae sibi utenda, quibus sibi inserviendum sit, recognoscat, laudes gratesque

5 cf. Poem. 10, 24 (p. 84, 3 P) 13 cf. Poem. 9, 10 (p. 66, 11 P) 15 cf. Poem. 8, 2 et 5 (p. 57, 1 et p. 58, 17 P); 9, 8 (p. 65, 2 P); 10, 10 (p. 73, 18 P). 12 (p. 75, 2 P). 14 (p. 76, 6 P). 22 (p. 82, 5). Stob. Ekl. I 41, 1 (t. I, p. 275, 3 Wachsm.)

3 <in> inferiorem *Koziol*: interiore *ω* | intellegentiam (gent in ras.) B 4 reciderunt *pro* resederunt *Koziol*, sed nihil mutandum 5 non quo dis B: non quod is Gδ non quod//is M non quidem is *edd. nonn.* 6 forie *pro* forte B 12 inten(t)ione (*corr. m. post.*) B 17—18 in homine ipso gubernatorem composuit *ex PL proposuit Kroll*, sed cum effector mundi deus (*v. 16*) subaud. est 18—19 homo id [est] curam p. d. s. efficit, ut *Kroll* 20 hominis *ed. Rom.*: omnis *ω* 21 *κόσμος* *edd.*: *ΚΟΣΜΟΣ* *ω* (KOSMOS F)

maximas agens deo, eius imaginem venerans, non ignarus
 se etiam secundam esse imaginem dei, cuius sunt imagines
 duae mundus et homo. unde efficitur, ut, quoniam est
 ipsius una compago, parte, qua ex anima et sensu, spiritu
 5 atque ratione divinus est, velut ex elementis superioribus
 inscendere posse videatur in caelum, parte vero mundana,
 quae constat ex igne, aqua et aëre, mortalis resistat in
 terra, ne curae omnia suae mandata vidua desertaque
 dimittat. sic enim humanitas ex parte divina, ex alia
 XI parte effecta mortalis est in corpore consistens. est autem
 10 mensura eius utriusque, id est hominis, ante omnis religio,
 quam sequitur bonitas. ea demum tunc videtur esse per-
 fecta, si contra cupiditatem alienarum omnium rerum sit
 despectus virtute munita. sunt ab omnibus cognitionis
 15 divinae partibus aliena omnia, quaecumque terrena corpo-
 rali cupiditate possidentur; quae merito possessionum
 nomine nuncupantur, quoniam non nata nobiscum, sed
 postea a nobis possideri coeperunt: idcirco etiam possessio-
 num nomine nuncupantur. omnia ergo huiusmodi ab homine
 20 aliena sunt, etiam corpus, ut et ea, quae adpetimus, et
 illud, ex quo adpetentiae nobis est vitium, despiciamus.
 ut enim meum animum rationis ducit intentio, homo
 hactenus esse debuit, ut contemplatione divinitatis partem,
 quae sibi iuncta mortalis est mundi inferioris necessitate

1 cf. Poem. 5, 2 (p. 42, 10 P); 8, 2 (p. 57, 2 P). 5 (p. 58, 17 P); 12, 15 (p. 108, 12 P). 16 (p. 109, 2 P) 6 cf. Poem. 10, 25 (p. 84, 9 P)

2 secundam G: secundum cett. | sint M 4 quae B
 6 inscendere (vel a ss. m. 2) B ascendere F 7 et aqua Gδ
 8 sua emendata (vel e et cō, ut sit suae commendata, ss. m. 2) B 9 diu(i)na (corr. m. 1, ut vid.) B 11 viriusque B |
 omnis <res> Koziol, sed cf. p. 76, 10 14 sint pro sunt MG | enim
 post sunt add. δ; malim autem 18—19 idcirco — nuncupantur:
 'haec enuntiatio . . . plane superflua, ne dicam molesta est' Hilde-
 brand 20 et (e) aquae (e ss. m. 2) B 21 et pro est B
 22 ducti pro ducit BM 24 inferioris Koziol, qui et recte
 sententiam distinxit: interioris ω | necessitate// (s eras. in fine
 vers.) B

servandi, despiciat atque contemnat. nam ut homo ex utraque parte possit esse plenissimus, quaternis eum utriusque partis elementis animadvertē esse formatum, manibus et pedibus utrisque binis aliisque corporis membris, quibus inferiori, id est terreno, mundo deserviat, 5 illis vero partibus quattuor animi, sensus, memoriae atque providentiae, quarum ratione cuncta divina norit atque suspiciat. unde efficitur, ut rerum diversitates, qualitates, effectus, quantitates suspiciosa indagatione sectetur, retardatus vero gravi et nimio corporis vitio has naturae rerum 10 causas, quae verae sunt, proprie pervidere non possit. hunc ergo sic effectum conformatumque et tali ministerio obsequioque praepositum a summo deo, eumque [competenter] munde mundum servando, deum pie colendo, digne et competenter in utroque dei voluntati parentem, talem 15 quo munere credis esse munerandum — siquidem, cum dei opera sit mundus, eius pulchritudinem qui diligentia servat atque auget, operam suam cum dei voluntate coniungit, cum speciem, quam ille divina intentione formavit, adminiculo sui corporis diurno opere curaque componit — 20 nisi eo, quo parentes nostri munerati sunt, quo etiam nos quoque munerari, si foret divinae pietati complacitum, optamus piissimis votis, id est ut emeritos atque exutos mundana custodia, nexibus mortalitatis absolutos, naturae superioris parti[s], id est divinae, pueros sanctosque 25 restituat?’

12 cf. Poem. 10, 19 (p. 79, 14 P)

6 quatuor B | post memoriae spat. 3 fere litt. in fine
vers. vac. relict. B 9 post effectus spat. 3 fere litt. in fine
vers. vac. relict. B 11 propriae B | possit GL¹: possunt cett.
12 formatumque MG 13 competenter secl. Kroll, qui etiam
eumque delere vult 15 volu(n)tati (v ex li per ras.; n add.
m. 2) B 16 parēnt (sic) super siquidem scr. m. fort. 2 B
17 mundus GL: mundum cett. (sed m exp. et s ss. m. 1, ut
vid. B) 22 conplati(t)um (t add. m. 2) B 24 absolutos
ex absolutos corr. m. post. B 25 parti Kroll: partis w

XII 'Iuste et vere dicis, o Trismegiste. haec est enim merces pie sub deo, diligenter cum mundo viventibus. secus enim inpieque qui vixerint, et reditus denegatur in caelum et constituitur in corpora alia indigna animo
 5 sancto et foeda migratio. ut iste rationis sermo processit, o Trismegiste, futurae aeternitatis spe animae in mundana vita periclitantur; sed aliis incredibile, aliis fabulosum, aliis forsitan videatur esse deridendum. res enim dulcis est in hac corporali vita, qui capitur de possessionibus
 10 fructus. quare animam obtorto, ut aiunt, detinet collo, ut in parte sui, qua mortalis est, inhaereat, nec sinit partem divinitatis agnoscere invidens immortalitati malignitas. ego enim tibi quasi praedivinans dixero nullum post nos habiturum dilectum simplicem, qui est philo-
 15 sophiae, quae sola est in cognoscenda divinitate frequens obtutus et sancta religio. multi etenim et eam multifaria ratione confundunt. quomodo ergo multi inconprehensibilem philosophiam efficiunt aut quemadmodum eam multifaria ratione confundunt?'

XIII
 20 'O Asclepi, hoc modo: in varias disciplinas nec comprehensibiles eam callida commentatione miscentes, ἀριθμητικὴν et musicen et geometriam. puram autem philosophiam eamque <e> divina tantum religione pendentem tantum intendere in reliquas oportebit, ut apocatastasis

3 cf. Poem. 10, 8 (p. 72, 5—8 P). 19 (p. 80, 1 P) [ubi tamen negat *Hermes* in bruti animalis corpus animam humanam cadere]. 20 (p. 81, 3 P)

1 sqq. quae in hoc capite leguntur inter personas sic fere mihi distribuenda videntur: A. Iuste — o Trismegiste. Tr. Haec est enim — migratio. A. Ut iste — malignitas. Tr. Ego enim — confundunt. A. Quomodo ergo — confundunt? cuius distributionis aliquot vestigia in G et al. extant 6 animeae B 8 forsitan B 10 quae res B 13 ego G L: ergo cett. (sed r exp. B et eras. M) 16 et ante eam om. G | eam G L: ea cett. 18 efficiunt B: afficiunt cett. 22 ἀριθμητικὴν scripsi: APIOMETIKHN B APIΘMETIKHN M ARITMeTIKeN F arimethicen G arithmeticen vulg. 23 e addidi 24 oportuerit BM (oportuerit M²)

astrorum, stationes praefinitas cursumque commutationis numeris constare miretur; terrae vero dimensiones, qualitates, quantitates, maris profunda, ignis vim et horum omnium effectus naturamque cognoscens miretur, adoret atque conlaudet artem mentemque divinam. musice vero ⁵ nosse nihil aliud est, nisi cunctarum [omnium] rerum ordinem scire quaeque sit divina ratio sortita: ordo enim rerum singularum in unum omnium artifice ratione conlatus concentum quendam melo divino dulcissimum verissimumque conficiet. qui ergo homines post nos erunt, ^{XIV} ₁₀ sophistarum calliditate decepti a vera, pura sanctaque philosophia avertentur. simplici enim mente et anima divinitatem colere eiusque facta venerari, agere etiam dei voluntati gratias, quae est bonitatis sola plenissima, haec est nulla animi inopportuna curiositate violata philosophia. ¹⁵ et de his sit hucusque tractatus. de spiritu vero et de his similibus hinc sumatur exordium. fuit deus et *ἄλῆ*, quem Graece credimus mundum, et mundo comitabatur spiritus vel inerat mundo spiritus, sed non similiter ut deo nec deo haec, de quibus mundus. idcirco non erant, ²⁰ quae *nata* non erant, sed in eo iam tunc erant, unde nasci habuerunt. non enim ea sola non nata dicuntur, quae necdum nata sunt, sed ea, quae carent fecunditate generandi, ita ut ex his nihil nasci possit. quaecumque ergo sunt, quibus inest natura generandi, haec et generabilia ²⁵ sunt, de quibus nasci potest, tametsi ea ex se nata sunt. neque enim dubitatur ex his, quae ex se nata sunt, facile

2 qualitates *ex* qualitatis *corr. m.* 2 B 5 mentemque (-em *in ras.*) B 6 est *edd. vet.*: esse *ω* | omnium *om. G.*, quod *prob. Rohde* 7 quaque sit divine M 8 singularium B | sonum *pro* omnium *Kroll* | conlatus *ed. Rom.*: conlata *ω fort.* conlatarum 11 calliditate decepti *ex* calliditatem cepti *corr. m.* 1 B | vera//// (2 *litt. eras. in fine vers.*) B | pura *om. BM* 14 voluntati (i *in ras.*) B 15 nulla GL: nulli *cett.* | violenta BM 17 summatur B | *ἄλῆ* *edd.*: yle *ω* (hyle B) 21 quia nata *scripsi*: quanta BMP quando GLF quando nata *edd. vet.* 26 nata *ex* nati *corr. m.* 1 B nati M

nasci posse, de quibus cuncta nascuntur. deus ergo sempiternus, deus aeternus nec nasci potest nec potuit: hoc est, hoc fuit, hoc erit semper. haec ergo est, quae ex se tota est, natura dei. ὅλη autem vel mundi natura et
 5 spiritus, quamvis nata non videantur a principio, tamen in se nascendi procreandique vim possident atque naturam. fecunditatis etenim initium in qualitate naturae est, quae et conceptus et partus in se possidet vim atque materiam.
 XV haec itaque sine alieno conceptu est sola generabilis. at
 10 vero ea, quae vim solam concipiendi habent ex alterius commixtione naturae, ita discernenda sunt, ut hic locus mundi cum his, quae in se sunt, videatur esse non natus, qui utique in se vim totius naturae habet. locum autem dico, in quo sint omnia. neque enim haec omnia esse
 15 potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. omnibus enim rebus, quae fuerint, praecavendum est loco. nec qualitates etenim nec quantitates nec positiones nec effectus dinosci potuissent earum rerum, quae nusquam sunt. sic ergo et mundus, quamvis natus non sit, in se
 20 tamen omnium naturas habet, utpote qui his omnibus ad concipiendum fecundissimos sinus praestet. hoc est ergo totum qualitatis materiae, quae creabilis est, tametsi creata non est. sicuti enim in natura materiae qualitas fecunda est, sic et malignitatis eadem est aequae fecunda.
 XVI ne(c) e(r)go dixi, o Asclepi et Hammon, quod a multis
 25 dicitur: non poterat deus incidere atque avertere a rerum natura malitiam? quibus respondendum nihil omnino est; vestri tamen causa et haec prosequar, quae coeperam, et rationem reddam. dicunt enim ipsi deum debuisse omni-

1 sempiternum⁸ (corr. m. fort. 1) B 2—3 hic pro hoc (ter) edd. vett. | hoc//erit (s vel f eras.) B 4 ΤΑΗ recte B solus. 4—5 et spiritus ed. Rom.: est spiritus ω (sed est exp. et et ss. m. fort. 1 B) 6—7 post naturam distinxi (vulg. naturam fecunditatis) 12 videantur B 13 tot(i)us (corr. m. 1) B 15 quo B qui ex quo corr. M 16 fuerint (sed u ss. m. fort. 1) B: fuerunt cett. 20 hiis (sed h eras.) M iis vulg. 21 conspiciendum BM 24 eaque pro aequae B 25 nec ed. Rom.: ne ω / ego edd. vett.: ergo ω 28 fort. persequar

fariam mundum a malitia liberare; ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius esse videatur. provisum cautumque est, quantum rationabiliter potuisset a summo deo, tunc, cum sensu, disciplina, intellegentia mentes hominum est munerare dignatus. hisce enim rebus, quibus ⁵ ceteris antistamus animalibus, solis possumus malitiae fraudes, dolos vitiaque vitare. ea enim qui, antequam his implicitus est, ex aspectu vitarit, is homo est divina intellegentia prudentiaque munitus; fundamentum est enim disciplinae in summa bonitate consistens. spiritu autem ¹⁰ ministrantur omnia et vegetantur in mundo, qui quasi organum vel machina summi dei voluntati subiectus est. itaque <haec> hactenus a nobis intellegantur. mente sola intellegibilis, summus qui dicitur deus, rector gubernatorque est sensibilis dei eius, qui in se circumplectitur ¹⁵ omnem locum, omnem rerum substantiam totamque gignentium creantiumque materiam et omne quicquid est, quantumcumque est. spiritu vero agitantur sive gubernantur omnes in mundo species, unaquaeque secundum naturam suam a deo distributam sibi. ὕλη autem vel ²⁰ mundus omnium est receptaculum omniumque agitatio atque frequentatio, quorum deus gubernator, dispensans omnibus rebus mundanis, quantum unicuique necessarium. † sed spiritu vero inplet omnia, ut cuiusque naturae

XVII

1 liberaret (*sed t del.*) B 6 antestamus ω | soliſ B

8 iis *pro his ed. Rom.* | ^{vitarit} uttarit (*corr. m. 2*) B uttantis *pro*
vitarit is M 11 qui om. BMP (*aër in marg. adscr. m. 2* B)
13 haec addidi et post intellegantur interpunxi | intellegantur BMPF (*sed n exp. B*): intelligatur GL (*ex intelligitur corr.*) hactenus a. n. intellegatur m. s. i. s. q. d. deus, <quod> rector cett. Kroll 17 omnem B 20 a om. BMP (*sed add. m. 2* B) | disiributam (*sed t ex i corr. m. post.*) B | ΤΑΗ recte B solus 22 post gubernator (*subaud. est; cf. p. 45, 16*) interpunxi 23 omnibus rebus mundanis quantum Hild.: omnibus quantum rebus mundanis ω (*omnibus rebus humanis quantum F et vulg.*) 24 sed (*vel est ss. m. 2*) B sed om. GF aut *pro ut* BM (*sed a exp. B*)

qualitas est, inhalata. est enim cava mundi rotunditas in modum sphaerae ipsa sibi qualitatis vel formae suae causa invisibilis tota, quippe cum quemcumque in ea summum subter despiciendi causa delegeris locum, ex eo, 5 in imo quid sit, videre non possis. propter quod multis loci[s] instar qualitatemque habere creditur. per formas enim solas specierum, quarum imaginibus videtur insculpta, quasi visibilis creditur, cum depicta monstratur; re autem vera est sibi ipsi invisibilis semper. ex quo eius imum 10 † vel pars si locus est in sphaera, Graece Ἀιδης dicitur, siquidem ἰδεῖν Graece videre dicatur, quo(d) visu imum sphaerae careat. unde et ideae dicuntur species, quod sint visibiles formae. ab eo itaque, quod visu priventur, Graece Ἀιδης, ab eo, quod in imo sphaerae sint, Latine inferi 15 nuncupantur. haec ergo sunt principalia et antiquiora et quasi capita vel initia omnium, quae sunt in his aut per haec aut de his.’

XVIII ‘Omnia haec ergo ipsa, ut dicis, quae sunt, o Trismegiste?’

20 ‘Mundana, ut ita dixerim, specierum omnium, quae insunt, uniuscuiusque, sicuti est, tota substantia. mundus itaque nutrit corpora, animas spiritus. sensus autem, quo

40 cf. Poem. 8, 3 (p. 57, 11 P)

1 inhalata Goldb.: inaltata BM inalata F om. GPL
6 loci scripsi (cf. p. 50, 11 sqq.; p. 68, 19): locis ω | per enim formas BMP (sed cum traiecit. sign. B) 7 insculpta B
10 vel pars (par M) si locus est ω post pars lacunam signif. Goldb. pars <infera> Koziol fort. ex quo eius imum [vel pars], <imo> si locus est in sphaera | Ἀιδης edd.: AΔHC B alia alii 11 ἰδεῖν recte B | dicatur (corr. m. 2) B | quod visu scripsi: quo visu ω. 12 ideae M: ideo cett. (ideo^{ae} corr. m. 2 B) ἰδέαι edd. | quod ed. Rom.: quo ω (d add. m. 2 B) 13 visibilis δ 14 AΔHC recte B 18 haec om. Gδ | aut pro ut BM (sed a exp. B) | quae sunt Kroll: quae est ω 21 in post insunt add. GPL, a qua praepositione pendente ablativum excidisse existimat Kroll; ego vero insunt absolute dictum puto (cf. p. 44, 16; 45, 16—17) 22 anima(s) (corr. m. 2) B anima M

dono caelesti sola felix sit humanitas — neque enim
 omnes sed pauci, quorum ita mens est, ut tanti beneficii
 capax esse possit; ut enim sole mundus, ita mens humana
 isto clarescit lumine et eo amplius; nam sol quicquid
 inluminat, aliquando terrae et lunae interiectu interveni- 5
 ente nocte eius privatur lumine — sensus autem cum
 semel fuerit animae commixtus humanae, fit una ex bene
 coalescente commixtione materia, ita ut numquam huius-
 modi mentes caliginum impediuntur erroribus. unde iuste
 sensum deorum animam esse dixerunt. ego vero nec 10
 eorum dico omnium sed magnorum quorumque et prin-
 cipalium.'

'Quos dicis vel rerum capita vel initia primordiorum, XIX
 o Trismegiste?'

'Magna tibi pando et divina nudo mysteria, cuius 15
 rei initium facio exoptato favore caelesti. deorum genera
 multa sunt eorumque omnium pars intellegibilis, alia vero
 sensibilis. intellegibiles dicuntur non ideo, quod putentur
 non subiacere sensibus nostris; magis enim ipsos sentimus
 quam eos, quos visibiles nuncupamus, sicuti disputatio 20
 perdocebit et tu, si intendas, poteris pervidere. sublimis
 etenim ratio eoque diviniore ultra hominum mentes inten-
 tionesque consistens, si non attentiore aurium obsequio
 verba loquentis acceperis, transvolabit et transluet aut
 magis refluet suique se fontis liquoribus miscebit. sunt 25

1 cf. Poem. 1, 21—22 (p. 12, 13 P) = Πoιμ. 22 (p. 335, 6 R)
 9 Poem. 12, 8—9 (p. 104, 7—8, 12—13 P)

2 tantaⁱ (corr. m. 2) B | beneficiis BM (sed s exp. B et
 eras. M) 5 et exp. et lunae om. B | et ante interveniente add.
 m. 2 B 6 primatur (corr. m. fort. 2) B 7 humanae ex humana
 corr. m. 2 B 8 ita: tia B om. M 10 sensum scripsi: sensus ω
 13 ini(tia) (corr. m. 2) B 17 alias B 18 intellegibiles G:
 intellegibilis cett. (sed e ss. m. rec. B, -es ex -is corr. M)
 19 ipsos δ: ipse B ipsa M om. G 24 loquentis scripsi (cf.
 τῆς τοῦ λέγοντος φωνῆς Poem. 10, 17 [p. 78, 7 P]): loquentias B
 loquentia cett. | acceperis scripsi: acceperit ω 25 fontēs
 (corr. m. 1) B | miscebit G: miscet cett.

- ergo omnium specierum principes dii. hos consecuntur dii, quorum est princeps οὐσία. hi sensibiles, utriusque originis consimiles suae, qui per sensibilem naturam conficiunt omnia, alter per alterum, unusquisque opus suum
 5 inluminans. caeli vel quicquid est, quod eo nomine comprehenditur, οὐσιάρχης est Iuppiter; per caelum enim Iuppiter omnibus praebet vitam. solis οὐσιάρχης lumen est; bonum enim luminis per orbem nobis solis infunditur.
 *** XXXVI, quorum vocabulum est Horoscopi, id est eodem
 10 loco semper defixorum siderum, horum οὐσιάρχης vel princeps est, quem παντόμορφον vel omniformem vocant, qui diversis speciebus diversas formas facit. septem sphaerae quae vocantur, habent οὐσιάρχας, id est sui principes, *** quam fortunam dicunt aut εἰμαρμένην, quibus inmutantur
 15 omnia lege naturae stabilitateque firmissima, sempiterna agitatione variata. aër vero organum est vel machina omnium, per quam omnia fiunt; est autem οὐσιάρχης huius secundus *** mortalibus mortalia et his similia. his ergo ita se habentibus, ab imo ad summum † se

9 cf. Stob. Ekl. I 21, 9 (t. I, p. 189, 21 Wachsm.) 12 cf. Lydus de mens. IV 7 (p. 70, 22 Wuensch)

1 consecuntur B (cf. p. 79, 10): sequuntur cett. 2 ΟΥΣΙΑ recte B | uirisque pro utriusque BM 4 alter per BM: altera per cett. 6 post comprehenditur in fine vers. spat. 6 litt. vac. relict. B | ΟΥΣΙΑΡΧΗC recte B, et item v. 7 8 enim: n ex st corr. per ras. B | 'post infunditur sine dubio lacuna hiat' Kroll 33 ΟΥΣΙΑΡΧΗC B 11 παντόμορφον edd.: ΠΑΝΙΟΜΟΡΦΟ (deinde spat. 2 litt. in fine vers. vac. relict.) B ΠΑΝΤΟΜΟΡΦΟ M ΠΑΝΤΟΜΟΡΦΟ F 12 speciebus B | diversas (as in ras. m. 1) B 13 ΟΥΣΙΑΡΧΗC recte B | post principes lacunam esse suspicatur Kroll 14 εἰμαρμένην edd.: ΗΜΑΡΜΕΝΗΝ B ΗΜΑΡΜΕΝΗ M eMaRMeNeN F 15 lege GL: leges cett. (i ss. m. rec. B; -es in -is corr. M) | stabilitate (om. que) F 17 per quam B: per quem cett. | ΟΥΣΙΑΡΧΗC B 18 post secundus lacunam significari 19 sqq. locum misere depravatam ac mutilum, ut in B legitur (nisi quod moventibus ex mobentibus corr. m. post.), exhibui

atmoventibus sic sibi conexa sunt omni pertinentia ad se
 at de *** <in>mortalibus mortalia sensibiliaque insensi-
 bilibus adnexa sunt. summa vero gubernatori[s] summo
 illi domino paret *** vel esse non multa aut potius
 unum. ex uno etenim cuncta pendentia ex eoque defluentia
 cum distantia videntur, creduntur esse quam plurima,
 adunata vero unum vel potius duo: unde fiunt omnia et
 a quo fiunt, id est de materia, qua fiunt, et ex eius
 voluntate, cuius nutu efficiuntur † alia.' XX

'Haec iterum ratio quae est, o Trismegiste?' 10

'Talis, o Asclepi. deus etenim vel pater vel dominus
 omnium vel quocumque alio nomine ab hominibus sanc-
 tius religiosiusque nuncupatur, quod inter nos intellectus
 nostri causa debet esse sacratum — tanti etenim numinis
 contemplatione nullo ex his nominibus eum definite nun- 15
 cupabimus. si enim vox hoc est: ex aëre spiritu percusso
 sonus declarans omnem hominis voluntatem vel sensum,
 quem forte ex sensibus mente perceperit, cuius nominis
 tota substantia paucis composita syllabis definita atque
 circumscripta est, ut esset in homine necessarium vocis 20
 auriumque commercium, simul etiam et sensus et spiritus
 et aëris et omnium in his aut per haec aut de his nomen

11 cf. Lactant. inst. div. I 6. — Poem. 5, 10 (p. 46, 13 P)

1 admoventibus MG id moventibus PL moventibus F
 omnia praeter B cett. 2 ac de MGP et de L ac (om. de) F
 immortalibus unus s: mortalibus ω 3 gubernatori scripsi:
 gubernatoris ω (gubernationis G, quod recepit Goldb.) 4 post
 paret lacunam significavit Goldb. 6 plurimā (sed lineol.

eras.) B 9 talia pro alia Goldb. ASCLEF 10 haec (ASCLEF ss. m. fort. 1) B

10—11 trismegisterialis (vel aliis ss. m. 2, sed eras.) o asclepi
 (TRIM ss. m. fort. 1) B trismegiste|rialis. o asclepi M 12 vel
 om. BM | homi(ni)bus (corr. m. 2) B 13 nuncupantur B
 15 contemplacionē B | nuncupabimus (bimus in ras.; b ex v
 corr. m. 1) B 20 homine ex nomine corr. m. 1 B 22 per
 in ras. B | aut de his scripsi (cf. p. 52, 17): autem his B
 his autem MG aut cum his δ

est totum dei; non enim spero totius maiestatis effectorem
 omniumque rerum patrem vel dominum uno posse quamvis
 e multis composito nuncupari nomine, hunc vero innomi-
 ne<m> vel potius omninomine<m> esse, siquidem is sit unus
 5 et omnia, ut sit necesse aut omnia eius nomine aut ipsum
 omnium nominibus nuncupari — hic ergo solus ut omnia,
 utraque sexus fecunditate plenissimus, semper voluntatis
 praegnans suae parit semper, quicquid voluerit procreare.
 voluntas eius est bonitas omnis. haec eadem bonitas
 10 omnium rerum est ex divin[it]a[te] eius nata natura, uti
 sint omnia, sicuti sunt et fuerunt, et futuris omnibus
 dehinc naturam ex se nascendi sufficiat<n>t. haec ergo ratio,
 o Asclepi, tibi sit reddita, quare et quomodo fiant omnia.'

XXI 'Utriusque sexus ergo deum dicis, o Trismegiste?'

15 'Non deum solum, Asclepi, sed omnia animalia et
 inanimalia. impossibile est enim aliquid eorum, quae
 sunt, infecundum esse. fecunditate enim dempta ex om-
 nibus, quae sunt, impossibile erit semper esse, quae sunt.
 ego enim et naturam et sensum [et naturam] et mundum
 20 dico in se continere naturam et nata omnia conservare.
 procreatione enim uterque plenus est sexus et eius utrius-

3 cf. Poem. 5, 10 (p. 47, 1 P) 6 cf. Poem. 1, 9 (p. 4, 17 P)
 = Που. 9 (p. 330, 12 R); 5, 9 (p. 46, 3 P) 8 cf. Poem. 10, 2—4
 (p. 68, 3—69, 6 P)

3 compositio B | innominem *Hild.*: innomine BMF in
 nomine GP uno nomine L 4 omninominem *Hild.*: omninomine
 BPF soninomine (ni ex m per ras.?) M omni nomine G omnium
 nomine L | esse, quod post aut omnia (v. 5) legitur, huc trans-
 posui; delendum censet Rohde | sit (t in ras.) B 6 post omnia
 interpuncti ('solus ut omnia = ὁς πάντα ὄν' Kroll) 10 divina
 Reitzenstein: divinitate ω 12 sufficiant Kroll: sufficiat ω
 13 asclepi (a ex u corr. m. 1) B 13—14 recte distinxit Kroll
 (utriusque sexus vulgo cum omnia coniungunt, at in B super
 utriusque sexus m. XV. s. adscripsit: Aesculapius quaerit)
 16 impossibilis (corr. m. 2) B | enim ut BMP (sed ut eras. M)
 17 ineffecundum B in///fecundum (ef eras.) M 19 enim et in
 naturam B | et naturam om. F et seclus. edd. ante Goldb. |
 mundum (und in ras m. 1) B 20 omni B

que conexio aut, quod est verius, unitas inconprehensibilis est, quem sive Cupidinem sive Venerem sive utrumque recte poteris nuncupare. hoc ergo omni vero verius manifestiusque mente percipito, quod ex [omni] illo totius naturae deo hoc sit cunctis in aeternum procreandi inventum tributumque mysterium, cui summa caritas, laetitia, hilaritas, cupiditas amorque divinus innatus est. et dicendum foret, quanta sit eius mysterii vis atque necessitas, nisi ex sui contemplatione unicuique ex intimo sensu nota esse potuisset. si enim illud extremum temporis, quo ex crebro adritu prurimus, ut utraque in utramque fundat natura progeniem, animadvertas, ut altera avide alterius <semen> rapiat interiusque recondat, denique eo tempore ex commixtione communi et virtutem feminae marum adipiscuntur et mares femineo torpore lassescunt. effectus itaque huius tam blandi necessariique mysterii in occulto perpetratur, ne vulgo inidentibus inperitis utriusque naturae divinitas ex commixtione sexus cogatur erubescere, multo magis etiam si visibus inreligiosorum hominum subiciantur. sunt autem non multi aut admodum pauci, ita ut numerari etiam in mundo possint, religiosi. unde contingit in multis remanere malitiam defectu prudentiae scientiaeque rerum omnium, quae sunt. ex intellectu enim rationis divinae, qua constituta sunt omnia, con-

XXII
20

4 percipito *Hildebrand*: percepto ω | omni ut male e v. 3 repet. seclusi domino pro omni Kroll 5 deo esti cunctis (i in esti m. post.

del.) B deo est cunctis M | praecreandi (corr. m. 1) B 6 caritas ex cartias corr. m. rec. B | laetitia vulg.: cletitiae B laeticia// (e eras.) M laetitiae vel leticie cett. 10 illum BM (d ss. m. rec. B)

11 crebro MG: cerebro B δ | adritu MG: adritum B ad ritum δ | prurimus *Hild.*: perveni//mus (a eras.) B pervenimus cett. 13 semen add. ed. Rom. 14 communi et virtutem scripsi: cōmuniat (vel et ss. m. 2) virtutem B communi virtutem cett. |

mar(i)um (corr. m. 1, ut vid.) B 17 nec BM 18 erēbeascere (corr. m. fort. 2) B 21 contingit BMF (alter. n in ras. B): contigit GPL 23 ex intellectu enim rationis F: ex enim intellectu (sed cum traiecit. signis B) rationis BPL et (in ras.) enim intellectum rationis M ex rationis enim intellecta G

temptus medelaque nascitur vitiorum mundi totius. perse-
 verante autem inperitia atque inscientia vitia omnia con-
 valescunt vulnerantque animam insanabilibus vitiis, quae
 infecta isdem atque vitiata quasi venenis tumescit nisi
 5 eorum, quorum animarum disciplina et intellectus summa
 curatio est. si solis ergo et paucis hoc proderit, dignum
 est hunc persequi atque expedire tractatum, quare solis
 hominibus intellegentiam et disciplinam divinitas suam sit
 inpertire dignata. audi itaque. deus pater et dominus
 10 cum post deos homines efficeret ex parte corruptiore
 mundi et ex divina pari lance conponderans, vitia contigit
 mundi corporibus commixta remanere et alia propter cibos
 victumque, quem necessario habemus cum omnibus ani-
 malibus communem; quibus de rebus necesse est cupidi-
 15 tatum desideria et reliqua mentis vitia animis humanis
 insidere. diis vero, utpote ex mundissima parte naturae
 effectis et nullis indigentibus rationis disciplinaeque ad-
 miniculis, quamvis immortalitas et unius semper aetatis
 vigor ipse sit eis prudentia et disciplina, tamen propter
 20 unitatem rationis pro disciplina et pro intellectu, ne ab
 his essent alieni, ordinem necessitatis lege conscriptum
 aeterna [lege] constituit, hominem ex animalibus cunctis
 de sola ratione disciplinaque cognoscens, per quae vitia
 corporum homines avertere atque abalienare potuissent,
 25 ipsos ad immortalitatis spem intentionemque protendens.
 denique et bonum hominem et qui posset immortalis esse

1 cf. Poem. 10, 8 (p. 72, 9 P) 26 Lactant. inst. div. VII 13

1 medelaque *ed. Rom.*: medullaque ω (vel medela *ss. m.* 2 B)
 2 scientia B 3 vitiis: *fort. malis* 4 ^{hi}isdem (*hi ss. m. post.*) B
 9 dignatam B | T. (*i. e. Trismegistus*) ante audi *add. m. post.* B
 11 contingit B 12 mundi *fort. delendum* | alias B 14 cupi-
 ditatem B *fort. cupiditates* 17 disciplinⁱae | quae (*corr. m. 1*) B
 22 lege *seclusi* 25 protendentes *Kroll, non recte, opinor*
 26 possⁱet (*corr. m. 1, ut vid.*) B

ex utraque natura composuit, divina atque mortali, et sic
 compositum [est] per voluntatem dei hominem constitutum
 est esse meliorem et diis, qui sunt ex sola immortali
 natura formati, et omnium mortalium. propter quod homo
 diis cognatione coniunctus ipsos religione et sancta mente 5
 veneratur diique etiam pio affectu humana omnia respi-
 ciunt atque custodiunt. sed de hominibus istud dictum XXIII
 paucis sit pia mente praeditis. de vitiosis vero nihil
 dicendum est, ne sanctissimus sermo eorum contemplatione
 violetur. et quoniam de cognatione et consortio hominum 10
 deorumque nobis indicitur sermo, potestatem hominis, o
 Asclepi, vimque cognosce. dominus et pater vel, quod
 est summum, deus ut effector est deorum caelestium, ita
 homo fctor est deorum, qui in templis sunt humana
 proximitate contenti, et non solum inlumina[n]tur, verum 15
 etiam inlumina[n]t, nec solum ad deum proficit, verum etiam
 conformat deos. miraris, o Asclepi, an numquid et tu
 diffidis ut multi?’

‘Confundor, o Trismegiste, sed tuis verbis libenter
 adsensus felicissimum hominem iudico, qui sit tantam 20
 felicitatem consecutus.’

2 cf. Poem. 10, 24 (p. 84, 1 P) 10 ‘et quoniam — proxi-
 mitate contenti’ August. de civ. dei VIII 23

1 utraq[ue] natura (n ex s corr.; fuit quis) B 1—3 et sic
 compositum p. v. d. h. constitutum est esse meliorem F: est
 post compositum add. cett. (sed est exp. et et ss. m. fort. 1 B)
 est post constitutum om cett. et sic compositum p. v. d. h. con-
 stituit ut esset melior[em] Kroll 4 omnium mortalium (vel
 bus bis ss. m. 2) B Graecam constructionem cum Latina miscuit
 scriptor (cf. p. 36, 2—4) 12 dominus (d ex n corr. 1 m., o in-
 ras.) B 14 human[us] (corr. m. 1) B 15 contem[pti] (corr. m. 1) B
 inluminatur et inluminat pro inluminantur et inluminant scripsi
 17 conformat Goldb.: confirmat ω (sed o ss. m. 1 vel 2) B
 deos δ et M ex corr.: deus BG (aliter conformat deos ss. m.
 rec. B) 19 A. (i. e. Asclepius) super Confundor adscr. m.
 post. B

'Nec inmerito miraculo dignus est, qui est omnium maximus. deorum genus omnium confessione manifestum est de mundissima parte naturae esse prognatum signaque eorum sola quasi capita pro omnibus esse. species vero
 5 deorum, quas conformat humanitas, ex utraque natura conformatae sunt, ex divina, quae est purior multoque divini-
 10 or, et ex ea, quae intra homines est, id est ex materia, qua fuerint fabricatae, et non solum capitibus solis sed membris omnibus totoque corpore figurantur.
 ita humanitas semper memor naturae et originis suae in illa divinitatis imitatione perseverat, ut, sicuti pater ac dominus, ut sui similes essent, deos fecit aeternos, ita humanitas deos suos ex sui vultus similitudine figuraret.'

XXIV 'Statuas dicis, o Trismegiste?'

15 'Statuas, o Asclepi. videsne, quatenus tu ipse diffidas? statuas animatas sensu et spiritu plenas tantaque facientes et talia, statuas futurorum praescias eaque sorte, vate, somniis multisque aliis rebus praedicentes, inbecillitates hominibus facientes easque curantes, tristitiam
 20 laetitiamque pro meritis. an ignoras, o Asclepi, quod Aegyptus imago sit caeli aut, quod est verius, translatio

10 'ita humanitas — figuraret' August. de civ. dei VIII 23
 14 'statuas dicis — religione servasse' August. de civ. dei VIII 23

2 T. (i. e. Trismegistus) super deorum adscr. m. post. B | confessione Rohde: confusione ω 3 p^aerte (corr. m 1) B | prognat^{um} (n eras.) B 6 conformata est ω, sed conformatae^{sunt} corr. m. 2 B, quod recepit Vulc. | purior B: prior cett. 11 divinitatis (corr. m. 1, ut vid.) B 14 A. super Statuas adscr. m. post. B 15 T. super Statuas adscr. m. post. B | vides August. 17 facientis (sed e ss. m. rec.) B | eaque August.: easque ω (sed s exp., praeterea as induct. m. post. B) | sorte B cum August.: forte cett. 18 vate, somniis August.: vatas omnes (vel vitta ss. m. 2; somnis, deinde somniis ex somnes corr. m. 1 et 2) B fata/somnis ex vatas omnis corr. m. 1 M vates ominis G vates omnis vel omnes δ 19 tristitiam laetitiamque August.: tristitiamque ω 20 post pro meritis participium expectes, v. g. dispensantes

aut descensio omnium, quae gubernantur atque exercentur in caelo? et si dicendum est verius, terra nostra mundi totius est templum. et tamen quoniam praescire cuncta prudentes decet, istud vos ignorare fas non est: futurum tempus est, cum adpareat Aegyptios incassum pia mente 5 divinitatem sedula religione servasse; et omnis <d>eorum sancta veneratio in inritum casura frustrabitur. e terris enim est ad caelum recursura divinitas linqueturque Aegyptus terraque, sedes religionum quae fuit, viduata numinum praesentia destituetur. alienigenis enim regionem 10 istam terramque complentibus non solum † neglectum religionum, sed, quod est durius, quasi de legibus a religione, pietate cultuque divino statuatur praescripta poena prohibitio. tunc terra ista sanctissima, sedes delubrorum atque templorum, sepulcrorum erit mortuorumque 15 plenissima. o Aegypte, Aegypte, religionum tuarum solae supererunt fabulae eaeque incredibiles posteris tuis solae supererunt verba lapidibus incisa tua pia facta narrantibus et inhabitabit Aegyptum Scythes aut Indus aut aliquis talis, id est vicina barbaria. divinitas enim repetet 20

14 'tunc terra — plenissima' August. de civ. dei VIII 26

2 ac si August. 4 prudentem August. 5 tempus et BM (sed est ss. m. 2 B) | quo pro cum August. cod. Corbeiens. | adpareat (vel bit ss. m. 2) B | Aegyptios F et August.: aegyptōs (i add. m. 2) B et item M aegyptus cett. 6 et inter divinitatem et sedula inser. m. 2 B | servasset B servasse (e fin in ras.) M | deorum Bernays: eorum ω 7 frustabitur B 8 enim est Hild.: enim et ω (sed et exp. et est ss. m. 2 B) et om. F 9 aegyptus ex aegyptos efficere voluisse videtur m. 1 B 10 des/tituatur (una litt. eras.) B | religionem pro regionem B 11 post istam 5 litt. eras. (istam fuisse vid.) B | neglectus ed. Rom. post neglectum verbum excidisse opinatur Goldb. 17 eaeque Vulc.: ehaeque B et aequae Mδ heque G haeque Goldb. | tuis unus s et vulg.: suis cett. (sui, sed s add. m. 2 B) 19 inhabitabit ex inhabitavit corr. m. 1 B 20 aliaquis B | e (malim de) pro id est Bernays | repetet ex repet corr. m. 1 G: repetit cett. (sed -et ex -it corr. m. post. B)

caelum, deserti homines toti morientur atque ita Aegyptus deo et homine viduata deseretur. te vero appello, sanctissimum flumen, tibi que futura praedico: torrenti sanguine plenus adusque ripas erumpes undaeque divinae
 5 non solum polluentur sanguine, sed totae <cor>rumpentur et vivis multo maior numerus erit sepulcorum; superstes vero qui foret, lingua sola cognoscetur Aegyptius, actibus
 XXV vero videbitur alienus. quid fles, o Asclepi? et his amplius multoque deterius ipsa Aegyptus suadebitur inbue-
 10 turque peioribus malis, quae sancta quondam, divinitatis amantissima, deorum in terra suae religionis merito sola deductio, sanctitatis et pietatis magistra, erit maximae crudelitatis exemplum. et tunc taedio hominum non admirandus videbitur mundus nec adorandus. hoc totum
 15 bonum, quo melius nec fuit nec est nec erit, quod videri possit, periclitabitur eritque grave hominibus ac per hoc contemnetur nec diligetur totus hic mundus, dei opus inimitabile, gloriosa constructio, bonum multiformi imaginum varietate compositum, machina voluntatis dei in
 20 suo opere absque invidia suffragantis, in unum omnium, quae venerari, laudari, amari denique a videntibus possunt, multiformis adunata congestio. nam et tenebrae praeponentur lumini et mors vita utilior iudicabitur; nemo suspiciet caelum, religiosus pro insano, inreligiosus putabitur prudens, furiosus fortis, pro bono habebitur pessimus. anima enim et omnia circum eam, quibus aut immortalis nata est aut immortalitatem se consecuturam esse praesumit, secundum quod vobis exposui, non solum risui sed

1 ita aīaegyptus B 2 tū^e (corr. m. post.) B tu M 5 tota(e) (corr. m. 1) B | corrumpentur Bernays: rumpentur ω (erumpentur, sed e eras. M) 6 sepulcorum unus s et ed. Rom.: sepulchrorum cett. 8 T. super quid adscr. m. post. B
 9 inbue//turque (b eras.) B inbuebitur M 11 in terras B fort. recte 17 diligetur G: diligenter BM (sed n exp. B et eras. M) diligenter δ 19—20 dei suo operi G, fort. recte
 20 inia pro invidia BMP 22 tenebra(e) (corr. m. post.) B
 24 insano corr. m. 1, ut vid. (fuit insanus) B

etiam putabitur vanitas. sed mihi credite, et capitale
 periculum constituetur in eum, qui se mentis religioni
 dederit. nova constituentur iura, lex nova, nihil sanctum,
 nihil religiosum nec caelo nec caelestibus dignum audie-
 tur aut mente credetur. fit deorum ab hominibus dolenda 5
 secessio, soli nocentes angeli remanent, qui humanitate
 commixti ad omnia audaciae mala miseros manu iniecta
 conpellunt, in bella, in rapinas, in fraudes et in omnia,
 quae sunt animarum naturae contraria. tunc nec terra
 constabit nec navigabitur mare nec caelum astrorum cur- 10
 sibus nec siderum cursus constabit in caelo, omnis vox
 divina necessaria taciturnitate mutescet, fructus terrae
 conrumpentur nec fecunda tellus erit et aër ipse maesto
 torpore languescet. haec et talis senectus veniet mundi: XXVI
 inreligio, inordinatio, inrationabilitas bonorum omnium. 15
 cum haec cuncta contigerint, o Asclepi, tunc ille dominus
 et pater, deus primipotens et unius gubernator dei intuens
 in mores factaque † voluntaria, voluntate sua, quae est
 dei benignitas, vitiis resistens et corruptelae omnium,
 errorem revocans, malignitatem omnem vel inluvione di- 20
 luens vel igne consumens vel morbis pestilentibus iisque
 per diversa loca dispersis finiens ad antiquam faciem

6 Lactant. inst. div. II 15 14 Lactant. epit. 66, 6; cf. inst.
 div. VII 14, 16 16 Lactant. inst. div. VII 18

1 capital(e) (corr. m. 1 vel 2) B et item M 5 fi(e)t
 (corr. m. 1, ut vid.) B 6 remane(bu)nt (corr. m. 2) B | hu-
 manitate (vel ti ss. m. 2) B humanitati F 7 omnia (corr.
 m. 2) B 8 conpellunt (corr. m. 2) B 10 navigabitur ex
 navigavitur corr. m. 1 B 12 mutescit in mutescet corr. m.
 post. B 14 linguescit (corr. m. 2) B languescit MP 16 T. super
 cum adscr. m. post. B 18 voluntaria seclus. Bernays; fort.
 nefaria 19 corruptelae F: corruptala (corr. m. post.) B cor-
 ruptela cett. 21 pestilentibus iisque (sed ibus i exp., ut sit
 pestilentiisque) B, ut coniecerat Bernays: pestilentibus usque
 cett. pestilentibus bellisque (cf. ποῦνοις Hermes ap. Lact.
 Rohde

mundum revocabit, ut et mundus ipse adorandus videatur atque mirandus et tanti operis effector et restitutor deus ab hominibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum praeconiis benedictionibusque celebretur. haec enim mundi
 5 genitura: cunctarum reformatio rerum bonarum et naturae ipsius sanctissima et religiosissima restitutio per[co]acta temporis cursu, <dei voluntate>, quae est et fuit sine initio sempiterna. voluntas etenim dei caret initio, quae eadem est et, sicuti est, sempiterna. dei enim natura consilium
 10 est voluntatis.’

‘Bonitas summa consilium, o Trismegiste?’

‘Voluntas, o Asclepi, consilio nascitur et ipsum velle e voluntate. neque enim impense aliquid vult, qui est omnium plenissimus et ea vult, quae habet. vult autem
 15 omnia bona et habet omnia, quae vult. omnia autem bona et cogitat et vult. hoc est autem deus, eius imago mundus, boni <bonus>.’

XXVII ‘Bonus, o Trismegiste?’

‘Bonus, o Asclepi, ut ego te docebo. sicuti enim deus
 20 omnibus speciebus vel generibus, quae in mundo sunt, dispensator distributorque est bonorum, id est sensus, animae et vitae, sic et mundus tributor est et praestitor omnium, quae mortalibus videntur bona, id est [et] alter-

14 cf. Poem. 10, 2 (p. 68, 3 P)

2 ^{ef} & effector (corr. m. post.) B | restituētor B 4 fort. haec
 <est> enim | regenitura Rohde 6 peracta . . . cursu Kroll:
 per coacta . . . cursu BMPF per coactum . . . cursum GL
 peracto . . . cursu vulg. 7 dei addidi; voluntate iam ad-
 diderat Goldb. 9 est ante sempiterna add. G | A. super dei
 adscr. m. post. B 12 T. super Voluntas adscr. m. post. B
 14 ^{sed} & ea vult (corr. m. 2) B 16 eius im in ras. B 17 mun-
 dus boni <bonus>. A. Bonus Kroll. A. super boni adscr. m. post.;
 boni ex bonus corr. per ras. B boni ante imago F 19 T. super
 Bonus adscr. m. post. B 21 sensus F: sensibus cett. 22 prae-
 stator BM 23 et seclusi, om. GF

nationis partuum temporalium, fructuum nativitatis, augmentorum et maturitatis et horum similium; ac per hoc deus supra verticem summi caeli consistens ubique est omniaque circum inspicit. sic est enim ultra caelum locus sine stellis ab omnibus rebus corpulentis alienus. dispen- 5
sator qui est, inter caelum et terram obtinet locum, quem Iovem vocamus. terrae vero et mari dominatur Iuppiter Plutonium et hic nutritor est animantium mortalium et fructiferarum. horum omnium viribus fructus, arbusta et terra vegetantur. aliorum vero vires et effectus per omnia, 10
quae sunt, distribuentur. distribuentur vero, qui terrae dominantur, et conlocabuntur in civitate in summo initio Aegypti, quae a parte solis occidentis condetur, ad quam terra marique festinabit omne mortale genus.'

'Modo tamen hoc in tempore ubi isti sunt, o Tris- 15
megiste?'

'Conlocati sunt in maxima civitate in monte Libyco. et haec usque eo narrata sint. de immortali vero aut de mortali modo disserendum est. multos enim spes timorque 20
mortis excruciat verae rationis ignaros. mors enim efficitur dissolutione corporis labore defessi et numeri completi, quo corporis membra in unam machinam ad usus vitalis aptantur. moritur enim corpus, quando hominis

18 Stob. Floril. CXX 27 (IV p. 106 Mein.)

1 *vulgatam distinctionem* (partuum, temporalium fructuum, nativitatis) *correx*i | fructu(u)m (*corr. m. 2*) B 2 *haec* B 4 *fort* inspicit, si est enim (*cf. Poem. 4, 5, p. 36, 15 P: εἰ τι ἔστιν ὑπὲρ οὐρανῶν*; enim = quidem, ut etenim p. 42, 2) 9 fructifera/////horum (3 *litt. eras.*) B 11 sunt distribuuntur F 14 terra(e) mari(s)que (*corr. m. post.*) B | festinabit G: festinavit *cett.* (*sed -bit ex -vit corr. m. 1* B) 15 A. *super* Modo *adscr. m. post.* B | hoc in tempore *susp. tamquam gloss. vocis modo* 17 T. *super* Colocati (*sic*) *adscr. m. post.* B 18 narrata sint *scripsi*: narrati (*corr. m. 2*) sunt (*corr. m. post.*) B narrata sunt *cett.* 20 ignaros *ex* ignaros *corr.* B 21 desolatione (*sed e exp. et vel is ss. m. 2*) B desolatione M | numeri completi *est genet. absol. more Graeco* 23 vitalis (-is in -es *corr. m. post.*) B: vitales *cett.*

vitalia ferre posse destiterit. haec est ergo mors corporis dissolutio et corporalis sensus interitus, de qua sollicitudo supervacua est. sed est alia necessaria, quam aut ignorantio aut incredibilitas contemnit humana.⁷

5 'Quid est, o Trismegiste, quod aut ignorant aut esse posse diffidunt?'

XXVIII 'Audi ergo, o Asclepi. cum fuerit animae e corpore facta discessio, tunc arbitrium examenque meriti eius transiet in summi daemonis potestatem, isque eam cum
10 piam iustamque perviderit, in sibi competentibus locis manere permittit; sin autem delictorum inlitam maculis vitiisque oblitam viderit, desuper ad ima deturbans procellis turbinibusque aëris, ignis et aquae saepe discordantibus tradit, ut inter caelum et terram mundanis fluctibus
15 in diversa semper aeternis poenis agitata rapiatur, ut in hoc animae obsit aeternitas, quod sit immortalis sententia aeterno supplicio subiugata. ergo ne his implicemur, verendum, timendum cavendumque esse cognosce. incredibiles enim post delicta cogentur credere non verbis sed
20 exemplis, nec minis sed ipsa passione poenarum.'

'Non ergo, Trismegiste, hominum delicta sola humana lege puniuntur?'

'Primo, Asclepi, terrena quae sunt, omnia sunt mortalia; tunc ea etiam, quae sunt corporali ratione viventia

7 cf. Lydus de mens. IV 32 et 149 (p. 90, 24 et p. 167, 15 Wuensch)

3 sed et ω, sed et exp. et est ss. m. 2 B, quod recepit Vulc. et om. F 5 A. super Quid adscr. m. post. B 7 T. super. Audi adscr. m. post. B | o om. α | animae e corpore GL: animae corpore BMP animae a corpore F 13 ignis GPL, quod prob. Kroll: igni BMF 14 tradit ut inter scripsi Vulcanium secutus: traditur inter BMGL (ut ante inter add. m. 2 B) tradit atque inter F discordantibus inter (om. tradit) P 15 rapiatur B: raptatur cett. | ut: fort. et 18 timendum (i ex corr.) B 19 delicta ex dilecta corr. m. fort. 1 B (et item infra v. 21) 21 A. super Non adscr. m. post. B 23 T. super Primo adscr. m. post. B

et a vivendo eadem corporum ratione deficientia. ea omnia pro vitae meritis aut delictis poenis obnoxia tanto post mortem severioribus subiciuntur, quanto in vita forsitan fuerint celata, dum viverent. praescia etenim omnium rerum divinitate reddentur, perinde ut sunt, pro 5 delictorum qualitatibus poenae'

'Qui sunt digni maioribus poenis, o Trismegiste?' XXIX

'Qui damnati humanis legibus vitam violenter amittunt, ut non naturae animam debitam sed poenam pro meritis reddidisse videantur. contra iusto homini in dei 10 religione et in summa pietate praesidium est. deus enim tales ab omnibus tutatur malis. pater enim omnium vel dominus et is, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit, non ubi sit loco nec qualis sit qualitate nec quantus sit quantitate, sed hominem sola intellegentia 15 mentis inluminans, qui discussis ab animo errorum tenebris et veritatis claritate percepta toto se sensu intellegentiae divinae commiscet, cuius amore a parte naturae, qua mortalis est, liberatus immortalitatis futurae concipit fiduciam. hoc ergo inter bonos malosque distabit. unus 20 enim quisque pietate, religione, prudentia, cultu et veneratione dei clarescit quasi oculi<s> vera ratione perspecta et fiducia credulitatis suae tantum inter homines quantum sol lumine ceteris astris antistat. ipse enim sol non tam magnitudine luminis quam divinitate et sanctitate ceteras 25 stellas inluminat. secundum etenim deum hunc crede, o Asclepi, omnia gubernantem omniaque mundana inlustran-

26 cf. Ὅροι Ἀσκληπίου 5 (p. 350, 8 R)

1 vivendo (-do ex corr.) B | ratione////deficientia (-ne ex -ni corr., tum 2 litt eras., quarum altera fuit fort. d) B
3 severioribus BM: saevioribus cett. 7 A. super Qui adscr. m. post. B 8 T. super Qui adscr. m. post. B 12 (t)utatur (corr. m. 2) B 18 commiscet GL: commiscet cett. 20 bonos & malosque B 22 clarescit in clarescet corr. m. post. B | oculis ed. Rom.: oculi ω 23 fiduciam B 24 a(n)tistat (corr. m. 2) B tam//// (en eras.) B 25 magnitudinem B

tem animalia sive animantia sive inanimantia. si enim animal mundus vivensque semper et fuit et est et erit, nihil in mundo mortale est. viventis etenim semper uniuscuiusque partis, quae est, sicuti est, [in] ipsoque mundo
 5 semper uno eoque animali semperque vivente, in eo nullus est mortalitatis locus. ergo vitae aeternitatisque debet esse plenissimus, si semper eum necesse est vivere. sol ergo, sicuti mundus sempiternus est, sic et ipse semper gubernator vitalium vel totius vivacitatis eorumque fre-
 10 quentator vel dispensator est. deus ergo viventium vel vitalium, in mundo quae sunt, sempiternus gubernator est ipsiusque vitae dispensator aeternus. semel autem dispensata vita vitalibus cunctis aeterna lege praestatur
 XXX hoc more, quo dicam. in ipsa enim aeternitatis vivacitate
 15 mundus agitur et in ipsa vitali aeternitate locus est mundi. propter quod nec stabit aliquando nec conrumperetur sempiternitate vivendi circumvallatus et quasi constrictus. ipse mundus vitae dispensator est his omnibus, quae in se sunt, et locus est omnium, quae sub sole
 20 gubernantur, et commotio mundi ipsius ex duplici constat effectu: ipse extrinsecus vivificatur ab aeternitate vivificatque ea, quae intra se sunt, omnia, differens numeris et temporibus statutis atque infixis cuncta per solis effectum stellarumque discursum, omni[a] temporaria ratione

1 cf. Poem. 8, 1—2 (p. 56, 10—p. 57, 10 P); 12, 15—16 (p. 108, 11—109, 15 P) 14 cf. Poem. 11, 2 (p. 86, 9 P). 3 (p. 86, 12 P) 16—18 cf. Poem. 8, 3 (p. 58, 3—4 P) 18 cf. Poem. 9, 6 (p. 64, 10 P)

1 si enim GLF: sive enim BMP 2 mundus GL: mundum BMPF 4 in seclusi, ut genetivo absoluto (cf. p. 65, 21) ablativus absolutus coniungatur, sicut post comparativum uterque casus simul adhibetur p. 59, 3—4 in ipso[que] mundo Kroll 8 sic et (vel est ss. m. 2) B 13 dispensata scripsi: dispensavit ω | vita B: vitam cett. | cuncta BM 16 nec stabit aliquando Zink: nec stabili quando ω (totum locum licenter refinxit F) 17 post constrictus interpunxit Kroll (post ipse edd.) 21 ab aeternitate B 24 omni scripsi: omnia ω | temporaria in temporalia corr. m. post. B (et item p. 69, 3) | comma post ratione sustuli; omni temp. ratione — conscripta abl. absol. est (cf. p. 58, 21)

divina lege conscripta. terrenum autem tempus aëris
 qualitate, aestuum frigorisque varietate dinoscitur, caeleste
 vero reversionibus siderum ad eadem loca temporaria
 conversione currentium. et mundus est receptaculum tem-
 poris, cuius cursu et agitatione vegetatur. tempus autem 5
 ordinatione servatur. ordo et tempus innovationem om-
 nium rerum, quae in mundo sunt, per alternationem
 faciunt. cunctis ergo ita se habentibus nihil stabile, nihil
 fixum, nihil immobile nec nascentium nec caelestium nec
 terrenorum: solus deus et merito solus; ipse enim in se 10
 est et a se est et circum se totus est plenus atque per-
 fectus isque sua firma stabilitas est nec alicuius impulsu
 [nec] loco moveri potest, cum in eo sunt omnia et in
 omnibus ipse est solus, nisi aliquis audeat dicere ipsius
 commotionem in aeternitate esse; sed magis e<s>t ipsa in- 15
 mobilis aeternitas, in quam omnium temporum agitatio
 remeat et ex qua omnium temporum agitatio sumit ex-
 ordium. deus ergo stabilis fuit <semper> semperque simi- XXXI
 liter cum eo aeternitas constitit mundum non natum,
 quem recte sensibilem dicimus, intra se habens. huius 20
 dei imago hic effectus est mundus, aeternitatis imitator.
 habet autem tempus stabilitatis suae vim atque naturam,
 quamvis semper agitetur, ea ipsa in se revertendi neces-
 sitate. itaque quamvis sit aeternitas stabilis, immobilis
 atque fixa, tamen quoniam temporis, quod mobile est, in 25
 aeternitatem semper revocatur agitatio eaque mobilitas
 ratione temporis vertitur, efficitur, ut et ipsa aeternitas
 immobilis quidem sola per tempus, in quo ipsa est et est

2 cf. Poem. 12, 16 (p. 109, 14 P)

2 aestium B | frigorisq; varietate (sq; v in ras.) B 4 con-
 versione F: conversatione cett. | recurrentium F | re(ce)ptaculum
 (corr. m. post.) B reptaculum M 6 innovationē B inno-
 vatione MG 9 nec ante nascentium abesse malit Kroll
 13 nec ante loco seclus. Kroll 15 conmonitionem BM |
 est ipsa scripsi: et ipsa ω 17 remeat usque ad agitatio
 om. BM 18 semper addidi 19 consistit (sed is ex corr.) B

in eo omnis agitatio, videatur agitari. sic efficitur, ut et aeternitatis stabilitas moveatur et temporis mobilitas stabilis fiat fixa lege currendi. sic et deum agitari credibile est in se ipsum eadem immobilitate. stabilitatis etenim
 5 ipsius in magnitudine est immobilis agitatio; ipsius enim magnitudinis immobilis lex est. hoc ergo, quod est tale, quod non subicitur sensibus, indefinitum, inconprehensibile, inaestimabile est; nec sustineri etenim nec ferri nec indagari potest. ubi enim et quo et unde aut quomodo
 10 aut quale sit, incertum est. fertur enim in summa stabilitate et in ipso stabilitas sua, sive deus sive aeternitas sive uterque sive alter in altero sive uterque in utroque sunt. propter quod aeternitas sine definitione est temporis. tempus autem, quod definiri potest vel numero vel alter-
 15 natione vel alterius per ambitudinem reditu, aeternum est. utrumque ergo infinitum, utrumque videtur aeternum. stabilitas enim utpote defixa, quod sustinere, quae agitata sunt, possit, beneficio firmitatis merito obtinet prin-
 XXXII cipatum. omnium ergo, quae sunt, primordia deus est et
 20 aeternitas. mundus autem, quod sit mobilis, non habet principatum; praevenit enim mobilitas eius stabilitatem suam in legem agitationis sempiternae habendo immobilem firmitatem. omnis ergo sensus divinitatis similis immobilis ipse in stabilitate se commovet sua: sanctus et incorruptus
 25 et sempiternus est et, si quid potest melius nuncupari,

6 cf. Poem. 4, 8 (p. 38, 18—39, 1 P)

2 moveatur (move in ras.; fuit fort. stabilit) B 3 currendi B 4 stabilitatis etenim B: stabilis etenim M stabilis enim G stabilitates (an -is?) enim P stabilitas enim L stabilitatis in magnitudine enim ipsius F 6 magnitudine pro magnitudinis G 9 aut quomodo Bδ: et quomodo MG 11 sive deus om. BM 13 sunt (sed litt. u pars dextra et n exp., ut fiat sit) B 14 non potest GL, quod. prob. Hild. 15 reditu F: reditus cett. 17 quo F, fort. recte | sustinere ex sunt inere corr. m. 2 B 22 in lege L hic aliquid turbatum esse suspicor 23 fort. sensus <divinus> divinitatis | divinitatis BM (sed s exp. B et eras. M) | similis om. F, seclus. Vulc. 25 et si om. BM

dei summi in ipsa veritate consistens aeternitas, plenissimus omnium sensibiliū et totius disciplinae, consistens, ut ita dixerim, cum deo. sensus vero mundanus receptaculum est sensibiliū omnium specierum et disciplinarum. humanus vero *** ex memoriae tenacitate, quod memor 5 sit omnium, quas gesserit, rerum. usque ad humanum enim animal sensus divinitas descendendo pervenit. deus enim summus divinum sensum cunctis [animantibus] confundi noluit, ne erubesceret aliorum commixtione animantium. intellegentia enim sensus humani, qualis aut quanta 10 sit, tota in memoria est praeteritorum. per eam enim memoriae tenacitatem et gubernator effectus est terrae. intellectus autem naturae et qualitatis sensus mundi ex omnibus, quae in mundo sensibilia sunt, poterit pervideri. aeternita<ti>s, quae secunda est, ex sensibili mundo sensus 15 datur qualitasque dinoscitur. at intellectus qualitatis qualitasque sensus summi dei sola veritas est, cuius veritatis in mundo nequidem extrema linea umbrave dinoscitur. ubi enim quid temporum dimensione dinoscitur, ibi sunt mendacia; ubi geniturae, ibi errores videntur. vides 20 ergo, o Asclepi, in quibus constituti quae tractemus aut quae audeamus adtingere. sed tibi, deus summe,

3 cf. Poem. 9, 5 et 6 (p. 63, 16 — 64, 11 P)

5 lacunam post vero signif. Goldb.; pendet suppl. Brakman
7 divinitas (vel tis ss. m. 2) B divinitatis F | discendendo (e ss. m. rec.) B 8 summus scripsi: summum ω (vel suum ss. m. 2 B) | animantibus om. BMPF | confu(n)di (corr. m. 2) B 9 erubescere(t) (corr. m. 2) B 11 praeteritotum (corr. m. 2) B 13 enim pro autem GL | et qualitatis scripsi (cf. p. 72, 4—5): et qualitate BM ex qualitate GPL qualitate et F 14 post pervideri interpunxi 15 aeternitatis scripsi (cf. infra p. 72, v. 6—7): aeternitas ω 16 datur scripsi: datus ω | qualitatis om. BM 18 umbra ω, sed ve add. m. 2 B, quod recepit Vulc.; nescio an extrema linea ablat. sit, ut apud Ter. Eun. 640 19—20 ibi sunt Goldb.: ubi sunt ω 20 ibi errores Goldb.: ubi errores ω (ergo res B) | videtur B | T. super vides adscr. m. post. B 22 audeamus ex audiamus corr. m. post. B

gratias ago, qui me videndae divinitatis luminasti lumine.
et vos, o Tat et Asclepi et Hammon, intra secreta pec-
toris divina mysteria silentio tegite et taciturnitate celate.
hoc autem differt intellectus a sensu, quod intellectus
5 noster ad qualitatem sensus mundi intellegendam et dinos-
cendam mentis pervenit intentione. intellectus autem
mundi pervenit ad aeternitatem et deos noscendos, qui
supra se sunt. et sic contingit hominibus, ut quasi per
caliginem, quae in caelo sunt, videamus, quantum possi-
10 bile est per condicionem sensus humani. haec autem in-
tentio pervidendis tantis angustissima est nobis, latissima
XIII vero, cum viderit, felicitas est conscientiae. de inani vero,
quod tam magnum videtur esse quam plurimis, sic sentio:
inane nec esse aliquid nec esse potuisse nec futurum
15 unquam. omnia enim mundi sunt membra plenissima,
ut ipse mundus sit plenus atque perfectus corporibus
qualitate formaeque diversis et speciem suam habentibus et
magnitudinem. quorum unum est alio maius aut alio
aliud minus et validitate et tenuitate diversa. nam et
20 quaedam eorum validiora facilius videntur sicuti et maiora;
minora vero aut tenuiora aut vix videri aut omnino non
possunt, quas solum res esse adtrectatione cognoscimus.

4 cf. Poem. 9, 1 (p. 60, 7 P) 12 cf. Poem. 2, 10—11
(p. 25, 3—26, 13 P) = Stob. Ekl. I 18 (t. I, p. 158, 14 Wachsm.).
Plat. Tim. 79 B

1 videnda (*pr. d ex n eff. m. 1*) B | tuae *post* divinitatis *add. F*
2 Tat Bernays: tati ω (*sed i post. add. B*) | (h)ammon (*corr. m.*
post.) B 6 intentione// (*m eras.*) B 11 prae videndis *pro* per-
videndis Kroll | bonis (*nobis ss. m. post.*) B | angustissima est
pervidendis tantis bonis latissima F 12 felicitas est Kroll:
felicitate ω 13 quod tam *Vulc.*: quod iam BM quod etiam
cett. | malignum *pro* magnum Kroll 14 nec ante futurum
om. BM 18 est alio (*o in ras.*) B 20 quaedam^m eorum (*m add.*
m. post.) B 21 ten(u)iora (*corr. m. post.*) B | videri (*i fin. in*
ras.) B | omni// (*a eras. et no ss. m. 1*) B 22 res esse *ed.*
H. Steph.: eas esse ω (*eas om. F*) | adtractationem B adtracta-
tione M

unde contigit multis credere haec non esse corpora et
 esse inanes locos, quod est impossibile. sicuti enim quod
 dicitur extra mundum, si tamen est aliquid — nec istud
 enim credo † sic ab eo plenum esse intellegibilem rerum,
 id est divinitati suae similiū, ut hic etiam sensibilis 5
 mundus qui dicitur sit plenissimus corporum et animalium
 naturae suae et qualitati convenientium, quorum facies
 non omnes videmus sed quasdam ultra modum grandes,
 quasdam brevissimas, <cum> aut propter spatii interiecti
 longitudinem aut quod acie sumus obtunsi, tales nobis 10
 esse videantur aut omnino propter nimiam brevitatem
 multis non esse credantur. dico nunc daemones, quos
 credo commorari nobiscum, et heroes, quos inter aëris
 purissimam partem supra nos et aethera, ubi nec nebulis
 locus est nec nubibus nec ex signorum aliquorum agita- 15
 tione commotio. propter quod, Asclepi, inane nihil dixeris,
 nisi cuius rei inane sit hoc, quod dicis inane, praedixeris,
 ut inane ab igni, ab aqua et his similibus, quod, etsi
 contigerit videri, quod inane possit esse a rebus huius-
 modi, quamvis sit breve vel magnum, quod inane videtur, 20
 spiritu tamen et aëre vacuum esse non possit. similiter XXXIV
 vero de loco dicendum est, quod vocabulum solum in-

2 cf. Poem. 11, 19 (p. 96, 16 P) 5 cf. Poem. 2, 2 (p. 20, 5 P)

1 contingit (t *fin. cum capite cincinnato*) B contingitur M
 2 esse// inanes (t? *eras.*) B | locos *ex* locus *corr. m. 1* B
 3—4 *nonnulla post parentheses* (nec istud enim credo)
excidisse putat Kroll 4 habeo *pro* abeo M *fort. sic*
habeto | eum *inter* plenum *et* esse *add. m. fort. 1* B plenum
 eum esse M | intelligi (i *fin. in ras.*) bilium B | enim *post* intellegi-
 bilium *perperam repet., sed linea super. notat.* B 5 divini-
 tati B: divinitatis *cett.* 9 cum *addidi*; quae *ante* aut
addendum censet Kroll | (i)nteriecti (*corr. m. 1*; ti *in ras.*) B
 10 obtunsi B 11 nimiam (m *fin. ex corr.*) B 12 a multis
 F | daemones *in* daemones *corr. m. post.* B | quos (o *in ras.*) B
 13 et heroes *in* ethereos *corr. m. post.* B 14 et aethera
Koziol: et interrā B et interrā// M et terram GF et in ter-
 ram PL et aetheream *Rohde* 15 nec nubibus B: *om. cett.*
 18 quod si G 19 quod L: quid *cett.* 21 vacu(u)m (*corr.*
m. fort. 1) B

intellectu caret. locus enim ex eo, cuius est, quid sit,
 apparet. principali etenim dempto nomine significatio
 mutilatur. quare aquae locus, ignis locus aut his similium
 recte dicemus. sicuti enim inane esse aliquid impossibile
 5 est, sic et locus solus quid sit, dinosci non potest. nam
 si posueris locum sine eo, cuius est, inanis videbitur
 locus, quem in mundo esse non credo. quodsi inane
 nihil est, nec per se quid sit locus, apparet, nisi ei aut
 longitudinis aut latitudinis aut altitudinis addideris, ut
 10 corporibus hominum, signa. his ergo sic se habentibus,
 o Asclepi et vos, qui adestis, scitote intellegibilem mun-
 dum, id est qui mentis solo obtutu dinoscitur, esse incor-
 poralem nec eius naturae misceri aliquid posse corporale,
 id est quod possit qualitate, quantitate numerisque dinosci.
 15 in ipso enim nihil tale consistit. hic ergo sensibilis qui
 dicitur mundus receptaculum est omnium sensibilium spe-
 cierum, qualitatum vel corporum, quae omnia sine deo
 vegetari non possunt. omnia enim deus et ab eo omnia
 et eius omnia voluntatis. quod totum est bonum, decens
 20 et prudens, inimitabile et ipsi soli sensibile atque intel-
 ligibile et sine hoc nec fuit aliquid nec est nec erit. omnia
 enim ab eo et in ipso et per ipsum, et variae et multi-
 formes qualitates et magnae quantitates et omnes men-
 suras excedentes magnitudines et omniformes species. quas
 25 si intellexeris, o Asclepi, gratias acturus es deo. sin totum

25 cf. Ὅροι Ἀσκληπίου 12 (p. 352, 15 R)

2 nomini(s) (corr. m. fort. 1) B nominis M 3 mutilatur
 (i in ras.; fuit a) B 4 dicimus F 5 post est nescio quid
 eras. B | non potest (non p in ras.) B 9 longitudinis ...
 latitudinis ... altitudinis (sed -is in -es ubique corr. m.
 post.) B: longitudes ... latitudes ... altitudes cett.
 10 post hominum interpunxi 20 inmutabile G, quod probat
 Koziol 22 ipso// ex ipsum corr. B | et variae BM: om. cett.
 23—24 omnes mensuras excedentes B, ut coniecerat Goldb.:
 omnes mensurae sex cedentes M omnes mensurae excedentes
 GPL omnes mensuram excedentes F omnem mensuram ex-
 cedentes vulg. 24—25 qua(s)si (corr. m. post.) B 25 sin
 totum G: si in totum cett.

animadvertes, vera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem et, quae in eo sunt, omnia a superiore illo mundo quasi ex vestimento esse contacta. unumquodque enim XXXV
 genus animalium, o Asclepi, cuiuscumque vel mortalis vel immortalis vel rationalis <vel inrationalis> sive sit animans 5
 sive sine anima sit, prout cuique est genus, sic singula generis sui imagines habent. et quamvis unumquodque animalis genus omnem generis sui possideat formam, in eadem forma singula tamen sui dissimilia sunt, ut hominum genus quamvis sit uniforme, ut homo dinosci ex 10
 aspectu possit, singuli tamen in eadem forma sui dissimiles sunt. species enim, quae divina est, incorporalis est, ut quicquid mente comprehenditur. cum itaque haec duo, ex quibus constant formae, corpora <et> incorporalia 15
 sint, impossibile est formam unamquamque alteri simillimam nasci horarum et climatum distantibus punctis; sed inmutantur totiens, quot hora momenta habet circuli circumcurrentis, in quo est ille omniformis quem diximus deus. species ergo permanet ex se totiens pariens imagines 20
 tantas tamque diversas, quanta habet conversio mundi momenta, qui<a> mundus in conversione mutatur; species vero nec mutatur nec convertitur. sic generum singulorum formae sunt permanentes in eadem sua forma dissimiles.’

‘Et mundus speciem mutat, o Trismegiste?’ XXXV

‘Vides ergo, o Asclepi, tibi omnia quasi dormienti esse narrata. quid est enim mundus aut ex quibus con- 25

25 cf. Poem. 12, 18 (p. 110, 9)

2 et quae in ras. B 3 contacta^x (x ss. m. rec.) B |
 unumquo(d)que (corr. m. fort. 1) B 5 vel inrationalis add.
 Goldb. 11 poscit (corr. m. post.) B 12 incorporali(s) (corr.
 m. 1, ut vid.) B 13 ut quicquid scripsi: et quicquid ω
 14 constant α: constat δ | formae scripsi: forma et ω | et
 add. Kroll, qui et distinctionem correxit 16 climmatum B
 21 quia Kroll: qui ω 25 A. super Et adscr. m. post. B
 26 T. super Vides adscr. m. post. B

stat nisi ex omnibus natis? ergo hoc vis dicere de caelo,
 terra et elementis. nam quae alia magis frequenter
 mutantur in species? caelum umescens vel arescens vel
 frigesceus vel ignescens vel clarescens vel sordescens, in
 5 una caeli specie hae sunt, quae saepe alternantur, spe-
 cies. terra vero speciei suae multas inmutationes habet
 semper, et cum parturit fruges et cum eadem partus
 nutrit suos, fructuum omnium cum reddit varias diver-
 sasque qualitates et quantitates atque stationes aut cursus
 10 et ante omnis arborum, florum, bacarum qualitates, odores,
 sapes, species. ignis facit conversiones plurimas atque
 divinas. solis etenim et lunae omniformes imagines sunt;
 sunt enim quasi speculorum nostrorum similes imaginum
 CXXVII similitudines aemulo splendore reddentium. sed iam de
 15 talibus sint satis dicta talia. iterum ad hominem ratio-
 nemque redeamus, ex quo divino dono homo animal dic-
 tum est rationale. minus enim miranda, etsi miranda
 sunt, quae de homine dicta sunt; omnium enim mirabi-
 lium vincit admirationem, quod homo divinam potuit
 20 invenire naturam eamque efficere. quoniam ergo proavi
 nostri multum errabant circa deorum rationem increduli

14 'sed iam — habere potuissent' August. de civ. dei
 VIII 24

2 nam quae B, ut coniecerat Kroll, qui et interrog. signum
 post species posuit: namque cett. 4—5 vulgatam distinc-
 tionem (sordescens i. u. c. specie, hae) corr. Kroll | hae G (cf.
 p. 80, 22): haec cett. 7 eadem MG: easdem cett. 8 fruc-
 tuum (ultim. u ex corr.) B | cum reddit varias diversasque BM
 (redditu arias; ari- ex uri- corr. B): cum reditu aeris diversas G
 cum redditu aeris diversasque vel diversas δ (verba audacter
 mutavit F) 10 ante omni(s) (s add. m. 1; i in e corr. m.
 post.) B fort. ante omnia, sed cf. p. 46, 11 | odores// (a eras.)
 B 11 facit in faciunt corr. m. post. B | conversationes B
 11—12 atque diurnas Kroll, sed cf. p. 7, 14 12 et post
 lunae add. MPL, quapropter lacunam signif. Goldb.; et <omnium
 stellarum> supplevit Koziol 16 red//eamus (d eras.) B
 19 vicit (sed n add. m. 2) B et August. 20 eam BM (sed q;
 add. m. 2 B) | ^{i e}efficere (corr. m. 2) B effecire M

et non animadvertentes ad cultum religionemque divinam, invenerunt artem, qua efficerent deos. cui inventae adiunxerunt virtutem de mundi natura convenientem eamque miscentes, quoniam animas facere non poterant, evocantes animas daemonum vel angelorum eas indiderunt imaginibus sanctis divinisque mysteriis, per quas idola et bene faciendi et male vires habere potuissent. avus enim tuus, Asclepi, medicinae primus inventor, cui templum consecratum est in monte Libyae circa litus crocodillorum, in quo eius iacet mundanus homo, id est corpus, — reliquus 10 enim vel potius totus, si est homo totus in sensu vitae, melior remeavit in caelum omnia etiam nunc hominibus adiumenta praestans infirmis numine nunc suo, quae ante solebat medicinae arte praebere. Hermes, cuius avitum mihi nomen est, nonne in sibi cognomine patria con- 15 sistens omnes mortales undique venientes adiuvat atque conservat? Isin vero Osiris quam multa bona praestare propitiam, quantis obesse scimus iratam! terrenis etenim diis atque mundanis facile est irasci, utpote qui sint ab hominibus ex utraque natura facti atque compositi. unde 20 contingit ab Aegyptiis haec sancta animalia nuncupari colique per singulas civitates eorum animas, quorum sunt consecratae viventes, ita ut et eorum legibus incolantur et eorum nominibus nuncupentur. per hanc causam, o Asclepi, quod aliis quae colenda videntur atque veneranda, 25

2 'cui inventae — nominibus nuncupentur' August. de civ. dei VIII 26

8 o Asclepi August. asclepi/ (i eras.) B 13 nunc om. F | ante om. August. 14 solebat GF: solet BMPL et August. 15 nonne August.: non ω (om. F) | patria August.: patriam ω
17 conservant B | Isin δ et August.: ipsi B ipsa MG 19 quis intab^{sunt} (corr. m. 2) B 20 ex utraque natura GL (ex corr.) et^{ti} August.: extraque naturam cett. | facit (corr. m. 2) B 21 contigit August. | aegypti(i)s (corr. m. 2) B 23 consecratae (ex corr.) M, August. et vulg.: consecrata cett. (et post x om. M et August. | inchoantur B inchoentur M

apud alios dissimiliter habentur, ha<n>c propter[ea] bellis
se lacessere Aegyptiorum solent civitates.'

XVIII 'Et horum, o Trismegiste, deorum, qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas?'

5 'Constat, o Asclepi, de herbis, de lapidibus et de
aromatibus divinitatis naturam in se habentibus. et prop-
ter hanc causam sacrificiis frequentibus oblectantur, hym-
nis et laudibus et dulcissimis sonis in modum caelestis
harmoniae concinentibus, ut illud, quod caeleste est, cae-
10 lesti usu et frequentatione inlectum in idola possit laetum,
humanitatis patiens, longa durare per tempora. sic deorum
fictor est homo. et ne putassis fortuitos effectus esse
terrenorum deorum, o Asclepi: dii caelestes inhabitant
summa caelestia, unusquisque ordinem, quem accepit,
15 complens atque custodiens, hi nostri vero singillatim quae-
dam curantes, quaedam sortibus et divinatione praedicen-
tes, quaedam providentes hisque pro modo subvenientes
humanis amica quasi cognatione auxiliantur.'

XXIX 'Quam ergo rationis partem εἰσαφέρῃ vel fata inco-
20 lunt, o Trismegiste? anne caelestes dii catholicorum domi-
nantur, terreni incolunt singula?'

1 hanc propter scripsi: //acpropter^{ea} (h eras; ea add. m. post.) B hac propterea M ac propterea cett.; lacunam post ac signif. Goldb.; ac del. Kroll; olim conieceram hacpropter 3 A. super Et adscr. m. post. B 5 T. super Constat adscr. m. post. B 6 /aromatibus (h eras.) B | divinitatis naturam MG: divinitatis naturalem (vel ram ss. m. 2) B vim divinitatis naturalem δ 7 oble(c)tantur (corr. m. 2) B obletantibus M 8 dulcissimus (corr. m. 2?) B 9—10 caelesti usu et ed. Rom.: caelestius et ω (sed us induct. et usu ss. m. 2 B; et om. F) caelesti ex dittographia ortum esse suspicatur Kroll caelestium usu malit Cumont 10 legum pro laetum Kroll 12 putassis (vel putes ss. m. 2) B, ut coniecerat Koziol: putasses cett. | esse (ss in ras.) B 13 inhabitans (vel tant ss. m. 2) B 14 unusquis (om. que) B | quem (ue in ras.) B 15 hii α 17 isque († praeposuit m. 2) B 19 A. super Quam adscr. m. post. B | εἰσαφέρῃ edd.: himarmene ubique α et sic fere PL heMARMeNe vel IMARMeNe F 20 anne: ante ω, sed vel ne ss. m. 2 B, quod recepit Vulc. (aut L, si F)

‘Quam *ἐμπαμένην* nuncupamus, o Asclepi, ea est necessitas omnium, quae geruntur, semper sibi catenatis nexibus vincta. haec itaque est aut effectrix rerum aut deus summus aut ab ipso deo qui secundus effectus est deus aut omnium caelestium terrenarumque rerum firmata ⁵ divinis legibus disciplina. haec itaque *ἐμπαμένην* et necessitas ambae sibi invicem individuo conexae sunt glutino, quarum prior *ἐμπαμένην* rerum omnium initia parit, necessitas vero cogit ad effectum, quae ex illius primordiis pendent. has ordo consequitur, id est textus et dispositio ¹⁰ temporis rerum perficiendarum. nihil est enim sine ordinis compositione; in omnibus mundus iste perfectus est; ipse enim mundus ordine gestatur vel totus constat ex ordine. haec ergo tria: *ἐμπαμένην*, necessitas, ordo vel maxime ¹⁵ XL dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege et ratione divina. ab his ergo omne velle aut nolle divinitus aversum est totum. nec ira etenim commoventur nec flectuntur gratia, sed serviunt necessitati rationis aeternae, quae aeternitas inaversibilis, immobilis, insolubilis est. prima ergo *ἐμπαμένην* est, quae iacto velut semine futurorum omnium sufficit prolem. sequitur necessitas, quae ²⁰ ad effectum vi coguntur omnia. tertius ordo textum servans earum rerum, quas *ἐμπαμένην* necessitasque disponit. haec ergo est aeternitas, quae nec coepit esse nec desinet, quae fixa inmutabili lege currendi sempiterna commotione ²⁵

1 cf. Lydus de mens. IV 7 (p. 70, 22 Wuensch)

1 *ἐμπαμένην* edd.: himarmene vel similia (om. n) ω | T. super o asclepi adscr. m. post. B 8 quarum GF: quorum cett. | necessitas GPL¹: necessitates B necessitatis ML²F 9 cogit ad effectum ed. Rom.: cogit adfectum (sed ef add. m. 2) B cogit adfectum M cogit affectum vel effectum cett. 12 compositione, <si> in omnibus Kroll 15 qui unus s et ed. Rom.: quae vel que cett. | gubernat (corr. m. 2) B 17 totum nec (m nec in ras. m. 1) B 18 gratias B | rationes (corr. m. 2) B 19 immobilis bis scriptum, sed pr. voc. exp. et induct. B 21 sufficit (aliter suscipit ss. m. rec.) B 22 in-
coguntur pro vi coguntur B

versatur oriturque et occidit alternis saepe per membra
ita, ut variatis temporibus isdem, quibus occiderat, mem-
bris oriatur; sic est enim rotunditas volubilis ratio, ut
ita sibi coartata sint cuncta, ut initium, si[t] quod sit,
5 volubilitatis ignores, cum omnia se semper et praecedere
videantur et sequi. eventus autem vel fors insunt omni-
bus permixta mundanis. dictum est vobis de singulis,
ut humanitas potuit, ut voluit permisitque divinitas.
restat hoc solum nobis, ut benedicentes deum orantesque
10 ad curam corporis redeamus. satis enim nos de divinis
rebus tractantes velut animi pabulis saturavimus.⁷

XLI De adyto vero egressi cum deum orare coepissent, in
austrum respicientes — sole etenim occidente cum quis
deum rogare voluerit, illuc debet intendere, sicuti et sole
15 oriente in eum, qui subsolanus dicitur — iam ergo dicen-
tibus precationem Asclepius ait voce submissa: 'o Tat,
vis suggeramus patri iusserit, ut ture addito et pigmentis
precem dicamus deo?' quem Trismegistus audiens atque
commotus ait: 'melius, melius ominare, Asclepi. hoc enim
20 sacrilegii simile est, cum deum roges, tus ceteraque in-
cendere. nihil enim deest ei, qui ipse est omnia aut in eo
sunt omnia. sed nos agentes gratias adoremus. hae[c] sunt
enim summae incensiones dei, gratiae cum aguntur a
mortalibus. gratias tibi, summe, exsuperantissime. tua

13 cf. Poem. 13, 16 (p. 124, 9 P) = C. XIV 16 (p. 345, 18 Reitz.) 16 Lactant. inst. div. VI 25 24 Papyrus Mimaout ap. Reitzenstein (Archiv f. Religionswissensch. VII 396—397)

1 occidit GF: occidet cett. 2 ita aut B 4 si quod sit scripsi: sit quod sit BMP (aliter ut quod sit initium volubilitatis ignores ss. m. rec. B) sit ante quod om. cett. 9 deum (eu ex corr. in ras.) B 12 adyto (abdito ss. m. rec.) B 16 A. super o tat adscr. m. post. B 16—17 Tat, vis scripsi ex B, qui habet tatuus (sed uis exp., ut sit tati): tati cett. | ture (t et e in ras.) B 18 TA. super deo adscr. m. post. (T. super quem eras.) B 19 ati (corr. m. post.) B | T. super melius adscr. m. post. B 20 sacrilegii Kroll (et ita unus s): sacrilegis ω 22 hae ed. Rom.: haec ω 23—24 a ante mortalibus add. m. 2 B 24 agimus post tibi add. Reitzenstein | tua (t in ras.) B

enim gratia tantum sumus cognitionis tuae lumen consecuti, nomen sanctum et honorandum, nomen unum, quo solus deus est benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem et religionem et amorem et quaecumque est dulcior efficacia, praebere dignaris condonans nos sensu, ratione, intellegentia: sensu, ut te cognoverimus; ratione, ut te suspicionibus indagemus; cognitione, ut te cognoscentes gaudeamus. ac numine salvati tuo gaudemus, quod te nobis ostenderis totum, gaudemus, quod nos in corporibus sitos aeternitati fueris consecrare dignatus. haec est enim humana sola gratulatio, cognitio maiestatis tuae. cognovimus te [et], lumen maximum solo intellectu sensibile; intellegimus te, o vitae vera vita, o naturarum omnium fecunda praegnatio; cognovimus te, totius naturae tuo conceptu plenissimae [cognovimus te] aeterna perseveratio. in omni enim ista oratione adorantes bonum bonitatis tuae hoc tantum deprecamur, ut nos velis servare perseverantes in amore cognitionis tuae et numquam ab hoc vitae genere separari. haec optantes convertimus nos ad puram et sine animalibus cenam.

1 consecuti// (n eras.) B 2 honorandum nomine
pro honorandum, nomen unum *Reitzenstein* 3 religione
 (1 in ras.) B 5 condonans GLF: condonas BMP 6 cognoverimus (cognoscamus ss. m. rec.) B 12 et seclusi; om. F
 13 sensibile *Reitzenstein*: sensibili ω | te om. α | vere M |
 cognovimus te *post* vita *add. Reitzenstein* 14 praegna//tio (n eras.) B
 15 plenissimae *Reitzenstein*: plenissimū (u in ras. m. post.) B plenissime *cett.* | cognovimus te *seclus. Reitzenstein*
 18 velis (1 in ras. m. post.) B 19 generes parari B | Explicat
m. post. sed antiq. B HPMOY ΘΠCΜΗΓICTOY BIBαOC
 IHPα IΠOC αCKαHΠIO IΠOCΦONHΘHCα EXPLICIT
 FELICITER G *et item* P (*sed omisso* FELICITER)

DE PLATONE ET EIUS DOGMATE.

LIBER I.

180
I Platonī habitudo corporis cognomentum dedit, namque
Aristocles prius est nominatus. ei Ariston fuisse pater
dictus est; ceterum Perictione, Glauci filia, mater fuit; et
de utroque nobilitas satis clara. nam Ariston pater per
5 Codrum ab ipso Neptuno originem duxit, a Solone sapien-
tissimo, qui legum Atticarum fundator fuit, maternus
derivatus est sanguis. sunt qui Platonem augustiore con-
ceptu prosatum dicant, cum quidem Apollinis figuratio
181 Perictionae se miscuisset. mense etiam, qui apud Atticos
10 Thargelion dicitur, natus est, die, qua apud Delum Latona
182 fertur Apollinem Dianamque peperisse. pridie Socraten

De ratione, quae inter Apulei narrationem (c. I—IV) et Pro-
legomena philosophiae Platonis (ap. C. F. Hermann, vol. VI ed.
Platonis, app. p. 52—78) Olympiodorice vitam (ib. p. 46—51)
intercedit, accurate egit Sinko in libello de Apul. et Albini
doctr. Platon. adumbratione, s. fin. — cf. Diog. Laert. III 1—10,
14—16, 30, 34.

c. I—IV excerpterunt scholiasta Lucani X 180 (cf. M. Annaei
Lucani commenta Bernensia ed. Usener, Lipsiae 1869, p. 321—323)
et Ioann. Sarisberiensis Polycrat. sive de nugis curial. VII 5;
cf. Vincent. Bell. spec. hist. III 60.

DE PLATONE ET EIUS DOGMATE *rubro colore in marg.
super. B eadem inscriptio est in MV*

3 dictus ex ductus per ras. B 4 ei post Ariston induct.
B 4—5 per Codrum ed. Rom.: per coorum ω (peccorum M)
8 quaedam pro quidem Scaliger | f/guratio (fuit u) B 9 Peric-
tionae Colv.: peri/ctioni (fuit u) B perictioni cett. (perunctioni
V) Perictione ed. Rom. Perictiona Casaub. <cum> Perictione
Kosiol 9 aputa(t)icos (corr. m. fort. t) B 10 die// (i eras.) B
11 fertur/apollinem (r eras.) B

genitum accepimus. somnium etiam Socratis scitum ferunt. nam vidisse sibi visus est cygni pullum ex altari, quod in Academia Cupidini consecratum est, evolasse et in eius gremio resedissee et postea olorem illum pinnis caelum petisse canore musico auditus hominum deorumque mulcentem. cum hoc Socrates in conventu amicorum referret, Ariston Platonem puerum oblaturus Socrati magistro commodum prosequeretur. quem ubi adspexit ille ingeniumque intimum de exteriori conspicatus est facie: 'hic ille erat, amici' inquit 'de Academia Cupidinis cygnus'. 183
5

Talis igitur ac de talibus Plato non solum heroum virtutibus praestitit, verum etiam aequiperavit divum potestatibus. nam Speusippus domesticis documentis instructus et pueri eius acre in percipiendo ingenium et admirandae verecundiae indolem laudat et pubescentis primitias labore atque amore studendi inbutas refert et in viro harum incrementa virtutum et ceterarum convenisse testatur. ex isdem genitoribus Glaucus et Adimantus ei fratres fuerunt. doctores habuit in prima litteratura Dionysium, at in palaestra Aristonem Argis oriundum tantosque progressus exercitatio ei contulit, ut Pythia et Isthmia de lucta[ta] certaverit. picturae non aspernatus artem tragoediis et 10
184

1 accepimus ex accipimus corr. m. post. B | Socratis scitum A et vulg.: socratis citum cett. Socrati scitum Goldb. | f/erunt (u eras. B) 3 evolasse schol. Luc.: volasse vulg. 6 amicorum scripsi: hominum (male ex v. 5 repetitum) ω 7 aristo(n) (corr. m. 2?) B | commodum δ: commodo α (cf. p. 30, 17) 9 auspicatus pro conspicatus Jahn 13 pseusippus B 14 acre vulg.: aere ω | in percipiendo vulg.: inperitiendo B in perciendo cett. 15 pubescentis in pubescentes corr. m. post. B pubescentes MV 16 referet pro refert et B 18 isdem edd.: hisdem ω | Glaucō ed. Rom. (Γλαῦκον, sed cf. p. 82, 3: Glauci filia) | Adimantus B: adamantes vel adamantus cett. 19 at ex ad corr. m. post. B 20 palaestra B 21 Pythia et Isthmia Colv.: pythia et histmia (st in ras.) B phithiae tethistmia (vel -ismia) cett. plerique pythia & imia schol. Luc. | //de (a eras.) B | lucta ed. Rom.: luctata ω (luctu A) luctatu Hild. 22 tragoediis L, schol. Luc. et Ioann. Sarisb., quod prob. Oudend.: tragoedis cett.

dithyrambis se utilem finxit. iamque carminum confidentia elatus certatorem se profiteri cupiebat, ni Socrates humilitatem cupidinis ex eius mentibus expulisset et verae
 185 laudis gloriam in eius animum inserere curasset. et antea
 5 quidem Heracliti secta fuerat inbutus. verum cum se Socrati dedisset, non solum ingenio atque doctrina Socraticos ceteros vicit, verum etiam labore et elegantia illustravit sapientiam ab eo sibi traditam: labore, quo adserere eam nisus est, elegantia, per quam venustate et
 III
 10
 186 maiestate verborum ei plurimum adhibuit dignitatis. sed posteaquam Socrates homines reliquit, quaesivit, unde proficeret, et ad Pythagorae disciplinam se contulit. quam etsi ratione diligenti et magnifica instructam videbat, rerum tamen continentiam et castitatem magis cupiebat imitari
 15 et, quod Pythagoreorum ingenium adiutum disciplinis aliis sentiebat, ad Theodorum Cyrenas, ut geometriam disceret, est profectus et astrologiam adusque Aegyptum ivit petatum, ut inde prophetarum etiam ritus addisceret. et ad Italiam iterum venit et Pythagoreos Eury[ta]tum
 20 Tarentinum et seniore Archytam sectatus est. atque ad Indos et Magos intendisset animum, nisi tunc eum bella
 187 vetuissent † caletica. quapropter inventa Parmenidae ac Zenonis studiosius exsecutus ita omnibus, quae admirationi

1 dithyrambis se utilem A *et vulg.*: dytyrambis (*vel* dithyrambis) sentilem B *et al.* tibiistitulū *schol. Luc.*, unde *Usener ci.* dithyrambis (*vel* lyricis) stilum | finxit F: fixit *cett.*
 2 (e)latus (*corr. m. fort. 1*) B 3 humi//litatem (i ex m *per ras.*) B | verae ex vera *corr. m. post.* B 5 senecta α (*sed ne exp. B*) 6 dedidisset *edd. vett.* 7 //uerum (*f eras., m ex nt corr.*) B 9 elegantia F:

elegantiam *cett.* 11 homines (*corr. m. post.*) B 13 diligenti// (a eras.) B 15 (in)genium (*corr. m. 2*) B 16 sentiebat//ad (& eras.) B | //ut (a eras.) B 17 adusque Aegyptum: usque ab aegypto *schol. Luc.* 18 ivit *schol. Luc. et ed. Rom.*: fuit ω 19 Eurytum *vulg.*: euritatum ω rit' *schol. Luc.* 20 sectatus est

schol. Luc.: est om. ω | atque: qui<n> *schol. Luc.* 21 nunc (*corr. m. 2*) B 22 vetuissent Asiatica. quapropter *vulg.* (*cf. Diog. Laërt. III 8: δια δὲ τοὺς τῆς Ἀσίας πολέμους ἀπέστη*) *vetuissent. dialectica* quapropter Goldb.

sunt singula, suos libros explevit, ut primus tripartitam philosophiam copularet sibi invicem necessarias partes nec pugnare inter se tantummodo sed etiam mutuis adiu-
vare auxiliis ostenderet. nam quamvis de diversis officinis haec ei essent philosophiae membra suscepta, naturalis a 5
Pythagoreis, [dialectica] rationalis *** atque moralis ex ipso Socratis fonte, unum tamen ex omnibus et quasi proprii partus corpus effecit et, cum principes harum fa- 188
miliarum inpolitas sententias et inchoatas auditoribus tradidissent, eas hic cum ratione limando tum ad oratio- 10
nis augustae honestissimam speciem induendo perfectas atque etiam admirabiles fecit.

Multi auditorum eius utriusque sexus in philosophia IV
floruerunt. patrimonium in hortulo, qui Academiae iunctus fuit, et in duobus ministris et in patera, qua diis suppli- 15
cabat, reliquit; auri tantum, quantum puer nobilitatis insigne in auricula gestavit. ceterum tres ad Siciliam adventus mali quidem carpunt diversis opinionibus disse- 189
rentes. sed ille primo historiae gratia, ut naturam Aetnae et incendia concavi montis intellegeret, secundo petitu 20
Dionysi, ut Syracusanis adsisteret, est profectus, et ut

3 pugnare// (una litt. eras.) B. | inter se^{tantum} tammodo (corr. m. 2) B tantummodo susp.; itaque libenter reposuerim: necessarias <esse> partes nec pugnare inter se eas modo 5 naturalis a Aδ: naturali(a)a (a add. m. post.) B naturalia a MV

6 di//alectica (fuit u) rationabilis^{atq.} morabilis (atque add. m. 1 vel 2) B | dialectica seclusi; Goldb. contra h. v. retinuit et rationalis uncis inclusit, sed servanda erat adnominatio naturalis, rationalis, moralis (cf. Sen epist. ad Lucil. 89,9 sqq.) | lacunam signif. Goldb., cui excidisse videtur ab Eleaticis | atque susp. 7 fonte// (m. ut vid., eras.) B 8 effecit ex efficit corr. m. post. B 9 sententia(s) (s add. m. fort. 1) B | et in ras. (fuit set) B 11 aug//ustę (a eras.) B 17 eius post

tres add. F | in Siciliam schol. Luc. 18 adventos^u (corr. m. post.) B | maligni pro mali Jahn | quidam F | opiniobus B

20 secundo petitu: se^{cundo} petitu (dex, ut vid., eras.; corr. m. 2) B

21 dionysi B: dionysii cett. | est profectus: & profectus (& in-
duct.; s, quod ss. fuerat, ut esset est, eras.; sed ss. m. post.) B

municipales leges eius provinciae disceret; tertius eius adventus fugientem Dionem inpetrata a Dionysio venia patriae suae reddidit. quae autem consulta, quae *δόγματα* Graece licet dici, ad utilitatem hominum vivendique et
 5 intellegendi ac loquendi rationem extulerit, hinc ordiemur. nam quoniam tres partes philosophiae congruere inter se primus obtinuit, nos quoque separatim dicemus de singulis a naturali philosophia facientes exordium.

V
 190 Initia rerum tria esse arbitratur Plato: deum et materiam
 10 rerumque formas, quas *ιδέας* idem vocat, inabsolutas, informes, nulla specie qualitatibus significatione distinctas. sed haec de deo sentit, quod sit incorporeus. is unus, ait, *ἀπερίμετρος* *** genitor rerumque omnium
 † extoror, beatus et beatificus, optimus, nihil indigens,
 15 ipse conferens cuncta. quem quidem caelestem pronuntiat, indictum, innominabilem et, ut ait ipse, *ἀόρατον, ἀδάμαστον*,
 191 cuius naturam invenire difficile est, si inventa sit, in multos eam enuntiari non posse. Platonis haec verba sunt:

9 Apulei doctrinae Platonicae expositionem cum Albinus (Alcinoi) introductione (ap. C. F. Hermann, vol. VI ed. Plat., app. p. 8—65) diligentissime comparavit Sinko in libello supra laud., quem vide. — cf. Diog. Laert. III 40 sq. 18 Plat. Tim. 28 C

1 discerent B 3 consolata (a fin. in ras.) B | *δόγματα* edd.: dogmata ω (docmata B) 4 licet (lic in ras.) B | vivendique ed. Rom.: videndique ω (videndi qui B) 5 extulerit (t in ras. 2 litt.) B 9 rerum (ru in ras.) B 10 quas *ιδέας* edd.: quas ideas vel quasi deas codd. 10—12 inabsolutas, informes — distinctas: inabsolutam, informem — distinctam Sinko, qui haec ad materiam refert et post commemorat (p. 87, 2) conlocat. idem et
 haec pro sed haec (v. 12) legit 11 talitatis (corr. m. 2) B
 13 is// (u eras.) u (in marg.) nus B | *ἀπερίμετρος* edd.: apimetros α aprimetros δ (epimetros F) | rerumque vel rerum ante genitor add. δ; ego lacunam significavi 14 exornator pro extoror v. Lennep, quod prob. Sinko; exstructor (= architectus, p. 95, 9) Oud., quod prob. Rohde 15 pronuntiant B 16 *ἀόρατον ἀδάμαστον* edd.: aoraton adamaston ω 18 enu//ntiari (me eras.) B

θεὸν εὐρεῖν τε ἔργον εὐρόντα τε εἰς πολλοὺς ἐκφέρειν ἀδύνατον.
 materiam vero inprocreabilem incorruptamque commemorat,
 non ignem neque aquam nec aliud de principiis et abso-
 lutis elementis esse, sed ex omnibus primam, figurarum
 capacem fictionique subiectam, adhuc rudem et figurationis
 qualitate viduatam deus artifex conformat universa(m). in- 192
 finitam vero idcirco, quod ei sit interminata magnitudo.
 nam quod infinitum est, indistinctam magnitudinis habet
 finem atque ideo, cum viduata sit fine, infinibilis recte
 videri potest. sed neque corpoream [sed] nec sane in- 10
 corpoream concedit esse. ideo autem non putat corpus,
 quod omne corpus specie qualicumque non careat; sine
 corpore vero esse non potest dicere, quod nihil incorpo-
 rale corpus exhibeat, sed vi et ratione sibi eam videri
 corpoream; atque ideo nec <t>actu solo neque tamen sola 15
 opinione cogitationis intellegi. namque corpora propter
 insignem evidentiam sui simili iudicio cognosci; sed quae
 substantiam non habent corporum, ea cogitationibus videri.
 unde adulterata opinione ambiguum materiae huius in-
 tellegi qualitatem. ἰδέας vero, id est formas omnium, VI
 simplices et aeternas esse nec corporales tamen; esse 20
 autem ex his, quae deus sumpserit, exempla rerum, quae
 sunt eruntve, nec posse amplius quam singularum spe- 193
 cierum singulas imagines in exemplaribus inveniri gigen-
 tiumque omnium ad instar cerae formas et figurationes 25

2 Plat. Tim. 51 A

19 Plat. Tim. 52 B

1 ΘΕΟΝΕΥΡΕΙΝ ΤΕ ΕΡΓΟΝ ΕΥΡΟΝΤΑ ΤΕ ΕΙΣ ΠΟΛΛΟΥΣ ΕΚΦΕΡΙΝ ΑΔΥΝΑΤΟΝ
 (corr. ex ΑΔΥΤΕΚΦΕΡΙΝΑΔΥΤΝΑΤΟΝ B mendosius cett.
 2 i(n)procreabilem (corr. m. 2) B 3 & in ras. B 5 fic-
 tionique Stew.: factionique ω | quam ante adhuc excidis reor
 6 universam Colv.: universa ω | infinita(m) (corr. m. 2) B
 7 intermina(ta) (corr. m post.) B 10 neque////corpoream (in
 eras.) B | sed sect. Goldb. | nec sane Goldb.: nec om. ω, nisi
 quod nec in marg. add. m. 2 V ne ante sane add. m. post. B
 ne sane P 13 incorporale (a in ras.; fuit e) B 15 tactu
 Goldb.: actu ω 17 (e)videntiam (corr. m. 2) B 18—19 vi-
 deri; //unde (nescio quid eras.) B 20 ἰδέας edd.: ideas ω

ex illa exemplorum inpressione signari. οὐσίας, quas essen-
tias dicimus, duas esse ait, per quas cuncta gignantur
mundusque ipse; quarum una cogitatione sola concipitur,
altera sensibus subici potest. sed illa, quae mentis oculis
5 comprehenditur, semper et eodem modo et sui par ac
similis invenitur, ut quae vere sit; at enim altera opinione
sensibili et inrationabili aestimanda est, quam nasci et
interire ait. et sicut superior vere esse memoratur, hanc
non esse vere possumus dicere. et primae quidem sub-
10 stantiae vel essentiae primum deum esse et mentem for-
masque rerum et animam; secundae substantiae omnia,
194 quae informantur quaeque gignantur et quae ab substan-
tiae superioris exemplo originem ducunt, quae mutari et
converti possunt, labentia et ad instar fluminum profuga.
15 adhuc illa, quam dixi, intellegendi substantia quoniam
constanti nititur robore, etiam quae de ea disputantur,
ratione stabili et fide plena sunt; at eius, quae veluti
umbra et imago est superioris, rationes quoque et verba,
quae de ea disputantur, inconstanti sunt disciplina.

VII
20 Initium omnium corporum materiam esse memoravit;
hanc et signari inpressione formarum. hinc prima elementa
esse progenita, ignem et aquam et terram et aëra. quae
si elementa sunt, simplicia esse debent neque ad instar
syllabarum nexu mutuo copulari, quod istis evenit, qua-

23 Plat. Tim. 48 B

1 essen//tias (una litt. eras.) B 6 ut Rohde: et ω | vere
(r in ras. 2 litt.) B 7 ^{ir}rationabili (ir ss. m. post.) B | nasci
ex nosci corr. m. 1 B 9 primaequidem B 10 //essentiae
(a eras.) B | deum male repetitum induxit m. post. B 13 ⁿdicunt
(corr. m. fort. 1) B 14 converti// (una litt. eras.) B 15 ad
hoc pro adhuc Lips. ad haec Casaub. 16 nititur//robore
(o eras.) B 17 eiusq^{ue}; (que ss. m. rec.) B 18 rationes ex
rationis corr. m. post. B 20 materiem α 22 aera ex aere (?)
corr. m. 1 B 24 copulari, quod Lips.: copulari quae (vel
-que) ω

rum substantia † multi potestatem coitione conficitur. quae cum inordinata permixtaque essent, ab illo aedificatore mundi deo ad ordinem numeris et mensuris in ambitum deducta sunt. haec e plurimis elementis ad unum 195 redacta esse. et ignem quidem et aëra et aquam habere 5 originem atque principium ex trigono, qui sit anguli recti, imparibus <lateribus>; terram vero de recti quidem anguli trigonis, sed fastigiis paribus, esse. et prioris quidem formae tres species existere: pyramidem, octan- 10 gulam et vigintiangulam sphaeram. et pyramidem figuram ignis in se habere, octangulam vero aëris, angulatam vicies sphaeram aquae dicatam esse, aequipedum vero trigonum efficere ex sese quadratum, κύβον, quae terrae sit propria. quapropter mobilem pyramidis formam igni 196 dedit, quod eius celeritas agitationi huius videatur esse 15 consimilis. secundae velocitatis octangula sphaera est; hanc aëri detulit, qui levitate et pernecitate post ignem

2 Plat. Tim. 53 B—56 C

^{multimoda}
 1 multi potestatem (*exp. m. rec.*; multimoda, quod et in infer. marg. m. 2 legitur, ss. m. post. XII s.) B multimoda multi potestatem cett. (potestatum F) multimoda potestatum vulg. | co//itione (i ex n per ras.) B coinitione M conicione V | conficitur (*pr. c in ras.*) B 5 redacta ex reducta corr. m. 1 B 6 trigono BV²: trigone cett. | quod pro qui Goldb. nulla necessitate | sitanguli (i super t add. m. post., ut fieret trianguli) B 7 recti imparibus scripsi (anguli recti genet. qual. = ὀρθογώνιος): rectū//imparibus ex rectimimparibus corr. B rectinum paribus M recti num paribus VP non recti num paribus L recti non paribus F | lateribus addidi angulis interpolavit F 7—8 de recti quidem anguli trigonis, sed scripsi: directis quidem angulis trigonis et ω | fastigiis Goldb.: vestigiis ω 11 pyramidam (*corr. m. rec.*) B -dam codd. plerique 12 octangulum BM 13 //seramq; (*fuit sferamq; unde spheram effecit m. rec.*; at add. m. fort. 1, sed t induct., ut sit aque) B 14 trigonum (r per ras.) B | κύβον, quae edd.: cybox quae/// (2 litt. eras.) B cybon (vel cibon) quae (vel que) cett. | terra(e) (*corr. m. fort. 1*) B 15 pyrami(i in ras.) (dia B | igni (i final. in ras.; e fuisse vid.) B

secundus esset. vicalis sphaera loco tertio est; huius forma fluvida et volubilis aquae similior est visa. restat tesserarum figura, quae cum sit immobilis, terrae constantiam non absurde sortita est. et alia initia inveniri forsitan posse ait, quae deo nota sint vel ei, qui sit diis
 VIII amicus. sed de primis elementis, igni et aqua ceterisque, et illa constare particulatim animalium et inanimantium corpora mundumque omnem ex omni aqua totoque igni et aëris universitate cunctaque terra esse factum et non
 10 solum nullam horum partem extra orbem relinqui, sed <ne> vim quidem eius [et] extrinsecus inveniri. haec
 197 autem invicem ex se intra se apta et conexa esse; idcircoque in igne atque terra aqua<e> et aëri est situs et, sicut ignis aëri cognatione coniungitur, ita umor adfinitati
 15 terrena iugatur. hinc unum esse mundum in eoque omnia nec relictum locum, in quo alius, nec elementa superesse, ex quibus alterius mundi corpus possit esse. ad haec ei adtributa est perpetua iuventus et inviolata validudo eoque nihil praeterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere
 20 posset ingenium eius et, si superesset, non eum laederet, cum ita apud se ex omni parte compositus atque ordina-

8 Plat. Tim. 32 C
 15 Plat. Tim. 33 A

11 cf. Ambros. Hexaem. III 4, 18

1 esset (vel est ss. m. 2) B | vicalis *vulg.*: vicalis B
 vicalis vel vicinialis *cett.* (vicinio | alis M) 5 posse
 ait *vulg.*: posse//^{ait} ex possit *corr. m. fort.* 2 B posse aut
cett. (posse ait V²) | si(n)t (*corr. m. fort.* 2) B 11 ne *add.*
Flor. | et *secl. Vulc.* esse pro et Sinko ex formula 'est
 inveniri' 12 idcircoq//// (fuit ae; i ss. m. post.) B 13 atque
 (super q nescio quid eras.) B | aquae et aëri *scripsi*: aqua et
 aere ω, sed aeri in aere *corr. m. post.* B | est situs BMV: esse
 situs Aδ | totum locum sic *refinxit Sinko*: in igne atque terra
 aquam et aërem esse situm, parum probabilius; Apulei verba
 obscura *illustrat Ambros. Hexaem. l. l.* | ut, sicut Lips. 14 aeri
 F: aeris *cett.* | adfinitati (i final. ex *corr. per ras.*) B 15 iuga-
 tur A: iungatur *cett.* lectionem et . . . iugatur propter *clausu-*
lam (— — —) *recepit* | eoq (q ex *corr. per ras.*) B 21 con-
 positus om., sed ss. m., ut vid., 2 B

tus foret, ut adversantia et contraria naturae discipli- 198
naeque eius officere non possent. idcirco autem perfectissimo
et pulcherrimo mundo instar pulchrae et perfectae sphaerae
a fabricatore deo quaesitum est, ut sit nihil indigens, sed
operiens omnia coërensque contineat, pulcher et admira- 5
bilis, sui similis sibi que respondens. hinc illud etiam:
<cum> septem locorum motus habeantur, progressus et
retrocessus, dexteriores ac sinistri, sursum etiam deor-
sumque nitentium et quae in gyrum circuitumque torquen-
tur, sex superioribus remotis haec una mundo relicta est 10
sapientiae et prudentiae propria, ut rationabiliterolve-
retur. et hunc quidem mundum nunc sine initio esse dicit,
alias originem habere natumque esse. nullum autem eius
exordium atque initium esse ideo, quod semper fuerit;
nativum vero videri, quod ex his rebus substantia eius 15
et natura constet, quae nascendi sortitae sunt qualitatem.
hinc et tangitur et videtur sensibusque corporeis est obvi-
us. sed quod ei nascendi causam deus praestitit, ideo immor-
tali perseverantia est semper futurus.

Animam vero animantium omnium non esse corpoream
nec sane perituram, cum corpore fuerit absoluta, omnium-
que gignentium esse seniore; atque ideo et imperitare

IX
30
199

6 Plat. Tim. 34 A; cf 43 B 12 Plat. Tim. 28 B 19 cf. Plat.
Politic. 270 A 23 Plat. Tim. 34 C

4 ut quae sit (sed quae induct.) B | sed in marg. add. m. antiq.
sed pallidiore atramento B 5 pulcr^{he} // (a, ut vid., eras.; he ss. m. 2) B
6 sui // (s eras. in fine versus) B | illius (?) in illi ut corr. m.
post. B 7 cum add. Flor. | progressus MV: prosus (vel processus
ss. m. 2) B prorsus δ 8 dexteriores Goldb.: dexterioris ω fort.
dexteri <err>oris (sc. motus) (cf. ἀπαιρὲς et πλανώμενα ap. Plat.
Tim. p. 34 A et 43 B) 10 // ex (s additum fuerat, sed post
deletum est) B | viis post superioribus addendum censet C. Justice,
rationibus post remotis Brakman: ego via post propria (v 11)
excidisse suspicor, nisi forte Apuleius τὰς κινήσεις cogitans genus
temere mutavit 14 // initium (i ex corr. per ras.) B 17 et tangi-
tur: & tangitur in tangitur corr. m. post. B 19 perse(ve)rantia
(corr. m. 2) B 21 sane ex sine corr. B 22 gignentium //
(m vel in eras.) esse // (m, ut vid., eras.) B | atque // eo (id er as.) B
et // imperitare (una litt. eras.; i ex corr.; fuit fort. etiam) B

et regere ea, quorum curam fuerit diligentiamque sortita,
 ipsamque semper et per se moveri, agitatricem aliorum,
 quae natura sui inmota sunt atque pigra. sed illam,
 fontem animarum omnium, caelestem animam optimam
 5 et sapientissimam virtute esse genetricem, subservire etiam
 fabricatori deo et praesto esse ad omnia inventa eius pro-
 nuntiat. verum substantiam mentis huius numeris et modis
 confici congeminationis ac multiplicatis augmentis incremen-
 200 tisque per se et extrinsecus partis et hinc fieri, ut musice
 10 mundus et canore moveatur. naturasque rerum binas esse
 et earum alteram esse, quam quidem *δοξαστήν* appellat
 ille et quae videri oculis et adtingi manu possit, alteram,
 quae veniat in mentem, cogitabilem et intellegibilem;
 detur enim venia novitati verborum rerum obscuritatibus
 15 servienti. et superiorem quidem partem mutabilem esse
 ac facilem contuenti, hanc autem, quae mentis acie vide-
 tur et penetrabili cogitatione percipitur atque concipitur,
 incorruptam, immutabilem, constantem eandemque et sem-
 per esse. hinc et duplicem rationem interpretationemque
 20 dicit; namque illa visibilis fortuita et non ita perseveranti
 suspicione colligitur, at haec intellegibilis vera, perenni
 et constanti ratione probatur esse.

X
 201 Tempus vero aevi esse imaginem, si quidem tempus
 movetur, perennitatis fixa et inmota natura est; et ire in
 25 eam tempus et in eius magnitudinem fluere ac dissolvi

7 Plat. Tim. 35 B—36 B 10 Plat. Tim. 51 D—52 A 14 cf.
 Lucret. I 136 sq. 19 Plat. Tim 37 B et C 23 Plat. Tim.
 37 D—39 D; cf. Diog. Laert. III 73 sq.

5 virtute MV (i. e. *δυνάμει*, ut interpretatur Sinko): virtutē (sed
lineola eras.) B virtutem cett. virtutum Elm. 8 incrementisque
 (q exp.) B 11 *δοξαστήν* edd.: ΔΟΞΑΤΗΝ BM 12 attingi
 ex attingi corr. m. post. B 13 verba quae veniat in mentem,
 quae post alteram esse (v. 11), in codd. leguntur, huc transposuit
 Flor. 16 videtur (super t nescio quid eras.) B 17 p//enetrabili
 (l eras.) B 18 eundemque (corr. m. 1, ut vid.) B 20 non ita
 Sciopp.: inita ω (initia M) 21 colligitur (alter. i in ras.) B
 23 imaginē ex imagini corr. B | siquid(em) (fuit quod; em add.
 m. fort. 2) B

posse, si quando hoc decreverit fabricator mundi deus. eiusdem temporis spatiis mensuras mundanae conversionis intellegi. solis quippe et lunae globum hoc agere ceterasque stellas, quas nos non recte erroneas et vagas dicimus; nostrae enim super earum cursibus opiniones disputatio-
 nesque possunt in errorem intellectum inducere. ceterum ille rerum ordinator ita reversiones earum, ortus, obitus, recessus, moras progressusque constituit, ut ne modico quidem errori locus esset. dies quippe cum noctibus mensium spatia complere, menses vicissim annorum orbes
 involvunt, nec prius quam signa haec luce siderea ardere coeperunt, iniri potuerunt temporum numeri, perituramque esse observationem computationis huius, si hic olim chorus antiquus steterit. namque ut mensurae et reversiones
 temporum noscerentur circuitusque mundi videretur, solis incensa sunt lumina et vicissim, ut quies desiderata proveniret animantibus, opacitas est inventa noctis. mensesque effici, cum luna circuli sui completo curriculo ad eundem locum, a quo discesserit, revertatur, anni vero spatia concludi, cum sol quadrinas temporum contigerit
 vices et ad idem signum fuerit invectus. horum enume-

5 Plat. de legg. VII 822A; cf. Cic. de nat. d. II 20, 51
 21 cf. Plat. Tim. 47A et B

1 mundi// (s eras.) B 4 erron(e)as (corr. m. fort. 2) B
 6 possunt δ: sunt α (disputationes^{pos}que sunt corr. m. post. B) |
 inducere F: incidere cett. | ceterarum B 10 mensi//um (i ex u
 per ras.) B 11 involvunt A F: involent B involluunt M involvent P
 involunt L | enim post haec add. BVδ, sed del. B 12 pot(u)erunt
 (u add. m. post.) B | numeri A et vulg.: numeri/// (i ex us corr. per
 ras.) B numeris cett. (sed s del. V²) 13 (com)putationis (corr. m. fort.
 2) B 14 a(n)tiquus (corr. m. 2) B astricus pro antiquus Lips.
 15 circuitusq/// (fuit que) B 17 ///animantibus (in eras.) B
 19 solum corr. m. 1, ut vid., B 20 (s)patia (corr. m. 1, ut vid.) B
 21 sqq. enumeratio . . . intellectum cogitationis invenit via
 sanum enumeratio (vel enumerationem) . . . intellectu cogitationis
 invenit vulg. enumerationem . . . intellectus cogitationis invenit
 Hild. cogitatio . . . intellectum [e]numerationis invenit ingeniose
 Sinko fort. horum enim ratio . . . intellectum cogitationis invenit

ratio in se revertentium et a se proficiscentium intellectum cogitationis invenit. esse autem stellarum nihilo minus certos ambitus legitimis curriculis perpetuo servatos, quos vix hominum sollertia comprehendit. unde fit, ut et
 203⁵ magnus ille vocitatus annus facile noscatur, cuius tempus inplebitur, cum vagantium stellarum comitatus ad eundem pervenerit finem novumque sibi exordium et itinera per vias mundi reparaverit.

XI Globorum vero caelestium nexorum inter se per vices
 10 mutuas omnium supremum esse eum, qui inerrabili meatu censetur; eius amplexu ceteros coërceri. et esse ἀπλανέσι primum ordinem, secundum Saturno datum, Iovi tertium, Martem quartum tenere, quintum Mercurio dari, sextum Veneris esse, septimum Solis itineribus incendi, octavum
 15 metiri Lunam. exinde elementis omnia ac principiis occupari. ignem ante alia superiorem esse, mox aëris locum, hinc aquae proximum et tunc globum terrae in medio situm, aequalem loco ac figura, immobilem stare. hos astrorum ignes sphaeris adfixos perpetuis atque indefessis
 20 cursibus labi. et hos animalis deos dicit esse, sphaerarum vero ingenium ex igni coalitum et fabricatum. iam ipsa animantium genera in quattuor species dividuntur, quarum
 204 una est ex natura ignis eiusmodi, qualem solem ac lunam

12 cf. [Plat.] Epinom. 987 B—C 22 Plat. Tim. 39 E sq.

2 ceterarum post stellarum add. Goldb., sed stellae opponuntur soli et lunae 3 certos ex certus corr. m. fort. 1 B 4 comprehenda^{it} (corr. m. fort. 1) B | fit/// (& eras. in fine versus) | ut B
 5 vocitatus ex vocitatur corr. per ras. B | nascatur (vel o ss. m. fort. 2) B 7 novumqⁱ/// (fuit que) B 9 vice(s) (corr. m. 1, ut vid.) B 11 coercere (corr. m. 1) B | ἀπλανέσι Oud. (qui et aplanesi proposuit): & planes^a/// (i eras.; a et i ss. m. 1, ut vid.) B aplanisi cett. plerique 12 iovi LF: iovis cett.
 13 Martem AF: martis cett. (marti L) 16 alia/// (s eras.) B
 18 in//mobilem (fuitne im?) B 20 ho^a/// (c eras.; corr. m. fort. 1) B | animalis in animales corr. m. post. B

videmus ceterasque siderum stellas, alterum ex aëria qualitate — hanc etiam daemonum dicit —, tertium ex aqua terraque coalescere et mortale genus corporum ex eo dividi terrenum atque terrestre — sic enim *πεζόν* et *χερσαίων* censui[t] nuncupanda — terrenumque esse arborum ceterarumque frugum, quae humi fixae vitam trahunt, terrestria vero, quae alit ac sustinet tellus. deorum trinas nuncupat species, quarum est prima unus et solus summus ille, ultramundanus, incorporeus, quem patrem et architectum huius divini orbis superius ostendimus; aliud genus est, 10 quale astra habent ceteraque numina, quos caelicolas nominamus; tertium habent, quos medioximos Romani veteres appellant, quod [est] sui ratione, sed <et> loco et potestate diis summis sint minores, natura hominum profecto maiores. sed omnia, quae naturaliter et propterea XII recte feruntur, providentiae custodia gubernantur nec ullius mali causa deo poterit adscribi. quare nec omnia 15 ad fati sortem arbitratur esse referenda. ita enim definit: providentiam esse divinam sententiam, conservatricem prosperitatis eius, cuius causa tale suscepit officium; divinam 20 legem esse fatum, per quod inevitabiles cogitationes dei atque incepta complentur. unde si quid providentia geri-

12 Serv. ad Aen. VIII 275
617 E; cf. Tim. 42 D

17 Plat. de rep. II 379 C et X

1 a(e)ria (corr. m. fort. 1) B 2 daemonem B δ 4 terrenum (pr. r in ras.) B | a(t)que (e in ras.; fuit aquae; t add. m. 1) B | terrestre// (s, ut vid., eras.) B | *πεζόν* et *χερσαίων* Flor. (cf. Plat. Tim. p. 40 A): &poneseprepon B et pone nepte pon MV et PONEnePTePON F alia alii 5 censui Colv.: censuit ω 6 terrestri(a) (corr. m. fort. 1) B 7 alit ac sustinet ex

alitae suntinet corr. m. 1 B 11 n^u/mina (o eras.; corr. m. fort. 1) B 12 medioximos B 13 est seclusi et pro est Oud. | sui i. e. sui iuris interpretatur Sinko, parum probabiliter (cf. sui genere p. 39, 20) | et add. Oud. 14 sint B¹: sunt corr. m. post. B et cett. 17 deo poterit B δ, quod prob. Alfr. Kirchhoff de Apul. claus. p. 44—45: poterit deo MVA 18 sortem ||||| (sortem, ut vid., eras.) B 20 divinā (lineolam add. m. post.) B

tur, id agitur et fato, et quod fato terminatur, providentia debet susceptum videri. et primam quidem providentiam esse summi exsuperantissimique deorum omnium, qui non solum deos caelicalas ordinavit, quos ad tutelam
 5 et decus per omnia mundi membra dispersit, sed natura etiam mortales eos, qui praestarent sapientia ceteris terrenis animantibus, ad aevitatem temporis [s]e<di>dit fundatisque legibus reliquarum dispositionem ac tutelam rerum, quas cotidie fieri necesse est, diis ceteris tradidit. unde
 10 susceptam provinciam dii secundae providentiae ita naviter retinent, ut omnia, etiam quae caelitus mortalibus exhibentur, inmutabilem ordinationis paternae statum teneant. daemonas vero, quos Genios et Lares possumus nuncupare, ministros deorum arbitra[n]tur custodesque hominum et
 15 interpretes, si quid a diis velint. nec sane omnia referenda esse ad vim fati puta[n]t, sed esse aliquid in nobis et in fortuna esse non nihil. et fortunae quidem improvidos casus ignorari a nobis fatetur. instabile enim quiddam et incurrens intercedere solere, quae consilio fuerint et meditatione suscepta, quae non patiatur meditata ad finem
 20 venire. et tunc quidem cum impedimentum istud utiliter provenit, res illa felicitas nominatur; at ubi repugnationes istae nocivae erunt, infelicitas dicitur. omnium vero terrenorum nihil homine praestabilius providentia dedit.

13 cf. Plat. Symp. 202 E 41 cf. Plat. de legg. IV, 709 A—B

7 edidit *ed. Rom.*: sedit ω (sedit *induct. et fecit ss. m. post. B*) 8 dispositionem δ : dispositionum α 10 suscep//tam (*una litt., fort. i, eras.*) B | provinciam *scripti*: providentiam ω | dii// (*s eras.*) B 11 caelitus *ex caelestus corr. per ras. B*: caelestis *cett.* (caelestibus a mortalibus F) scelestis A 13 daemonas in daemones *corr. m. post. B* | possum' (*add. m. antiq.*) B 14 arbitratu Scaliger: arbitrantur ω (*sed n del. V²*) 16 putat *ed. Rom.*: putant ω (*sed n del. V²*) 18—21 instabile enim quiddam — ad finem venire: *haec quidem aliquatenus explicari possunt, si pronomen demonstrativum iis cum intercedere subaudias; displicet tamen meditata post meditatione suscepta* 19 intercidere P² 20 quae: quae (*sed del. m. 2*) V quod AP² 22 provenerit F | repugnationes *et vulg.*: repugnatione *cett.*

Quare idem bene hominis pronuntia[n]t esse animam XIII
 corporis dominam. at enim cum tres partes animae
 ducat esse, rationabilem, id est mentis optumam por-
 tionem, hanc ait capitis arcem tenere, irascentiam vero
 procul a ratione ad domicilium cordis deductam esse ob- 5
 sequique eam in loco respondere sapientiae, cupidinem
 atque adpetitus, postremam mentis portionem, infernas
 abdominis sedes tenere ut popinas quasdam et latrinarum
 latebras, deversoria nequitiae atque luxuriae; relegatam
 vero idcirco longius a sapientia hanc partem videri, ne 10
 inopportuna vicinitate rationem consulturam desuper cunc-
 torum saluti in ipsa cogitationum utilitate turbaret. totum
 vero hominem in capite vultque esse; nam prudentiam 208
 sensusque omnis non alias quam illa parte corporis contineri.
 cetera enim membra ancillari et subservire capiti, cibos 15
 et alia subministrare, vectare etiam sublime pos[s]it[um]
 ut dominum atque rectorem providentiaque eius a peri-
 culis vindicari. sed machinamenta, quibus ad sentiendas
 et diiudicandas qualitates sensus instructi sunt, ibidem
 erga regiam capitis constituta esse in conspectu rationis, 20
 ut intellegendi ac persentiscendi veritas adiuvetur. 209

Sensus vero ipsi ad ea, quae sunt sensibilia, apte XIV
 composita natura intellegentiam cognatam tenent. ac primo

1 Plat. Tim. 69 C—70 B; de rep. IV 439 D sq.; IX 571 C—572 A;
 580 D sqq. 6 Plat. Tim. 70 E 9 Plat. Tim. 44 D—45 A

1 hominis *Lips.*: homines ω | pronuntiat *Scal.*: pronuntiant
 ω (*praeter* L¹) 3 ducat (*ut sit dicat*) B 5 <haud> procul *Sinko*,
sed cf. Sero. ad Aen. X 835 et interpp. ad Bucol. VI 16 | ratione//
 (m, *ut vid., eras.*) B | obsequique (*i. e. obsequiique*) in loco (*cf.*
Plat. Tim. p. 70 B: τὴν δὲ δὴ καρδίαν . . . εἰς τὴν δορυφορικὴν
οἰκησιν κατέστησαν); neque obsequique et eam *ex F* recipiendum
 est neque, ut vult *Sinko*, obsequioque legendum 8 tenere Aδ:
 teneret α (*sed t. del. V²*) 11 vicinitate *Hild. et Sinko*: vicinitas et
 ω (*et om. F*) conieceram vicinitas eius | consulturam *Salm.*:
 consumptam ω (*consumptum V consumpta F*) 12 salu[ti] B
 14 alia *Colv.* 16—17 positum ut *Oud.*: possit ut ω (*possit*
 in M posse ut in possuit *corr. m. 2 V*) 23 cōposita (*i. e.*
 compositi a; i *add. m. 2*) B

oculorum acies gemellas perlucas et quadam luce visionis inlustres noscendi luminis officium tenere. auditionem vero aëriae naturae participem aëris nuntiis percipere sonores. iam gustatus solutiores esse sensus ideoque umidioribus et aquosis potius commodatos. tactum etiam terrenum atque corporeum solidiora quaeque contingi offendique possunt sentire. eorum etiam, quae corrupta mutantur, separata intellegentia est. in media namque regione oris nares natura constituit, quarum bifori via odor cum spiritu com meat. conversiones autem mutationesque odoratus causas dare easque de corruptis vel adustis vel mitescentibus aut madefactis sentiri, cum quidem ea, quae <fe>runtur vapore vel fumo exhalantur, † odore viis iudicium sensusque succedunt; nam res integrae et aër purus numquam eiusmodi auris inficiunt eos. sensus quidem ipsi communes nobis sunt cum ceteris animantibus. at enim hominis sollertia eiusmodi divino beneficio instructior auctiorque, quod auditus illi est visusque praestantior.

10 Plat. Tim. 66 D sq. 17 Plat. Tim. 46 E—47 B

1 perlucas et Goldb. (Wien. S Ber. 66, 172): perlucas esse ω (sed esse del. et et ss. m. 2 B) | quidam (vel a ss. m. 2) B 4 sonores ex sonoris corr. m. post. B 5 commodatus B 10 mutationisque (vel e ss. m. 2) B | odoratus A et vulg.: odoratis (vel u ss. m. 2) B odoratis MV¹F (odoratus V²) odoratas P odoratustas L 12 mutescentibus pro

mitescenibus Colv. | sentireⁱ (corr. m. fort. 2) B 12—13 quae feruntur scripsi: quaeruntur B queruntur cett. quae vertuntur v. Lennep quae uruntur Lips. 13 odore in is F fort. odoratus iudicium sensusque vel odore sui iudicium <faciunt> totum locum sic refinxit Sinko: cum quidem ea, quae cum vapore vel fumo exhalantur, odoris viis incidunt sensusque succedunt, ni-

mis audacter 14 nam res integrae scripsi: nam^{si res} // // // // // stent integrae (si res, ut vid., eras.; si res supra ras. et stent in in spat. vac. relict. add. m. post. XII s.) B nam resistant egrae (vel egre vel aegrae vel aegre) cett. (et aer purus inter resistant et egrae transp. V integre pro egrae A) 15 auris scripsi: auras α aures F om. PL aura Kroll | eos PL: eo α F (et AV²) 17 hominis edd. vet.: hominum ω 18 ē post auctiorque add. m. 2 B / illi Stew.: ille ω illis Vulc. (qui hominum retinet)

oculis namque metitus est caelum siderumque circuitus
 et astrorum obitus atque ortus eorumque cum significatibus
 spatia comprehendit, ex quo pulcherrimus et uberrimus
 fons ille philosophiae profluxit. auditu vero quid homini
 magnificentius potuit evenire, per quem prudentiam sapien- 5
 tiamque condisceret numerosque orationis metiretur ac
 modos faceret fieretque ipse totus modulatus ac musicus?
 lingua et dentium vallum et ipsius osculi venustas acces-
 sit. quod quidem aliis animantibus ad explendam victus 212
 necessitatem inferendasque ventri copias comparatum est, 10
 sed homini promptuarium potius rectae rationis et sua-
 vissimae orationis hoc datum est, ut, quae prudentia
 corde conceperit, ea sensa promat oratio.

Sed totius corporis habitus et figura membrorum alia XV
 condicione sunt optuma, alia longe peiora. inferiora 15
 reguntur optimatum praestantia et ipsa ministerium sugge-
 runt victuale. pedes denique *** umerorum tenus capiti
 oboediunt. at superciliorum saepes praemununt oculis,
 ne desuper proruat, quod teneras visiones mollesque per-
 turbet. pulmones loco ac sui genere cordi plurimum con- 20
 sulunt, cum exardescit ira trepidansque celerioribus moti-
 bus vertex cordis ipsius madens sanguine pulmonum exci-
 pitur mollitia, siti, frigore. lienem vero iocineri non
 frustra esse finitimum, ut eius redundantiam participatis 213

4 Plat. Tim. 47C sq. 18 cf. Cic. de nat. d. II 57, 143;
 Lact. de opif. dei c. 10, 4; Ambros. Hexaem. VI 9, 58 20 Plat.
 Tim. 70 C—D 23 Plat. Tim. 72 C

1 metitus est (vel metitur ss. m. 2) B 9 ali(i)s et
 exple(n)dam (corr. m. 2) B 11 homini F: hominis cett. |
 promptuarium potitus B 12 fort. <in> hoc 14 sed totius
 (et add. m. 2) B | ei (vel et ss. m. 2) figura B 17 post
 denique lacunam significavi omniaque pro denique Sinko fort.
 denique <ceteraque> | umerorutenus B humero ruitenus
 (sic) M humero tenus A 18 oculis (vel o ss. in 2) B oculos F
 19 p//roruat (una litt. eras.) B 21 trepidansque (ans in ras.
 m. 1) B 23 iecineri B | non ed. Rom.: vel ω (sed vel ñ ss.
 m. 2 B) 24 frustra B | redundantiam F: redundantia cett.

haustibus relevet abstergeatque ea, quae sordium fuerint, purumque ac sincerum praestet, quod maxime fibris est commodum. ventrem hiris intestinorum circumplexum et nexibus inpeditum esse, ne esculenta et potulenta sese
 5 penetrarent, sed ut retenta paulisper utilitatem sui ac censum animantibus exhiberent; nam [ne] exhaustis et labentibus usque, <quae> inferuntur, momentis omnibus
 XVI
 214 pari nobis dies noctesque esset necesse. visceribus ossa
 10 sunt tecta; eadem revincta sunt nervis. et tamen ea, quae sunt internuntia sentiendi, sic sunt operta visceribus, ne crassitudine sensus hebetentur. illa etiam, quae iuncturis et copulis nexa sunt, ad celeritatem facilius se movendi, haud multis sunt inpedita visceribus. denique ipsius
 15 capitis verticem specta: contactum tenui cute capillisque hirsutum videbis adversum vim frigoris et caloris. at enim illae opimae sunt partes, quas labor subigit, ut femina ipsaque sessitandi regio est. quid de cibatu ipso loquar, quem itinera ex utero manantia, fibris iecoris
 20 adiuncta, dispertiunt in cruoris habitudinem versum, ut eum ex eo loco per omnes artus natura sollers derivari

3 Plat. Tim. 73 A 9 Plat. Tim. 74 D sq. 14 Plat. Tim. 75 E et 76 C 18 Plat. Tim. 77 C—79 A

1 fuerint F: fuerit *cett.* (*sed n add. m. 2 B*) 2 si(n)cerum (*corr. m. 2*) B 3 hiris (vel giris *ss. m. 2*) B 4 ne esculenta F: ^{ae}nesculenta (*ae ss. m. 2, sed e post eras. et s supra a adscr. m. post.*) B ne *om. cett.* | potulenta *Oud.*: poculenta ω
 5 retenta B 5—6 ac/censum B: accensum MV ac sensum PF accessum in ac sensum *corr. L accessu Oud.*
 6 nam *om. δ* | ne *seclusi* | exhaustis B 7 usque *om. δ* | quae *addidi* 9 essent B | vis//ceribus (*u eras.*) B 10 iecta pro tecta B | et tamen *ex etiamen corr. B* 11 internuntia B
 13 facilius se movendi *Lips.*: facilius se movenda ω 14 haud *ed. Rom.*: aut ω (*om. F*) 17 opimae *Vulc.*: optumae BF
 obtumae MV optimae PL. 18 ipsaq; (^{quae}q; *induct.*; quae *ss. m. 2*) B 19 (i)tinera (*corr. m. 2*) B | manantia L: manentia *cett. fort. meantia (cf. p. 101, 1 et 8)* 20 ut (vel et *ss. m. 2*) B
 21 dirivari MVL

faci(a)t? sed e regione cordis venarum meatus oriuntur
 per pulmonum spiracula vivacitatem transferentes, quam
 de corde susceperint, et rursus ex illo loco divisae per
 membra totum hominem iuvant spiritu[m]. hinc illae anhe- 215
 landi vices haustae redditaeque alterno modo, ne mutuis
 impediuntur occursibus. venarum diversae sunt qualitates,
 quas ad procreandum e regione cervicum per medullas
 renum commeare et suscipi inguinum loco certum est et
 † rursus venarum genitale seminium humanitatis exire.
 at cum totius corporis <tres> dicat esse substantias, pri- XVII
 mam vult videri ex igni et aqua et ceteris elementis, 10
 aliam ex consimilibus partibus viscerum, ossiculorum, cru-
 oris et ceterorum, tertiam de discrepantibus diversisque
 membris, id est capite, utero et articulis disparibus. unde
 et substantia, quae de simplicibus constat elementis, si 15
 id, quod necessitate victus extrinsecus adrogatur, quomodo
 congruit et generi singulorum, qualitatem corporis tem- 216
 periemque custodit, et illis, quae de consimilibus, robur
 auget et iis, quae inter se disparia supra diximus, pul-
 chritudinem nutrit; et † simulabo aequalitas ista sicci, 20

6 cf. Plat. Tim. 91 A—B 10 Plat. Tim. 81 E sq.; 82 B sqq.;
 84 C sqq. 14 Plat. Tim. 81 C sq.

1 faciat *ed. Rom.*: facit ω (*sed vel a ss. m. 2 B*) 4 spiritu
Wow.: spiritum ω | illae F: illa *cett.* | hanelandi BM
 5 haustae redditaeque *ex* hauste retditaeque *corr. m. post. B*
 mutuis (*pr. u ex corr. per ras.*) B 8 incynum *pro* in-
 guinum B 9 rursus venarum: pruritu venarum *Goldb.*
curso venarum Hild. fort. pulsu earum | exhire B 10 tres
add. Brant vel duas inter corporis et dicat ss. m. 2 B
 primam *ed. Rom.*: primum ω (*sed vel a ss. m. 2 B*) 15 *fort.*
 ea substantia, *sed gravius vitium in enuntiato latere suspicor*
 15—16 si id (si id *in sibi corr. m. post.*) B 16 vinctus B
 19 auget (t *ex r corr.*) et iis quae *recte B*: augetet iisque
 M augetet usque V auget usque (*vel iisque*) δ 20 simulabo
 equalitas B simulabo aequalitas MV simul obaequalitates P
 simul obaequalitatis L simul ob aequalitas F simul obaequa-
 litas *Hild., quod num rectum sit, vehementer dubito simul*
 aequalitas *edd. vet.*

umidi, ferventis ac frigidi sanitatem, vires speciemque largitur, sicuti illa intemperans atque immoderata permixtio singulis universisque vitiatis animal celeri exitio corrumpit.

XVIII

⁵ Tripertitam animam idem dicit: primam eius rationabilem esse partem, aliam excandescientiam vel inritabilitatem, tertiam adpetitus; eandem cupiditatem possumus nuncupare. sed tunc animanti sanitatem adesse, vires, pulchritudinem, cum ratio totam regit parentesque ei in
¹⁰ feriores duae partes concordantesque inter se iracundia et voluptas nihil adpetunt, nihil commovent, quod inutile esse duxeri[n]t ratio. eiusmodi ad aequabilitatem partibus animae temperatis corpus nulla turbatione frangitur. alioquin invehit aegritudinem atque invalentiam et foeditatem,
¹⁵ cum inconpositae et inaequales inter se erunt, cum irascientiam et consilium subegerit sibi subiecerit cupiditas aut cum dominam illam reginamque rationem obsequente licet et pacata cupidine ira flagrantior vicerit. sed aegritudinem mentis stultitiam esse dicit eamque in partes
²⁰ duas dividit. harum unam inperitiam nominat, aliam insaniam vocat; et inperitiae morbum ex gloriosa iactatione contingere, cum eorum, quorum ignarus est, doctrinam aliquis scientiamque mentitur; furorem vero pessima consuetudine et libidinosa vita solere evenire hancque
²⁵ insaniam nominari, quam vitiosa qualitas corporis prodit,

5 Plat. Tim. 89 E—90 C

18 Plat. Tim. 86 B sq.

2 sicuti *Hild.*: sicum ω sicut *ed. Rom.* 3 vitatis B
 8 animanti sanitatem *ex* animantis animantem *corr. m. post.* B
 animantis animantem MV 9 totam δ : totum α | parentemque B
 10 interise B 12 duxerit *Colv.*: duxerint *codd. plerique* (*sed n*
exp. BF) dixerint VL 13 animae temperatis δ : anima | & enim
 imperatis (& enim imperatis *corr. m. fort. I*) B anima et enim
 peratis (peractis V) MV 14 invalentiam δ : valentiam α
 15 irascentiam B: irascentia *cett.* 17 aut BL: autem *cett.*
 18 lice& (*corr. m. 2*) B | cupidine unus s et *ed. Rom.*: cupidini
cett. (*sed e ex i corr. m. post.*) B 25 prodit *Vulc.*: prodiit ω
 (*sed prodiit B*)

cum ea, quae rationi sunt parata in ipso vertice, inportunis angustis coartantur. at enim hominem tunc esse perfectum, cum anima et corpus aequaliter copulantur et inter se conveniunt sibiue respondent, ut firmitas mentis praevalentibus corporis viribus non sit inferior; corporis vero tunc nativis incrementis augetur, cum valitudinis ratio procurata salubriter modum necessarii victus nescit excedere nec valitudo obteritur magnitudine externorum laborum nec pabuli sarcina inmoderatus inveci vel non, ut oportet, digesti distributique per corpus. tunc enim artus ac membra vigoris debiti modum et vires retinent, cum id, quod infertur, ad totius corporis conservationem veluti singillatim exaequatum cunctis partibus diditur. verum enimvero tunc exitium † copo ***

LIBER II.

Moralis philosophiae caput est, Faustine fili, ut scias, quibus ad beatam vitam perveniri rationibus possit. verum † ad beatitudinem bonorum fine ante alia contingeret ut

2 Plat. Tim. 87 D — 88 B

7 ratio scripsi: patio (ss ss. m. post. XII s.) B potio MV¹PL portio V²F 10 degesti α | distribuitq.//// (ue eras.) B 13 diditur (vi ss. m. 2) B: dividitur cett. 14 exitio corrumpit (o corrumpit in ras. m. post. XII s.). Moralis B ex initium copo (ris add. m. rec. in fine versus). Moralis M exitium cōpo moralis V exitium copo moralis F praeterea ex B haec enotanda sunt: in marg. sinistr. hic secundus liber forte incipit adscr. m 2; in marg. dext. hic deest al. m.; denique in marg. infer. cum id minime fit, tunc sequi exitium corporis. Liber De Philosophia Morali. m. rec., quae verba in edd. vett. leguntur temere interpolata totum locum sic supplevit Sinko: verum enimvero tunc exitium co(m)po(sitione eorum dissoluta venit) 15 faustine ex faustini corr. m. 1 B 16 rationibus// (nescio quid eras.) possit (p in ras.) B 16 sqq. verum [ad] beatitudinem bonorum fine ante alia contingere put(o) ostendam (que) conieci verum ut beatitudinem bonorum fine ante alia (cognito) contingere t(e scias), ostendam Sinko alia alii 17 beatitudinem B

ostendam, quae de hoc Plato senserit. bonorum igitur
 220 alia eximia ac prima per se ducebat esse, per perceptionem
 cetera bona fieri existimabat. prima bona esse deum sum-
 mum mentemque illam, quam *νοῦν* idem vocat; secundum
 5 ea, quae ex priorum fonte profluerent, esse animi virtutes,
 prudentiam, iustitiam, pudicitiam, fortitudinem. sed his
 omnibus praestare prudentiam, secundam numero ac pote-
 state continentiam posuit, has iustitiam sequi, fortitudinem
 quartam esse. differentiam hanc bonorum esse constituit:
 10 partim divina per se et prima simplicia duci bona; alia
 hominum nec eadem omnium existimari. divina quapropter
 221 ter esse atque simplicia virtutes animi, humana autem
 bona ea, quae quorundam essent, quae cum corporis
 commodis congruunt, et illa, quae nominamus externa,
 15 quae sapientibus et cum ratione ac modo viventibus sunt
 sane bona, stolidis et eorum usum ignorantibus esse
 II oportet mala. bonum primum est verum et divinum illud,
 optimum et amabile et concupiscendum, cuius pulchritu-
 dinem rationabiles adpetunt mentes natura duce instinctae
 20 ad eius ardorem. et quod non omnes id adipisci queunt
 neque primi boni adipiscendi facultatem possunt habere,
 ad id feruntur, quod hominum est. secundum nec com-
 mune multis est nec [quod] omnibus similiter bonum.

3 Plat. de legg. I 631 C; cf. Diog. Laert. III 90 9 Plat.
 de legg. I 631 B; cf. Arist. eth. Nicom. I 8 (p. 1098 b 12 Bkk.)
 et Didymi Pythagorei epit. in Mullachi philos. Graec. fragm.
 II p. 94 12 Plat. de legg. II 661 B et D

1 de om. α 2 ducebat (vel di ss. m. 2) B | perceptionem *ed.*
Ald.: praeceptionem ω perceptione *pro* per perceptionem *malit*
Novák 5 ex om. α 6 se(d) (*corr. m. post.*) B 10 duci (vel dici
 ss. m. 2) B 12 humana *Scal.*: humera ω (vel innumera m. 2, aliter
 humana m. rec. ss. B numera V) 13 eaq; quorundam essent B
fort. eaque quorundam esse 16 sine α (vel sane ss. m. 2 B) |
 esset B 19—20 instinctae ad eius *scripsi*: instincta eadem
 eius B instinctae eadem eius *cett.* instinctae eadem <ad> eius
Colv. i. e <in> eius *Hild.* 21 dispiciendi *vel* adspiciendi
pro adipiscendi *conieci* 23 quod *seclusi* neque *pro* nec
quod Sinko

namque adpetitus et agendi aliquid cupido aut ver[b]o bono 222
 incitatur aut eo, quod videatur bonum. unde natura duce
 cognatio quaedam est cum bonis ei animae portioni[s], quae
 cum ratione consentit. accidens autem bonum est et puta-
 tur, quod corpori rebusque venientibus extrinsecus copu- 5
 latur. et illum quidem, qui natura inbutus est ad sequen-
 dum bonum, non modo sibimet ipsi natum putat, sed
 omnibus etiam hominibus, nec pari aut simili modo, verum
 [etiam] *** unumquemque † acceptum esse, dehinc
 proximis et mox ceteris, qui familiari usu vel notitia 10
 iunguntur.

Hominem ab stirpe ipsa neque absolute malum nec III
 bonum nasci, sed ad utrumque proclive ingenium eius esse;
 habere semina quidem quaedam utrarumque rerum cum 223
 nascendi origine copulata, quae educationis disciplina in 15
 partem alteram debeant emicare, doctoresque puerorum
 nihil antiquius curare oportet, quam ut amatores virtu-
 tum velint esse, moribus, institutis eos ad id prorsus
 inbuere, ut regere et regi discant magistra iustitia. quare
 praeter cetera induci ad hoc eos oportere, ut sciant, quae 20
 sequenda fugiendaque sint, esse honesta et turpia, <plena>
 illa voluptatis ac laudis, † haec tamen dedecoris ac turpitu-

6 [Plat.] epist. ad Arch. 358 A; cf. Cic. de fin. II 14, 45.

1 vero *ed. Rom.*: verbo ω 3 portioni *ed. Rom.*:
 partionis ω 4 cum ratione *Oud.*: curationi ω rationi *ed.*
Rom. | esse^{esse}putatur (*corr. m. 2*) B 7 ipsi natum *Casaubon*:
 intimatum ω uni natum *Rohde* 8 etiam *seclus. et lacunam*
signif. Goldb. civitati pro etiam *Cas.*, patriae *Hild.* 9 unum-
 quemque (*pr. u ex corr.*) B | acceptum aliter alii mutaverunt
 (adstrictum, conceptum, addictum, assertum, susceptum) to-
 tum locum sic refinxit *Sinko*: verum etiam <apud> bonum
 quemque acceptum esse 11 (i)unguntur (*corr. m. 1, ut vid.*)
 B 12 ipsa *ed. Rom.*: ipse ω 16 emicare ex emicari *corr.*
m. post. B 17 oportere pro oportet *Rohde* 18 velint esse
Stew.: vel inter se ω | moribus & institutis B 21 plena ad-
 didi 22 ac laudis B, ut coniecerat *Scal.*: haec laudis *cett.* |
 haec tamen: haec vero *Scal.*, haec tamen *Hild.* haec[tenus] *No-*
vák fort. haec contra

dinis; honesta eadem, quae sunt bona, confidenter optare nos oportere. tria genera ingeniorum ab eo sunt con-
 224 prehensa, quorum praestans et egregium appellat unum, alterum deterrimum pessimumque, tertium ex utroque
 5 modice temperatum medium nuncupavit mediocritatis huius vult esse participes puerum docilem et virum pro-
 gredientem ad modestiam eundemque commodum ac venustum. eiusmodi quippe medietatis inter virtutes et vitia
 intercedere dicebat tertium quiddam, ex quo alia lau-
 10 danda, alia culpanda essent. inter scientiam *** validam alteram falsam pervicaciae vanitate iactatam, inter pudicitiam libidinosamque vitam abstinentiam et intemperan-
 tiam posuit, fortitudini ac timori medios pudorem et ignaviam fecit. horum quippe, quos mediocres vult videri,
 15 neque sinceras esse virtutes nec vitia tamen mera et in-
 225 temperata, sed hinc atque inde permixta esse.

IV Malitiam vero deterrimi et omnibus vitiis inbuti hominis ducebat esse. quod accidere censebat, cum optima et rationabilis portio et quae etiam imperitare ceteris
 20 debet, servit aliis, illae vero vitiorum ducatrices, iracundia et libido, ratione sub iugum missa dominantur. eandem malitiam de diversis, abundantia inopiaque, con-

22 Plat. de rep. IV 421 E sq.; cf. de legg. V 728 E sq.; Arist. eth. Nicom. II 8 (p. 1108b 11 Bkk.) et 6

3 et ante egregium om. B 6 esse participes (se participi in ras. m. 1) B 7 commodo (vel um ss. m. 2) B 8 medietatis (-is in -es corr. m. post.; deinde e exp. et i ss. m. 2) B: medietates cett. 9 ex ^{quo} cō (corr. m. 2) B 10 inter scientiam <et inscientiam> validam <alteram opinionem>, alteram falsam Vahlen inter scientiam <et inscientiam opinionem alteram> validam, alteram falsam Sinko 11 pudicitiam B: prudentiam cett. pudentiam Oud. (sed cf. p. 104, 6; 133, 3) 15 vitia tamen mera ed. Rom.: vitiatummera (vel temeraria ss. m. 2) B vitia tum mera vel viciatum mera cett. 17 deterrimi (i fin. vel add. vel rescript.) B: deterrimam cett. 18 ducebat (ut sit dicebat) B 19 etiamperitare (corr. m. 2) B 20 illae d: illa α 21 do/nantur (vel man ss. m. 2) B

stare. nec solum eam inaequalitatis vitio claudicare arbitrat^{ur}, sed etiam incumbere <ad> dissimilitudine<m>.¹ neque enim posse[t] cum bonitate congruere, quae a semetipsa tot modis discrepet et non solum disparilitatem sed etiam inconcinnitatem prae se gerat. tres quapropter partes 5 animae tribus dicit vitiis urgueri: prudentiam indocilitas in pugnat, quae non abolitionem infert scientiae, sed contraria est disciplinae discendi — huius duas ab eo species accipimus, inperitiam et fatuitatem, quarum inperitia sapientiae, fatuitas prudentiae inveniuntur inimicae — 10 iracundiam audacia; in eius comitatu[m] secuntur indignatio et incommobilitas — ἀοργησιαν sic interim dixerim —, quae non extinguit incitamenta irarum, sed ea stupore defigit immobili. cupiditatibus luxuriam, id est adpetitus adplicat voluptatum et desideriorum ad fruendum potendumque haustus inexplēbiles. ex hac manat avaritia atque lascivia, quarum altera liberalitatem coercet, altera immoderatus fundendo patrimonia prodigit facultates.

Sed virtutem Plato habitum esse dicit mentis optime V et nobiliter figuratum, quae concordem sibi, quietem, 20 constantem etiam eum facit, cui fuerit fideliter intimata,

11 sq. cf. Arist. eth. Nicom. II 7 (p. 1108a 7 Bkk.) 16 cf. Arist. eth. Nicom. II 7 (p. 1107b 8 Bkk.) 19 [Plat.] defin. 411 C sq.; cf. Plat. de rep. IV 444 D et VIII 554 E; Phaed. 93 E

1 eam L: ea cett. 2 sed etiam incumbere F: incumbere sed etiam cett. sed incumbere etiam Hild. | ad add. Goldb. | dissimilitudine ω 3 posse Koziol: posset ω 5—6 partes animae BVPL: animae partes MF 11 audacia; in eius Hild.: audaciam eius ω | comitatu Koziol: comitatum ω 12 ἀοργησιαν sic interim scripsi: ΔΟΡΘΟΛΙΑΝΤΙC interim BV (TIC in fine versus B) ΔΟΡΘΟΛΙΑΝΤΙC interim M ΔΟΡΘΟΛΙΑΝΟΤΙC interim PL ἀοργησιαν nov sic interim Goldb. (sed TIC = sic) 14 defigit Stew.: deficit ω 15 voluptatum LF: voluptatem cett. | adfructuendo (vel um ss. m. 2) B 17 coerceat (sed punct. post eras.) B 18 facultates edd. vett.: facultatem ω 19 virtutem Flor.: virtutes ω 20 figuratum (vel tae ss. m. 2) B | quietem δ (in fine versus δ ex q? m. post.; δ = deest, ut vid.) B quietum Vulc. (sed cf. Prisc. VI 56, 58) 21 constanter (vel tem ss. m. 2) B constant MV

non verbis modo sed factis etiam secum et cum ceteris congruentem: haec vero proclivius, si ratio in regni sui solio constituta adpetitus et iracundias semper [in]domitas et in frenis habet ipsaeque ita oboediunt, ut tranquillo
 5 ministerio fungantur. unimodam vero esse virtutem, quod bonum suapte natura adminiculo non indiget, perfectum autem quod sit, solitudine debet esse contentum. nec solum <ae>qualitas verum etiam similitudo cum virtutis ingenio coniungitur: ita enim secum ex parte omni con-
 10 gruit, ut ex se apta sit sibi que respondeat. hinc et
 228 medietates easdemque virtutes ac summitates vocat, non solum quod careant redundantia et egestate, sed quod in meditullio quodam vitiorum sitae sint. fortitudo quippe circumsistitur hinc audacia, inde timiditate: audacia quidem confidentiae fit abundantia, metus vero vitio defi-
 15 cientis audaciae. virtutum perfectae quaedam, imperfectae sunt aliae. et imperfectae illae, quae in omnibus beneficio solo naturae proveniunt vel quae solis disciplinis traduntur et magistra ratione discuntur; eas igitur, quae ex
 20 omnibus constent, dicemus esse perfectas. imperfectas virtutes semet comitari negat; eas vero, quae perfectae sint, individuas sibi et inter se conexas esse ideo maxime arbitratur, quod ei, cui sit egregium ingenium, si accedat industria, usus etiam et disciplina, quam dux rerum ratio
 25 fundaverit, nihil relinquetur, quod non virtus administret. virtutes omnes cum animae partibus dividit et illam virtutem, quae ratione sit nixa et est spectatrix diiudicatrix-

2 hoc pro haec vulg. 3 et ed. Rom.: est ω (vel et ss.

m. 2 B) om. F | domitas ed. Rom.: indomitas ω 4 ipseque (vel i ss. m. 2) B 5 fugantur B 6 natura ed. Rom.: natur(a) (corr. m. 1, ut vid.) B naturae cett. 7 contemptum (vel n ss. m. 2) B 8 aequalitas Reiz.: qualitas ω 15 fit ed. Rom.: sit ω | vitio Colv.: vitium ω 19 magistra ratione: magis ratione// (m eras.; vel magistra ss. m. 2, quod recepit Vulc.) B

magis ratione cett. (gis pro magis V) 21 ^usint (corr. m. 2) B 24 ausus B 27 diiudicatrixque F: que om. cett. (diiudicatrix somnium B)

que omnium rerum, prudentiam dicit atque sapientiam. quarum sapientiam disciplinam vult videri divinarum humanarumque rerum, prudentiam vero scientiam esse intellegendorum bonorum et malorum, eorum etiam, quae media dicuntur. in ea vero parte, quae iracundior habeatur, fortitudinis sedes esse et vires animae nervosque ad ea implenda, quae nobis severius agenda legum inponuntur imperio. tertia pars mentis est cupidinum et desideriorum, cui necessario abstinencia comes est, quam vult esse servatricem convenientiae eorum, quae natura recta pravaque sunt in homine. ad placentiam, ad mediocritatem libido flectitur actusque voluptarios ratione huius dicit ac modestia coerceri. per has tres animae partes quartam virtutem, iustitiam, aequaliter dividente[m] scientiamque causam esse dicit, ut unaquaeque portio[ra] ratione ac modo ad fungendum munus oboediat. hanc ille heros modo iustitiam nominat, nunc universae virtutis nuncupatione complectitur et item fidelitatis vocabulo nuncupat; sed

2 Plut. de plac. philos. init. οἱ μὲν οὖν Στωικοὶ ἔφασαν τὴν μὲν σοφίαν εἶναι θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἐπιστήμην; cf. Cic. de fin. II 12, 37; de off. I 43, 153; II 2, 5; Tusc. disp. IV 26, 57; V 3, 7; Sen. epist. 89, 4 3 Cic. de nat. d. III 15, 38; de invent. II 53, 160; Diog. Laert. VII 92; Sext. Emp. Pyrrh. III 271; Stob. ecl. eth. II 102 (t. II, p. 59, 4 Wachsm.); cf. [Plat.] defin. 411 D; Arist. eth. Nicom. VI 5 (p. 1140 b 4 Bkk.); Cic. de fin. V 23, 67; de off. III 17, 71; ad Herenn. III 2, 3 6 cf. Plat. de rep. III 411 B 9 Plat. de rep. IV 432 A; cf. [Plat.] defin. 411 E et 412 B 13 Plat. de rep. IV 433 A sqq.; [Plat.] defin. 411 D 16 cf. Plat. de legg. I 630 C; Arist. eth. Nicom. V 1—4

5 diguntur (corr. m. post.) B 11 ad placentiam ad mediocritatem BMVPL at placentiam ac mediocritatem F ad placentiam ac mediocritatem vulg. ad placentiam susp.; fort. ac per hanc (phāc) etiam 12 diciat ac B 12—13 discit... coercere Sinko (libidinem pro subiecto sumens) 14 dividentem se Oud.: dividentes ω 15 portio ratione scripsi (ratione ac modo = κατὰ λόγον καὶ μέτρον, ut ap. Cic. pro Quinct. 7, 28: modo et ratione, et supra c. 1, p. 104, 15: cum ratione ac modo): potiora ratione B potiore ratione cett. propria ratione Sinko 18 nuncupant B

cum ei, a quo possidetur, est utilis, benivolentia est, at cum foras spectat et est fida speculatrix utilitatis alienae, iustitia nominatur. est et illa iustitia, quae quantum <in> vulgata divisione virtutum locum possidet, quae cum
 5 religiositate, id est *δοσιότητι*, copulatur. quarum religiositas deum honori ac supplicii divinae rei mancipata est, illa vero hominum societatis et concordiae remedium atque
 230 medicina est. duabus autem aequalibus de causis utilitatem hominum iustitia regit, quarum est prima numerorum observantia et divisionum aequalitas et eorum, quae
 10 pacta sunt, symbole, ad haec ponderum mensurarumque custos et communicatio opum publicarum; secunda finalis est et veniens ex aequitate partitio, ut singulis in agros dominatus congruens deferatur ac servetur, bonus optimis
 15 † optior, minor non bonis, ad hoc bonus quisque natura et industria in honoribus et officiis praeferatur, pessimi cives luce careant dignitatis. sed ille iustus in deferendo honore ac servando modus est ei, qui est suffragator bonorum et malorum subiugator, ut semper in civitate
 20 emineant, quae sunt omnibus profutura, iaceant et subiecta sint cum suis auctoribus vitia.

VIII Quod facilius obtinebitur, si duobus exemplis instruamur: unius divini ac tranquilli ac beati, alterius inreligiosi et inhumani ac merito intestabilis, ut pessimo quidem
 25 alienus et av(er)sus, a(t) recta vivendi ratione <pro> facultate[s] sua[s] divino illi et caelesti bonus similior esse
 231

8 cf. Arist. eth. Nicom. V 5 (p. 1130 b 30 Bkk.) 15 Plat. de rep. III 413 E sq.

1 a quo F: quo B quod cett. 2 aliena// (e eras.) B 3 in addidi 5 *δοσιότητι* ed. Iunt. II: *OCIOΘHTA* ω (*ÖSYOTeTa* F)

11 symbole *vulg.*: symbolae ω (*sed* e exp. B) 14 adēferatur (*corr. m. post.*) B 14—15 bonus α F: bonis PL bonus bonis, optimis potior Goldb. bonis optima portio Hild., quod prob. Sinko 15 minor β non bonis α (b exp. B) 25 aversus ed. Iunt. II: ausus ω | at recta scripsi: a recta ω (arrecta V) 25—26 <pro> facultate sua scripsi: facultates suas ω

velit. hinc rhetoricae duae sunt apud eum partes, quarum una est disciplina contemplatrix bonorum, iusti tenax, apta et conveniens cum secta eius, qui politicus vult videri; alia vero adulandi scientia est, captatrix verisimilium, usus nulla ratione collectus — sic enim ἄλογον τριβὴν elocuti⁵ sumus —, quae persuasum velit, quod docere non valeat. hanc δύνανται τοῦ πελθεῖν ἄνευ τοῦ διδάσκειν definivit Plato, quam civil(itati)s articuli umbram, id est imaginem, nominavit. civilitatem, quam πολιτικὴν vocat,²³² ita vult a nobis intellegi, ut eam esse ex virtutum numero¹⁰ sentiamus. nec solum agentem atque in ipsis administrationibus rerum † spectari ab ea universae discerni, nec solum providentiam prodesse civilibus rebus, sed omnem sensum eius atque propositum fortunatum et beatum statum facere civitatis. haec eadem utilitati animae procurat duobus modis; altera namque legalis est, iuridicialis altera. sed prior consimilis est exercitationi, per quam pulchritudo animae et robur acquiritur, sicut exercitatione valitudo corporis gratiaque retinetur; iuridicialis illa medi-

3 Plat. Gorg. 463 B sq. et Phaedr. 260 A 5 Plat. Gorg. 501 A; cf. 465 A 7 Plat. Gorg. 454 D—455 A et 458 E 8 Plat. Gorg. 463 D; cf. Quint. inst. or. II 15, 25 et Amm. Marc. XXX 4, 3 15 Plat. Gorg. 463 A—465 D

5 ἄλογον τριβὴν elocuti ed. Iunt. II: ΑΛΟΓΟΝΤΡΗΒΗΝ elocuti B et sic fere cett. 6 per|uasum B 7 δύνανται—διδάσκειν ex cuiusdam (Merceri?) coniectura Flor.: ΖΤΝΑΜΕΙΝΤΟΤΗΘΙΝΔΕΦΤΤΟΥ ΔΑΚΕΙΝ B et sic fere cett. (DYNAMeINTOTe^T DİN DefITO^Y DASKEIN F) 8 civilitatis Kroll (ex Amm. Marc. XXX 4, 3) et ego (e Quintil. II 15, 25): civilis ω | particulae pro articuli Lips. (cf. Quintil. et Amm. Marc. II. II.) 9 πολιτικὴν edd.: politice B M ΠΟΗΤΙΚΕΝ F mendose cett. 12 spectari ab ea universae (universe ML) discerni ω (spectari ab ea et discerni universa F) spectari *** ab ea universa et discerni Goldb., qui sed provideri vel simile aliquid excedisse arbitratur totum locum per traiectionem sic refinxit Sinko: non solum agentem providentiam prodesse civilibus rebus atque in ipsis administrationibus rerum spectari ab ea universa et discerni, sed omnem sensum eius etc. 15 statum ed. Rom.: satis ω | civitatis B civitati F

cinae par[s] est, nam morbis animae medetur sicut illa
 233 corporis. has disciplinas vocat plurimumque earum cura-
 tionem commoditatis adferre profitetur. harum imitatrices
 esse [coquinam et unguentariam. sed] artem sophisticam
 5 professionemque iuris blandas et adsentationum inlecebris
 turpes profitentibus, inutiles cunctis. quarum sophisticam
 coquinae coniungit; nam ut illa medicinae professione
 interdum opinionem imprudentium captat, quasi ea, quae
 agit, cum morborum medela conveniant, sic sophistice
 10 imitata iuridicalem statum dat opinionem stultis, quasi
 iustitiae studeat, quam iniquitati favere constat. unguen-
 tariam vero professio[n]es iuris imita[n]tur; nam sicut illa
 remedio <dum> vult esse, per quod species corporibus ac
 validudo servantur, non modo utilitatem corporum minuit,
 15 sed robur etiam viresque frangit et verum colorem ad
 234 desidiam sanguinis mutat, sic haec [in]scientiam imitata iuris
 simulat quidem virtutem se animis augere, enervat aut(e)m,
 quod in illis nativae fuerit industriae. virtutes eas doceri
 et studeri posse arbitrabatur, quae ad rationabilem ani-
 20 mum pertinent, id est sapientiam et prudentiam. et illas,
 quae vitiosis partibus pro remedio resistunt, id est forti-
 tudinem et continentiam, rationabiles quidem esse, sed
 superiores virtutes pro disciplinis haberi; ceteras, si per-
 fectae sunt, virtutes appellat, si semiperfectae sunt, non

1 par *Salm.*: pars ω | ille B 4 coquinam et unguentariam
 sed *seclusi* | sed et artem P, *quod prob. Sinko* 5 blandas
Kroll: blandam ω | inlecebras F 7 coniungit nam ut illa
 medicinae *om. α* 8 imprudentium B: imprudentiam *ceff.*
 9 sophisticae *ed. Rom.*: sophisticae ne α sophisticen δ 12 pro-
 fessio iuris imitatur *scripsi* (cf. *Oud.*): professiones (professiores
 B) iuris imitantur ω 13 dum *addidi Oudendorp. secutus*
 14 servantur et non F 15—16 ad desidiam δ: ac deside-
 riam B ad desiderium M ad desideria V 16 scientiam *Vulc.*:
 inscientiam ω 17 enervat autem *Vulc.*: enervata ut ω

18—19 doceri et studeri δ: doceri^tstudii// (t *add. m. 2, ut sit*
te; studiis an studiri an studin fuerit dubium) B doceri studere
 M studeri doceri V 22 esse sed *Vulc.*: esset B esset MV
esse δ totius loci (v. 20—24) interpunctionem correxit Sinko

illas quidem disciplinas vocandas esse censet, sed nec in totum existimat disciplinis alienas. iustitiam vero, quod trinis animae regionibus sparsa sit, artem vivendi ac disciplinam putat et nunc docilem esse, nunc usu et experiendo provenire. 235

Bonorum autem quaedam sui gratia adserit adpetenda, X ut beatitudinem, ut bonum gaudium; alia non sui, ut medicinam; alia et sui et alterius, ut providentiam ceterasque virtutes, quas et sui causa expetimus ut praestantes per se et honestas et alterius, id est beatitudinis, qui 10 virtutum exoptatissimus fructus est. hoc pacto etiam mala quaedam sui causa fugitanda sunt, alia ceterorum, pleraque et sui et aliorum, ut stultitia et eiusmodi vitia, quae et sui causa vitanda sunt et eorum, quae accidere ex his possunt, id est miseriae atque infelicitatis. eorum, 15 quae adpetenda sunt, quaedam absolute bona dicimus, quae semper atque omnibus, cum adsunt, invehunt comoda, ut virtutes, quarum beatitas fructus est, alia quibusdam nec cunctis vel perpetuo bona, ut vires, validudo, divitiae et quaecumque corporis et fortunae sunt. 20 pari pacto et eorum, quae declinanda sunt, quaedam omnibus ac semper videri mala, quando nocent atque obsunt, ut sunt vitia et infortunia, quaedam aliis nec ea semper nocere, ut aegritudinem, egestatem et cetera. sed virtutem liberam et in nobis sitam et nobis voluntate adpetendam; peccata vero esse non minus libera et in nobis sita, non tamen ea suscipi voluntate. namque ille virtutis spectator cum eam penitus intellexerit bonam esse

XI
25
236

6 Plat. de rep. II 357 B—D

1 censet, sed: censet^t (corr. m. 2) B | nec F: non cett. (om. M) 4 putant B 10 beatitudinis, qui: beatitudinisque B 13 ut: aut B 15 infelicitates B 18 ut δ: et α (sed et exp. et ut ss. m. 2) B | beatitas (corr. m. fort. 2) B 19 ut: aut B 20 divitiae ex divitia corr. m. post. B 23 obsunt VF: obsint BMPL (sed i exp. et u ss. m. 2 B) fort. noceant atque obsint

et benignitate praestare, ad eam adfectabit profecto et
sectandam existimabit sui causa; ut item ille, qui senserit
vitia non solum turpitudinem existimationi invehere, sed
nocere alio pacto fraudique esse, qui potest sponte se ad
5 eorum consortium iungere? sed si ad eiusmodi mala
pergit ac sibi usuram eorum utilem credit, deceptus errore
et imagine boni sollicitatus quidem, sciens vero ad mala
praecipitatur. discrepes quippe a communi sententia, si
non quidem ignores, quid pauperiem ac divitias intersit,
10 et, cum haec in proclivi sita sint nec pauperies hone-
statem vel turpitudinem divitiae adlaturae sint, si ege-
statem rerum victui necessariorum copiis praeferas, ineptire videaris; et adhuc illud absurdius, si quis sanitatem
corporis spernat eligens morbos; sed illud postremae
15 dementiae est, cum, qui virtutis pulchritudinem oculis
237 animae viderit utilitatemque eius usu et ratione perspexerit,
non ignarus, quantum dedecoris atque incommodi adipiscatur
ex participatione vitiorum, tamen addictum se velit
XII vitiis. corporis sanitatem, vires, indolentiam ceteraque
20 eius bona extraria, item divitias et cetera, quae fortunae
commoda ducimus, ea non simpliciter bona nuncupanda
sunt. nam si quis ea possidens usu se abdicet, ea illi
inutilia erunt; si quis autem † eius usum converterit ad

1 adfectabit *ed. Rom.*: affectavit *codd. plerique* (*sed vel bit ss. m. 2 B*) affectandam *F* 2 existimabit *ed. Rom.*: existimavit *ω* (*sed vel bit ss. m. 2 B*) | ut *vulg.*: aut *ω* (*sed a exp. B*) at *F* 4 pactu (*u exp. et vel o ss. m. 2*) *B* 7 nesciens *pro sciens Kleist* (*cur non insciens?*) 8 a: ea *B* 9 inter ante pauperiem *add m. 2 B et ita vulg.* quid inter pauperiem ac divitias sit *Goldb. conl. Gell. V 18, 7* 10 sitas *B* 13 videaris (*a in ras.*) *B* | si qui(s) (*corr. m. post.*) *B* 15 est cum *adi*
ed. Rom.: est eum *ω* (eum est *V*) 17 incommodipiscatur (*adi ss. m. 2*) *B* incommodi adipiscatur *M* incommodi apiscatur *V* 18 ex *ed. Rom.*: et *ω* (*sed ex ss. m. 2 B*) *om. F* 19 corporis scripsi (*et item Sinko*): corporum *ω* | indolentia *B* 20 eiusmodi pro eius *ed. Rom.* 23 inutili(a) (*a add. m. post.*) *B* | eius usum corruptum eorum usum *ed. Rom.* eius (*modi*) usum *Sinko*

malas artes, ea illi etiam noxia videbuntur † vitiis erit, qui ea possidet, haberi haec etiam obit. unde colligitur simpliciter bona haec dici non oportere, ut ea etiam, quae sunt ***, morbos atque pauperiem ceteraque *** existimari oportet. nam qui tenuis est, si modificetur in 5 sumptibus, nullam noxam ex eo sentiet et, qui recte pauperie sua utitur, non solum nihil capiet incommodi, verum ad tollenda cetera melior ac praestantior fiet. si igitur nec habere pauperiem neque eam ratione regere contrarium est, paupertas per se malum non est. volup- 10 tatem vero neque bonum esse absolute neque simpliciter malum, sed eam, quae sit honesta nec pudendis rebus sed 238 gloriosis actibus veniat, non esse fugiendam, illam vero, quam aspernetur natura ipsa turpi delectatione quaesitam, vitari oportere censebat. sollicitudinem et laborem, si 15 naturabiles essent et ab ipsa virtute descenderent et essent pro aliqua praeclara administratione susceptae, adpetibiles ducebat esse, sed si adversum naturam turpissimarum <rerum> causa gignerentur, malas intestabilesque esse. non sola † vitia sed voluntate accidere animis et venire 20 corporibus, sed esse medium quendam statum, qualis est, cum abest tristitia nec tamen laetitiam adesse sentimus.

1 vitiis erit qui ω (sed que pro qui V) vitiisque subiectus erit qui interpolavit F totum locum sic refinxit Sinko: divitiasque ei, qui eas possidet, habere [haec] etiam oberit | <et> haberi haec etiam oberit Koziol <ut> haberi haec etiam obsit Goldb. (utroque lectionem codicis F supra memoratam recepit) 3 etiam B 4 lacunam signif. Goldb., cui contraria excidisse videtur; vulgo mala supplet Sinko | morbos atque Goldb.: morbosa quae (vel que) ω | lacunam signif. Goldb., qui haud simpliciter mala addendum putat; mala non supplet Sinko

5 nam qui ed. Rom.: namque ω (nam quae B) 8 ad tollenda (ra ss. m. 2) B | melior ac praestantior scripsi: melior// (a eras.)
atque
cum (corr. m. 2) praest. B meliora cum praest. MV meliora
tum praest. δ melior atque praest. vulg. 10 voluntatem B
14 spernetur B 19 rerum add. ed. Rom. (cf. de mundo c. 31, p. 167, 11) 20 tristitia et voluptates pro vitia sed voluntate
Kroll | fort. evenire (cf. p. 117, 27)

XIII Ex his, quae in nobis sunt, primum bonum atque laudabile est virtus, bonum studentī. ideo honestum appellari oportet; solum quippe quod honestum est, bonum ducimus, ut e[s]t malum turpe; ac merito, quod turpe est, 5 bonum non potest esse. amicitiam ait sociam eamque consensu consistere reciprocāque esse ac delectationis vicem reddere, quando aequaliter redamat. hoc amicitiae commodum provenit, cum amicus eum, quem diligit, pariter ac se cupit prosperis rebus potiri. aequalitas ista 10 non aliter provenit, nisi similitudo utroque parili caritate conveniat. nam ut pares paribus inresolubili nexu iunguntur, ita discrepantes et inter se disiuncti sunt nec 239 aliorum amici. inimicitiarum autem vitia gignuntur ex malivolentia per dissimilitudinem morum et distantiam 15 vitae et sectas atque ingenia contraria. alia etiam amicitiae genera dicit esse, quarum pars voluptatis gignitur causa, pars necessitatis. necessitudinum et liberorum amor naturae congruus est, ille alius abhorrens ab humanitatis clementia, qui vulgo amor dicitur, est adpetitus ardens, 20 cuius instinctu per libidinem capti amatores corporum in eo, quod viderint, totum hominem putant. eiusmodi calamitates animarum amicitias idem appellari vetat, quod nec mutuae sint nec reciprocari queant, ut ament <at>que

2 cf. Sen. de benef. VII 2, 1 5 Plat. Lys. 214 A sq.;
Symp. 195 B; Gorg. 510 B; Stob. ecl. eth. II 130 (t. II, p. 74,
3 Wachsm.)

4 ducimus BF: dicimus cett. | et vulg.: est ω 5 boni
ante amicitiam addendum censet Sinko | amicitia B 6 dilectionis pro delectationis Sinko (delectionis L) 7 redamat B: reclamāt cett. | amatus post redamat addendum censet Koziol
quando <amans> aequaliter redamat<ur> Rohde 8 commodum
(i. e. emolumentum) scripsi: comodo ω 10 in utroque vulg.
utrobique Sinko, sed nihil mutandum: utroque adverbium est
(= in utrumque; cf. Cic. Parad. 3, 2, 24) 17 necessitudinum F:
necessitudinem cett. 19 arens BV 23 sint Wow.: sunt ω (sed
sunt, ut fiat sint B) 23 sqq. ament atque redamentur
scripsi: amentque redimentur (a ss. m. 1, ut vid.) B ament quae
redimantur cett. ament qui redamantur Rohde, non recte

redamentur, nec constantia illis adsit et diuturnitas desit
 amoresque eiusmodi satietate ac paenitentia terminentur.
 Plato tres amores hoc genere dinumerat, quod sit unus XIV
 divinus cum incorrupta mente et virtutis ratione con-
 veniens, non paenitendus; alter degeneris animi et corrup- 5
 tissimae voluptatis; tertius ex utroque permixtus, medio-
 cris ingenii et cupidinis modicae. animas vero fusciores
 inPELLI cupidine corporum unumque illis propositum esse,
 ut eorum usura potiantur atque eiusmodi voluptate et
 delectatione ardorem suum mulceant. illas vero, <quae> 10
 facetiae et urbanae sint, animas bonorum deamare et stu-
 dere illis factumque velle, uti quam plurimum potiantur
 bonis artibus et meliores praestantioresque reddantur. 240
 medias ex utroque constare nec delectationibus corporum
 prorsus carere et lepidis animarum ingeniis capi posse. 15
 ut ille igitur amor taeterrimus et inhumanissimus atque
 turpis non ex rerum natura sed aegritudine corporali
 morboque colligitur, sic ille divinus deorum munere bene-
 ficioque concessus adspirante caelesti cupidine in animos
 hominum credatur venire. est amoris tertia species, quam 20
 diximus mediam, divini atque terreni proximitate collectus
 nexuque et consortio parili copulatus et ut rationi pro-
 pinquus est divinus ille, ita terrenus ille cupidini iunctus
 est <et> voluptati.

Culpabilium autem virorum quattuor formae sunt, XV
 quarum prima honoripetarum est, sequens abstemiorum,
 tertia popularis, tyrannicae dominationis est ultima. evenit
 quapropter primum illud mentibus vitium, cum vigor 25

25 Plat. de rep. VIII 544 A — 569 C

1 adsit F: absit *cett.* 2 satietate *ed. Rom.*: sanitate ω
 3 quorum *pro* quod *Sinko, perperam* 9 potiatur α (potiatur
 B, *sed lineol. post. add.*) 10 illas B, *ut coniecerat Oud.*: illae
vel ille cett. | quae *add. Oud.* 11 faceteet^{ss} (*ss ss. m. post.*) B |
 sint (*n ex u corr. m. 1*) B 19 congeSSus B 20 credatur
 (*corr. m. 2*) B 24 *et add. Koziol* 26 honoripetarum *ed.*
Rom.: honori poetarum ω (*sed o eras. B*)

241 rationis elanguerit superiorque et robustior fuerit animae
 portio, in qua ira dominatur. <at quae> ὀλιγαρχία dicitur,
 ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum eius partis
 animae, quae ex cupiditatibus constat, non solum rationa-
 5 bil<itat>is et irascentiae loca possidentur sed etiam eius
 quae non † necessarias cupidine sunt. hunc talem Plato
 lucricupidinem atque accipitrem pecuniae nominavit. qual-
 itas popularis existit, cum indulgentia cupidines roboratae
 non solum iustis desideriis exardescunt, sed sibi etiam
 10 quasi obviae atque occursantes et illam consiliariam et
 illam alteram iratiorem animam condicionibus suis pres-
 serint. tyrannidis genus ex luxuriosa et plena libidinis
 242 vita, quae ex <in>finitis et diversis et illicitis voluptatibus
 XVI conflata mente tota dominatur. qui sit autem pessimus,
 15 eum non solum turpem et damnosum et contemptorem
 deorum et inmoderatum et inhumanam atque insociabilem
 vitam ait vivere, sed nec cum proximis secumve congruere
 atque ideo non a ceteris modo verum etiam a se discre-
 pare nec aliis tantum sed sibi etiam inimicum esse et id-
 20 circo hunc talem neque bonis nec omnino cuiquam nec
 sibi quidem amicum esse. sed eum pessimum videri, quem
 nulla malignitatis superlatio possit excedere. hunc talem
 numquam in agendis rebus expedire se posse non solum
 propter inscientiam, sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus

6 cf. Plaut. Trin. 100; Pers. 409 17 Plat. Lys. 214 C

2 at quae *add. Oud.* et quae *unus s., quod prob. Sinko*
 4 rationabilitatis *Koziol:* rationabilis ω 5 sed etiam
 eius *scripsi:* sed eius etiam ω (*sed cum traiecit. signis B*)
 6 necessaria cupidine δ *locus a vv. dd. frustra temptatus*
 6—7 Plautus *pro* Plato, turpilucricupidum *pro* lucricupidi-
 nem *Skutsch (Arch. f. lat. Lex. XII 200)* lucricupidum *Flor.*
 lucricupidonem *Sinko* 8 roboratae *Goldb.: laboratae ω*
 9 sibi *scripsi:* is α his δ (*is natum est ex s i. e. sibi male in-*
telleto) 10 quasi *Oud.:* quae *vel* que *codd. (qui M)* 12 genus
Vulc.: tenuis ω 13 infinitis *Wow.:* finitis ω 14 autem:
aut B

et quod malitia perfecta seditionem mentibus pariat in-
 pediens incepta eius atque meditata consilia nec permittens
 quicquam eorum, quae volet. pessimo quapropter deter-
 rimoque non ea tantum vitia, quae contra naturam sunt,
 pariunt execrabilitatem, ut est invidentia, ut est de ali- 5
 enis incommodis gaudium, sed etiam quae natura non
 respuit, voluptatem dico atque aegritudinem, desiderium, 243
 amorem, misericordiam, metum, pudorem, iracundiam
 idcirco autem hoc evenit, quod inmoderatum ingenium, in
 quaecumque proruerit, modum non habet atque ideo sem- 10
 per ei aut deest aliquid aut redundat. hinc eiusmodi
 homini est amor omni tenore corruptus, quod non solum
 effrenatis cupiditatibus et inexplebili[s] siti haurire avet
 omnia genera voluptatis, sed quod ipso etiam formae
 iudicio inrationabili errore distrahitur ignorans veram 15
 pulchritudinem et corporis effetam et enervem et fluxam
 cutem deamans, nec saltem coloratos sole aut exercitatione
 solidatos sed opacos umbra vel desidia molles et cura
 nimia <e>medullatos artus magni facit.

Non sponte grassari malitiam multis modis constat.
 namque iniuriam inordinatam passionem et aegritudinem
 mentis esse ait. unde ad delinquendum arbitratur homines
 non sponte ferri. quis enim tantum mali voluntate susci-

XVI
20
244

16 Plat. Phaedr. 239 C
466 D—468 D

20 Plat. Prot. 358 C et Gorg.

1 seditionem *F ex corr.*: seditionum *cett.* *post seditionum lacu-*
nam signif. Goldb.; vim *suppl. Brakman* 2 permit(t)ens (*corr.*
m. fort. I) B 4 contra *Goldb.*: secundum ω | naturā (*sed lineolam*
post. add., ut vid.) B 10 modum F: modo *cett.* (*sed ū ss. m. 2*) B
 11 deest: est B 12 homini est amor *scripsi*: homini si amor
 ω (hominis iamor B) hominis amor *ed. Rom.* 13 inexplebili
Colv.: inexplebilis α inexplicabilis δ (inexplicabili F) | avet *ed.*
Rom.: habet ω 14 ipso B: *om. cett.* 18 sed *Bosscha*: et
 ω | umbra F: umbras *cett.* | desideria α | et *scripsi* (*et item*
Sinko): sed ω 19 emedullatos *Oud.*: medullatos ω | artos B
 22 unde ad delinquendum *unus* ς : undeliquendum B uri deli-
 quendum M unde delinquendum V unde liquendum δ (unde
 liquido F)

peret, ut in optima mentis suae parte scelus et flagitium
 sciens veheret? cum igitur possessio mali ab impruden-
 tibus capitur, usum eius et actiones oportet ab ignoran-
 tibus sustineri idcircoque peius est <nocere> quam noceri,
 5 quod enim his rebus nocetur, quae sunt viliores, corporis
 et externis, quae vel inminui possunt vel fraudibus in-
 terire, inlaesis potioribus, quae ad ipsam attinent animam.
 sed nocere longe peius esse ex eo intellegi potest, quod
 animi[s] bonis eo vitio pernicies infertur plusque sibi
 10 obest, qui alium cupit perditum, quam illi nocet, adver-
 sum quem talia machinatur; et cum nocere alteri malorum
 omnium maximum sit, multo gravius, si, qui nocet, habeat
 inpune, graviusque est et acerbius omni supplicio, si
 noxio inpunitas deferatur nec hominum interim animad-
 15 versione plectatur, sicut gravius est acerbissimorum mor-
 245 borum carere medicina, medentes fallere nec uri aut
 secari eas partes, quarum dolore incolumitati residuarum
 VIII partium consulatur. quare ut optumi medici conclamatis
 desperatisque corporibus non adhibent medentes manus,
 20 ne nihil profutura <cu>ratio doloribus spatia promulget, ita
 eos, quorum animae vitiis inbutae sunt nec curari queunt
 medicina sapientiae, e[o]mori praesta[n]t. namque eum, cui
 non ex natura nec ex industria recte vivendi studium

2 Plat. Gorg. 469 A—475 E 11 Plat. Gorg. 476 A—479 E
 18 Plat. de legg. V 735 E; cf. XII 941 D 22 Plat. Politic.
 308 E—309 A

4 peius *ed. Rom.*: prius ω | nocere *add. Vulc.* 8 ex eo

Rohde, qui et recte verba interpunxit: ex $\epsilon\phi$ ^{quo} (*corr. m. 2*) B ex quo
 cett. 9 animi *Rohde*: animis ω 11 cum nocere δ : cum noceri
 B $\epsilon\phi$ nocere M connocere V 12 maximum *Wow.*: noxium ω
 <maxime> noxium *Goldb.* | sit *ed. Rom.*: fit ω (*sed vel sit ss.*
m. 2 B) fort. <sit>, fit vel gravius <fit>, si 15 sicut F: si
 quid cett. 17 secari (i in ras.) aeas ^a pertes (*corr. m. post.*) B |
 incolumitate B 19 desperatisque α 20 curatio *Scal.*: ratio ω
 22 emori *ed. Rom.*: eo mori ω (*sed s ss. m. fort. 1, ut sit eos*
 B eo more V) | praestat *ed. Rom.*: praestant ω (*sed n exp. B*)
 23 vivendi s B

conciliari potest, vita existimat Plato esse pellendum vel, si cupido vitae eum teneat, oportere sapientibus tradi, quorum arte quadam ad rectiora flectatur. et est sane melius talem regi nec ipsum regendi habere alios potestatem nec dominari, sed servire servitium, inpotem ipsum 5 aliorum addici potestati parendi potius quam iubendi officia sortitum. virum pessimum non solum deteriorem 246 <sed miseriorem> etiam dicebat esse, quod distrahatur semper <s>editione vitiorum et [si] desiderium aestibus differatur; qui quanto pluri[m]um cupitor est, tanto egentior sibi 10 met et propterea aliis videri potest. sperata quippe atque exoptata vix pauca et cum maxima aerumna proveniunt iisque flagrantiores cupidines furoresque succedunt nec futuris modo angitur malis, verum etiam praeteritis transactisque torquetur. quos omnes morte sola ab eiusmodi 15 mali<s> deduci posse manifestum est.

Sed adprime bonos et sine mediocritate deterrimos XIX paucos admodum rarioresque et, ut ipse ait, numerabiles esse, eos autem, qui nec plane optimi nec oppido deterrimi sint sed quasi medie morati, plures esse. sed neque 247 20 superiores obtinere recta omnia neque culpabiles in omnibus labi. horum vitia nec gravata nec intempestiva sunt aut nimium criminosa, quorum substantia est ex redundantia

3 Plat. de rep. IX 590 C et D 7 Plat. de rep. IX 572 C—576 C 17 Plat. Phaed. 89 E—90 A 18 Plat. Symp. 179 C: ἐναριθμητοῖς

3 flectatur F: flectitur *cett.* (sed a ss. m. 2 B) 6 potestati F: potestate *cett.* 8 sed miseriorem *add. Goldb.* 9 seditione *Kroll:* editione ω | si seclusi cum *edd. vet.*; om. PL | differatur unus s et ita *Lips.:* differtur *cett.* 10 plurimum *ed. Rom.:* plurimum ω | cupitor est *scripsi:* cupitioresit B cupidior sit *cett.* | agentior B 13 iisque B | cupidines furoresque *Lips.:* cupidines floresque ω (cupidinum flores F) cupidines pluresque *Wow.* cupidines fervoresque *Hild. fort.* cupidines saevioresque | nec F: ne *cett.* 15 omnes δ: omne α 16 malis deduci *scripsi:* mali deduci BPL mali seduci MV malo deduci F malis seduci *Goldb.* malis educi *Koziol (cf. Arnob. II 62:* ab libibus mortalitatis educi) 19 nec plane δ: ne plane α

vel defectu, quibus et adprobationis integritas et modus est et qui inter laudem vituperationemque mediam viam vadunt. hisque rerum capessendarum eiusmodi studia excitantur, ut nunc boni atque honesti eos ratione(s) invitent, nunc inhonesta lucra et turpes inliciant voluptates. talibus viris nec amicitiarum fides perseverat et amores non semper inprobi nec honesti tamen eorum animos incurrunt.

XX Perfecte sapientem esse non posse dicit Plato, nisi
 10 ceteris ingenio praestet, artibus et prudentiae partibus ab-
 solutus atque † enim iam tum a pueris inbutus, factis
 congruentibus et dictis adsuetus, purgata et efficata
 animi voluptate, eiectis ex animo hinc *** abstinencia
 248 atque patientia *** † obque doctrinis ex rerum scientia
 15 eloquentiaque venientibus. eum, qui per haec profectus
 fidenti et securo gradu virtutis via graderetur, adeptum
 solidam vivendi rationem repente fieri perfectum. hunc
 repente praeteriti futurique aevi ultimas partes adtingere
 et esse quodammodo intemporalem. tum post hoc vitiis

19 Plat. Menex. 247 E sq.; cf. Cic. Tusc. disp. V 12, 36; ad
 Fam. V 13, 1

3 vadunt. hisque *scripsi*: vadantisque B vadentisque MV
 vadant usque PL vadant iisque F | studio *pro* studia Vulc.
 4 rationes Rohde: ratione ω fort. ratio invitet 6 perseverat F:
 perseveret cett. 10 praestet δ: praestat α fort. praestet, <et>
 artibus 11 iis *pro* enim Scaliger etiam *pro* enim iam Sinko,
 qui *interpunctionem in sqq. correxit* | a puero F 12 et dictis:
 edictis B | efficata B (cf. Plaut. Most. 158): eficata M aefficata
 V effecta PL effecata F effaecata edd. 13 fort. voluntate | eiectis
 B | lacunam signif. Goldb., quam et ipse et Sinko nequiquam
 explere conati sunt 14 obque B δ ob quae M absque V atque
 vulg. omnibusque *pro* obque conieci | doctrinas F 15 hanc
 (corr. m. post.; sed prius haec correct. fuerat) B 17 hunc
 Alfr. Kirchhoff, p. 44, n. 3: hoc ω hoc <est> ed. Rom. 18 re-
 petente B et in ras. M | praeteriti F: praeteritis cett. 19 quo-
 dam modo intemporalem ed. Iuntina II: quod admodum-
 temporalae (sed modo exarare coeperat librarius) B quodam
 modo intemporale cett. | vitiis: ut iis B

exclusis insertisque et inmissis *** omnia, quae ad beatam vitam f[u]erunt, non ex aliis pendere nec ab aliis deferri sibi posse, sed in sua manu esse sapiens recte putat. quare nec in secundis rebus effertur nec contrahitur in adversis, cum se ornamentis suis ita instructum sciat, ut ab his nulla vi segregetur. hunc talem non solum inferre sed ne referre quidem oportet iniuriam. non enim eam contumeliam putat, quam improbus faciat, sed [eam non putat, quam] patientia firmiter toleret, qua<ndo> quidem naturae lege in animo eius sculptum sit, quod nihil horum possit nocere sapienti, quae opinantur ceteri mala esse. equidem sapientem illum conscientia sua fretum, securum et confidentem in omni vita dici<t> futurum, quod et omnia accidentia reputet ad meliores rationes trahens et quod nihil morose vel difficulter excipiat sibi<que> persuadeat pertinere res suas ad immortales deos. iam ille diem mortis suae propitius nec invitus expectat, quod de animae immortalitate confidat; nam vinculis liberata corporeis sapientis anima remigrat ad deos et pro merito vitae purius castiusque transactae hoc ipso nisu deorum se condicioni conciliat. eundem sapientem optimum nominat ac bonum ac prudentem recte arbitratur, cuius sana consilia cum factis rectissimis congruunt et cui principia profecta sunt

6 cf. Plat. Crito 49 D; Apol. 30 D; Max. Tyr. diss. XVIII (Reisk.) et Sen. dial. II 16 Plat. Phaed. 107 C sqq.; cf. Cic. Tusc. disp. I 49, 118 et Max. Tyr. diss. XVII 11 (Reisk.)

1 post inmissis lacunam significavi; virtutibus vel bonis ex-cidisse arbitror incertisque dimissis Kroll | omnibus pro omnia F perperam 2 ferunt Stew.: fuerunt ω (fuerint F) 6 nulla vi segregetur F: nullavis segregare B nulla vi// (s eras.) segregare M nulla vi segregare V nullatenus segregetur P nulla vis segregetur L 8-9 eam non putat, quam seclusi sed <et> eam non putat, quam Rohde sed eam putat, quam non p. f. t. Kroll 9 quando quidem Kroll: qua quidem ω 10 sculptum B 13 dicit futurum, quod et omnia om. α | dicit Wow.: dici codd. (sc. δ) 16 idem pro iam δ 20 nisu scripsi: usu ω 22 sana scripsi: sane ω

a iusti ratione. ad hoc sapientem et fortissimum dicit
 esse, ut qui vigore mentis ad omnia perpetiunda sit para-
 tus. inde est, quod fortitudinem nervos animi ipsasque
 250 cervices ait, ut ignaviam animae dicit inbecillitati esse
 5 finitimam. divitem hunc solum quidem recte putat, quippe
 cum thesauris omnibus pretiosorem solus videatur possi-
 dere virtutem. opes etiam quia solus sapiens potest in
 usibus necessariis regere, videri ditissimus debet. nam
 ceteri quamvis sint opibus adfluentes, tamen quod vel
 10 usum earum nesciant vel deducant eas ad pessimas [p]artes,
 inopes videntur. egestatem namque non abs[tin]entia pecuniae
 sed praesentia immoderatarum cupidinum gignit. philo-
 sophum oportet, si nihil indigens erit et omnium contu-
 max et superior iis, quae homines acerba toleratu arbi-
 15 trantur, nihil sic agere, quam ut semper studeat animam
 251 <a> corporis consortio separare, et ideo existimandam
 philosophiam esse mortis adfectum consuetudinemque
 XXII moriendi. bonos omnes oportet inter se amicos esse, etsi
 sunt minus noti, et potestate ipsa, qua mores eorum
 20 sectaeque conveniunt, amici sunt habendi; paria quippe
 a similibus non abhorrent. unde inter solos bonos fidem
 amicitiae esse constat. sapientia amatorem boni adoles-
 centem facit, sed eum, qui probitate ingenii sit ad artes
 bonas promptior. nec deformitas corporis talem abigere

3 Plat. de rep. III 411 B 5 cf. Cic. parad. VI; Acad. II
 44, 136 15 Plat. Phaed. 64 E et 67 D; cf. Cic. Tusc. disp.
 I 30, 74 sq. 18 Plat. Lys. 214 C; cf. Cic. de nat. d. I 44, 121;
 Stob. ecl. II 184 (t. II, p. 94, 1 Wachsm.)

1 ad *ex* at *corr. m. post.* B at *cett. plerique* | hunc *pro hoc* F
 2 *perpatienda* B 3 *fortitudinem ed. Rom.: fortitudinum* ω
 6 *conthensauris* (ū *ss. m. post.*) B | *pretiosorem scripsi: pre-*
tiosiores ω 7 *virtutem* B: *virtutum cett. distinctionem correxi*
 10 *artes Brantius* (cf. p. 115, 1): *partes* ω 11 *absentia Vulc.:*
abstinentiam ω (*abstinentia* F) 11—12 *pecuniae sed prae-*
sentia om. α 12 *cupiendum* α 14 *iis ed. Rom.: his* ω |
acerbo B 16 *a addidi* | *seperare* (*corr. m. post.*) B 17 *con-*
suetudinimque (*corr. m. post.*) B 22 *sapientia*// (*m eras.*) B

poterit adpetitum. nam cum ipsa anima conplacita est, homo totus adamatur; cum corpus expetitur, pars eius deterior est cordi. iure igitur putandum est eum, qui sit gnarus bonorum, cupitorem quoque eiusmodi rerum esse; is enim solus boni[s] desideriis accenditur, qui bonum illud oculis animi videt: hunc esse sapientem. [i]stu<1>t<us> vero quoniam est ignarus, osor quoque nec amicus virtutum sit necesse est. nec frustra hic talis amator est turpium voluptatum. sapiens non modo merae voluptatis quidem alicuius gratia veniet ad agendum, nisi praesto fuerint honesta emolumenta virtutis. hunc eundem cum eiusmodi voluntate oportet vitam vivere honestam et admirabilem plenamque laudis et gloriae neque harum modo rerum causa ceteris omnibus praeferri, verum etiam iucunditate et securitate solum et semper frui. nec angetur carissimis orbatus adfectibus, vel quod ex se omnia sunt apta, quae ad beatitudinem pergunt, vel quod decreto et lege rectae rationis interdicitur eiusmodi afflictatio et quod, si de tali se causa discruciet, illam aegritudinem vel propter eum, qui est emortuus, suscipiat, quasi in peiore sit parte, aut sua gratia, quod tali necessitudine doleat se privatum esse. sed neque obiti causa lamentationes suscipi oportet, si sciamus illum neque aliquid mali passum ac, si bonae fuerit voluntatis, etiam melioribus

8 Plat. Gorg. 499 E

14 Plat. Menex. 248 A

1 pēterit (corr. m. post.) B 3—4 sit gnarus BF (si ignarus corr. per ras. B): sit ignarus cett. 4 cupitorem ed.

Iunt. II: cupitorum α cupiturum PL cupidum F 5 ^his (corr. m. post.) B his F | boni Rohde: bonis ω 6 hunc esse Scal. (cf. p. 122, 17): hoc esse ω | stultus scripsi: istut (istud corr. m. post.) B istud cett. 8 amatoris est B 9 voluptatum ed. Rom.: voluntatem B voluntatum cett. | modo susp. nullo modo pro non modo Rohde | voluptatis ed. Rom.: voluntatis ω 12 voluntate M: voluptate cett. 13 harim (sic) B

16 scit pro sunt Rohde 20 peiora ^e(corr. m. 2) B 21 digne post necessitudine male inculcat M

adgregatum, neque sui gratia, ut qui in se reponit omnia
 nec cuiusquam absentia virtutis esse indigens potest, cuius
 perpetuam possessionem sibi vindicat. igitur sapiens non
 XXIII erit tristis. sapientiae finis est, ut <ad> dei meritum
 5 sapiens provehatur hancque futuram eius operam, ut
 aemulatione vitae ad deorum actus accedat. verum hoc
 ei poterit provenire, si virum perfecte iustum, pium, pru-
 253 dentem se praebeat. unde non solum in perspectandi
 cognitione verum etiam agendi opera sequi eum convenit,
 10 quae diis atque hominibus sint probata, quippe cum summus
 deorum cuncta haec non solum cogitationum ratione con-
 sideret, sed prima, media, ultima obeat conpertaque intime
 providae ordinationis universitate et constantia regat.
 verum enimvero illud omnibus beatum videri, cui[us] et
 15 bona suppetunt et, quemadmodum carere vitiis debeat,
 callet. una quidem beatitudo est, cum ingenii nostri
 praesentia tutamur, quae perficimus; alia, cum ad per-
 fectionem vi<t>ae nihil deest atque ipsa sumus contempla-
 tione contenti. utrarumque autem felicitatum origo ex
 20 virtute manat. et ad ornamentum quidem genialis loci,
 <id> est virtutis, nullis extrinsecus eorum, quae bona
 ducimus, adminiculis indigemus. ad usum autem vitae

4 Plat. Theaet. 176 A; Sen. epist. 92, 3; cf. Plut. de Stoic.
 repugn. 13, 2 et de comm. notitiis 33, 2; Stob. ecl. II 198 (t. II,
 p. 98, 14 Wachsm.); Cic. de nat. d. II 61, 153; Sen. dial. I
 1, 5; II 8, 2; epist. 73, 11 sqq. 16 cf. Diog. Laert. VII 127;
 Stob. ecl. II 202 (t. II, p. 100—101 Wachsm.); Cic. parad. II;
 Acad. I 10, 35; Sen. epist. 85 et 92, 2 22 cf. Sen. dial. VII
 c. 21—23; epist. 92, 5 sqq.

1 adgregatur B | neque sui *Flor.*: neque evi *vel* aevi ω (neq;
 aevi B) 2 cuius *om.* α 4 ad *add.* Scaliger | merito F
 6 aemulationem B 9 cogitatione B | *fort.* <in> agendi opera
 11 cogitationem B 12 intimae B 14 illud *in* illud *corr. m.*
post. B illud *susp.*; *fort.* illum in omnibus | cui *vulg.*: cuius
 ω <si> cui *Rohde* 15 quaeadmodum B | cavere *pro* carere
Rohde 18 vitae *ed. Rom.*: viae ω 19 felicitatem B 20 geni-
 alis locus *quid sit, incertum est; haec tamen verba non temere*
mutanda censeo 20—21 id *addidi*: loci vel virtutis F loci
 <hoc> est virtutis *Scal.* loci et virtutis *Hild.*

communis corporis cura et eorum, quae extrinsecus veniunt, praesidiis opus est, ita tamen, ut haec eadem fiant virtute meliora eiusque suffragio beatitudinis commodis copulentur, sine qua haec in bonis minime sunt habenda. nec frustra est, quod sola virtus fortunatissimos potest 5 facere, cum absque hac ex aliis prosperis non possit felicitas inveniri. sapientem quippe pedisequum et imitorem dei dicimus et sequi arbitramur deum, id est enim *ἔπον θεῶν*. *** non solum oportet, dum vitam colit, digna dis gerere nec agere ea, quae eorum maiestati displiceant, 10 verum et tunc, cum corpus relinquit, quod non faciet 254 invito deo. nam etsi in eius manu est mortis facultas, quamvis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, <non> accerset sibi tamen eam, nisi necessario perpetiendum esse istud lex divina decreverit. mortem 15 eius etsi anteactae vitae ornamenta cohonestant, hone- 255 stior(em) tamen et rumoris secundi oportet esse. cum securus de posteritatis suae vita ad immortalitatem animam permittit ire, eam, quod pie vixerit, praecipit fortunatorum habituram loca deorum choreis semideumque permixtam. 20

De civitatum vero constitutione et de observatione XXIV regendarum rerum publicarum ita censet Plato. iam prin-

8—9 cf. Didymi Pythagorei epit. in Mullachi philos. Graec. fragm. II p. 59: *Πυθαγόραν δὲ ἐπ' αὐτοῦ εἰπεῖν· ἔπον θεῶν*; Boëth. Consol. I pr. 4 12 Plat. Phaed. 61 D—62 C; cf. Cic. Tusc. disp. I 30, 74; Cato 20, 73; de rep. VI 15, 15.

6 absque hac *ed. Rom.*: absque haec ω 7 qppedissequum B quippedis//equum M 8—9 *ἔπον θεῶν Scal.*: *ΕΙΤΟΤΘΕΟΤ* ω 9 eum *vel* hunc *ante* non solum *desidero* 10 dis gerere *Vahlen*: discere ω dis dicere *Stew.* | displiciant B 11 reliquit B 14—15 <non> accerset sibi tamen eam, nisi necessario — decreverit *scripsi*: nisi necessario — decreverit, accersere (arcersere B arcersere M accersire F) sibi tamen eum ω 15—17 *ante* mortem *maiorem interpunctionem posui praeunte Sinko*; *item post* oportet esse 16 honestiorem *ed. Rom.*: honestior ω 20 loca *Scal.*: loco ω (locum F) *fort.* lucos (cf. *Verg. Aen. VI 673*) | choriis B | semideum qui B 22 regendarum B | ita censet Plato *Oud.*: *ithacus et cato* ω

cipio civitatis formam definit ad hunc modum: civitatem
 esse convictum inter se hominum plurimorum, in quibus
 sint regentes alii, ceteri <inferi>ores, coniuncti inter se
 256 concordia et invicem sibi opem atque auxilium deferentes,
 5 isdem legibus, rectis tamen, officia sua temperantes;
 unamque civitatem isdem moenibus illam futuram, ***
 et eadem velle atque eadem nolle incolarum mentes ad-
 sueverint. quare suadendum est fundatoribus rerum publi-
 carum, ut usque ad id locorum plebes suas ad eundem
 10 *** rectori omnes noti esse possunt nec sibimet incogniti;
 sic enim fiet, ut omnes una mente sint invicemque sibi
 factum velint. magnam sane civitatem non habitantium
 multitudine eorumque magis vir<tut>ibus niti oportet.
 vires enim non corporis nec pecuniae collectas dominatione
 15 multorum existimandas putat cum vecordia inpotentiaque,
 sed cum decreto communi virtutibus omnibus ornati viri
 incolae et omnes fundati legibus obsecuntur. ceteras
 vero, quae non ad hunc modum forent constitutae, non
 arbitrabatur sanas civitates sed taetras et morbis tumentes.
 20 res publicas eas demum fundatas ratione dicebat esse, quae
 ordinatae ad instar animarum forent, ut pars optima, quae
 prudentia sapientiaque praecellit, imperitet multitudini et,
 ut illa totius habet curam corporis, ita prudentiae dilectus

1 Plat. de rep. II 369 C; [Plat.] defin. 415 C 7 cf. Sall. Cat. 20, 4
 8 Plat. de legg. V 738 D sq. 20 Plat. de rep. IV 427 D sqq.

1 desinit B 2 convictum Goldb.: coniunctam ω 3 ceteri in-
 feriores Goldb.: ceteriores ω (citeriores F) ceteri [ores] (*distinctione*
sublata) Novák ceteri deteriores Sinko 5 iisdem B 6 post
 futuram lacunam significavi futuram, ut eadem Hild. futuram,
 <si> et eadem Goldb. 9 locorum B 10 lacunam signif.
 Goldb. suas eidem rectori F | omne B | possint F 11 in-
 vicemque Gronovius (ad Gell. VII [VI] 3, 25): iniquumque ω
 (iniquum quae M aequumque F) 12 sine pro sane B | non
 om. F 13 virtutibus scripsi: viribus ω | niti Lips.: uti ω (sed
 uti ex uiti corr. per ros. B) metiri Sinko 14 vires MV: vir
 Bδ 19 arbitrabatur Bδ: arbitratur M arbitrantur V | sanes^a
 (corr. m. 1, ut vid.) B 19—20 tumentes. res publicas eas
 interpunxi 20 demum δ: domum α

tueatur universae commoda civitatis. fortitudo etiam, pars 257
 virtutis secunda, ut vi sua adpetentiam castigat et reprimi-
 mit, ita in civitate vigilet. excubitorum loco quidem
 militet iuventus pro utilitate cunctorum, sed inquietos et
 indomitos ac propterea pessimos cives refrenet, contineat 5
 ac, si necesse sit, frangat potioris ex consilii disciplina.
 illam vero desideriorum tertiam partem plebi et agricolis
 parem ducit, quam existimat moderatis utilitatibus sus-
 tinendam. at enim rem publicam negat posse consistere,
 nisi is, qui imperitat, habeat sapientiae studium, aut is 10
 ad imperandum deligatur, quem esse inter omnes sapien-
 tissimum constat. moribus et huiuscemodi cunctos cives XXV
 inbuendos esse dicit, ut iis, in quorum tutelam et fidem
 res publica illa creditur, auri atque argenti habendi cupido
 nulla sit, ne specie communi privatas opes adpetant, nec 15
 eiusmodi hospitia succedant, ut ceteris non reclu<sa> sit
 ianua; cibos victumque ita sibi curent, ut acceptam
 mercedem ab his, quos protegunt, communibus epulis
 insumant. matrimonia quoque non privatim maritanda
 esse, sed fieri communia despondente ipsa eiusmodi nup- 20

9 Plat. de rep. V 473 D 14 Plat. de rep. III 416 D sqq.; de
 legg. V 742 A sqq. 19 Plat. de rep. V 457 C—461 E; Tim. 18 D.

2 su^a adpetentiam (a eras., sed add. m. post.) B 3 itanⁱ
 (i add. m. post.) B 6 potioris ex Oud.: potiores est B potioris
 est vel potioris (om. est) cett. 7 plebi ex flebi corr. m. post. B
 10 imperit at in imperat at corr. m. post. B 12 fort. moribus et
 <institutis> huiuscemodi cf. p. 105, 18 et 130, 19 13 ut iis
 MP: ut is BF vitiis V ut hiis L | fides B 15 ne specie BPF:
 nec specie MVL 16—17 non reclusa sit ianua scripsi (cf. Plat.

de re p. l. III p. 416 D): non reclusi^a (t eras.; s ss. m. post.) ianua
 B non reclusis ianua cett. (ianua non reclusis F) 18 quos pro-
 tegunt δ: quos protegunt ex quos petegunt corr. m. post. B quos
 spetegunt MV 19—20 maritandaes se B 20 sq. despondente
 ipsa eiusmodi nuptias publice civitate scripsi: dispondente ipsae
 e. n. p. civitates B dispondente ipso (ex ipse corr. 1 m.) e. n. p.
 civitates M dispondente ipse e. n. p. civitatis V despondente
 ipsae e. n. p. civitates P despondente ipso (ex ipse corr.) e. n. p.
 civitatis (ex citatis corr.) L despondentibus ipsis e. n. p. civi-
 tatis F, quod foede interpolatum probare non debuit Sinko

tias publice civitate[s], sapientibus magistratibus sorte
quadam ei negotio praeditis idque praecipue curantibus,
ne dispares sui vel inter se dissimiles copulentur. his
adnectitur utilis necessariaque confusio, ut permixta nutri-
258 5 menta puerorum ignotorum adhuc agnitionis parentibus
adferat<n>t difficultatem, ut, dum suos liberos nesciunt,
omnes, quos viderint aetatis eius, suos credant et veluti
communium liberorum omnes omnium sint parentes. <ad>
hoc ipsorum conubiorum quaeritur tempestiva coniunctio,
10 cuius futuram stabilem fidem credit, si cum harmonia
musicae dierum consonent numeri. et qui de nuptiis
talibus erunt orti, studiis congruentibus inbuentur et op-
timis disciplinis communi praeceptorum magisterio doce-
buntur, non virile secus modo verum etiam feminarum,
15 quas vult Plato omnibus [p]artibus, quae propriae virorum
putantur, coniungendas esse, bellicis et ***: quippe utris-
que cum natura una sit, eandem esse virtutem. eiusmodi
civitatem nullis extrinsecus latis legibus indigere; regi
<e>am quippe prudentia et eiusmodi institutis ac moribus,
20 quibus fundata ceteras leges non requirat. et hanc quidem
ut figmentum aliquod veritatis exempli causa per se con-
positam vult esse rem publicam.

9 Plat. de rep. VIII 546 A sqq. 14 Plat. de rep. V
451 C—457 B; de legg. VII 794 C sq.; VIII 833 C—834 D

2 quedam B | ei B: et *cett.* | praeditis B 6 adferant
Flor.: adferat ω 8 ad *addidi* <ad> haec *Flor.* 12 eorunt
B | ortistudiis (s *add. m. post.*) B 14 virile secus B δ:
virilis sexus MV 15 artibus *Vulg.*: partibus ω | pro-
priae B: proprie *cett.* 16 bellicis et quippe B: bellicis
eis quippe *cett.* bellicis etiam: quippe *vulg.* <vel> bellicis;
eis quippe *Vahlen* ego post bellicis et lacunam significavi;
fort. bellicis et <gymnicis et musicis>; quippe (cf. *Plat. de re*
p. l. V p. 452 A) 17 virtutum B 18 ratis B, quod prob.
N. Heinsius 18—19 regi eam *Oud.*: regiam ω (regia F)
regi[am] *Novák* 19 prudentia F, quod probat *Kozíol*:
prudentiam *cett.* <per> prudentiam *Oud.* 22 vult (t ex
corr.) //esse (t *eras.*) B

Est et alia optima quidem et satis iusta quidem et XXVI
 ipsa specie et dicis causa civitas fabricata, non ut superior 259
 sine evidenti<a>, sed iam cum aliqua substantia. in hac non
 suo nomine de statu et de commodis civitatis requirens
 originis eius principia et fundamenta disponit, sed eo 5
 tendit, quemadmodum civilis gubernator eiusmodi locum
 conventusque multitudinum nactus iuxta naturam praesen-
 tium rerum et convenarum debeat facere civitatem plenam
 bonarum legum et morum bonorum. in hac equidem
 easdem puerorum nutritiones, easdem vult esse artium 10
 disciplinas. sed in conubiis et partibus et patrimoniis ac
 domibus desciscit a prioris observatione rei publicae ma-
 trimonia privata et singularia faciens; procorumque ipso-
 rum, etsi in contrahendo matrimonio consulere ex volun-
 tate sua debeant, universae tamen civitatis principibus 15
 ut communis commodi causam decernit spectandam esse.
 quare et dites inferiores nuptias non recusent et locuple- 260
 tium consortium inopes consequantur; et, si vires opum
 congruunt, ingenia tamen diversa miscenda esse, ut ira-
 cundo tranquilla iungatur et sedato homini incitatio 20
 mulier adplicetur, ut talibus observationum remediis et
 profectibus suboles natura discrepante confecta morum
 proventu meliore coalescat et ita conpositarum domorum
 opibus civitas augeatur; puerperiaque ipsa morum dissimili
 seminio concepta cum utriusque instar similitudinis traxe- 25
 rint, neque illis vigorem in rebus gerendis neque tamen
 spectandis consilium defuturum. instituendos vero eos esse,

12 Plat. de legg. VI 771 D—773 E

1—2 et ipsa quidem pro quidem et ipsa F 3 evidētia
 Scal.: evidenti ω 6 quae admodum B 7 nactus δ:
 natus α 11 partibus ed. Rom.: partibus ω 13 facies B
 13—14 interpunctionem correvi, ut procorum a causam pendeat
 18 consequentur (a ss., sed eras.) B 18—19 non congruunt α
 21 adpli//cetur (i ex corr. per ras.) B 22 profectibus
 scripsi: proventibus ω (cf. proventu v. sq.) | suboles δ: subleves α
 24 opibus δ: opus B copiis MV | puerperiatque B

utcumque parentes † nec ita sexus esse tus censuerint civitatis. domus vero et possessiones habeant privatas, ut queunt singuli, quae quidem nec inensum augeri per avaritiam nec prodigi per luxuriam aut deseri per negligentiam sinit. legesque huic civitati promulgari iubet et legum moderatorem, cum aliquid tale concipiet, ad con-
 XXVII templandas virtutes hortatur. imperitandi autem modum eum esse utilem censet, qui ex tribus fuerit temperatus.
 261 nec enim vel optimatum vel etiam popularis imperii solos
 10 et meros status utiles arbitratur nec impunitas rectorum culpas relinquit, sed magis censet his debere constare rationem, qui sint potestate potiores. et alii publicarum rerum status definiti ab eo putantur nitentes ad bonos mores et super ea <re> publica, quam vult emendatione
 15 constare, rectori mandat, non prius residuas compleat aut vitiosas leges correctas velit † enim mores perniciosos et disciplinas corrumpentes commoda civitatis ad meliora converterit. a quibus si consilio et suadela depravata multitudo deflecti non poterit, abducenda est tamen ab
 20 incepto vi et ingratis. in actiosa vero civitate describit, quemadmodum simul omnis hominum multitudo bonitate

2 Plat. de legg. V 739 E—741 E 6 cf. Plat. de legg. XII 963 A 12 cf. Plat. de rep. VI 501 A

1 utcumque B δ: utrumque MV 1—2 nec ita—civitat-
 tatis sic B, nisi quod i super e in sexus ss. m. 1, ut vid., et o
 super u in tus ss. m. post. nec ita sexus esse// onestus cen-
 suerint incivitat- M nec ita sexus esse censuerint incivitat-
 V nec ita sexus esse. stratus censuerint civitat- F locum cor-
 ruptissimum frustra temptarunt vv. dd. 2 privatas ex pri-
 natas corr. m. post. B 5 iubet F: iubeto celt. 12 ratio-
 nem ed. Iunt. II: nationem ω | alia B 14 mores et: fort.
 mores, sed | re add. m. post. F: super re publica Oud. | emen-
 datioem pro emendatione Rohde 16 velit mores enim F
 quin vel quam pro enim Oud. ni Hild. 18 depravata δ:
 defraudata α 19 abducendaesitam B 21 quae admodum
 B | post multitudo verba flecti (pro deflecti) non poterit —
 hominum multitudo repet. α (sed hic abducenda est recte scrip-
 tum est in B)

et iustitia conducta habeatur. hi tales conplectentur
proximos, honores custodient, intemperantiam arcebunt,
iniuriam refrenabunt pudicitiae ornamentisque ceteris vitae
honores maximos deferentes. nec temere multitudo † con-
vellet ad eiusmodi rerum publicarum status, nisi qui opti- 5
mis legibus et egregiis institutis fuerint educati, moderati
erga ceteros, inter se congruentes. quattuor culpabilium XXVI
civium genera esse: unum eorum, qui sunt honore prae- 262
cipui, alterum paucorum, penes quos rerum est potestas,
tertium omnium, ultimum dominationis tyrannicae. et 10
primum quidem confit, cum prudentiores viri per magi-
stratus seditiosos civitate pelluntur deferturque ad illos
potestas, qui sint manu tantummodo strenui, nec ii, qui
blandiore consilio agere res possint, adipiscuntur imperii
facultatem, sed qui turbidi violentique sunt. paucorum 15
vero status obtinetur, cum inopes criminosi multi simul
paucorum divitum inopotentiae subiacentes dederint se atque
permiserint omnemque regendi potestatem non mores boni
sed opulentia fuerit consecuta. popularis factio roboratur,
cum inops multitudo viribus obtinuerit adversus divitum 20
facultates lexque iussu populi fuerit promulgata, ut ex
aequo liceat omnibus honores capessere. ad haec tyrannis
illa, singulare dominationis caput, tunc oritur, cum is,
qui leges contumacia sua ruperit, simili legum coniura- 263

11 Plat. de rep. VIII 544 A—569 C

1 conducta ex cuncta corr. B 2 custodiunt B
3 pudicitias B 4 honores ex honoris corr. m. post. B |
convellet Bδ convalet MV convalescet Goldb. 7 culpa-
biliun (c ex r corr. m. l) B 8 civitatum pro civium Kroll
11 confit Vulc.: confut (con induct.; i add. m. post.) B tunc
fit MV configit PL confunditur F 13 ii vulg.: hii B hii
P hi cett. 21 lexque iussu populi ed. Rom.: lex quae eius
su (su induct.) populi B lexque eius sub populi cett. | iudicio
post promulgata add. ex interpol. F 23 is Vulc.: hii B his
cett. 24 illegum pro legum Lips. | conversione pro con-
iuratione Sinko, probabiliter

tione adoptatus imperium invaserit constituens deinceps,
 uti omnis civium multitudo desideriis eius et cupiditatibus
 parens obsequium suum tali fine moderetur.

1 inimperium (u ex corr.) B

DI

APVLEI MADAV|RENSIS DE HABITVNE PLATONIS |
 LIBER II EXPLICIT | INCIPT LIBER III FELIC(C ex L
 corr.) ITER *nunc rubro nunc atro colore* B APULEI MADAU-
 RENSIS DE HABITUDINE PLATONIS LIBER PRIMUS
 EXPLICIT. INCIPT LIBER SECUNDUS MV

DE MUNDO.

Consideranti mihi et diligentius intuenti et saepe alias, 285
 Faustine fili, virtutis indagatrix expultrixque vitiorum,
 divinarum particeps rerum philosophia videbatur et nunc
 maxime, cum naturae interpretationem et remotarum ab
 oculis rerum investigationem sibi vindicet. nam cum ceteri 5
 magnitudine rei territi eiusmodi laborem arduum et pro-
 fundum existimarent, sola philosophia suum non despexit
 ingenium nec indignam se existimavit, cui divinarum et 286
 humanarum rerum disceptatio deferatur, sed † cumducere
 ac dicere tam bonas artes et eiusmodi operam cum in- 10

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 1 p. 391a1—7 Bkk.

August. de civ. dei IV 2: quae uno loco Apuleius breviter
 stringit in eo libello, quem de mundo scripsit.

2 Cic. Tusc. disp. V 2, 5: o vitae philosophia dux, o virtutis
 indagatrix expultrixque vitiorum. — cf. Lactant. inst. III 13
 et Prisc. VIII 1, 4.

Est de mundo *in marg. super. m. rec.* B Lucii Apuleii Ma-
 daurensis platonici de Cosmographia Sive de mundo Liber In-
 cipit *in infer. marg. m. rec. M* L. APPULEI DE MUNDO LIBER
 INCIPIT *in spat. vac. rel. m. 2 F*

1 sepelias α 2 fili scripsi (cf. de Plat. II 1): mihi ω
 del. Novák | indagatris (corr. m. post.) B | expultrixque e Cic.
 (cf. Lact. et Prisc.) edd.: excultisque (sed excultrixque corr.
 m. 1) B excultrixque MVF (expultrixque m. 2 F) exculptrix-
 que PL, quod recepit Goldb. 8 indignam F: indigna cett.
 9 disceptatio ed. Rom.: discrepta//tio (a ex corr. m. 1; fuit io)
 B discrepatio cett. | cum ducere α (sed conducere ex cumducere
 corr. m. fort. 1 B) conducere δ 10 ac dicere B accidere
 cett. locus vexatissimus necdum sanatus; fort. sed condiscere
 (cf. Novák, p. 41) tam bonas artes (= Pseudoarist. τῆν ἐκείνων
 μάλιστα) et eiusmodi operam cum ingenuitate professionis suae
 credidit <convenire>

287 genuitate professionis suae credidit et congruere istiusmodi
 curam talibus studiis et moribus. nam cum mundum
 homines eiusque penetralia corpore adire non possent, ut
 terreno domicilio <relicto> illas regiones inspicerent, philo-
 5 sophiam ducem nacti eiusque inventis inbuti animo pere-
 grinari ausi sunt per caeli plagas his itineribus, quae
 exploratione acuminis sui pervia sapientiae solis cogita-
 tionibus viderant, ut, cum ipsius intervalli condicione a
 mundi vicinia natura nos secretos esse voluisset, immen-
 10 sitati tamen eius voluerique curriculo cogitationum nostra-
 288 rum nos pernicitas intimaret; facillimeque ea, de quibus
 origo eius est, anima divinis suis oculis aspexit, agnovit,
 aliis etiam eius scientiam tradidit, veluti prophetae quidam
 deorum maiestate completi effantur ceteris, quae divino
 15 beneficio soli vident. quare et eos, qui unius loci ingenia
 nobis qualitatesque describunt, aut moenia urbis aut ali-
 cuius amnis fluentia aut amoenitates et magnitudines
 montium, alia multa descripta ab aliis, plerique studiose
 legunt: Nysae iuga et penetralia Coryci et Olympi sacra
 20 et Ossae ardua, alia huiusmodi sola dumtaxat et sin-
 289 gula extollunt. quorum me miseret, cum tanto opere nec
 magnis et oppido paucis inexplibili admiratione capiuntur.
 hoc illis evenire adeo non est mirabile, cum nihil maius
 suspexerint neque ad aliquid intenderint, quod maiore
 25 diligentia contemplandum esset. ceterum si terrarum orbem
 omnemque mundum contemplari pariter aliquando potu-
 issent, minus exiguas eius et singulas partes dignas lau-
 dibus credidissent, quibus esset universitas comprehensa.

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 1 p. 391a7—b5 Bkk.

4 relicto *add. Koziol* 8 ipsius δ: impius B impiis
 MV 9 uitinia B 12—13 agnovital(i)is (*corr. m.*
 1) B 14 ceteris quae *ed. Rom.*: ceterisque ω (*cete-*
ris om. que F) 17 magnitudines *ex* magnitudinis *corr. m.*
post. B 19 Coryci *ed. Iunt. II*: corni ω 20 eiuscemodi B
 22 parvis *pro* paucis Kroll 24 maiore B: maiora MVF (*-e*
corr. m. 1 F) maiori PL

quare nos Aristotelen prudentissimum et doctissimum philosophorum et Theophrastum auctorem secuti, quantum possumus cogitatione contingere, dicemus de omni hac caelesti ratione naturasque et officia complexi et cur et quemadmodum moveantur, explicabimus.

5

Mundus omnis societate caeli et terrae constat et eorum I natura, quae utriusque sunt; vel sic: mundus est ornata ordinatio dei munere, deorum recta custodia. cuius car- 290 dinem — sic enim dixerim *κέντρον* — robustum et immobilem genetrix atque altrix animantium omnium habet 10 tellus supernis omnibus, ut videri potest, aëris liquiditate ad modum tegminis saeptis et opertis. ultra deorum domus est, quod caelum vocamus. quod quidem divinis corporibus onustum videmus, pulcherrimis ignibus et per- lucidis solis et lunae reliquorumque siderum, cum quibus 15 fertur per orbem dierum noctiumque curriculis agens et stellarum choros intermino lapsu finem nulla aevi defec- tione factura. sed cum omne caelum ita revolvatur ut sphaera, eam tamen radicibus oportet teneri, quas divina machinatio verticibus adfixit, ut in tornando artifex solet 20 forcepe materiam comprehensam reciproco volumine rotundare: eos polos dicimus, a quibus veluti a cardinibus directio quaedam profecta axis est dictus, divisor et determinator mundi, orbem terrae in medietate consti- tuens. verum hi vertices, quos immobiles diximus, ita 25 sunt, ut supra caput alter adpareat ex parte boreae, qui septemtrionalis vocatur; alter antarcticus humo tegitur, umidus et austrinis vaporibus mollis. sed caelum ipsum 291

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 2 p. 391 b 9 — 392 a 5 Bkk.

1 Aristotelen B: Aristotelem *cett.* | et doctissimum *om. α*
3 haec B 4 naturasque et officia *Oud.*: naturasque (*vel*
quae) off *ω* (naturas et off. F) 9 *κέντρον* *edd.*: *centron ω*
10 mobilem B nobilem MV 11 aeres B haec res MV
16—17 et ante stellarum *om. δ* 21 mater//iam (t *eras.*) B
25 hii B | *fort.* ita <siti> sunt 27 antarcticus *edd.*: athanti-
cus B antharticus MV athantarticus δ

stellaeque caeligenae omnisque siderea compago aether[a]
vocatur non, ut quidam putant, quod ignitus sit et in-
census, sed quod cursibus rapidis semper rotetur, elemen-
tum non unum ex quattuor, quae nota sunt cunctis, sed
5 longe aliud, numero quintum, primum ordine, genere
divinum et inviolabile.

II Iam astrorum innumerabilis multitudo partim labitur
cum orbis inerranti<s> regione, quam circulus ambit signifer
292 obliqua complexione circumdatus et signis XII inlumina-
10 tus, partim errantibus stellis, quae neque priorum motus
habent neque sane inter se similes et aequales, sed ad-
fixae diversis globis inordinatum, ut sic dixerim, ordinem
servant; aliaeque ultra sunt, aliae citra. stellae, quae
propter naturam eiusmodi nullis creduntur erroribus vagae,
15 et infinitos numero greges ducunt et simplex aetheris
dorsum alma et sacrata amoenitate lucis coronant. septem
vero deorum nominibus inlustres totidem orbibus adfixae
sunt et gradatim sibimet superlatae, ut superior inferiore
sit maior, ac vicissim mutuis adhaesionibus nexae complexu
20 illius orbis, qui inerrabilis dicitur, continentur. hic Phae-
nonis globus, quem appellamus Saturnum; post quem
293 Phaethontis secundus est, quem Iovem dicimus; et loco
tertio Pyrois, quam multi Herculis, plures Martis stellam
vocant. hanc sequitur Stilbon, cui quidam Apollinis,
25 ceteri Mercuri nomen dederunt. quintus Phosphorus,

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 2 p. 392a5 — 27 Bkk.

1 caeligenae *Lips.*: caeligerae (vel -re) ω | aether *vulg.*:
aethera ω aether a <nobis> *Goldb.* malim a <Graecis>

5 .V. F: quinque *cett.* 8 inerrantis *Wow.*: inerranti ω |
circulus *Hoelscher.*: circulorum ω circulo *Wow.* | ignifer B
13 aliae ex alia *corr. m. post. B* | post citra *interpuncti cum*
Florido 15 ducunt δ: ducent α 17 orbibus δ: orbi α
18 et F: ut *cett.* 19 vicissim//mutuis (u *eras.*) B 20 Phae-
nonis *edd.*: fenonis ω (fetontis M feriontis (?) V) 21 post
quam α 22 Phaethontis *edd.*: faetontis B fetontis *cett.* |
quem Iovem δ: quam Iovem α 23 mentis *pro* Martis B
24 appollinis ex appollonis *corr. B* 25 mercuri B: mercurii
cett. / fonsforus B

Iunonia immo Veneris stella, censetur. deinde Solis est orbis et ultima omnium Luna altitudinis aetheriae principia disterrinans, quae divinas et immortales vivacitates ignium pascens ordinatis ac semper aequalibus invectionibus solvitur atque reparatur.

5

Post eam vero partem, quae sancti aetheris finibus III coërcetur, cuius † mensa pensaque distinctum est et 294 natura inmutabilis, regio e<s>t mortalis ac iam paene terrena, cuius primae sunt partes tenuiores et vaporatae, quippe cum finitimis aetheris adtinga<n>tur ardoribus, quan- 10 tum maximis parva et quantum rapidis possunt pigriora contingi. sed ex ea parte, quae curriculis finitimi inuritur Solis, se iaculari atque emicare et scintillare flammae quaedam ostensae oculis nostris videntur, quas Graeci cometas et <do>cidas et bothynos appellant quasque labi et 15 fluere frequenter videmus, lucere <facile> faciliusque restin- 295 gui. exin inferioris aëris qualitas turbidior infunditur, cui permixtus est glacialis rigor; sed superioris vicinia claritatis et propinqui caloris adflatu nitescit ac sinceriore interdum luce vestitur. huius saepe mutabilis convertitur 20 species, cum sit natura vitiabili: et in nubes cogitur et reciprocis flabris aperitur et nimbis vehementibus rumpitur, nivibus etiam et glacie inhorrescit et praecipiti grandine desuper verberatur; turbinum flatibus typhonumque

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 2 p. 392a27—b11 Bkk.

2 aetheria// (e eras.; i in e corr. m. post.) B 3 quae
(a ex o corr. m. post.) B 6 post eam BF (postea
B): postea cett. 7 cuius m. p. distincta sunt Kroll
fort. cuius <vis> mensa pensaque distincte est 8 in-
mutabilis, regio est Rohde: inmutabilis regio et ω 9 sunt
om. α fort. primae partes <sunt> ten. 10 adtingantur Kroll:
adtingatur ω | ardoribus ex arboribus corr. m. 1 B 13 se
eiaculari Elm. [se] iaculari Novák 14 quas (s ex r corr. in
fine vers.) B 15 docidas ed. Rom.: cidas α cydas F alia PL
16 facile add. Lips. 18 superioris (ex superiori corr.) F et
ed. Ald.: superiori ω 23 glacie// (i eras.) B 24 turbinum
Kroll: turbine ω | typhonumque Oud.: tyfonique ω (thyfonii-
que B)

conflictu fit procellosa, sed <et> telis fulminum et missi-
lium caelestium iaculis ignescit.

- IV
296 Aëri terra coniungitur eaque in se suscipit maria.
haec frequentatur animantibus, haec silvarum viriditate
5 vestitur, haec fontium perennitate recreatur, haec flumi-
num frigidos lapsus nunc erroribus terrenis vehit, modo
profundo in mari confundit; eadem infinitis coloribus floret,
altitudine montium, camporum aequore, nemorum opaci-
tate variatur, sinuosis inflexa litoribus, distincta insulis,
10 villulis urbibusque conlucens, quas sapiens genus, homo,
communibus usibus fabricatur. nec sum nescius plerosque
huius operis auctores terrarum orbem ita divisisse: partem
eius insulas esse, partem vero continentem voca<ve>re,
nescii omnem hanc terrenam immensitatem Atlantici maris
15 ambitu coërceri insulamque hanc unam esse cum insulis
suis omnibus. nam similes huic alias et alias minores
297 circumfundit Oceanus, quae tamen merito videntur ignotae,
cum ne hanc quidem, cuius cultores sumus, omnem
peragraré possimus. nam sicut hae insulae interfluuntur,
20 quae sunt in nostro mari, ita illae in universo salo fretis
latioribus ambiuntur.

V Elementorum inter se mutui nexus artis adfinitatibus
implicantur et quinque coniuges copulae his ordinatae vici-
bus adtinentur, ut adhaereant et *** gravioribus leviora:

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 2 et 3 p. 392 b 11 — 393 a 2 Bkk.

- 1 conflictu (corr. m. fort. I) B | procellos (in fin. vers.) B |
et add. Oud. 9 ^{ri} sinuosis (corr. m. post.) B | ritoribus B
13 vocavere scripsi: vocare ω vocant Hild. vocari vulg.
14 <antici (at ss. m. post.) B 15—16 insulis(s)uis (corr. m.
post.) B 16 et alias <maiores et> minores Kroll
17 qu&amen (corr. m. post.) B 18 omnem Sciopp. et
Wow.: omnes ω 19 possimus ex possumus corr. per ras. B
20 nostro (o fin. ex corr.) B 24 attinentur B abtinentur M
abtinentur V | maioribus minora et ante gravioribus excidisse
puto (cf. Pseudoarist.: περιεχομένης ἀπὸ τῆς ἐλάττους τῇ μείζονι)
et ante gravioribus del. Kroll

aquam in se habet tellus aut aqua, ut alii putant, vehit
 terram; aër ex aqua gignitur, ignis aëria densitate con-
 flat; aether vicissim ignesque illi immortalis dei vivaci-
 tate flammantur. huius divini ignis origine incensi per
 totius mundi convexa inlustribus facibus ignescunt. superna 5
 quapropter dii superi sedes habent, infima ceterorum ani-
 mantium terrena possident genera, per quae serpunt et
 erumpunt et scatent flumina, fontes et maria, quae meatus 298
 et lacunas et origines habent in gremio terrarum. ipsarum
 vero insularum, quae sunt in nostro mari, digna memo- 10
 ratu Trinacria est, Euboea, Cypros atque Sardinia, Creta,
 Peloponnesos, Lesbos; minores autem aliae ut naevuli
 quidam per apertas ponti sunt sparsae regiones, aliae
 Cyclades dictae, quae frequentioribus molibus adluuntur.

Maria maiora sunt Oceanus et Atlanticum, quibus 299
 orbis nostri terminantur anfractus. sed occiduarum par-
 tium mare per angustias oris artatum in artissimos sinus
 funditur et rursus a columnis Herculis refusum in immen-
 sam latitudinem panditur saepiusque coëuntibus terris
 veluti quibusdam fretorum cervicibus premitur et idem 20
 rursus cedentibus est [terris] inmensum. primum igitur 300
 a columnis navigantibus † dextros latus duobus sinibus
 maximis cingitur, quorum primus duas Syrtes habet, alter
 imparibus quidem sinuatur figuris, sed in maxima divisus
 est maria, quorum unum Gallicum dicitur, alterum Afri- 25

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 3 p. 393a2 — 27 Bkk.

1 tellus *om.* α | aut *Goldb.*: et ω *fort.* vel 4 *fort.* incen(sa)
 si(dera) per t. m. c. 6 superni *ex* superii (?) *corr. m. post.* B

8 (s)catent (*corr. m. post.*) B | quae meatus δ: quaeatus (a ss. m.
post.) B queatus MV (*sed* que meatus *corr. m. 2 V*) 11 Trinacria
 et Euboea *Lips.* 12 peloponnesos α | aut *pro* autem B | naevuli
 quidam *Lips.*: nebuli quidem ω 20 fretarum B 21 terris
seclusi 22 a columnis V², *quod recepit Goldb.* a *om. cett.*

columnas *Colv.* | dextros^ū (*corr. m. post.*) B et item V dextrum
vulg. dextrorsum *Hild.* dextrorsum <et laevorsum> *Brakman*
 23 syrtis B

- cum, quod quidem Aristoteles Sardiniense maluit dicere, tertium Hadriaticum pelagus. his iungitur Siculum et post Creticum, eo indiscretis finibus Pamphylium, Assyrium, Aegyptium. sed a latere Aegaea et Myrtoa sunt maria.
- his sane vicinus est Pontus, sinus amplissimus maris nostri, cuius extremus recessus in Maeotim senescit; ex Hellesponti fonte concipitur vestibulumque eius Propontis
- 301 vocatur. ab ortu solis Oceanus est Indicum et Persicum mare conferens; hinc patescunt finitima Rubri maris, quae
- 10 per angustas longinquasque faucis in Hyrcanium et Caspium flectuntur sinus, ultraque profundae vastitatis esse maria creduntur; deinde paulatim Scythicum et † Hiberum freta et rursum mare, per quod Gallicum <sinum> atque Gaditanas columnas circumvectus Oceanus orbis nostri
- 15 metas includit.
- VII Sed in altera parte orbis iacent insularum aggeres maximarum, Britanniae duae, et Albion et Hibernia, <iis>
- 302 quas supra diximus [esse], maiores. verum hae in Celtarum finibus sitae sunt. minores vero ultra Indos Tapro-

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 3 p. 393a27—b15 Bkk.

2 pos(t) (corr. m. post.) B 3 ei pro eo Kroll, sed dativi formae isto, illo, ipso apud Apul. occurrunt; cf. eo Asclep. init. | Pamphylium ed. Iunt. II: pampylum vel pamphylium codd. 4 sed a latere Aegaea et Myrtoa scripsi (cf. Florus, Verg. orat. an poeta, p. 107, 16 Halm): sedanteregeamyrtoa B sed ante rege timyrtoa MV sed ante regea mirtoa PL sed ante regia myrtea (corr. -oa?) F sed ante Aegaea et Myrtoa Flor. 7 Propontis ed. Ald.: propintus B propinquius MV propon-tius δ 8 persicum B 11 sinus scripsi: sinū ex sinul (1 elut.) corr. m. post. B simul cett. sinum Kroll | ultraque BM: utraque cett. 12 Hiberum: hibernum edd. nonn. Iberium Scal. Hyperboreum Cluver. Hibernium Goldb. 13 sinum add. Scal. 17 duae et: et om. edd. vett. | Albion ed. Ald.: labeon ω | Hibernia Scal. (hybernia F): hiberni (vel iberni) ω Ierna ed. Ald. | iis add. Vulc. 18 supra ea B | esse seclus. Goldb. | Celtarum ed. Ald.: celtorum ω (sed a ex o corr. m. 2 V et L) 19 <haud> minores Vulc. <non> minores Wow. 'particula negativa omissa est etiam in Pseudoaristotelis codd. OPQR (Bkk.)' Goldb. | indos B / Taprobane Oud.: bromanae (vel -e) ω

bane atque Loxe. multaeque aliae orbis ad modum spar-
 sae hanc nostram insulam, id est hunc terrarum orbem, 303
 quam maximam diximus, ornamentis suis pingunt et
 continuatione ut quibusdam sertis coronant. at enim huius
 terrae, quam nos colimus, latitudo XL, prolixitas LXX 5
 <milia>stadiorum tenet. sed in divisione terrarum orbis Asiam
 et Europam et cum his vel, sicut plures, praeterea Africam
 accepimus. Europa ab Herculis columna usque Ponticum
 et Hyrcanum mare ac flumen Tanain fines habet, Asia
 ab isdem angustis Pontici maris usque ad alias angustias, 10
 quae inter Arabicum sinum et interioris ambitum pelagi 304
 iace(n)t, constringiturque Oceani cingulo et societate nostri
 maris. sed alii alio modo, ut quidam ab exordio Tanais
 ad ora Nili Asiae terminos metiuntur. Africam vero ab
 isthmo Rubri maris vel ab ipsis fontibus Nili oriri putan- 15
 dum eiusque in Gaditanis locis fines esse. sed ipsam
 Aegyptum plerique Asiae, plures Africae adiungunt, ut
 insularum situs sunt qui cum finitimis locis comprehen- 305
 dunt et sunt qui in alia divisione eas habendas putant.
 de mari satis dictum. 20

Terreni vero casus ita se habent. exhalationes duas VIII
 physici esse dicunt: tenues et frequentes vixque visibiles

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 3 et 4 p. 393 b 15 — 394 a 10 Bkk.

1 Loxe *Salmasius*: zoxae BP zosae MV zoxe L oxae
 F | orbis *Is. Vossius*: urbes ω breves *Salm.* 2 idem
 pro id est BMP 3 quē maximam^u (corr. m. post.) B
 6 milia *add. ed. Iunt. II* 7 europam (o ex corr. m. post.)
 B | et///cum (2 litt., fort. ae, elutae) B | ^hiis (corr. m. post.)
 B | praeterea B 8 ab Herculis columnis *vulg.* (cf. p. 141, 18
 et 22): ad herc. columnas ω (ab herc. columna F) 10 iisdem
 B 11 que pro quae B | sinum *ed. Ald.*: finem ω (e in ras.
 B) 12 iacent *Wow.*: iacet ω 14 aside B | africam F: africa
 cett. 14—15 ab isthmo Rubri *ed. Ald.*: ab ismonibri (h ss.
 m. post., ut sit ab his) B ab ismo (vel aismo) rubri cett.
 18 qui cum *Vulg.*: que eam B quae eam MV qui eam δ
 19 putent BPL 21 exhalationes V² et *vulg.*: et halationes α (h
 exp. B) et elationes δ 22 physici *ed. Iunt. II*: fassicae (vel -e) ω

ad superiora minari ex gremio telluris, nebularum agmina
 halitu amnium fontiumque constare matutinis temporibus
 crassiora. harum altera arida est atque <fumo> con-
 similis, quae terrenis eructationibus surgit, altera umida et
 306 egelida; hanc ex fluentis superioris vaporis natura ad se
 5 trahit. et ex hac quidem nebulae, rores, pruinae, nubila
 et imbres, nix atque grando generantur; de illa superiore,
 quam diximus siccam, venti atque flamina et fulmina
 atque aliae ignitorum telorum gignuntur plurimae species.
 10 nebula constat aut ex ortu nubeculae aut ex eius reliquiis;
 est autem exhalatio vaporata et umore viduata, aëre
 crassior, nube subtilior, cui serenitas obolitionem infert.
 nec aliud est serenitas quam aër purgatus caligine et
 307 perspicue sincerus. ros vero nocturnus umor est, quem
 15 tenuiter serenitas spargit. glaciem dicimus umorem sereno
 IX rigore concretum. huic est pruina consimilis, si mollitia
 roris matutinis frigoribus incanuit. ergo aër actus in
 nubem nubilum denset et ea crassitudo aquarum fetu
 gravidatur. imber exprimitur, cum inter se urguntur
 20 nubium densitates; totque diversitatibus pluviae cadunt,
 quot modis aër nubili condicionibus cogitur. raritas enim
 308 nubium stillicidia dispergit, quae concretæ vehementius

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 4 p. 394a10 — 31 Bkk.

19 cf. Lucret. I 253; VI 517 sq.

1 manare *pro* minari *Kroll* | ex gremio *Oud.*: et
 gremio *ω* | nebularum *ex* nebularum *corr. m. fort.* 1 B
 2 halitu B alitu *cett.* | ^hamnium (*h ss. m. post.*) B 3 fumo
add. Vulc. 4 eructationibus *Colv.*: reluctationibus *ω*
 5 //gelida (*e eras.*) B gelida M 6—7 nubila et imbres
 PL: nubilae|imbres (*i ex u corr. per ras.*) B nubilo et imbres
 MV nubila imbres F 8 venti L: verti *cett.* | atque flamina
Scriv.: aquae (*vel -e*) flammae (*vel -e*) *ω* 9 alia// (*e eras.*)
 B 10 nubula *in* nubila *corr. per ras.* B | reliqui(i)s
 (*corr. m. post.*) B 12 abolitionem F 18 nebulum B
 21 quod BM | nubilis F nubium *ed. Rom.* | cogitur δ: cogi-
 tatur ^aα (*cogitatur: a ss. m. antiq.* B) 22 congrætæ (*ga add.*
m. post.) B

effundunt agmina largiora et eas aquas, quas imbres vocamus, a quibus hoc differunt nimbi, quod <imber> pluvia iugis est, nimbus autem quanto repentinus est, tanto vehementior, et quanto improvisior praecipitatio eius est, tanto brevior casu restringitur. nivem autem colligi iactatione densarum nubium constat; nam priusquam in aquam defluant, fractae ac discissae spumas agitationibus suis faciunt et mox gelatus umor rigore frigoris inhorrescit. haec <cum> victis nubibus crebrior ad terram venit, eam nos tempestatem ningorem vocamus. grandinare vero tum dicitur, cum aqua nubem lapidoso pondere et festinante perrumpit eademque vi et ad perniciatē incitat <a> et cedente aëris molli quore praecipitata[m] indignatione vehemēti humum verberat.

Haec sat erit de iis, quae udis elementis aquosisque contingunt. verum aliae sunt passionēs, cum impulsu frigidioris aëris venti generantur. nec enim aliud est, nisi multum et vehemens in unum coacti aëris flumen. hunc spiritum dicimus, licet spiritus ille etiam nominetur, qui animalia extrinsecus omnia [vitalia] tractus sui vitali

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 p. 394a31 — b11 Bkk.

2 hoc Bδ: eo MV | imber add. Vulc. | pluvia (p ex f) B 3 quanto ex quanto corr. p. ras. B 4 est eius cum traiecit. sign. B 5 nivem scripsi: nives ω 7 depluan(t) (corr. m. post.) B | discissae (alter. i in ras.; fuit fort. u) B 8 gelatus umor rigore frigoris inhorrescit F: gelatu sūmo rigore frigoris// (s eras.) inhorrescit (verba gelatu usque ad frigoris in ras. add. m. post. XII. s.; galatu (sic) in marg. adscr. eadem, ut vid., man.) B gelatae summo rigore (om. frigoris) inhorrescunt cett. 9 cum addidi | crebrior B 11 dicitur scripsi (cf. p. 150, 13): dicis ω dicimus Scriv. 12 incitata Lips.: incitat ω incita Bosscha 13 molli liquore scripsi (cf. p. 137, 11: aëris liquiditate): molli curae (vel -e) ω (molli cura F) alia alii temptarunt (mollitura, molli natura, mollitia, mollitie, molli aura, molli cute, molli corpore, molli aequore) | praecipitata Lips.: praecipitatam ω 14 verberat B 15 lacunam post erit signif. Goldb., verbum veluti dixisse excidisse ratus haec sat erunt F | de iis ed. Ald. de his ω | ōdis (corr. m. post.) B 16 in impulsu B | impulsu (l ex s corr.) B 20 vitalia seclussi

et fecunda ope vegetat. siccos et superioris mundi flatus
 ventos nominamus, auras vero umidos spiritus. sed ven-
 torum binae sunt species. qui † facti e telluris halitu
 constant, terrigenae nuncupantur; at illi, qui excutiantur
 311⁵ e sinibus, ἐγκολπίαι Graece sunt nominati. consimiles his
 haberi oportet eos, qui de fluminibus, lacubus et stagnis
 vel ruptis nubibus per aperta caeli manare adsolent rur-
 sumque in crassam nubium speciem conglobantur, vel
 312¹⁰ cum imber effusus conciet flabra, quae ἐξυδρίαι Atticorum
 XI lingua vocitantur. nunc nomina exsequemur regionesque
 ventorum. euros oriens, boreas septemtrio, occidens zephy-
 ros, austros medius dies mittit. hos quattuor ventos alii
 plures interflant. nam quamvis eurus sit ventus orientis, idem
 tamen caecias accipit[ur] nomen, cum eum oriens aestivus
 313¹⁵ effundit; apeliotes autem vocatur, cum aequidianis exorti-
 bus procreatur; eurus est, quando hiemalis ortus portis
 emittitur. zephyrus vero, quem Romana lingua favonium
 314 novit, hic cum de aestivis occiduis partibus surgit, lapy-
 gis nomine cieri solet; at ille, qui propior est aequi-
 20 noctiali plagae *** [notus] et aquilo, qui VII stellarum

Pseudoaristot. περὶ κόσμων c. 4 p. 394b11—29 Bkk.

1 superioris *Lips. et Salm.*: superiores ω 3 binae
 in ras. add. m. post. XII. s. B | pro facti e vel madefactae vel
 umefactae (*Pseudoarist.*: νενοτισμένης) legendum censeo 4 ter-
 rigenae B 5 ἐγκολπίαι Goldb.: εNHTεΔε ω (εNeTeDe F)
 encolpiae ed. Iunt. II 7 adsolent (e ex l corr.) B 9 imber
 effusus: inverof | fusus (of ex bo corr.) B | ἐξυδρίαι Goldb.: exopia
 ω exhydriae ed. Iunt. II 12 mittet (corr. m. fort. 1) B 13 inter-
 flant *Vulc.*: interfluant ω (u del. m. 2 V; interfluunt F) 14 cae-
 cias *Vulc.*: aparcias BL aspartias M apartias VPF | accipit
Oud.: accipitur ω | aestivus ed. Ald.: aestivo ω cf. *Alfr. Kirch-*
hoff, p. 46 15 effundit; apeliotes *Oud.*: effunda āta; eliontes
 B effundat aeliontes *cett.* (ef | fluat [ex ef | dat corr.] elyontes F)
 apeliotes iam. ed. Ald. | aequidianis exortibus *Scal.*: meridianis
 montibus α meridianis ex montibus δ medianis exortibus
Salm. 17 romana δ: romani α 19 propior *Lips.*: prior ω
 20 lacunam cum *Salmasio* signif. Goldb. et notus secluit

regione generatur, et huic vicinus est aparetias; hic [proprior est] *** ad diem medium. thrascias et argestes sunt indidem flantes. austrorum in nominibus illa est observata diversitas; namque cum de abscondito polo flatus adveniunt, notus est, euronotus ille, qui inter notum 5
atque eorum medius effringit, ex alio latere libonotus ex duobus unum facit. excussores venti habentur, qui XII
directo spiritu proflant; flabris reciprocis caecias putatur esse. et quidam hiemales habentur, ut noti; etesiae frequentiores sunt aestate animis septemtrionis ac zephyri 316
temperatis. veris ornithiae venti appella(n)tur, aquilonum genus ex aëre prosati, minore nisu nec iugi perseverantia spiritus perferentes. at enim procellosus flatus cata(e)gis dicitur, quem prae fractum possumus dicere, ventus qui 317
de superiore caeli parte submissus inferiora repentinis 15
impulsibus quatit. turbo autem dicitur, qui repentinis flabris prosilit atque universa perturbat. vertex ille est

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 p. 394 b 29—395 a 7 Bkk.

11—13 Aristot. Meteorol. II 5 p. 362 Bkk.

1 aparetias *ed. Ald.*: aparcias B apartias *cett.* | proprior B
1—2 propior est *seclusi locum corruptum sic emendandum censeo*: hic <flat a polo> ad diem medium (*Pseudoarist.*: ἀπαρ-
τίας δὲ ὁ ἐπεξῆς ἀπὸ τοῦ πόλου κατὰ τὸ μεσημβρινὸν πνέων)
2 thrascias et argestes *ed. Iunt. II*: tracijs et ergastes ω
2—3 thrascias usque ad flantes *seclus. Goldb.* 3 nomi(ni)-
bus (*corr. m. fort.* 1) B 4 de abscondito (*corr. m. post.*) B
6 atq(u)rum (at ex ut *corr.*; e ss. *m. post.*; i, ut *vid.*, eras.) B |
libonotus *edd.*: lybinotus *vel* libinotus *codd.* 8 spiritum B |
proflant; flabris *Salm.*: pro flabris ω 9 et quidam *Flor.*:
equidem ω (aequidem B) | hiemales ex hiemalis *corr. m. post.*
B | & taesiae B 10 animis *Salm.*: annis ω | septemtrionis
M: septemtriones *cett.* 11 temperatis *Hild.*: tempestates ω
temperati *Salm.* | ornithiae *ed. Ald.*: atnitiae B adnitiae *vel*
atnitiae *cett.* | appellantur *ed. Ald.*: appellatur ω 12 iugi
F: iungi *cett.* (*sed n del. m. 1 P*) 13 cataegis *ed. Ald.*:
catagis ω 14 pos(s)umus (*corr. m. post.*) B 16 quatit
LF: quatitur *cett.*

vel, uti dicitur, pinea[s], cum torquetur humus arida et ab infimo erigitur ad summum. anaphysemata Graeci vocant eos spiritus, qui de fundo vel hiatibus terrae explosi ad
 318 superna m<in>ari[s] solent. hi cum maiore vi torti sunt,
 5 fit procella terrestris; a Graecis prester nomen accepit. sed cum tormentum illud ire pergit densasque et [t]umidas nubes prae se agit coactasque collidit, fit sonitus et in-tonat caelum non secus, ac si commotum ventis mare cum ingenti fragore undas litoribus inpingat.

XIII

10

At Favorinus, non ignobilis sapiens, haec de ventis refert: quattuor mundi plagas inparem numerum habere ventorum eo, quod ortus et occasus mutantur terna vice cum solis accessu, meridies et arctos isdem semper regio-
 319 nibus sint notatae. ortus quippe accepimus aequinoctialem
 15 et solstitialem <et> brumalem, quibus occasus redduntur eadem intervallorum ratione conversa. eurus igitur aequi-noctialis orientis est ventus nec invenuste † nominis eius fictus est, quasi ἀπὸ τῆς ἐώας ῥέων. idem ἀφηνιώτης a

1—9 Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 p. 395a7—14 Bkk. 10 c. XIII et XIV excerpta sunt e Gell. noct. Att. l. II c. 22

1 pinea *ed. Rom.*: pineas ω 4 minari solent *scripsi* (cf. p. 144, 1): maris solent ω evadere *post* solent *interpol.* F meare solent *Salm.* iactari sol. *Hild.* glomerari sol. *Goldb.* parum feliciter | hic cum B 5 pre//ter (s eras.) B | accipit B 6 tormen-tum B: tormento *cett.* | umidas *Goldb.* (*in not.*): tumidas ω

7 prae se VF: praesse B presse PL 8 sic^{nē}commotum (*corr.*

m. post.; mo ex mu *corr.*) B 9 flogore (*corr. m. post.*) B | inpingat *Vulc.*: inpingit ω 10 at ex ad *corr. m. post.* B | Favorinus *edd.*: fabrinis B faborinus *cett.* (faborinis V¹) | igno-bilis ex ignovilis *corr. m. post.* B 11 quattuor δ: III α 13 cum om. α | artos B | semper regionibus B: per regionibus VF semper per regionibus PL 14 sunt pro sint F | accipi-

mus α | aequin^{oo}otiale (a eras.; *corr. m. post.*) B 15 solisti-tialem B | et add. *Goldb.* alii et ante solst del. 16 con-versa *Vulc.*: conversae (vel -e) ω 17 nominis sensus *Goldb.* 18 quasi *Oud.*: quis ω | ΑΠΟΤΗCεωαCπεωN recte B errant *cett.* | ἀφηνιώτης *edd.*: αΦΗΛεωTHC α mendose δ

Graecis, subsolanus a nostris solet dici. sed qui ab aestiva et solstitiali orientis meta venit, βορέας Graece, Latine aquilo nominatur; hunc αἰθρηγενέτην, quod sit alias serenus, Homerus ait, βορέαν vero ἀπὸ τῆς βοῆς, quod non sine clamore soleat intonare. tertium ventum, qui ab oriente hiberno venit, Graeci εὐρόνοτον vocant. item occidui sunt tres: caurus, qui Graece ἀργέστης vocatur, is est adversus aquiloni; item favonius, ζέφυρος, euro contrarius; tertius Africus, λίψ, Vulturno reflat. meridies vero quoniam eadem semper regione signatur, uno austro, [id est] νότῳ, flatur *** et is septemtrio habet cognomentum, qui tamen Graeca lingua ἀπαρκτίας dictus est. horum nomina plerique commutant de loco vel similitudine aliqua, ut Galli circium appellant a turbine eius et vertice, Apuli Iapyga [eum] ex Iapygiae sinu, id est ex ipso Gargano, venientem. hunc caurum esse manifestum, nam et ex occiduo venit et Vergilius eius sic meminit:

1 a ante nostris om. B 2 aestivae & B | solstitiali ex Gell.

ⁱ
Flor: sol//stitiales (i eras.; -is ex -es corr. m. fort. 1) B solstitialis cett. | metabenit B | βορέας edd.: boreas ω 3 αἰθρηγενέτην ex Gell. ed. Ald: aetgeneten α aete ergeneten (vel -m)

δ (aetergeneten F) 4 honores pro Homerus B herenes V | βορέαν Oud.: borean α boream δ | ἀπὸ τῆς βοῆς ed. Ald.: αΠΟΤΗCbOHIC B απο THC bOIC V mendosius cett. 6 Volturum Latini post venit add. Rohde | εὐρόνοτον ed. Ald.: euro-

notum B euronothum cett. 7 ἀργέστης ed. Ald.: ergastas α ergastes V²δ 8 aquilonitem α | favonius F: favonium cett. | ζέφυρος ed. Ald.: zefyrus vel simil. codd. 9 λίψ ed. Iunt. II: lybs ω (lybs ex corr. m. 1 B lipsi V) 11 id est om. α | νότῳ edd.: noto (pr. o ex a corr. m. 1) B noto vel notho cett. |

perflatur pro flatur Goldb. | lacunam signif. Goldb. 12 ἀπαρκτίας ed. Iunt. II: αΠαΡΚειας B αΠαΡΚειαC V alia alii

13 humor pro horum α (siglum > post humor add. m. post. B) 15 vertigine pro vertice ex Gell. Kroll | Iapyga ex α (Iapyga eum) recepi et eum seclusi: Iapiageum PL Iapygeum F Iapygem edd. vett. Iapygem ventum Kozioł | sinuidest (t ex parte delet.) B

16 Gargarnō^u (u ss. m. post.) B 17 et^{ox} occiduo (ex add. m. fort. 1) B

<illam inter caedes pallentem morte futura
fecerat ignipotens undis et Iapyge ferri.>

<est> etiam caecias ventus, quem Aristoteles ait ad se
trahere nubes et est adagium de eo tale:

5 ἔλκων ἐφ' αὐτὸν ὥστε καινίας νέφος.

321 sunt etesiae et prodromi spirantes ex omni parte eo tempore
aestatis, quo Canis oritur. Cato autem in libris originum
non circium sed cercium dicit. is ventus cercius, cum
loquare, buccam inplet, armatum hominem, plastrum
10 oneratum percellit.

XV Nunc de nubium praestigiis referam. quando illa per-
fracta nubecula patefecerit caelum, ignescunt penetrabiles
spiritus emicatque lux clara; hoc dicitur coruscare. et
ordine quidem tonare prius oportet, postea coruscare.
15 quippe ubi nubes <nubis> adflictrix ut ignifera saxa ad-
322 trita inter <se> *** sed obtutus velocius inlustriora con-
tingit, auditus dum ad aures venit, seriore sensu con-
cipitur; ita prius coruscare caelum creditur et mox tonare;
tum quod ignes pernicitate sui claricantes dicto citius

1 Verg. Aen. VIII 709 sq. 5 Aristot. Meteorol. II 6
(p. 364 b 13 Bkk.) 11 cf. Lucret. VI 160 sq. 11—p. 152, 14
Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 p. 395 a 14—b 17 Bkk.

1 versus Vergilianos, quos om. codd., add. ed. Iunt. II
3 est ex Gell. add. vulg. | caecias ed. Iunt. II: caelias vel
celias codd. 5 ἔλκων—νέφος ex Aristot. Goldb.: εΔΚωΝεΦε
ΔΥΤΟΝωΟCΥΚεΚΙαCΝεΦΟC B et sic V, nisi quod eΦαΥΤΟΝ
et ΝΦΟC habet mendosius cett. 6 prodormi α | partes α
(sed s del. m. 2 V) 7 quo Canis oritur edd. vet., quod prob.
Alfr. Kirchhoff, p. 47: quod de Cane oritur ω quod cum Cane oritur
Oud. | //originum (una litt. eras.) B 8 dititiis ventus in dici-
tur ventus corr. m. 1 B 9 loquare F: loquaere B loquere
V locare PL | plastrum B 15 nubis post nubes add. Sinko
16 inter sed obt. B inter se obt. V inter se dat obt. δ se
addidi et lacunam significavi ignem ed. Iunt. II post adflictrix,
Goldb. post inter se add. (recepto dat) 19 tum ed. Rom.:
tunc ω | pernicitates ui(ri)clariacantes (ri ss. m. post.) B
clariacantes etiam V

nostrae visioni convibrant, sonus aëre verberato, id est alterius indicio, sentitur. flamma vero illa, quam nubium afflictus excussit, si robustiore fuerit incendio, inpetu devehitur in terras et fulminis habet nomen atque formidinem. preteras vero nominamus, cum flammarum in illis minus fuerit. sed si ignitum non erit fulmen, typhon vocatur. sceptos generale omnibus, quae e nubibus cadunt, nomen est. atque ut breviter comprehendam cuncta generis eiusdem, eorum, quae eiusmodi praestigias humanis inferunt oculis, alia sunt quae speciem tantum spectaculi pariunt, alia quae nihil ab eo, quod ostenderint, mentiuntur. fallunt imaginem irides et arcus et talia, vere videntur cometae, fulgores et similia pleraque. irin, vulgo arcus, esse aiunt, quando imago solis vel imago lunae umidam et cavam nubem densamque ad instar speculi colorat et medietatem orbis eius secat. rhabdos autem generis eiusdem ad virgae rigorem perlongum colorata nubecula dicitur. alysis est catena quaedam luminis clarioris, per solis ambitum in se revertens. † hanc et irida illud est, quod iris multicolora est et semicirculo figurata proculque a sole atque luna, catena clarior est astrumque ambit orbe incolumi, corona non discolora. selas autem Graeci vocant incensi aëris lucem. horum

1 convibrant *edd.*: conbib(e)rant (*alter. b ex u corr. m. 1; e add. m. post.*) B conbibrant *cett.* | aera verberati B, unde conieci aëra verberat, id est 6 flumen α (*sed fulmen corr. m. 2 V*) | tyfo α 7 omnibusque nubibus B | cadunt (*u in ras.*) B 8 aquae pro atque B 9 praestigias humanis scripsi: praestigiasumeris (*su in hu corr. m. post.*) B praestigiasⁱ sumeris V praestigias vel praestigia meris δ 12 irides (*corr. m. post.*) B | arcus *susp.* (*Pseudoarist.: ῥαῖνδοι*) 14 vulgo arcus *susp.* 16 colorat et *ed. Rom.*: coloratae (*vel -e*) ω 18 alysis B: alypsis *cett.* 19—20 hanceturida B | <inter> hanc et irida illud <inter> est *ed. Iunt. II* hanc et irida illud interest nonnulli s hanc inter et irida illud est *Hild. (in not.)* inter hanc et irida illud est *Goldb.* 20 semicirculo (*o ex i corr. m. 1*) B 21 proculque a *Salm.*: procul qua ω | catena (*c ex e corr.*) B

pleraque iaculari credas, alia labi, stare alia. iaculatio
 igitur tunc fieri putatur, † cineris meatu atque impulsu
 generatus ignis celeritate sui *** cursumque rapidae
 festinationis ostendit. stativa lux est, quam sterigmon
 5 illi vocant, sine cursu iugis et prolixa lux stellaeque fluor
 et ignitus liquor, qui cum latius quatitur, cometes voca-
 tur. sed plerumque luces istae repentino ortae statim
 occidunt; † et item, ut se ostenderint, aliquantisper
 325 manent. et sunt multa eiusmodi imaginum genera, quas
 10 Graeci faces et docidas et pithos et bothynos ad eorum
 similitudines, unde dicta sunt, nominant. et quaedam
 vespertina *** sunt notiora; † paria de septemtrione vel
 meridie videas; nihil horum quippe loci vel temporis in
 nascendo <f>idem potuit obtin[g]ere.

326
 XVII

De <aë>re tantum habuimus, quod diceremus. sed
 non aquarum modo tellus in se fontis habet, verum
 spiritu et igni fecunda est. nam quibusdam sub ter<ris>
 occulti sunt spiritus et flant incendia indidem <et> suspi-

Pseudoaristot. περὶ νόστων c. 4 p. 395 b 18—20 Bkk.

1 alia stare F, *quod prob. Alfr. Kirchhoff, p. 46* 2 cineris
 meatu ω (cum cineris meatu F) cum meatu aëris *edd. vett.* cum
 aëris meatu *Oud.* cum citi aëris meatu *Hild.* | impulsu F: impulsae
 (vel -e) *cett.* 3 post sui lacunam signif. *Goldb.* | cursum (om.
 que) F 5 iugis et *Lips.*: iugi sed ω | fluor& (*corr. m. post.*) B
 7 luces: s *olim induct. supra vers. restituit m. post.* B 8 inter-
 dum ut se ostenderunt *pro* et item ut se ostenderint *Koziol*
 9 manent. et sunt multa eiusmodi *Goldb.*: manenet sine ulla
 eiusmodi B manent et sine ulla eiusmodi *cett.* (sine ullo, o *in*
ras., F) manent. sunt et alia eiusmodi *Colv.* manent et sunt
 nonnulla eiusmodi *Koziol* 10 pithos *edd.*: pithus, pythus
 vel simil. *codd.* 12 lacunam post vespertina ex *Rohd. sententia*
significavi | raro pro paria *Elm.* perraro *Hild.* perrara *Goldb.*
 14 fidem potuit obtinere *Kroll*: idem potuit obtingere ω |
 optingere (*corr. m. post.*) B 15 de aëre *ed. Iunt. II*: de re ω
 17 quibusdam (bus *lin. infer. notat.*) B | sub terris *Oud.*: subter ω
 'fuisse etiam potest quibusdam <locis> subter' *Novák* 18 et
add. Goldb. | flantes incendia ind. susp. *vulg.* | suspirant in in-
 spirant *corr. m. antiq.* B

rant, ut Liparae, ut Aetna, ut Vesuvius etiam noster solet. illi etiam ignes, qui terrae secretariis continentur, praetereuntes aquas vaporant et produnt longinquitatem flammae, cum tepidiores <a>quas reddunt, viciniam, <cum> ferventiores opposito incendio aquae uruntur ut Phlegethontis amnis, quem poëtae [s]ciunt in fabulis inferorum. at enim illos quis non admirandos spiritus arbitretur, cum ex his animadvertat accidere, ut eorum religione lymphantes alii sine cibo potuque sint, pars vero praesagiis effantes futura? quod in oraculis Delphicis est ceterisque. 10 vidi et ipse apud Hierapolim Phrygiae non adeo ardui montis vicinum latus nativi oris hiatu reseratum et tenuis neque editae marginis ambitu circumdatum. sive illa, ut 328 poëtae volunt, Ditis spiracula dicenda sunt, seu mortiferos anhelitus eos credi prior ratio est, proxima quaeque 15 animalia et in alvum prona atque proiecta venenati spiritus contagione corripunt et vertice circumacta[s] interimunt. antistites denique ipsos semiviros esse, qui audeant propius accedere ad superna semper sua ora tol-

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 4 p. 395 b 21–30 Bkk.

5 Verg. *Aen.* VI 265. 11 cf. Strab. XIII 4, 14 (629–630 C); Plin. *Nat. Hist.* II 93 (95); Cassius Dio LXVIII 27; Amm. Marc. XXIII 6, 18; Photius *Biblioth.* 344 sqq. Bkk.; Lydus *de ostent.* 53. — Lucret. VI 756 sq., 818 sq. 13 Verg. *Aen.* VII 568

1 ut Liparae, ut Aetna, ut Vesuvius *scripsi*: ut liparae ut aetnautae subius B ut liparae uita et nautae subius (-nae subius *corr.* m. 2) V ut lypara euuta hetna ut uesubius F ut Liparae cunctae, ut Aetna, ut Vesuvius *Oud.* 2 continetur α 4–5 verba aquas usque ad ferventiores om α | aquas *ed. Rom.*: quas ω | cum *add. ed. Iunt. II* 5 opposito δ: o(p)positioēs (p ss. m. post.; ēs, quod alia manu additum videtur, elutum in fine vers.) B oppositio V de totius loci scriptura valde dubito | uruntur ut F: uruntur et cett. fort. urunt, ut et 6 petae pro poetae B | ciunt (i. e. invocant; cf. Verg. *Aen.* VI 264–265) *scripsi*: sciunt ω 8 lymphantes ex lymphantes *corr.* m. 1 B 12 hiatu reseratum δ: hiatur esse ratum B hiatus esse raptum V 14–15 mortifero // anhelitu // (s bis eras.) B 17 contagine B | circumacta *ed. Iunt. II*: circumactas ω 18 semiviros *Colv. et Vulc.*: semiviuos ω 19 audiant B | propius B

lentes; adeo illis † cognitu est vis mali ad inferiora aëris
 XVIII³²⁹ noxii crassitate densa inferiores quoque facilius adire at-
 que percellere. saepe accidit, ut nativi spiritus per ter-
 330⁵ rae concavas partes errantes concuterent solida terrarum,
 saepius, ut spiritus crescente violentia et insinuantur se
 telluris angustis nec inveniunt exitum terram moverent.
 horum motuum tam varia nomina quam diversi *** nam-
 que obliquis lateribus proxima quaeque iactantes et acutis
 10 angulis mobiles epiclintae Graece appellantur; sed qui
 subsiliunt excutientes onera et recuperantes directis an-
 gulis, brastae vocitantur; illi, qui abstrudere videntur,
 331 chasmatiae dicti[s]; quorum impulsu dissilit tellus, rhectae
 sunt nominati. his passionibus contingit, ut quaedam
 terrae expirent <h>alitus, aliae vomant saxa, nonnullae
 15 caenum; sunt quae fontes pariunt insolentibus locis pere-
 grinorum fluminum sulcantes vias. ostae sunt motus,
 quibus solum quatitur; palmatiae vero appellantur, quorum

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 p. 395 b 30—396 a 10 Bkk.

1 cognitus pro cognitu PL ut inferiora pro ad in-
 feriora F locum corruptum frustra emendare conati sunt vv.
 dd. Oud. haec protulit: adeo illis cognita est vis mali, ad in-
 feriora aëris noxii crassitate densati, inferiores quoque e. q. s.,
 ut cognita est vis . . . adire atque percellere *hellenismus sit*

3 accedit (corr. m. post.) B 7 motum B | post diversi la-
 cunam significavi (fuitne effectus?) 7—8 namque obliquis
 Vulc.: iamque albiqus ω 9 epiclintae Colv.: aepidete B
 epidete VF epidite PL | sed om. α, sed v. 10 haec exhibet B:
 et recuperantes (ex recuperantes corr. m. post.) directis angulis
 mobi(li)s (corr. m. post.) epiclete graece appellantur sed qui
 subsiliunt (pr. s in ras.) excutientes onera et recuperantes
 directis angulis brastae 11 vocitantur B: vocantur cett.
 12 chasmatiae dicti Scal.: extimati edictis B existimati ae
 dictis V extimati edictis δ ch. dicti s<unt> Salm., quod re-
 ceptit Hild., sed sunt sine causa probabili interponi indicat
 Alfr. Kirchhoff, p. 41, n. 1 | rhectae ed. Iunt. II: recte vel rectae
 codd. 14 halitus ed. Rom.: alitus ω 16 ostae recte B: isti
 cett. 17 post solum excidisse videtur Vulcanio, quod Pseudo-
 arist. dicit κατὰ μίαν πρόωσιν, ut una propulsione fort. qui-
 bus <semel> solum quatitur | palmatiae recte B: palmitiae cett.

pavitatione illa, quae trepidant, sine inclinationis periculo nutabunt, cum directi tamen rigoris statum retinent; mycetias vocatur taetri rudoris inquietudo terrena. audiuntur mugitus interioribus gemitibus expressi[s], cum spiritus invalidus ad terram movendam per aperta telluris⁵ inventis itineribus *** his talibus marina sunt paria, XIX cum fluctuum currentium mole nunc progressibus litora, nunc recursibus sinus caesi quatiuntur. sentitur etiam caeli marisque cognatio, cum menstruis cursibus lunae detrimenta et accessus fretorum atque aestuum deprehen-¹⁰ duntur.

Verum enimvero ut, quatenus possum, de universitate, quod sentio, breviter absolvam, elementorum inter se tanta concordia est, aëris, maris atque terrae, ut admiri³³³ rari minus deceat, si illis eadem incommoda soleant ac¹⁵ secunda contingere, particulatim quidem rebus ortus atque obitus adferentes, universitatem vero a fine atque initio vindicantes. sed quibusdam mirum videri solet, quod, cum ex diversis atque inter se pugnantibus elementis mundi natura conflata sit, aridis atque fluxis, glacialibus²⁰ et ignitis, tanto rerum divortio nondum sit eius mortalitas dissoluta. qui<bus> illud simile satisfaciet, cum in urbe ex diversis et contrariis corporata rerum inaequalium multitudo concordat; sunt enim pariter dites et egentes, adolescens aetas permixta senioribus, ignavi cum fortibus,²⁵ pessimi optimis congregati. aut profecto, quod res est,

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 4 et 5 p. 396a 10—b4 Bkk.

3 rudoris *Wow. et Scal.*: odoris ω 4 expressi *Kroll*: expressis ω 6 post itineribus lacunam signif. *Goldb.* progredditur add. F nulla auctoritate alia alii temptaverunt 7 fluctum B 8 recursibus ex resursibus corr. m. 1 et 3 B 10 aestuum (i, ut vid., eras.) B 16 post contingere aliquid excidisse suspicor; alii anacoluthon statuunt | quidem (e ex a corr.) B 18 sed scripsi (*Pseudoarist.*: καὶτοι γέ): et ω 22 quibus ed. *Rom.*: qui ω (quid, sed d del. P) 23 rerum: fort. generum (*Pseudoarist.*: ἐθρῶν) 24 multitudo ex multitudo corr. B 26 at pro aut *Goldb.*

fateantur, hanc esse civilis rationis admirandam temperantiam, cum quidem de pluribus una sit facta et similis sui tota, cum dissimilia membra sint [cum] receptrixque sit naturarum ad diversa tendentium fortunarumque per
 5 varias fines exitusque pergentium. et, ut res est, contrariorum per se natura flectitur et ex dissonis fit unus
 334 XX idemque concentus. sic mare et femineum secus iungitur ac diversus utriusque sexus ex dissimilibus simile animal facit; artesque ipsae naturam imitantes ex inparibus paria
 10 faciunt: pictura ex discordibus pigmentorum coloribus, atrisque <et> albis, luteis et puniceis, confusione modica temperatis imagines iis, quae imitatur, simile<s> facit; ipsa etiam musica, quae de longis et brevibus, acutis et gravioribus sonis constat, tam diversis et dissonis vocibus
 15 harmoniam consonam reddit; grammaticorum artes vide, quaeso, ut ex diversis collectae sint litteris, ex quibus
 335 aliae sunt insonae, semisonantes aliae, pars sonantes: hae tamen mutuis se auxiliis adiuvantes syllabas pariunt et de syllabis voces. hoc Heraclitus sententiarum suarum
 20 † mobilis ad hunc modum est ***: *Συνάψεις ὅλα καὶ*

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 5 p. 396 b 4 21 Bkk.

20 Diels, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, I², p. 64 (Herakl. Fr. 10) Berlin 1906.

2 fort. quod quidem 3 cum *seclus. edd. vett.*; retinet Goldb., qui cum Koziol. lacunam significavit | receptrix (om. que) F 4 fortunarumque F: que om. cett. et fortunarum ed. Rom. 5—6 contrariorum—flectitur *insulsum*, sed non mutandum: *κλίνεται pro γλίσσεται legisse videtur Apul.* 7 concentus Wow.: consensus ω | mare adj. neutr. retinui cum Hild. mas praetulit Oud. | femineū ex femineus corr. L femineus (*super u virgula erasa videtur*) F | secus B: sexus cett. 9 artes denique pro artesque F 10 faciunt F: facerent cett. 'nonne facere videntur vel facere adparent? Pseudoarist.: *ἔοικε ποιεῖν* Goldb. | namque post pictura ad. F 11 et add. Oud. | albis vulg.: ab(h)is (*corr. m. post.*) BL ab his VPF 12 temperantis B | iis, quae Oud.: iisq; (*corr. m. post.*) B usque cett. his, quae ed. Rom. | similes ed. Rom.: simile ω 16 et ex pro ut ex B 18 hae tamen B: et tamen cett. 20 mobilis: nubilus Flor. nodulis Kroll modululis Seal. et al., fort. recte

οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνᾶδον διαδον·
καὶ ἐκ πάντων ἐν καὶ ἐξ ἐνὸς πάντα. sic totius mundi † XXI
suo instantia initiorum inter se in pares conventus pari 336
nec discordante consensu natura veluti musicam tempera-
vit: namque uvidis arida et glacialibus flammida, velocibus 5
pigra, directis obliqua confu[n]dit unumque ex omni-
bus et ex uno omnia iuxta Heraclitum constituit; terram-
que et mare et caelum solis orbe et lunae globo ceteris-
que orientium et conditorum siderum facibus ornavit una
illa † parte mixta, quam quidem cunctis constat impli 10
catam, dum † confusam, dum libera elementorum sub-
stantia, ignis, aquae, aëris, terrae, ex quibus huius
sphaerae convexa et disparibus qualitatibus naturae con-
flata, adacta est fateri concordiam, et ex ea salutem operi
machinata. principiorum igitur consensus sibi concordiam 15
peperit, perseverantiam vero amicitiae inter se elementis
dedit specierum ipsarum aequa partitio et dum in nullo 337
alia ab alia vincitur modo vel potestate; aequalis quippe
omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferven-

Pseudoaristot. περὶ κόσμον c. 5 p. 396 b 21—397 a 2 Bkk.

(cf. A. Gell. XIV 4 in lemm.) | adhuc (lineolam add. m. post.) B |
lacunam signif. Goldb. est <prosecutus> ed. Iunt. II fort. est
<elocutus> | Heracliti verba (Συνάψεις—πάντα) restituit Diels
(Zwei Fragm. Heraklits): CYNΔΑΠΨΙΑΙCΟΔΑΚΑΙΟΤΧΟΔΑΨΙΝ
ΦΙρΜΕΝΟΝΑΙΑΦΕΙρΜΕΝΟΝCYNΔΔΟΝΑΙΑΔΟΝΑΙΚΕΓΑΝΓΩΝ
ΕΝΚΑΙΕΖΕΝΟCΕΙΓΑΝΓΑΨ B CYNΑΤΙΨΙΑΙCΟΔΑΚΑΙΟΤΧΟΔΑΨ
ΙΝΦΙρΜΕΝΟΝΑΙΑΦΕΙρΜΕΝΟΝCYNΔΔΟΝΑΙΑΔΟΝΑΙΚΕΓΑΝΓCΟΝ
ΕΝΚΑΙΕΖΕΝΟCΕΙΓΑΝΓΑΨ V 3 substantiam pro suo instantia
Salm. locus graver adfectus 4 contentu pro consensu Elm. (cf.
p. 156, 7) 5 namque om. δ | uvidis scripsi: ubidis B humidis
cett. | et om. F 6 confudit edd. vett.: confundit ω 7 omni α
8 et mare V² et unus ε (et sic Salm.): emere BV¹ PL humore
F mare ed. Iunt. II | <cum> solis orbe Goldb. Pseudoaristotelem
secutus 10 pro parte exspectes potestas (Pseudoarist.: μία
ἡ διὰ πάντων διήκονσα δύναμις) 11 dum confusam α dum
confusa δ dum inconfusa Flor. 12—13 huiusphaerae B
14 concordiam F: concordia cett. 15 machinatam Ξ

tium, frigidorum, docente ratione naturae diversis licet rebus aequalitatem deferre concordiam, <concordiam> omni[a]-parentis mundi amoenitatem aeternitatemque repperisse.

XXII quid enim mundo praestantius? lauda, quam putas, speciem: portio a te laudabitur mundi; admirare, quam voles, temperantiam, ordinationem, figuram: hic et per hunc illud, quodcumque est, invenietur esse laudandum. nam quid, oro te, ornatum atque ordinatum videri potest, quod non ab ipsius exemplo imitat[ur]a sit ratio? unde

338 10 *κόσμος* Graece nomen accepit. euntibus sole atque luna ceteraque luce siderea per easdem vias custoditis* temporum vicibus nec ullius erroris interiectione confusis digeruntur tempora et rursus incipiunt <at>que pulchrae et fecundae <h>orae procreantur nunc aestivos vapores revol-

15 ventes, nunc pruinas hiemis circum referentes; dierum etiam noctiumque curriculis ordiuntur menses, <menses> texunt annos, anni seriem conficiunt saeculorum. et hic quidem mundus magnitudine immensus, cursibus rapidus, splendore perlucidus, valenti habitudine, pubertate iuvenali

20 † causa. hic animalium nantium atque terrestrium pinnigerarumque cunctarum distinxit genera, species separavit

339 fixitque leges vivendi atque moriendi. ex hoc animantia vitalis spiritus ducunt. <hinc> illi statis cursibus temporum

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 5 p. 397 a 2—20 Bkk.

2 concordiam *add. Vulc.* | omniparentis *Vulc. et Lips.*: omnia parentis *ω cf. tamen Hild. ad Metam. XI 11* 3 peperisse *Salm.* 4 potes pro putas *Lips.* pote vel potis *Oud.*, sed intellege 'quam putas laudandam' 5 admirare *ed. Rom.*: admiror *ω* 9 imitata *Lips.*: imitatura *ω* 10 *κόσμος edd.*: cosmos *ω* 13 atque pulchrae *ed. Rom.*: quae pulchrae BP que pulchrae VL pulchraeque F 14 fecundae horae *ed. Rom.*: facundae orae *ω* | nunaestivos (*corr. m. post.*) B | vopores B 15 circumreferentes α circumferentes δ, quod receperunt *edd.*; sed circumferre *h. l. minime convenit fort. rursum vel secum referentes* 16 menses *add. Lips.* 20 hic causa F | pinnigerarumque PL: pignigerarumque α (*corr. V²*) pennigerorumque (et cunctorum) F 23 hinc *addidi* | illi statis BL (*sed illis ta(n)tis corr. m. post. B*): illi *stati V illi satis P illinc statis F*

eventus, qui admirationi solent esse, cum vel inter se ventorum proelia ciuntur vel disiectis nubibus fulminat caelum et tempestates inter se serenae hibernaeque configunt, micant ignes, imbres rumpuntur et rursus placatis omnibus amoena laetitia mundi reseratur. videas et viridantibus comis caesariatam esse terram et scatebris fontium manantem et aquarum agminibus † concientem, parientem atque educantem nec [oc]casibus fatigari nec saeculis anilitari, excussam erumpentibus semper tam pigris quam moventibus faecibus, aquarum saepe adluvi-
onibus mersam, flammaram per partes voracitate consump-
tam. quae tamen illi cum regionaliter videantur esse pestifera, ad omnem salutaria sunt et ad redintegrationem eius valent. haec, cum movetur, profecto spirat illos
spiritus, quibus clausis et effugia quaerentibus moveba[n]tur. imbribus etiam madefacta non solum ad educandos fetus suos opimatur, verum etiam pestifera contagione proluitur. flabris autem spirantium aurarum graviores et minus puri aëris spiritus differuntur atque purgant<ur>. tepores frigus glaciale mitificant et brumalis austeritas terrestrium viscerum venas remittit. et pars gignentium, alia adolescentium, cetera occidentium vices sustinent sorsque nas-

340
XXIII

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 5 p. 397a 20 — b 3 Bkk.

4 cf. Lucret. I 9 et 11 16 cf. Lucret. I 192—193

2 ciuntur δ: sciuntur α 3 hibernaeque configunt δ: hiberne// (q eras.) | que conf(l)igunt (corr. m. post.) B hibernae quae configunt V 4 micant ignes, imbres rumpuntur Vulc. (cf. Weymann, *Stud. z. Apul.*, p. 338): micant imbres, ignes rumpuntur ω 7 concientem, quod per incientem interpretantur, viz sanum; concipientem (distinctione mutata) ci. Kroll (cf. *Thesaur. l. Lat.*, s. v.) 8 nec casibus scripsi (Pseudoarist.: *πάθη*): nec occasibus ω 10 faecibus unus s et ed. Rom.: fetibus vel faetibus codd. 11 mensam B 14 haec scripsi: et ω | cum movetur ed. Rom.: commovetur α com-moventur vel cum moventur δ 15 movebatur ed. Rom.: movebantur ω 17 opimatur ed. Rom.: opinatur ω 18 fa-bris B 19 purgantur ed. Rom.: purgant ω (purgante V)

centium obitorum loco pullulat et occidentium numerus nascentibus locum pandit.

- XXIV Restat, quod caput est sermonis huius, ut super mundi rectore verba faciamus. indigens quippe orationis
 5 huius videbatur ratio, nisi de mundo reputantes, etsi mi-
 342 nus curiose, at quoquo modo possemus, *** diceremus. de rectore quippe omnium non, ut ait ille, silere melius est, sed vel parum dicere. vetus opinio est atque cogitationes omnium hominum penitus insedit deum esse originis [ha-
 10 beri] auctorem deumque ipsum salutem esse et perseverantiam earum, quas effecerit, rerum. neque ulla res est tam praestantibus viribus, quae <eius> viduata auxilio
 343 sui natura contenta sit. hanc opinionem vates secuti profiteri ausi sunt omnia Iove plena esse, cuius praesentiam non iam cogitatio sola sed oculi et aures et sensibili substantia comprehendit. at haec composita est potestati *** dei conveniens oratio. sospitator quidem ille <et> genitor est omnium, quae ad complendum mundum nata factaque sunt, non tamen ut corporei laboris officio
 20 orbem istum manibus suis instruxerit, sed qui quadam infatigabili providentia et procul posita cuncta contingit
 XXV et maximis intervallis disiuncta complectitur. nec ambigi-

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 5 et 6 p. 397b3—24 Bkk.

7 Sall. Iug. 19, 2 13 Verg. Buc. 3, 60; cf. Arat. Phaen. 2 sqq.

^{lu}
 1 pullulat (corr. m. post.) B 4 rectorem B 6—7 post possemus lacunam significari <de eo> diceremus Oud. (ἀμφιβόλως!) possemus, diceremus de rectore. <de rectore> quippe omnium Hild. contra clausulam 9 haberi seclus. Goldb. 12 eius addidi (Pseudoarist.: τῆς ἐκ τούτων σωτηρίας) viduata <dei> auxilio ed. Rom. 13 contenta L: contempta cett. | hinc α 16 at PL: ad αF 16—17 excidisse videtur quod Pseudoarist. dicit οὐ μὴν τῇ γ' οὐσίᾳ; quare non autem essentiae post dei add. Vossius, lacunam post conveniens statuit Rohde. Quid, si legas potestati, <non autem maiestati> dei? 18 et add. Lips. 18—19 quae — nata factaque sunt Lips.: qui — nati factique sunt α 19 corporei F: corpore cett. 20 quendam α 21 contingit PL: contigit α contingat F 22 disiunctam B / complectatur F

tur eum praestantem ac sublimem sedem tenere et poë-
 tarum laudibus nomen eius consulum ac regum nuncupa-
 tionibus praedicari et in arduis arcibus habere solium
 consecratum. denique propiores quosque de potestate eius
 amplius trahere: corpora illa caelestia quanto finitima sunt 5
 ei, tanto amplius de deo carpere; multo minus, quae ab
 illis sunt secunda, et ad haec usque terrena pro inter-
 vallorum modo indulgentiarum dei ad nos usque beneficia
 pervenire. sed cum credamus deum per omnia permeare 344
 et ad nos et [ad] ultra potestatem sui numinis tendere, 10
 quantum abest vel imminet, tantum existimandum est eum
 amplius minusve rebus utilitatis dare. qua[m]re[m] rectius
 est atque honestius sic arbitrari: summam illam potestatem,
 sacratam caeli penetralibus, et illis, qui longissime sepa-
 rentur, et proximis una et eadem ratione et per se et 15
 per alios opem salutis adferre nec penetrantem atque
 adeuntem specialiter singula nec indecore adtrectantem
 comminus cuncta. talis quippe humilitas deiecti et minus 345
 sublimis officii ne cum homine quidem convenit, qui sit
 † ei paululum conscientiae celsioris. militiae principes 20
 et curiae procures et urbium ac domorum rectores dico
 numquam commissuros esse, ut id suis manibus factum
 velint, quod sit curae levioris fuscioris<que> quo<d>que
 possint nihilo sequius facere dominorum imperia, ministeria 346
 servulorum. exemplo, quale sit istud, intellege. 25

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 397b25—398a10 Bkk.

1 ac om. α | sublimem ex sublimen corr. m. post. B 4 pro-
 priores α 8 modum B | ueneficia B 10 ad seclusi ad
 ulteriora Goldb. adeo ultra Rohde | numinis Lips.: nominis ω
 12 qua re Lips. et Scal. (Pseudoarist.: οὐν; cf. p. 163, 15):
 quam rem ω quam <ob> rem Vulc. 19 officii BF: officio
 cett. 20 ei om. L et Hild. vel Goldb. | celsioris ex cel-
 siores corr. per ras. B 23 levior//// (is eras.) B | fusciorisque
 Vulc.: fuscioris ω | quodque Brantius: quoque ω 24 nihilo
 sequius (pr. s eras.) B: nichil obsequius vel obsequiis δ | imperio
 Scal. 25 quale sitis ut intellegi B

XXVI Cambyses et Xerxes et Darius potentissimi reges fuerunt. horum praepotentia(m), quam ex opibus collegerant, lenocinium vitae effecerat celsiorem, cum eorum alter apud Susam et Ecbatanas ut in fano quodam sacratus
 5 nulli temere notitiam oris sui panderet sed circumsaeptus admirabili regia, cuius tecta fulgerent eboris nive, argenti luce, flammis ex auro vel electri claritate. limina vero alia prae aliis erant; interiores fores exteriores ianuae
 347 muniebant portaeque ferratae et muri adamantina firmitate; ante fores viri fortes stipatoresque regaliū laterum
 10 tutela pervigili custodia(m) per vices sortium sustinebant. erant inter eos et divisa officia: in comitatu regio armiger(i) quidam, at extrinsecus singuli custodes locorum erant et ianitores et atrienses. sed inter eos aures regiae et
 15 imperatoris oculi quidam homines vocabantur. per quae officiorum genera rex ille deus esse ab omnibus credebatur, cum omnia, quae ubique gererentur, (cognosceret), quae ille otacustarum relatione discebat. dispensatores pecuniae, quaestores vectigalium, tribunos aerarios habebat
 348 20 alios et alios praefecerat ceteris urbibus. alii venatibus agendis provinciam nacti, pars domibus et muneribus praefecti putabantur et ceteri perpetuis magnisque curis

Pseudoaristot. περὶ νόμων c. 6 p. 398a11 — 25 Bkk.

1 Xerxes *edd.*: xerses ω 2 praepotentiam *Vulc.*: praepotentia ω 4 Susam et Ecbatanas ut *ed. Rom.*: susam & uatanas ut B susam ecuatanas ut F *mendosius* PL Susa vel Ecbatana sicut *Goldb.* 5 *post* sed *verbum desidero* 11 custodiam *ed. Rom.*: custodia ω 12 divisa B (*cf. Ambros. de off. II 20, 101*: sed illis superioribus videmus divisa officia): diversa δ | armigeri *ed. Rom.*: armiger ω 15 perque B 17 quae ubique gererentur *Koziol* (*cf. Sall. Cat. 21, 21 et Lachmann ad Lucret IV 638*): quaeque ubi egerentur B quaque ubi egerentur PL (agerentur *corr. L*) ubi quaque egerentur F quaeque (= quaecumque) ubique gererentur *Rohde* | cognosceret *addidi* 18 otacustarum *edd.*: otagustarum ω 19 *post* habebat *interpunctionem sustuli* 20 certis urbibus *Lips. ceteris muneribus Rohde* 21 donis *pro* domibus *Colv.* | uribus *pro* muneribus *Rohde* 22 *fort.* deputabantur

observationi singularum rerum adpositi erant. sed omne Asiaticum regnum ab occidente Hellespontus terminabat, ab ortu gens inchoabat Indorum; duces ac satrapes ubique dispositi et permixta locis omnibus mancipia regalia. ex eo numero erant excursores diurni atque nocturni, explo-⁵ ratores ac nuntii, specula[to]rum incensores adsidui. tum ³⁴⁹ horum per vices incensae faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die imperatori significabant, quod erat scitu opus.

Igitur regnum illud ita conponi oportet cum mundi ³⁵⁰ aula, ut inter se comparantur summus atque exsuperantis-^{XXVI} simus divum et homo ignavus et pessimus. quod si cui viro vel cuilibet re<g>i indecorum est per semetipsum procurare omnia, quae † profice, multo magis deo incon-
veniens erit. quare sic putandum est eum maxime *** ¹⁵ maiestatemque retinere, si ipse in solio residat altissimo, eas autem potestates per omnes partes mundi orbisque dispendat, quae sint penes solem ac lunam cunctumque ³⁵¹ caelum; horum enim cura salutem terrenorum omnium gubernari. nec multis opus est nec partitis hominum ²⁰ conversationem, quibus propter ignaviam adpositum est pluribus indigere. an non eiusmodi compendio machina-

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 398a26 — b14 Bkk.

1 et observationi F, quod probat Kroll | adpositi ed. Rom.: oppositi ω 1—2 omne Asiaticum Lips.: omnes atticum B omne atticum δ | regnum (n ex corr.) B | hellespon[s]itus B 6 specularum Colv.: speculatorum ω 9 scito B 10 ita F: itaque B om. PL 11 summum (sed exsuperantissimus) B 13 regi ed. Rom.: rei ω 14 profice B proficere PL proficiunt F perficere ed. Rom. (quae legit omnia et) proficere <vult> Goldb. | deo ed. Rom.: de eo ω (deō F) 15 post maxime lacunam significavit Goldb. dignitatem supplevit Vulc., gravitatem Brakman 16 maiestatem (om. que) F | solio Vulc.: alto ω loco edd. vett. 18 cunctumque F: cunctique cett. (-quae B) 20 gubernari (ri in ras. fuit m) B | partitis BF: paratis L partitis an paratis? P 'locus corruptior est, quam quem a libris mss. destituit emendari posse sperari liceat' Hild.; ego nescio an ipse Apul. erraverit 21 appositum B 22 an edd. vett.: an

tores fabricarum astutia unius conversionis multa et varia pariter administrant? en! etiam illi, qui in ligneolis hominum figuris gestus movent, quando filum membri, quod agitari volent, traxerint, torquebitur cervix, nutabit
 5 caput, oculi vibrabunt, manus ad [omne] ministerium praesto erunt nec invenuste totus videbitur vivere. haud secus etiam caelestis potestas cum initium scientie et salutis
 352 fera opera moverit, ab imo ad secundum et deinceps ad proximum et usque ad supremum adtactu continuo vim
 10 suae maiestatis insinuat, aliud alio commovetur motusque unius alteri movendi se originem tradit. mundo equidem consentiunt non una sed diversa via et plerumque con-
 XVIII traria. sed prima remissione ad motum data simplicique inchoato principio impulsibus mutuis, ut supra dictum est,
 15 moventur quidem omnia, sed ita, ut si quis sphaeram et quadratum et cylindrum et alias figuras per proclive simul iaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem genere movebuntur. nec illud dissimile exemplum videri oportet, si quis pariter patefacto gremio animalis simul abire
 353 20 patiat, volucrum, natatiliū atque terrestrium [greges]: enimvero ad suum quaeque duce natura properabunt: pars aquam repetent, illa inter cicures atque agrestes legibus et institutis suis adgregabuntur, ibunt per aëris vias

Pseudoaristot. *περὶ λόγων* c. 6 p. 398b15 — 34 Bkk.

2 administrant^m (corr. m. post.) B en om. F 4 agitare F | volent Lips.: solent ω volunt Bentleius (lectionem agitare recepit, ut et Lips.) | nutavit B 5 uibrabunt B | ad ministerium vulg.: atque (atq; B) ministerium ω (sed atque omne ministerium F, unde ad omne ministerium Elm.) 6 uideatur B | aut B 8 a primo pro ab imo Goldh., quod damnat Rohde 9 proximum Vulc.: proprium ω | adtactū (lineol. add. m. post.) B 11 unius F; unus cett. | munde Goldb., sed verba *ὅν λόγον* male intellexit Apul. 13 ad modum BL 14 inchoato B 18 oportet//// (4 vel 5 litt. eras. in fine vers.) B 20 natatiliū ed. Rom.: nantiliū ω | greges habet solus F, ex interpol., ut suspicatur Hild. 21 quaeque (uae in ras.) B 22 repetent Oud.: repetens ω

praepetes, quibus hoc natura largita est; atquin una ab
 † humero sinu abundi facultas concessa omnibus fuerat.
 sic natura mundi est constituta. nam cum omne caelum ³⁵⁴ ~~XXIX~~
 simplici circumactu volvatur nocte diuque distinctum, di-
 versis mensurarum [ae]qualitatibus separatum, quamvis una ⁵
 omnia sphaera concluderit, incrementis tamen globi sui,
 decisione luminis menstrua tempora luna significat et
 caeli spatium sol annua reversione conlustrat eiusque
 comites amoenus Lucifer et com[mun]is Cyllenius. stella
 etenim Pyrois, Mavortium sidus, circuli sui biennio con- ¹⁰
 ficit spatia; Iovis clarum fulgensque sexies eadem multi-
 plicat cursibus suis tempora, quae Saturnus sublimior ³⁵⁵
 XXX spatiis annorum circumerrat. verum inter haec una
 mundi conversio unusque reversionis est orbis et unus con-
 centus atque unus stellarum chorus ex diversis occasibus ¹⁵
 ortibusque. hoc ornamentum et <vel>ut monile κόσμος
 rectissime Graeca lingua significat. at enim ut in choris,
 cum dux [carmini] hymno praecinit, concinentium vulgus
 virorum et feminarum mixtis gravibus et acutis clamoribus
 unam harmoniam resonant, sic divina mens mundanas ²⁰
 varietates ad instar unius concentionis relevat. nam cum
 caelum confixum vaporatis et radiantibus stellis inerranti

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 398 b 34—399 a 20 Bkk.

22 cf. Lucret. V 1205

1 largita// (s eras.) B | atquin scripsi: aquin B atqui PL atque
 F 1—2 ab humeros inu B ab humero sinu PL ut uno (o ex
 a corr.) sinu F, qui una ante ut om. ab unico sinu Is. Vossius
 ab uno vel ab eodem sinu Rohde conieceram ab humano sinu
 (cf. p. 24, 18; 151, 9) 2 fuerat B: fuerit cett. 4 simplici
 circumactu B: simpliciter cum actu cett. | dieque F | diversi B
 5 qualitatibus Vulc.: aequilitatibus B aequalitatibus cett. |
 unam B 6 globissui B 9 amoenius B | comis Colv.:
 communis ω 10 confecit B 16 ornamentum F: ornamento
 cett. (o ex u corr. B) | et velut scripsi: et ut ω (ut om. F) et
 veluti Vulc. velut (om. et) Hild. 18 carminis F carmini
 seclus. Goldb., hymno autem Wow. 21 varietates (s ex corr.;
 fuit fort. varietatem) B | revelat edd. vett. religat Hild. 22 ra-
 dientibus B

- cursu feratur et reciprocis itineribus astra consurgant, sol
 quidem omnituens ortu suo diem pandit, occasu noctem
 356 reducit conditusque vel relatus per plagas mundi IV
 temporum vices mutat. hinc tempestivi imbres et spiritus
 5 nautis secundi, hinc alimenta roris † esse earum, quae
 accidere deus his mundi mediis partibus voluit. his ad-
 357 positi sunt torrentium cursus et tumores undarum emica-
 tionesque silvarum, frugalis maturitas, fetus animalium,
 educationes etiam atque obitus singulorum.
- XXX
 10 Cum igitur rex omnium et pater, quem tantummodo
 animae oculis nostrae cogitationes vident, machinam om-
 nem iugiter per circuitum suis legibus terminatam, claram
 et sideribus relucentem speciesque innumeras modo pro-
 palam, saepe contactas ab uno, ut supra dixi, principio
 15 agitari iubet, simile istuc esse bellicis rebus hinc liceat
 arbitrari. nam cum tuba bellicum cecinit, milites clangore
 incensi alius accingitur gladio, alius clipeum capit, ille
 lorica se induit, hic galea caput vel crura ocreis involvit
 358 et equum temperat frenis et iugales ad concordiam copulat;
 20 et protinus unusquisque competens capessit officium: velites
 excursionem adornant, ordinibus principes curant, equites
 <c>ornibus praesunt, ceteri negotia, quae nacti sunt, agi-
 tant, cum interea unius ducis imperio tantus exercitus

Pseudoaristot. περί νόσμον c. 6 p. 399a21 — b9 Bkk.

1—2 soliquidem B fort. sol equidem 2 ortu^s/uo
 (s del., sed rescript. m. post.) B 4 est spiritus BP
 5 nautis secundi scripsi: aut insecundi ω haud infecundi
 Vulc., parum feliciter | roris Goldb. (cf. Pseudoarist.: θρόνοι):
 robis ω nobis vulg. | esse ante earum om. F fort. et cetera, quae
 accidere (cf. Pseudoarist.: τὰ τε πάθη τὰ ἐν τῷ περιέχοντι συ-
 βαίνοντα) 6 accidere BF: accideret PL | adpositi F:
 adoppositi cett. 7 suntorrentium B | et tumores Vulc.:
 &(h)umores (corr. m. post.) B et humores δ 9 aquae obitu
 singulorum B 14 contactas Vulc.: consectas ω (se peā sectas
 P) consaeptas Elm. 19 et equum: &cum B 20 ve(l)lites
 (corr. m. post.) B 21 excursionem Scal.: exsecutionem ω
 22 cornibus Vulc.: or(di) nibus (corr. m. post.) B ordinibus δ |
 nacti F: nati B nota PL

paret, quem praefecerit, penes quem est summa rerum.
 non aliter divinarum et humanarum rerum status regitur,
 quando uno moderamine contenta omnia pensum sui operis
 agnoscunt cura<t>que omnibus occulta vis nullis oculis ob-
 via, nisi quibus mens aciem suae lucis intendit. nec tamen ³⁵⁹
 hoc vel illi ad moliendum vel nobis ad intellegendum ^{XXX}
 obest. de inferiore licet imagine capiamus exempla. anima
 in homine non videtur et tamen fateantur omnes necesse
 est huius opera omnia, quae per hominem praeclara fiunt,
 provenire nec ipsius animae qualitatem ac figuram oculis ¹⁰
 occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intellegi,
 qualis et quanta sit. omne quippe humanae vitae prae-
 sidium ingenio eius est paratum: cultus agrorum ususque
 frugum, artificum sollertia, proventus artium, commodi-
 tates vitae humanae. quid de legibus dicam, quae ad ¹⁵
 mansuefaciendos homines inventae sunt? quid de civilibus
 institutis ac moribus, qui nunc populorum otiosis conven-
 tibus frequentantur, asperitate bellorum <remota>, et pa- ³⁶⁰
 cata mitigantur quiete? nisi forte tam iniustus rerum
 aestimator potest esse, qui haec eadem de deo neget, ²⁰
 quem videat esse viribus exsuperantissimis, augustissima
 specie, immortalis aevi, genitorem virtutum ipsamque vir-
 tutem. unde nihil mirum est, si mortales oculi non ca-
 piunt eius adspectum, quando divinorum operum vestigiis
 sit perspicuus atque manifestus. ceterum ea, quae vel ^{XXX}
 caelo accidere oculis advertimus † et aërem fieri ex aqua ³⁵

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 399 b 9 — 24 Bkk.

1 summa rerum: summarum B 2 alter B | regitur
 ex regitus corr. m. 1 B 3 pensumuioperis B 4 curat-
 que Scal.: curaque ω | obuiamsi B 7 capiamus F: capimus
 cett. 9 fiunt ed. Rom.: sunt ω 10 nec F: ne cett.
 11 rerum F: om. cett. (cf. p. 115, 19) 13 cultes B 18 remota
 addidi ('pacem Romanam' laudat Apul.) 19 iam B 20 pot-
 est essequi (corr. m. post.) B 22 speciem B | virtutum: vir-
 tutum ex virtutem corr. B virtutem V 26 fieri post ex aqua
 om. δ et terra fieri et aqua Rohde et per aërem vel in terra
 fieri et aqua Goldb. alia alii

fieri, dei etiam illa credenda sunt. quidni? [dee] verum
 861 eius, cui tutela mundi huius et cura est, de quo Empe-
 docles prudenter his verbis sensit:

πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἔσθ', ὅσα τ' ἔσται ὀπίσσω
 8 δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἄνδρες ἡδὲ γυναῖκες,
 θῆρες τ' οἰῶνολ τε καὶ ὕδατοθρέμμονες ἰχθύς.

Phidian illum, quem fictorem probum fuisse tradit
 memoria, vidi ipse in clipeo Minervae, quae arcibus
 Atheniensibus praesidet, oris sui similitudinem conligasse
 10 ita, ut, si quis olim artificis voluisset exinde imaginem
 separare, soluta conpage simulacri totius incolumitas in-
 teriret. ad hoc instar mundi salutem tuetur deus aptam
 et revinctam sui numinis potestate.

362
 XIII Huius locum <si> quaerimus, neque fi<niti>mus est
 15 terrae contagionibus nec tamen medius in aëre turbido,

Pseudoaristot. περὶ κόσμον c. 6 p. 399b24 — 400a5 Bkk.

4 cf. Arist. Metaph. II 4 (p. 1000a29 Bkk.)

1 quidni? verum eius scripsi *Salmasium secutus* (cf. *Metam.* II 2 et alibi): quin nī (in in corr. m. post.) dae (an dee?) uerum eius B quin nī de uerum eius cett. (om. F) dae (de) ex deē (i. e. deest) ortum esse opinor et ex marg. in textum irrepsisse; quare hoc verbum non in dei corrigendum, ut voluit *Salmasius*, sed plane ciciendum puto 2 cuius pro cui F | enpeḡdocles B 4—6 ΠΑΘΗΝΟCαTH CΘINCαTHCαCΘεωεITICCωΔεNAPεαΓεBATHCAIKAIaNePeC CAεΓYNAIKHCΘINPeCTeIwNYTεNKAAYAAToePeMMONeCIK ΘO' (una litt. eras.)YC B ΠαTHNOCaTHTeINCαTHCαCΘεωε ITICCωΔεNaPeaYBATHCaIKaIaNCPeCCaBΓYNAIKHCΘINPeC TeIwNYTεNKAAToPeMMONeCICΘOYC V 7 quem Wou.: quoniam ω quem olim *Rohde* | fictorem ed. *Iunt.* II: fictorum ω 8 vidi Colv. (cf. p. 153, 11): vide ω 9 oris sui similitudinem *Elm.*: oris sub similitudinem B sub om. δ | conligasset aut si quis B 10 artificis B: artificum δ 11 solutae compag' e (a, ut vid. eras.) B 12 decius B | aptam B: apta δ 13 re- vinctam *Wulc.*: revincta B revincta δ | potestatem B 14 si ante locum add. *Goldb.*, ego ante quaerimus posui finitimus *Wulc.*: finis B infimus δ confinis *Hild.* infimus <in> terrae contag. *Goldb.*

verum in mundano fastigio, quem Graeci οὐρανὸν recte vocant, ut qui sit altitudinis finis. etiam idem illa ratione eum <ὄλυμπον> nominant, quem ab omni fuscitate ac perturbatione vident liberum; neque enim caliginem nubium recipit vel pruinas et nives sustinet nec pulsatur ventis 5 nec imbribus caeditur. haec enim nec Olympo, qui est celsitudinis summae, contingere poëta his verbis cecinit:

Οὐλύμπόνδ' ὅθι φασὶ θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἔμμεναι· οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
δεύεται οὔτε χιὼν ἐπιπλννται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη. 363
10

hanc opinionem communis mos et hominum observationes secutae adfirmant, superiora esse deo tradita. namque habitus orantium sic est, ut manibus extensis <ad> caelum precemur. Romanus etiam poëta sic sensit: 15

aspice hoc sublime candens, quem invocant omnes Iovem.

unde illa, quae videntur suntque omnibus praestantiora, easdem sublimitates regionum tenent, astra caelestia et mundi lumina, ac merito illis ordine licet perpetuo frui

Pseudoaristot. περὶ κόσμον c. 6 p. 400a5—22 Bkk.

8 Hom. Od. VI 42—45 16 cf. Cic. de nat. d. II 2, 4; 25, 65. III 4, 10; 16, 40; Fest. p. 306 (M); Prob. ad Verg. Ecl. 6, 31 (p. 11 Keil). — Ennii trag. fragm. v. 302 Ribb.

1 mundano ex mundana corr. m. 1 B | οὐρανόν edd.: uranon ω 2 illa susp. fort. alia; an illa ratione ... quod (pro quem) ab omni fusc.? 3 ὄλυμπον add. Vulc.; malim ὄλυμπον etiam idem (cf. p. 173, 1—2) 8—11 ΟΑΥΜΙΤ ΟΝΘΕΙΦΑCΙΘΕΩNACΦΑΔΔΕICMMAIOYTANΕΜΟΥCΙΓΕINΕΓΑΙΟΥ ΓΕΙΤΟΓΟΜΒΟωΔΥΕΓΕΟΥΓΕΑ (sed A in X corr.) IωNIIIANAPΓΔα ΔNαNΘPHΠεΠΤαTαIANNεΦεΔωCΔεYKHΔεICαPMεNaΠIΔH B deteriorum codd. lectiones enotare supersedi 14 ad add. Taffin. in Graevii Thes. Antiq. VIII 531: in add. ed. Rom. 16 sublime BF: sub lumine PL | candens B: cadens δ | invocans B vocant Festus et Probus 17 praestantior (in fine vers.) B

364 nec diversis et insperatis temporibus observantissimam
 XXXIV legem suorum aliquando itinerum me(n)tiuntur. terrena
 omnia mutationes et conversiones postremo interitus habent.
 namque inmodicis tremoribus terrarum dissiluisse humum
 5 et interceptas urbes cum populis saepe cognovimus. au-
 dimus etiam abruptis imbribus prolutas totas esse regiones;
 illas etiam, quae prius fuerint continentes, hospitibus
 atque advenis fluctibus insulatas, alias desidia maris pe-
 destri accessu pervias factas. quid? qui ventis ac pro-
 10 cellis civitates eversas esse meminerunt? quid? cum
 incendia de nubibus emicarunt? cum orientis regiones
 Phaethontis ruina, ut quidam putant, conflagratae per-
 ierunt? in occidentis plagis scaturrigines quaedam ac
 365 proluviones easdem strages dederunt? sic ex Aetnae
 15 verticibus quondam effusis crateribus divino incendio per
 declivia torrentis vice flammaram flumina cucurrerunt. in
 quo periculi vertice egregium pietatis meritum fuisse co-
 gnovimus. namque eos, qui principio fragoris territi sensum
 tamen clementiae misericordiaeque retinebant et grandaevos
 20 parentes ereptos volucris clade suis cervicibus sustinebant,
 illa flammaram fluentia divino separata discidio quasi duo
 flumina ex uno fonte manantia locum illum ambire ma-
 luerunt obsidione innocenti, ubi erant boni baiuli religiosi
 sarcinis occupati.

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 400 a 23 — b 6 Bkk.

2 August. de civ. dei IV 2

4 cf Lucret. VI 585 sq.

1 et insperatis Goldb.: et in spatiis *codd. praeter F, qui*
et in om. idem temporum pro temporibus exhibet 2 men-
 tiuntur Vulc.: metiuntur ω (etiam F), quod probat Kroll;
 sed repugnat clausula 4 tremoribus terrarum B 5 audi-
 mus B: audivimus δ 7 fuerunt F fuerant August. 8 ad-
 venis F et August.: adueris BP (is ex corr. B) adversis L
 9 quid? qui ed. Iunt. II: quidque BL quid quae PF 10 civi-
 tate// (s eras.) eversa est meminerunt B 12 conflagrate ex
 confraglate corr. m. fort. 1 B 15 grateribus B | incendio
 August.: in odio ω 15—16 peredeclia B 16 torrentis
 August.: currentis ω 21 fluent a divino (a in ras.) B 23 in-
 nocenti, ubi erant Salm.: innocenti inerant ω innocenti lo-

Postremo quod est in tiremi gubernator, in curru XXXV
 rector, praecentor in choris, lex in urbe, dux in exercitu,
 hoc est in mundo deus, nisi quod ceteris aerumnosum et
 multiplex et curarum innumerabilium videtur esse hoc
 ipsum, alicuius officii principem fieri, deo vero nec tristis 5
 nec onerosa est imperii sui cura. namque immobilis cir-
 cumfert et regit cuncta, naturas formasque diversis regio-
 nibus commovens, ut est lex civitatis semel promulgata,
 perpetuis observationum rationibus fixa, ipsa quidem 366
 immutabilis, at eius arbitrio parentum mentes agitantur 10
 nutuque eius et dominatione flectuntur: ex scitis eius
 magistratus tribunalia, principia milites frequentabunt,
 recuperatores iudiciis praesidebunt, decuriones et quibus
 ius est dicendae sententiae ad consessum publicum com-
 meabunt; et alius ad Minuciam frumentatum venit et 15
 aliis in iudiciis dies dicitur; reus purgandi se necessitate, 367
 insectandi studio accusator venit; ille moriturus ad sup-
 plicii locum ducitur, hic ad convivii repotia [et] vesper-
 tinus comisator adventat. sunt et publicarum epularum
 apparatus et lectisternia deorum et dies festi, ludi scaenici 20
 ludique Circenses; diis sacrificatur, geniis ministratur,
 obi(t)is libatione profunditur aliusque alio fungitur munere
 parentque omnes iussis legum et communis imperii. videas- 368

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 p. 400b6—24 Bkk.

cum<que> illum, <in quo> inerant *Alfr. Kirchhoff, p. 47, qui in constructione eos . . . locum illum ambire maluerunt offendit*
 2 *lex Colv.*: dux ω 6 immobilis *Goldb.* (cf. *Pseudoarist.*:
 ἐν ἀκίνητῳ ἰδρυμένος): nobis ω 7 cuncta, naturas formas-
 que div. reg. commovens *Kroll*: cunctas natura formas quas
 div. reg. commovens ω post commovens lacunam signif. *Vulc.*
 10 parentum BF | mentis B | agitantur (u ex is corr. m. 1) B
 11 ex scitis scripsi: et scitis ω (et ut scitis F, unde et ut ex
 scitis *Flor.*) 13 decuriones ex decurionis corr. B 14 con-
 sessum *Colv.*: consensum ω 17 accusator *Vulc.*: accusatur ω
 18 haec B | ad convivii repotia B: ad convivii ire potia (vel
 simil.) δ | et seclus. *Scal.* 20 ludis cinici B 21 ludique (i
 ex corr. per ras.) B 22 obitis *Vulc.*: obiis ω (^aobiis corr. m.
 post. B) | libatio *Vulc.*

que illam civitatem pariter spirantem Panchaeis odoribus
et graveolentibus caenis, resonantem hymnis et carminibus
et canticis, eandem etiam lamentis et ploratibus heulan-
tem. ad hunc modum res agi et in mundo aestimemus.

³⁶⁹₅ lex illa vergens ad aequitatis tenorem sit deus nulla
indigens correctione mutabili. quippe sic et mundi univer-
sitas regitur, dum speculatur ad omnia rector eius atque
inmutabiliter incumbit spargiturque vis illa seminibus in-
clusa per naturas omnium speciesque et genera digesta.

¹⁰ sic faciles vitium lapsus et palmarum ardua, persicorum
rubor, laeuitas mali gignitur, dulcitas fici; et quae infe-
licia propter infecunditatem vocamus, tamen utilia sunt
alio pacto: platani, ut ait poëta, umbras potantibus
ministrantes et acuta pinus et rasiles buxi, odora laurus,

¹⁵ cupressorum odoratius lignum; tandem omnium animalium
agrestium et cicurum, pinnatarum et pedestrium et aqua-
tilium natura gignitur, nutritur, absumitur parens caelestibus
institutis: πᾶν γὰρ ἐρπειδὸν πληγῇ νέμεται, ut Heraclitus ait.

³⁷⁰
XXVII Et cum sit unus, plurimis nominibus cietur <propter>

²⁰ specierum multitudinem, quarum diversitate fit multiformis
† vis id est ab iuvando Iuppiter dios, quem Ζῆνα Graeci,

Pseudoaristot. περὶ κόσμου c. 6 et 7 p. 400 b 25 — 401 a 14 Bkk.

1 cf. Lucret. II 417 13 Verg. Georg. IV 146 18 Diels,
op. cit. I², p. 64 (fr. 11)

1 spirantes B 2 caenis B: cenis vel coenis δ
3 eadem B 4 adhuc B 5 vergens *Vulc.*: velgens BF
vel gens PL 6 sic et *Kroll*: sicut ω sicut <civitas> *Goldb.*
8 spargitur qui vis B 9 degesta B 10 persicorum B
11 dulcitas fici in dulci//affici *corr. m. post.* B 13 po(r)tanti-
bus (*corr. m. post.*) B 14 buxisodora (s in ras.) B buxi et
odora F 15 tandem *ed. Iunt. II*: tamen ω 16 agrestium om.
B | pedestrium F: pedestrum *cett.* | et aquatiliū F: et om. *cett.*
fort. <atque> aquatiliū 17 ab//sumitur (s, ut *vid.*, *eras.*) B
18 πᾶν — νέμεται *Diels*: mensa ΠΑΝΤΑ ΕΥΕΡΓΕΤΩ ΜΟC CARRINA
MePHeffetonoffahyti B mensa ΠΑΝΤΑ ΕΥΕΡΓΕΤΩ ΜΟC SARI
NaMePHeSSeTONOSahYTI F 19 scietur B | propter *add.*
vulg. 20 multitudinem B: multitudine δ 20—21 multi-
formis. nobis idem est pro multiformis vis. id est *Kroll*
multif. vis. inde est a. i. l. dictus Goldb. Salmasium secutus |

quod vitae nostrae auctor sit, rectissime appellant. Saturnum etiam illi *Κρόνον* quasi *χρόνον* quendam, incoep-
tum ab origine, interminum ad finem tempus, appellant. 371
fulgurator et tonitrualis et fulminator, etiam imbricitor
et item dicitur serenator; et plures eum frugiferum vocant, 5
multi urbis custodem, alii hospitalem, amicalem et om-
nium officiorum nominibus appellant. est militaris, est
triumphator et propagator, tropaeophorus; et multo plura
eiusmodi apud haruspices et Romanos veteres inveneris.
Orpheus vero hanc effari potestatem volens his de eo 10
verbis canit:

Zeὺς πρῶτος γένετο, Zeὺς ὕστατος ἀρχικέραννος· 372
Zeὺς κεφαλὴ, Zeὺς μέσσα· Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.
Zeὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Zeὺς ἄρσην γένετο, Zeὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη. 15
Zeὺς πνοιὴ πάντων. Zeὺς ἀκαμάτου πυρὸς δρμή.
Zeὺς πόντου ὄλξα, Zeὺς ἥλιος ἡδὲ σελήνη.
Zeὺς βασιλεὺς, Zeὺς ἀρχὸς ἀπάντων ἀρχικέραννος·
πάντας γὰρ κρύψας αὐθις φάος ἐς πολυγηθὺς
ἐξ ἑρῶς κραδίης ἀνενέγκατο μέγμεγα δέξων. 20

Pseudoaristot. *περὶ κόσμον* c. 7 p. 401a15—b7 Bkk.

12 de his versibus Orphicis cf. G. Hermannii Orph. II
p. 456 sqq. et Aug. Lobeckii Aglaoph. tom. I p. 520 sqq.

id est BF idem PL | ab iuvando B: a iuvando F ad-
iuvando PL | dictus pro dios Salm. | Ζῆνα edd.: zena ω
1—3 *interpunctionem correxi; coniecturas inutiliter protulerunt*
edd., cum Graeca indiligenter transtulerit Apul. | Κρόνον et χρό-
νον Vulc.: cronon et chronon (chonon δ) codd. | id est post
χρόνον interpol. F | incoepum Hild.: inceptum ω | tempusque
ex interpol. F 4—5 dicitur ante fulgurator transposuit F
6 aliis B 7 appellantes militaris B 9 inveneris PL:
invenis//// (is ex corr.; fuerat, ut vid., inveneris) B invenies F
12—20 ZeYCHPwTOIeNHTOCZeYCYCTHPOCAPXIKePAYNOC
ZeYCKΦAAHZeYCMεCaΔIOCHqNTaTeTYKTAIZeYCHYΘMION
THCTeKOYPAHOYαCTePOeNTOCZeYCaPCHNTPeΦeNYMΦH
ZeYCeNOIHαNTwNZeYCaKaMaTOYHYPOCOPMHZeYCHON
TOYPIZaIZeYCHAIUCHΔeCeAHNIZeYCBaCIdεOYεΛeYCaPXX

- CXVIII Fa[c]tum autem Graeci *εἰμαμένην* a tractu quodam
 invicem causarum se continentium volunt dici; decretum
 idem *πεπωμένην* dicunt, quod omnia in hoc statu rerum
 definita sint nec sit in hoc mundo aliquid interminatum;
 5 idem fatum *μοῖραν* vocant, quod ex partibus constet;
 hinc *νέμεσιν*, quod unicuique adtributio sua sit adscripta.
 Ἀδράστεια denique <est> ineffugibilis necessitas ultionis.
 373 sed *** tria Fata sunt, numerus cum ratione temporis
 faciens, si potestatem earum ad eiusdem similitudinem
 10 temporis referas. nam quod in fuso perfectum est, prae-
 teriti temporis habet speciem, et quod torquetur in digi-
 tis, momenti praesentis indicat spatia, et quod nondum
 ex colo tractum est subactumque cura digitorum, id futuri
 et consequentis saeculi posteriora videtur ostendere. haec
 15 illis condicio; et nominum eiusdem proprietate contingit,
 374 ut sit Atropos praeteriti temporis fatum, quod ne deus
 quidem faciet infectum; futuri temporis Lachesis a fine
 cognominata, quod etiam illis, quae futura sunt, finem
 suum deus dederit. Clotho praesentis temporis habet
 20 curam, ut ipsis actionibus suadeat, ne cura sollers rebus
 omnibus desit. deum vero ire per omnes

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 7 p. 401 b 8—23 Bkk.

21 Verg. *Georg.* IV 221 sq.

OCaITaNTwNaPIKεPaYNOCHaNIaCIΓaPKPYΨaCaYΘICTaIN
 εCIIOAYTHKεCeKKaΘaPaCKPaΔeIaCaNHNeKaTOMεPMaPaI
 TeZwN B *dett. codd. lectiones enotare supersedi* 1 fatum
ed. Rom.: factum ω (factum F) | *εἰμαμένην edd.*: imarmenen ω
 2 causarum invicem F 3 id est *pro idem Goldb.* | *πεπω-*
μένην edd.: pepomenen B praepomenen δ 5 *μοῖραν edd.*:
 moeran ω 6 *νέμεσιν ex Pseudoarist. ed. Ald.*: ennomon
 ω *ἐννομον edd.* *ἐννομος Goldb.* 7 Ἀδράστεια denique <est>
scripsi: adracti eadem quae ω (eademque δ) Adrastea eademque
Vulc. Ἀδράστεια <est> eadem quae *Goldb.* 8 sed <tres
 Parcae ut> tria fata sunt *Goldb.*, quod libenter receperim (omisso
 scilicet ut), quia constructio κατὰ σύνεσιν (earum *infra v. 9*)
durius esse videtur 13 tractus est B 15 post condicio *inter-*
puncti / eiusdem (sc. condicionis) fort. eisdem 17 lacesis B

terrasque <tractusque maris caelumque profundum>
 non frustra arbitrabitur, qui audiet Platonis haec verba:
 'deus namque, sicut vetus', inquit, 'continet ratio, prin-
 cipia et fines et media rerum omnium penetrat, quae
 inlustrans curru volucris superfertur; eundem deum [sem- 5
 per] ultrix Necessitas semper et ubique comitatur eorum,
 qui a sacra lege discesserint, vindex futura, quam faciet
 ille mitificam, qui statim a tenero et ipsis incunabulis
 intellexit, extimuit eique se totum dedit atque permisit'.

Pseudoaristot. *περὶ κόσμου* c. 7 p. 401 b 23—29 Bkk.

2 Plat. de legg. IV p. 715 E; cf. Phaedr. p. 246 E

1 tractusque — profundum *add. Goldb.* t. q. m. c. q. p. ss. m.
 1, ut vid. B 2 qui om. B 4—5 penetrat, quae in-
 lustrans curru *scripsi*: penetrat quae inlustransda (*sic*) curru B
 penetrata atque illustrata curru (*vel fere sic*) PL penetrat atque
 inlustrat et curru F penetrat atque inlustrat ac curru *Goldb.*,
sed cf. Novák, p. 41—42 5 semper post deum om. F, ego
seclusi 7 a om. B 7—8 quam illa faciet ille B

ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ.

Ed. Oud.

I

265

Studium sapientiae, quod philosophiam vocamus, plerisque videtur tres species seu partes habere: naturalem, moralem et de qua nunc dicere proposui rationalem, qua continetur ars disserendi. sed cum disseramus oratione, cuius variae species sunt, ut imperandi mandandi succendi optandi vovendi irascendi odiendi invidendi favendi miserandi admirandi contemnendi obiurgandi paenitendi deplorandi tum voluptatem afferendi tum metum incutiendi, in quibus oratoris excellentis est lata anguste, angusta late, vulgata decenter, nova usitate, usitata nove ***, extenuare magna, maxima e minimis posse efficere aliaque id genus plurima: est una inter has ad propositum potissima, quae pronuntiabilis appellatur, absolutam sententiam comprehendens, sola ex omnibus veritati aut falsitati obnoxia, quam vocat Sergius effatum, Varro proloquium, Cicero enuntiatum, Graeci *πρότασιν* tum *ἀξιωμα*, ego verbum e

Cassiod. de art. ac disc. lib. litt. III 569 (p. 1173 A ed. Migne): 'Has formulas categoricorum syllogismorum qui plene nosse desiderat, librum legat, qui inscribitur *περὶ ἑρμηνείας* Apulei.' — cf. 583 (p. 1203 A) et Isidor. orig. II, 28, 22 (p. 148 A ed. Migne) 15 cf. A. Gell. N. A. XVI 8

INCIPIUNT PERI ERMENIAE APULEI *codd. plerique* (PERY C HERMENIAE G) INCIPI//ΠΕΡΙΕΡΜΙΝ//ΙΩΝ B, unde *περὶ ἑρμηνειῶν* titulum esse voluit Meiss. — 1 quod GC et al.: quam SL et al. 6 vovendi S: fovendi cett (sed fovendi vovendi E) 7 contemnendi: contendendi C et al. 8 voluptatem B: voluntatem cett. (vel voluptatem ss. E) 10 vulgata decenter: vulgata recenter, recentia vulgate Goldb., probante Meissio, qui praeterea nova usitate, usitata nove secludendum censet proferre aut simile aliud excidisse suspicatus est Colvius, dicere reponendum censet Meiss 11 de minimis GC 16 fort. <tum> *πρότασιν*) *πρότασιν* et *ἀξιωμα* Meiss: protasin (portasin G) et *axioma* *codd. plerique*

verbo tum protensionem tum rogamentum; familiarius tamen 266
dicetur propositio.

Propositionum igitur perinde ut ipsarum conclusionum II
duae species sunt, altera praedicativa, quae etiam simplex
est, ut si dicamus: Qui regnat, beatus est, altera 5
substitutiva vel condicionalis, quae etiam composita est,
ut si aias: Qui regnat, si sapit, beatus est; substituis
enim conditionem, qua, nisi sapiens est, non sit beatus.
nos nunc de praedicativa dicemus, quia natura prior est
ac velut elementum substitutivae. 10

Sunt et aliae differentiae, quantitatis ac qualitatis. III
quantitatis quidem, quod aliae universales sunt, ut: Omne
spirans vivit, aliae particulares, ut: Quaedam ani-
malia non spirant, aliae indefinitae, ut: Animal spirat;
non enim definit, utrum omne an aliquod, sed tamen pro 15
particulari semper valet, quia tutius est id ex incerto
accipere, quod minus est. qualitatis autem, quod aliae
dedicativae sunt, quae dedicant aliquid de quopiam, ut:
Virtus bonum est; dedicat enim virtuti inesse bonitatem,
aliae abdicativae, quae abdicant aliquid de quopiam, ut: 20
Voluptas non est bonum; abdicat enim voluptati inesse
bonitatem. at Stoici hanc quoque dedicativam putant, cum
inquiunt: Evenit cuidam voluptati bonum non esse;
ergo dedicat, quid evenerit ei, id est, quid sit. idcirco
dedicativa, inquiunt, est, quia ei, in quo negavit esse, 25
dedicat id, quod non videtur esse. solum autem abdicativum 267
vocant, cui negativa particula praeponitur. verum hi
quidem cum in aliis tum in hac re vincuntur, si qui ita
rogaverit: Quod nullam substantiam habet, non est;
cogentur enim secundum quod dicunt confiteri esse, quod 30
non est, quod nullam substantiam habet.

11—22 Mart. Capella IV 396

1 protensionem GC et al. 11 ac qualitatis GC: et
qualitatis cett. 15 omnem G 25 ei Colv: et ω 28 in hac
revincuntur G fort. in hac re <re>vincuntur vel in hoc
revincuntur 29 habet (vel beat ss.) C 31 // nullam C

- IV Ceterum propositio, ut ait in Theaeteto Plato, duabus paucissimis orationis partibus constat, nomine et verbo, ut: Apuleius disserit, quod aut verum aut falsum est et ideo propositio est. unde quidam rati sunt has duas
 5 solas orationis esse partes, quod ex his solis fieri possit perfecta oratio, id est, quod abunde sententiam comprehendant. adverbium autem et pronomina et participia et coniunctiones et id genus cetera, quae grammatici numerant, non magis partes orationis esse quam navium
 10 aplustria et hominum pilos aut certe in universa compage orationis vice clavorum et picis et glutinis deputanda. porro ex duabus praedictis partibus altera subiectiva nominatur velut subdita, ut Apuleius; altera declarativa, ut disserit, non disserit; declarat enim, quid faciat
 15 Apuleius. licet autem eadem vi manente utramvis partem in plura verba protendere, ut si pro Apuleio dicas philosophum Platonium Madaurensis, item pro disserendo dicas eum uti oratione. plerumque autem subiectiva minor est, declarativa maior et non hanc modo
 20 sed alias quoque subiectivas comprehendens. non enim solus Apuleius disserit sed et alii plurimi, qui sub eadem declaratione possunt contineri, nisi forte proprium cuiuspiam de eo declaretur, ut si dicas: Qui equus est, hinnibile est; at proprium est equi hincire. et idcirco
 25 in his propriis par est declarativa, par subdita, ac non ut in ceteris maior, quippe cum eadem possit mutata vice subdita fieri et, quam prius habuerit subditam, nunc habere sui declarativam, ut si verso ordine ita dicas: Quod hinnibile est, equus est. at non itidem, ubi

1 Plat. Theaet. 206 D

12—15 Mart. Capella IV 393

1 in Theaeteto *edd.*: in thetico CGE theito S thetito (thimeo *superscr. m. 2*) L thimeo (*in marg. at thetico m. 2*) P ENTQTETHHTΩ B, unde *ἐν τῷ Θεαιτήτῳ* Meiss 6 idē// G
 10 aplustria G 13 velut: vel G 17 madaurensis GC
 20 quoque: quamquam G 23 declaretur de eo (*sed cum traiecit. signis*) G 24 hinnibit// C 26—27 ea//dem ... subdita//
 (*a bis eras.*) G

impares partes, convertere vices possis. non enim, quia 263
verum est omnem hominem animal esse, idcirco, si
convertas, verum erit omne animal hominem esse.
neque enim ut proprium est equi hinnibile, ita proprium
est homini animal esse, cum sint animalia alia innumera. 5
agnoscitur hic de pluribus declarativa, licet converso ordine
rogamentum proponatur, primo, quod plura comprehendere
potest declarativa quam subdita, dehinc, quod nunquam
vocabulo sed semper verbo terminatur, quo praecipue etiam
in illis proprietatibus a pari subiectiva discernitur. id 10
etiam pro similitudine tenendum est, quia, ut sunt propo-
sitiones definitae et indefinitae, ita etiam constat particulas
tam subiectivas quam declarativas partim definitas esse,
ut homo, animal, partim indefinitas, ut non homo,
non animal; non enim definiunt, quid sit, cum hoc non 15
sit, sed tantum ostendunt aliud praeter hoc esse.

Nunc dicendum est, quemadmodum quattuor illae V
propositiones inter se affectae sint, quas non ab re est in
quadrata formula spectare. sint igitur in superiore linea,
ut infra scriptum est, universalis dedicativa et abdicativa, 20
ut: Omnis voluptas bonum est, omnis voluptas
bonum non est, dicanturque hae inter se incongruae.
item in inferiore linea sub utraque particulares subnotentur:
Quaedam voluptas bonum est, quaedam non est
bonum, dicanturque inter se hae subpares. deinde obli- 25
quae ducantur lineae angulares, altera pertingens ab uni-
versali dedicativa ad particularem abdicativam, altera a
particulari dedicativa ad universalem abdicativam; quae
inter se et quantitate et qualitate contrariae alterutrae

12—16 Mart. Capella IV 399 17—p. 180, 18 Mart. Capella
IV 401—403

1 post partes ss. fuerint C 2 idcirco ex indcorco corr. G
4—5 proprium homini (om. est) G 10 dis^{oerni}////tur (4 litt. eras.) C
16 ostenditur (vel ostendunt ss.) G 18 sunt G C et al. 21 omnis
voluptas bonum non est: nulla voluptas bonum est CGE
22 incrua C 23 sub utraque ss. m. 1 C | subnotantur G
26 pertinens LB pertingens ex pertinens corr. R

nominentur, quod iam necesse est alterutram veram esse, quae dicitur perfecta pugna et integra. at inter subpares et incongruas pugna dividua est, quod incongruae nunquam quidem fiunt simul verae, interdum tamen simul
 5 mentiuntur, subpares autem mutata vice nunquam quidem simul mentiuntur, interdum tamen fiunt simul verae. et
 269 ideo utriusvis harum revictio confirmat alteram, non tamen et utriusvis confirmatio revincit alteram. de incongruis qui utramvis posuit, utique alteram tollit, non tamen
 10 mutata vice qui utramvis tollit, utique alteram ponit. enimvero de alterutris qui utramvis comprobant, utique alteram refutat, qui utramvis tollit, utique alteram comprobant. ceterum universalis utraque particularem suam comprobata utique confirmat, revicta non utique infirmat.
 15 particularis autem versa vice universalem suam revicta utique infirmat, probata non utique confirmat. haec omnia ita esse, ut dicimus, ex ipsis propositionibus facile ostenditur infra scriptis.

Contrariae		vel	incongruae	
Subalternae	Universalis affirmatio	Alterutrae	Universalis negatio	
	Omnis voluptas bonum est		Omnis voluptas bonum non est	
	Quaedam voluptas bonum est		Quaedam voluptas bonum non est	
	Particularis affirmatio		Particularis negatio	
Subcontrariae		vel	subpares	

Certum est enim, quod concedat, qui aliquid pro-
 20 posuerit. destruitur autem utraque universalis trifariam,

1 nominantur G 7 utriusvis ex utrivis corr. C 8 utriusvis ex utrius corr. C utrius G et al. 16 infirmat ex confirmat corr. C 18 infra scriptis secl. Goldb. | formam supra descriptam ex A et P sumpsit Goldb.; aliud exemplum (omnis homo iustus est etc.) exhibent GC et al.; utrumque exemplum est in E 19 quid G quod (sed o in ras.) C

dum aut particularis eius falsa ostenditur aut utraque ex duabus ceteris vera, sive incongrua sive subneutra. instruitur autem uno modo, si alterutra eius falsa ostenditur. contra particularis uno quidem modo destruitur, si alterutra eius vera ostenditur; instruitur autem trifariam, 5 si aut universalis eius vera est aut utraque ex duabus ceteris falsa, sive subpar eius sive subneutra. eadem 270 servabimus etiam in aequipollentibus propositionibus. aequipollentes autem dicuntur, quae alia enuntiatione tantundem possunt et simul verae fiunt aut simul falsae, 10 altera ob alteram scilicet, sicut indefinita et particularis. item omnis propositio, si assumat in principio negativam particulam, fit alterutra eius aequipollens, ut cum sit universalis dedicativa: Omnis voluptas bonum, si ei negatio praeponatur, fiet: Non omnis voluptas bonum, 15 tantundem valens, quantum valebat alterutra eius: Quaedam voluptas non est bonum. hoc in ceteris tribus propositionibus intellegendum est.

Deinde de conversione. conversibiles propositiones VI dicuntur universalis abdicativa et alterutra eius, id est 20 particularis dedicativa, eo quod particulae earum, subiectiva et declarativa, possunt semper inter se versare vices permanente conditione veritatis aut falsitatis. nam ut vera est haec propositio: Nullus prudens impius, ita, si convertas partium vices, verum erit: Nullus impius 25 prudens. item ut falsum est: Nullus homo animal, ita et, si convertas, falsum erit: Nullum animal homo. pari ratione et particularis dedicativa convertitur: Quidam grammaticus homo est, et contra: Quidam homo

19—p. 182, 17 Mart. Capella IV 397 et 398; cf. 339, 344, 346—349; Cassiod. de art. etc. III 567 et 568 (p. 1169 B et C)

2 subneutra (alterutra ss.) C 7 subneutra ω (alterutra ss. CGE) alterutra *recepit Goldb.* subneutra *retinet Meiss* (subneutra = alterutra) 19 convertibiles (*sic et alibi*) G 20 universalis *ex* universales *corr.* C 22 versare *Prantl*: servare ω 24 impius est C

grammaticus est. quod duae ceterae propositiones semper facere non possunt, quamquam interdum convertantur. nec tamen idcirco conversibiles dicuntur; nam quod alicubi fallitur, certo repudiatur. ergo unaquaeque propositio per
 5 omnes significationes † reperienda est, an etiam conversa congruat. nec universe verae sunt istae, sed quinque solae: aut enim proprietas declaratur alicuius aut genus aut differentia aut finis aut accidens. nec praeter haec unquam
 271 10 <quicquam> inveniri potest in ulla propositione, ut si hominem substituas, quicquid de eo dixeris, aut proprium eius significaveris, ut cachinnabile, aut genus, ut animal, aut differentiam, ut rationale, aut definitionem, ut animal rationale mortale, aut accidens, ut orator. quippe omne declarativum alicuius aut potest eius vicissim
 15 fieri subiectivum aut non potest. sed si potest, aut significat, quid sit, et est definitio, aut non significat, et est proprium. sin autem non potest, aut id est quod in definitione poni debeat, atque est genus vel differentia, aut quod non debeat, et est accidens. igitur per haec
 20 agnoscetur particularis abdicativa non esse conversibilis. universalis autem dedicativa et ipsa quidem non est conversibilis, sed particulariter tamen potest converti, ut cum sit: Omnis homo animal, non potest ita converti, ut sit: Omne animal homo, sed particulariter potest:
 25 Quoddam animal homo. verum hoc in simplici conversione, quae in conclusionum illationibus reflexio nominatur. est enim et altera propositionum conversio, quae non tantum ordinem, sed etiam ipsas particulas in con-

12 cf. Quintil. inst. or. V 10,56 21— p. 183, 6 Mart. Capella IV 399 et 400

5 reperienda: repetenda *Wow.* requirenda *Goldb.* fort. experienda 6 congrua G | universe verae *Hild.*: universae vere G innumerae//// (umerae in ras.; fuit universae) praeterea revera ss. C unum versae BL universaliter verae cett. (in marg. vel //unum S) innumerae *edd. vett. et Goldb.* | istae om. G 9 quicquam *add. Oud.* aliud super potest *add.* G | nulla G 19 per hoc *GC*

trarium perducit, ut quae definita est, indefinita fiat, et contra quae indefinita est, definita. hanc conversionem vicissim reliquae duae admittunt, universalis dedicativa et particularis abdicativa, ut: Omnis homo animal; omne non animal non homo; item: Quoddam animal non est rationale; quoddam non rationale animal. id ita esse perpetuo, ut dicimus, per illas quinque praedictas species explorabis.

Coniugatio autem propositionum dicatur ipsa conexio earum per aliam communem particulam, qua inter se copulantur; ita enim possunt ad unam conclusionem consentire. quae particula communis necesse est aut in utraque propositione subiecta sit aut in utraque declarans aut in altera subiecta, in altera declarans. tres igitur formulae fiunt, quarum prima dicatur, cum illa communis particula in altera subiecta, in altera declarans est. qui ordo non numeri ratione sed conclusionum dignitate contentus est. quippe ultima formula est tertia, quia nihil in ea nisi particulare concluditur. hac superior est secunda, quae habet conclusiones universales, sed tamen abdicativas tantum. et ideo sic prima pollet, quia in omne genus illationum concluditur. dico autem illationem vel illativum rogamentum, quod ex acceptionibus colligitur et infertur. porro acceptio est propositio, quae conceditur a respondente, ut si quis ita proponat: Estne omne honestum bonum? propositio est, et si assentiri se dicet, fit acceptio remota interrogatione. quae et ipsa tamen communiter appellatur propositio: Omne honestum bonum est. huic iunge

9—22 Mart. Capella IV 408 et 409.
Capella IV 405

22—p. 9, 7 Mart.

6 non rationale non animal CE 7 illas ex illis corr. C
10 aliquam G 15 fiunt vel sunt G sunt (vel fiunt ss.) C
dicitur G dicitur (vel dicatur ss.) C 18 formula est GCE:
est formula cett. 19 hac; ac G 20 conclusiones//// (2 litt.
eras.) G | abdicativas ex abdicativa corr. G 26 se dicet (vel
te dicis ss.) C 28 huic (vel hinc ss.) G hi//nc (huic ss.) C

alteram acceptionem similiter propositam et concessam: Omne bonum utile est. ex hac coniugatione, ut mox ostendemus, primi modi fit illativum, si directim, universale: Omne igitur honestum utile est, si reflexim, 5 particulare: Quoddam igitur utile honestum est, quia particulariter tantum in reflexionibus converti potest universalis dedicativa. directim autem dico inferri, cum eadem particula subiecta est tam in coniugatione quam in ipsa illatione itemque declarans eadem, cum est utro- 10 bique; reflexim vero, cum hoc fit versa vice. ceterum tota ratiocinatio ista, quae acceptionibus et illatione constat et collectio vel conclusio nominatur, secundum Aristotelem commodissime potest ita definiri: Oratio, in qua concessis aliquibus aliud quiddam praeter illa, quae 15 concessa sunt, necessario evenit, sed per illa ipsa concessa. in qua definitione et orationis species non alia quam pronuntiabilis intellegenda est, quae, ut supra diximus, sola aut vera est aut falsa, et concessis aliquibus pluraliter dictum est, quia ex una acceptione 20 non fit collectio, licet Antipatro Stoico contra omnium sententiam videatur plena conclusio esse: Vides, vivis igitur, cum sit illo modo plena: Si vides, vivis; atqui vides, vivis igitur. item, quia concludere volumus, non quod concessum est nobis, sed quod negatum, idcirco 25 in definitione dixit aliud quiddam praeter illa, quae concessa sunt, necessario evenire. quapropter supervacanei sunt moduli Stoicorum non idem differenter peragentes: Aut dies est aut nox; atqui dies est; item idem geminantes: Si dies est, dies est; dies igitur 30 est. frustra enim colligunt, quod sine controversia ultro conceditur. illud potius verisimile est, cum dico: Si dies

10—13 Mart. Capella IV 406 13—16 Aristot. Analyt. pr. c. 1 (p. 24b, 18—20 ed. Bkk.) 31—p. 185, 1 Cassiod. de art. etc. III 569 (p. 1173 A et B); Isidor. orig. II 28, 25 (p. 148 B)

9 cum ante est om. GC 25 quiddam ex quidam corr. G
29 geminant GCE

est, lucet; atqui dies est, igitur lucet, non † male colligere, praeter quod accepi. nam quod est in conclusione lucet, fuerat et in propositione. hoc tamen ita refutabimus, aliter dici in conclusione igitur lucet, ut ostendatur nunc lucere, aliter in propositione acceptum, 5 in qua non est dictum nunc lucere, sed tantum consequens esse, ut, si dies sit, utique et luceat. multum autem refert, itane nunc affirmes aliquid esse an tantum solere esse, cum aliud quiddam praecesserit. item illud, quod in eadem definitione necessitas comprehensa est, factum 273 10 est, ut conclusionis vis a similitudine inductionis distingueretur. nam et in inductione quaedam conceduntur, ut puta: Homo inferiorem malam movet, equus inferiorem movet, item bos et canis. in istis acceptionibus in conclusione aliud quid infertur: Ergo et 15 omne animal inferiorem malam movet. quod cum sit in crocodilo falsum, potes superioribus concessis illationem ipsam non recipere, quam tibi in conclusione non licuisset recusare, quippe cuius illatio in ipsis acceptionibus continetur. et ideo in ea additum est necessario evenire. 20 ne ultima quidem pars definitionis vacat, sed ostendit ex eisdem ipsis, quae concesserit, evenire debere illationem, ceterum ratam non fore. ac de his quidem satis dictum.

Nunc tradendum est, quibus modis et coniugationibus VIII fiant intra certum numerum praedicativi generis verae 25 conclusiones. quippe in prima formula novem soli moduli,

24—p. 186, 3 Mart. Capella IV 410; Cassiod. de arte etc. III 568 (p. 1171 B)

1 non male colligere (s. aliud ss.) G nam aliud collegi ex non male colligere corr. C non male colligere nam aliud collegi E nisi aliud colligi S non <me> aliud colligere Meiss 6 nunc lucere: non lucere G 7 autem: enim G 8 an tantum solere esse in marg. m. 2 G 9 item G: ita cett. 13 molam GC (et sic v. 16) 13—16 equus inferiorem movet — inferiorem malam movet in marg. m. 2 G 15 quid: quod G 17 crocodillo G corcodrillo C 21 pars om. C et al. (s. particula super ultima add. C)

sex autem coniugationes reperiuntur; in secunda quattuor
moduli, tres coniugationes; in tertia sex moduli, quinque
coniugationes. de quibus hic iam suo ordine demonstrabo
274 praefatus neque ex particularibus solis neque abdicativis
5 solis ratam fieri conclusionem, quia saepe possunt et falsa
conducere. item quamlibet multis dedicativis si utravis
abdicativa iungatur, dedicativam non, sed abdicativam
fieri illationem: tantum vel una mixta ceteris praevalet.
similis etiam particularium vis est; utravis enim mixta
10 universalibus particularem facit illationem.

IX Igitur in prima formula modus primus est, qui con-
ducit ex universalibus dedicativis dedicativum universale
directim, ut: Omne iustum honestum, omne hone-
stum bonum; omne igitur iustum bonum est. at
15 si reflexim inferas: Quoddam igitur bonum iustum,
fit ex eadem coniugatione quintus modus. nam sic tantum
reflecti posse universalem dedicativam supra docui. secun-
dus modus est, qui conducit ex universalibus dedicati-
va et abdicativa abdicativum universale directim, ut: Omne
20 iustum honestum, nullum honestum turpe; nullum
igitur iustum turpe. at si reflexim inferas: Nullum
igitur turpe iustum, sextum modum effeceris. nam, ut
dictum est, reflectitur in se universalis abdicativa. tantum
meminisse debemus subiectivum ex dedicati-
va trahendum
25 ad illationem in secundo modo atque ideo eam priorem
aestimandam, licet ante abdicativa enuntietur. similiter et
in ceteris prior potestate prior intellegatur. in sexto
autem modo trahitur subiectivum ex abdicativa. haec

11—p. 187, 27 Mart. Capella IV 411; Cassiod. de art. etc.
III 568 et 569 (p. 1171 C—1172 A); Isid. orig. II 28, 3—11
(p. 146 C—147 B)

1—2 sex autem coniugationes — quattuor moduli *om.* G
6 conducere (i. colligere *ss.*) CG 9 particularis (vel -rium
ss.) C 11 conducit (i. colligit *ss.*) C 16 si G 18 con-
duci G 20 iustū// (s. *eras.*) G 27 potestate prior *om.* G
28 subiectivum Goldb.: subiectivus GC (s. terminus *ss.* G) sub-
iunctivus *al.* subiectiva Flor.

sola differentia eorum. item tertius modus, qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directim, ut: Quoddam iustum honestum, omne honestum utile; quoddam igitur iustum utile. sed si reflexim inferas: Quoddam igitur utile 5 iustum, septimum modum feceris. nam, ut dictum est, reflectitur in se particularis dedicativa. quartus modus est, qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, ut: Quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe; quod- 10 dam igitur iustum non est turpe. ex hoc modo contrariae vices inveniuntur prioribus octavus et nonus quippe 275 servant eius illationem non ut illi reflexam. coniugationem ipsam tantum reflectunt propositionibus aequipollentibus mutatoque ordine, ut prior fiat abdicativa. atque ideo 15 conducere dicuntur ambo per coniugationis conversionem. nam et si abdicativam universalem quarti convertas et subicias ei universalem dedicativam, quam converterat particularis eius dedicativa, fiet octavus modus, qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa particulare 20 abdicativum reflexim, velut: Nullum turpe honestum, omne honestum iustum; quoddam igitur iustum non est turpe. nonus quoque modus per similem conversionem ex universali abdicativa et particulari dedicativa abdicativum particulare conducit reflexim: Nullum turpe 25 honestum, quoddam honestum iustum; quoddam igitur iustum non est turpe. cur autem solus quartus modus duos genuerit, ceteri singulos, illa ratio est, quia, primi modi si utramque propositionem convertamus, fiet coniugatio irrita duarum particularium, sin alteram tantum, 30 fiet aut secunda formula aut tertia. item secundi modi

5 igitur ante utile om. GC 7 in se om. GC
 10—11 quoddam igitur G 13 illi (s. priores ss.) GC
 16 coniugationes G 18 quod G quam ex quod corr. C | con-
 verterit G 19 dedicativa ex dedicativum corr. C | octa-
 vus modus est C 20 abdicativa ex addicativa corr. m. 1 C
 31 item ex ita corr. m. 1 C

si utramque convertas, fiet coniugatio noni, quam iam ostendimus ex quarto gigni, quia universalis dedicativa secundi modi non nisi particulariter converti potest, sin alteram tantum, fiet secunda formula aut tertia. ex hisce
 5 igitur in prima formula modis novem primi quattuor indemonstrabiles nominantur, non quod demonstrari nequeant, ut universi maris aestimat<io, aut> quod non demonstrantur, sicut circuli quadratura, sed quod tam simplices tamque manifesti sunt, ut demonstratione non
 276 egeant, adeo ut ipsi ceteros gignant fidemque illis ex se
 10 impertiant.

X Nunc secundae formulae modos trademus. primus modus in secunda formula est, qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale
 15 directim, velut: Omne iustum honestum, nullum turpe honestum; nullum igitur iustum turpe. hic redigitur in secundum indemonstrabilem conversa eius secunda propositione. secundus modus est, qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdicativum

12 — p. 189, 16 Mart. Capella IV 412; Cassiod. de art. etc. III 569 (p 1172 B et C); Isidor. orig. II 28, 12—15 (p. 147 B et C).

2 universa vel dedicativa G 7 ut universi maris aestimatio, aut quod *scripsi* (cf. *Querolus* p. 28, 25—26 *Peip.*: stellas numerant, maria aestimant): ut universi maris estimat quod GCS proprium nomen (universi maris C) ut universi maris autumat (aestu ss., ut sit aestumat) aut quod E ut universi maris estum aut quod P ut universi maris aestimet quod DF ut universis maris est quod L ut universi maris aestus, aut quod *Goldb.*, ut universi maris aestuum causa, aut quod *Meiss*, qui et in universi maris nomen proprium et titulum libri alicuius latere suspicatur, ita ut aestumat vel autumat retinendum sit (et sic iam *Floridus*, nempe ex C) ut universim Aristo aestimat, aut quod *Oudendorp* 7—8 non demonstrantur (ex demonstrantur corr.) sicut C non demonstrantur sicut E nondum demonstrans ei sit ut S et al. nondum demonstratum ei sit ut P non demonstrabile non sit et ut L 9 sunt vulg.: sint GC om. S 12 DE SECUNDA FORMA G DE SECUNDA FORMULA CS | secundae post trademus S et al. | trademus (vel tractemus ss. m. 2) G 18 propositione secunda (sed cum traiect. signis) G

universale directim, velut: Nullum turpe honestum, omne iustum honestum; nullum igitur turpe iustum. hic coniugatione non differt a priore, nisi quod subiectivam particulam abdicativa trahit ad illationem, quoniam ita variatus est enuntiationis ordo, quod in prima 5 formula fieri non potest. tertius modus est, qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, velut: Quoddam iustum honestum, nullum turpe honestum; quoddam igitur iustum non est turpe. huius si convertamus 10 universalem abdicativam, fit indeterminabilis quartus, ex quo hic nascitur. quartus modus est, qui conducit ex particulari abdicativa et universali dedicativa abdicativum particulare directim, ut: Quoddam iustum non est turpe, omne malum turpe; quoddam igitur iustum 15 non est malum. hic solus modus tantum per impossibile approbatur. de qua propositione dicemus expositis modis tertiae formulae.

In tertia formula primus modus est, qui conducit ex XI dedicativis universalibus dedicativum particulare tam direc- 20 tim quam reflexim, ut: Omne iustum honestum, omne iustum bonum, quoddam igitur honestum bonum, vel sic: Quoddam igitur bonum honestum. quippe non interest, ex utra[que] propositione facias particulam subiectivam, quoniam non interest, utram prius enunties. ideo 25 non recte arbitratus est Theophrastus propter hoc non unum modum hunc, sed duos esse. secundus modus est, qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directim, ut: Quoddam iustum honestum, omne iustum bonum; quoddam igitur 30

19—p. 190, 16 Mart. Capella IV 413; Cassiod. de art. etc. III 569 (p. 1172 C—1173 A); Isidor. orig. II 28, 16—21 (p. 147 C—148 A)

4 abdicativam GES ex abdicativo *Oudendorp* | ad om. G
12 est om. GC 18 tertiae om. CS et al. 19 DE TERTIA
FORMULA C 24 ex utra *Goldb.*: ex utraque GCSLB (quam
ante ex ss. L) si ex utraque cett.

honestum bonum. tertius modus est, qui conducit ex
 dedicativis universali et particulari dedicativum particulare
 277 directim, ut: Omne iustum honestum, quoddam
 iustum bonum; quoddam igitur honestum bonum.
 5 quartus modus est, qui conducit ex universalibus dedica-
 tiva et abdicativa abdicativum particulare directim, ut:
 Omne iustum honestum, nullum iustum malum;
 quoddam igitur honestum non est malum. quintus
 10 modus est, qui conducit ex dedicativa particulari et ab-
 dicativa universali abdicativum particulare directim, ut:
 Quoddam iustum honestum, nullum iustum malum;
 quoddam igitur honestum non est malum. sextus
 15 modus est, qui conducit ex dedicativa universali et ab-
 dicativa particulari abdicativum particulare directim, ut:
 Omne iustum honestum, quoddam iustum non est
 malum; quoddam igitur honestum non est malum.
 ex his sex modis primi tres rediguntur ad tertium inde-
 monstrabilem conversa priore propositione primi et secundi.
 tertius enim secundo eandem coniugationem habet hoc
 20 uno differens, quod ex universali trahit particulam subiec-
 tivam. propter quod non tantum propositionis verum
 etiam illationis conversione redigitur ad tertium. item
 quartus et quintus nascuntur ex indemonstrabili quarto
 25 conversis prioribus propositionibus eorum. sextus autem
 modus nec utraque nec altera redigi conversa ad indemon-
 strabilem aliquem potest, sed per impossibile tantum
 approbatur, sicuti quartus in secunda formula, et ideo
 XII uterque novissimi numerantur. ceterorum autem in omnibus
 30 formulis ordinatio facta est pro differentia coniugationum
 et illationum. nam cum prius sit dedicare quam negare
 potentiusque [est] universale quam particulare, priores

9 dedicativa ex dedicativis corr. G 19 enim ab edit.
 Goldb. abest | a secundo GCE 22 etiam om. post. add. m.
 1 (?) G 30 nam cum prius EP: cum om. GCS (nisi prius,
 in marg. at nam S) nam quia prius vulg. nam ut prius
 Goldb. | sit: fit GC 31 potentiusque est ω (est om. B) est
 seclus. Meiss fort. sit

sunt universales particularibus et in utrisque dedicatiua [et] illatio; <si> similes sunt, is praeponitur modus, qui celerius ad indemonstrabilem redigitur, id est una conversio, quae una probatio est certos eos ad cludendum modos esse. est et altera probatio communis omnium etiam 5 indemonstrabilium, quae dicitur per impossibile appellaturque a Stoicis prima constitutio vel primum expositum. 278 quod sic definiunt: Si ex duobus tertium quid colligitur, alterum eorum cum contrario illationis colligit contrarium reliquo. veteres autem sic definiunt: Omnis conclusionis si sublata sit illatio, assumpta alterutra propositione tolli reliquam. quae res inventa est adversus eos, qui concessis acceptionibus id, quod ex illis colligitur, impudenter recusant. per hoc enim compelluntur ad impossibilia, dum ex eo, 15 quod negant, contrarium aliquid inveniatur ei, quod ante concesserant. porro contraria simul esse vera impossibile est. ergo per impossibile compelluntur ad conclusionem. nec frustra constituerunt dialectici eum modum verum esse, cuius adversum illationis cum alterutra acceptione 20 tollit reliquam. at Stoici quidem tantum negativa particula praeposita putant illationem recusari vel ex propositionibus alteram tolli, ut puta: Omnis, non omnis; quidam, non quidam. veteres vero et per alterutram, igitur bifariam, ut puta: Omnis, non omnis; quidam. 25 fiunt igitur adversus unamquamque conclusionem contrariae, quae opponantur, octo, quoniam utraque acceptio bifariam tollitur, fiuntque conclusiones bis quaternae modo negativa particula praeposita illationi modo alterutra illationis accepta. exemplo sit primus indemonstrabilis: Omne 30

1—2 dedicatiua illatio *Prantl*: dedicatio et illatio
 2 si *add. Prantl* | is: et his GCE (h *exp. C*) his (*om. et*) *cett.*
 3 id est: idem C (*et G, ut vid.*) 4 mo(do)s *corr. m. 1 C*
 6 per L *et vulg.: om. cett.* 9 cum contrarium C *et al.*
 10 reliquo G: relinquit CSEL relinquit P reliquit *cett.* reliqui Goldb. relinqui *Prantl* 18 per *om. post. add. m. 1 G* 24 et *om. C* 25 ut puta — quidam *om. GCE* 27 opponantur GC

iustum honestum, omne honestum bonum; omne igitur iustum bonum. qui hanc illationem negat concessis propositionibus, necesse est dicat: Quoddam iustum non est bonum. huic si praeponas priorem ex
 5 duobus concessis; Omne iustum honestum, fit illatio secundum sextum modum in tertia formula, ut: Quoddam igitur honestum non est bonum, quod repugnat secundae propositioni, quae concesserat: Omne honestum bonum. haec item omnino opposita conclusio est, si
 10 isdem manentibus aequipollentem eius inferas, ut: Non igitur omne honestum bonum. similiter et alterae fient duae conclusiones, si, ut nunc praeposuimus priorem propositionem, sic assumamus posteriorem, ut: Quoddam
 279 iustum non est bonum, omne honestum bonum; fit
 15 illatio quarti modi in secunda formula duplex: Non igitur omne iustum honestum, vel: Quoddam igitur iustum honestum non est. quarum utraque aequae priori propositioni repugnat, quae concesserat: Omne iustum honestum. his quattuor conclusionibus manentibus tantum propositio mutata est, si pro eo, quod erat: Quoddam iustum non est bonum, facias: Non omne iustum bonum; bifariam fit sublata illatio; erunt alterae quattuor conclusiones isdem immutationibus. item si pro eadem facias: Nullum iustum bonum, bifariam fit
 20 sublata illatio; erunt tertiae quattuor conclusiones dumtaxat in his, quae habebunt universalem illationem; ea enim potest sola trifariam tolli. at in ceteris solae octo. quas, si quis velit, singillatim sub unoquoque per omnes formulas poterit suggerere ad exemplum, quod proposuimus.
 XIII
 30 ***. ut etiam Peripateticorum more per litteras ordine propositionum et partium commutato sed vi manente

4 proponas C *et al.* 12 proposuimus GC *et al.* 15 formula: forma GC 19 conclusionibus: propositionibus G
 23 in mutationibus C 24 bonum ut tribifariam G bonum
 bifariam (vel tri ss.) C | sit G 25 tertiae (alterae ss.) C
 26 universam G 30 lacunam signif. Goldb. | Peripateticorum
Prantl: ypotheticorum vel similia codd.

sit primus indemonstrabilis: *A* de omni *B*, et *B* de omni *Γ*; igitur *A* de omni *Γ*. incipiunt a declarante atque ideo et a secunda propositione. hic adeo modus secundum hos pertextus retro talis est: Omne *ΓB*, omne *BA*; omne igitur *ΓA*. Stoici porro pro litteris numeros⁵ usurpant, ut: Si primum, secundum; atqui primum, secundum igitur. verum Aristoteles in prima formula quattuor solos indemonstrabiles prodidit, Theophrastus et ceteri quinque enumerant. nam propositionem iungens indefinitam colligensque illationem indefinitam *** hoc super-¹⁰ vacaneum est tradere, cum indefinita pro particulari accipitur (a) et idem futuri sint modi, qui sunt ex particularibus. item iam ostendimus in prima formula quattuor; quos si quis velit geminare indefinitam pro particulari accipiens indefinitamque subiciens illationem, erunt omnes octo et¹⁵ viginti. Aristo autem Alexandrinus et nonnulli Peripatetici iuniores quinque alios modos praeterea suggerunt universalis illationis: in prima formula tres, in secunda formula duos, pro quibus illi particulares inferunt, quod perquam ineptum est, cui plus concessum sit, minus concludere.²⁰

Omnes autem modos in tribus eorum formulis certos^{XIV} non nisi undeviginti esse, quos supra ostendimus, comprobatur. quattuor sunt propositiones, duae particulares, duae universales. harum unaquaeque, ut ait Aristo[teles], ut sit subiecta sibi et aliis tribus praeponatur, quaterne scilicet²⁵ coniungitur atque ita senae denae coniugationes in singulis formulis erunt. harum sex aequaliter in omnibus non valent; duae quidem, cum ex abdicativis utraque alteram praecedat, quattuor autem, cum ex particularibus utraque aut semet praecedat aut alteri subditur. nihil enim con-²⁸¹
₃₀

6 Mart. Capella IV 120

2 *Γ Uhlig*: *F ω* (sed *C* habet *G*, *Φ* autem *B*) et item infra⁵ Stoici autem porro *C* 10 colligens (om. que) *G* | lacunam signif. Goldb. 11 indefinita (sed -eras.) *C* | accipiat *Flor.*: accipitur *ω* (om. LB) 12 qui s(unt) (ex) particularibus ex quos particularibus corr. *C* 16 aristoteles *GC* et al. 24 Aristo Prantl: aristoteles *ω* 25 proponatur *G* | quaternae *GC* et al.

cludi potest, ubicunque aut duae particulares sunt aut duae abdicativae. igitur remanent singulis formulis denae coniugationes. porro ex his tam in prima quam in secunda formula duae non valent, cum universalis dedicativa particulari praeponitur. similiter et in prima et tertia formula duae reciduntur, quibus aut universalis abdicativa abdicativam universalem aut particularis abdicativa universalem dedicativam antecedit. quo fit, ut remaneant primae formulae sex coniugationes iam in novem modis, reliquis duabus formulis adhuc octonae. ex quibus una in neutra probatur, cum universalis abdicativa praecedit particularem dedicativam. ex his septenis, quae supersunt iam propriae, sunt in secunda formula quattuor falsae, cum universalis dedicativa vel sibimet ipsi vel particulari suae utrovis loco iungitur vel cum praecedit alterutra. item propriae in tertia formula duae non valent, cum utraque abdicativa universali dedicativae praeponitur. reliquas certas esse tres in secunda, quinque tertiae formulae supra ostendimus, cum eas ad sex coniugationes primae formulae redigeremus. igitur ex quadraginta octo coniugationibus quattuordecim solae probantur. ceterae triginta quattuor, quas enumeravi, merito repudiantur, quia possunt ex veris falsa concludere; quod cuivis facile est experiri per illas supradictas quinque significationes [generis proprietatis]. at ex illis quattuordecim, quas probavimus, non plures, quam praedictum est, fieri modos docent ipsae illationes, † ut cum directim sumitur tum reflexim, quousque veritas ipsa passa est. praeterea eorum non potest numerus augeri.

6—7 utramvis dedicativam *pro* universalem dedicativam G *et al.* particularis abdicativa utramvis dedicativam (*sed* utramvis dedicativam *del.*) universalem dedicativam C 14 sive *pro* suae GC 15 alterutra *Prantl*: altera *vel* alter *codd.* | proprie G 21 XX quattuor G 24 generis proprietatis *om.* G *ego seclusi* 25 quam praedictum est *om.* G 26 fieri modos G: modos fieri *cett.* | tum *pro* cum G 27 sumatur G 28 praeterea eorum *Goldb.*: praeter earum ω (propterea rerum *L* propter earum B) propterea eorum *Flor.*

FINIT LIBER PERI HERMENIARUM APULEI G; in C nulla est subscriptio ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΑΠΟΤΑΞΙΟΤ explicit B

INDEX NOMINUM.

- Academia 83, 3 et 10. 85, 14
 Accius (in Philocteta) 35, 4
 Achilles 19, 12 et 14. 27, 4. (Homericus) 30, 16
 Achivae classes 35, 8
 Adimantus (Platonis frater) 83, 18
 Ἀδράστεια 174, 7
 Adriaticum v. Hadriaticum
 Aegaeum mare 142, 4
 Aegyptius 61, 5. 62, 7. 77, 21.
 78, 2. Aegyptia numina 22, 8.
 Aegyptium mare 142, 4
 Aegyptus 24, 15. 60, 21. 61, 9, 16,
 19. 62, 1, 9. 65, 13. 84, 17. 143, 17
 Aesculapius 24, 16 cf. 77, 7
 Aesopus 3, 12
 Aetna 85, 19. 153, 1. 170, 14
 Africa 24, 15. 143, 7, 14, 17
 Africus ventus 149, 9. Africum
 mare 141, 25
 Agamemnon 27, 3 cf. Atrides
 Ἀιδης 52, 10 et 14
 Albion insula 142, 17
 Alexandrinus v. Aristo
 Amor 25, 2 et 3. 29, 8
 Amphiaras 24, 15
 Anticlia (Ulixi mater) 35, 12
 Antipater stoicus 184, 20
 Apelles 32, 2
 Apollo 4, 4 et 11. 8, 15. 26, 10.
 82, 8 et 11. Apollinis stella
 138, 24
 Apuleius 178, 3, 13, 15, 16, 21
 Apuli 149, 15
 Arabicus sinus 143, 11
 Archytas (Platonis praeceptor)
 84, 20
 Arcisius (Ulixi avus) 35, 13
 Arcturus 8, 3
 Argi 83, 20
 Aristippus (Cyrenaicae sectae
 repertor) 2, 11 et 15
 Aristo Alexandrinus 193, 16 et 24
 Aristocles (prius nominatus est
 Plato) 82, 2
 Ariston (Platonis pater) 82, 2 et
 4. 83, 7
 Ariston (Platonis magister in
 palaestra) 83, 20
 Aristoteles 15, 15. 30, 21. 137, 1.
 142, 1. 150, 3. 184, 12. 193, 7
 Ascanius 12, 18 cf. Iulus
 Asclepius 36, 1 et 13. 80, 16.
 Asclepi (vocat.) 36, 11. 37, 13
 et 17. 40, 17. 42, 7 et 24. 43, 1.
 44, 13 et 15. 45, 11. 48, 20. 50,
 25. 55, 11. 56, 13 et 15. 59, 11
 et 17. 60, 15 et 20. 62, 8. 63,
 16. 64, 12 et 19. 66, 7 et 23.
 67, 25. 71, 21. 72, 2. 73, 16. 74,
 11 et 25. 75, 4 et 26. 77, 8 et
 25. 78, 5 et 13. 79, 1. 80, 19
 Asia 143, 6, 9, 14, 17
 Asiaticum regnum 163, 2
 Assyrium mare 142, 3
 Athenienses arces 168, 9
 Atlanticum mare 140, 14. 141, 15
 Atrides 27, 5 cf. Agamemnon
 Atropos 174, 16
 Attici 82, 9. 146, 9. Atticae
 leges 82, 6
 Attus Navius 14, 16. 15, 4
 Aulis 27, 16
 Boeotia 24, 15
 Britanniae duae (insulae) 142, 17

- Calchas 27, 31
 Cambyases 162, 1
 Canis (stella) 150, 7
 Caspius sinus 142, 10
 Cassandra 28, 7
 Cato (in libris originum) 150, 7
 Celtæ 142, 18
 Ceres 8, 14
 Chaldaei 7, 1
 Charybdis 35, 21
 Cicero 176, 15
 Circe 35, 22
 Circenses ludi 171, 21
 Clotho 174, 19
 Clytius 28, 6
 Codrus (Atheniensium rex) 82, 5
 Corycus (mons) 136, 19
 Creta 141, 11
 Creticum mare 142, 3
 Cupido 37, 11. 57, 2. 83, 3 et 10
 Cyclades insulae 141, 14
 Cyclops 35, 18
 Cyllenius (stella) 165, 9
 Cypros 141, 11
 Cyrenæ 84, 16
 Cyrenaica secta 2, 12. Cyrenai-
 cus cf. Theodorus

 Dardaniae gentes 35, 9
 Darius 162, 1
 Delos 82, 10
 Delphica oracula 153, 10
 Diana 8, 14. 82, 11
 Dio Syracusanus 86, 2
 Diomedes 27, 14
 Dionysius (Platonis in prima
 litteratura doctor) 83, 19
 Dionysius (tyrannus) 85, 21. 86, 2
 Ditis spiracula 153, 14

 Ecbatanae 162, 4
 Empedoclis versus 168, 2
 Ennius 8, 7. 13, 8. eius versus
 8, 13. 169, 16
 Euboea 141, 11
Europa 143, 7 et 8

 Euryalus 23, 8
 Eurytus (Pythagoreus, Platonis
 praeceptor) 84, 19

 Fata tria (i. e. Parcae) 174, 8
 Faustinus 103, 15. 135, 2
 Favorinus (philosophus) 148, 10
 Flaminius 14, 16. 15, 4

 Gaditanae columnae 142, 14.
 . Gaditana loca 143, 16
 Galli 149, 14
 Gallicum mare 141, 25. Galli-
 cus sinus 142, 18
 Garganus (mons) 149, 16
 Genius 23, 18 et 16. 96, 13
 Glaucus (maternus Platonis avus)
 82, 8. Glaucus (Platonis frater)
 83, 18
 Graeca lingua 149, 12. 165, 17.
 Graeca numina 22, 9
 Graeci 7, 10. 12, 21. 13, 21. 42,
 14 et 16. 139, 14. 148, 2 et 6.
 149, 1 et 6. 151, 23. 152, 10.
 169, 1. 172, 21. 174, 1. 176, 16
 Graecia 5, 7
 Grai 19, 12. Graia sapientia 27, 30

 Hadriaticum pelagus 142, 2
 Hammon 36, 13 et 15. 37, 3 et 8.
 50, 25. 72, 2
 Hannibal 14, 15. 15, 3
 Helenus (Troianorum augur) 28, 7
 Hellespontus 142, 7. 163, 2
 Heraclitus (philosophus) 84, 5.
 eius sententiae 156, 19. 157, 7.
 172, 18
 Herculis columnae 141, 18. 143, 8.
 Herculis stella 138, 23
 Hermes 37, 10. 77, 14
 Hibernia insula 142, 17
 Hiberum (?) fretum 142, 12
 Hicetaon 28, 5
 Hierapolis (Phrygiae urbs) 153, 11
 Homerica Minerva 19, 11. Ho-
 mericus Achilles 30, 16

Homerus 26, 18. 35, 15. 149, 4.
eius versus 169, 3

Hyades 8, 3

Hyrcanus sinus 142, 10. Hyrcanum mare 143, 9

Iapygia 149, 15

Iapyx (ventus) 146, 18. 149, 15.
150, 2

Ilissus (amnis) 29, 7

Indi 61, 19. 84, 21. 142, 19. 163, 3

Indicum mare 142, 8

Iovis (nominativus) 8, 15 v. Iuppiter

Iais (Osiris uxor) 77, 17

Ismenias (tibicen) 32, 1

Isthmia certare 83, 21

Italia 84, 19

Ithacensis (i. e. Ulixes) 27, 21

Iulus 12, 30 cf. Ascanius

Iuno 8, 14. 19, 15

Iunonia stella 139, 1

Iuppiter 8, 15. 13, 7 et 12. 54, 6
et 7. 65, 7. 160, 14. 169, 16.
172, 21 cf. Ζεύς. Iuppiter lapis
13, 9. Iuppiter Plutonium 65,
7—8. Iovis stella 94, 12. 138,
22. 165, 11

Iuturna 19, 17

Κρόνος 173, 2 cf. Saturnus

Lachesis 174, 17

Laërtes (Ulixi pater) 35, 12

Laërtiades 35, 10 cf. Ulixes

Lampo 28, 6

Lar 24, 9. 96, 13. Lar familiaris
24, 4. 26, 12

Larvae 24, 8 et 10

Latium 5, 7

Latona 82, 10

Lemures 24, 2 et 3

Lesbos 141, 12

Libya 77, 9

Libycus mons 65, 17

Liparae (insulae) 153, 1

Lotophagi 35, 23

Loxe (ab Apuleio per errorem
pro insula habita esse vide-
tur) 143, 1

Lucifer 165, 9

Lucilius (poëta) 1, 6

Lucreti versus 7, 6. 18, 12

Madaurensis 178, 17 cf. Apuleius
et Platonius

Maeotis 142, 6

Magi 84, 21

Manem deum nuncupant etc.
24, 10

Mars 8, 14. Martis stella 94, 13

Mavortium sidus 165, 10

Mercurius 8, 15. Mercuri stella
94, 13. 138, 25 cf. Cyllenius

Mezentius 13, 1

Minerva 8, 14. 19, 11 et 14. 30, 16.
35, 16. 168, 8

Minucia (porticus) 171, 15

Mopsus 24, 15

Musarum chorus 44, 21

Myrtoum mare 142, 4

Navius v. Attus

Necessitas ultrix 175, 6

Neptunus 8, 15. 82, 5

Nilus 143, 14 et 15 cf. 62, 2
(sanctissimum flumen)

Nysa (mons) 136, 19

Oceanus 140, 17. 141, 15. 142, 8
et 14. 143, 12

Olympus (mons) 16, 9 et 16. 169, 6.
136, 19

Orphei versus 173, 10 sqq.

Osiris 24, 16. 77, 17

Ossa (mons) 136, 30

Pamphylium mare 142, 3

Panchaei odores 172, 1

Parcae (?) 174, 3 cf. Fata

Parmenides (philosophus) 84, 22

- Pelides 27, 6 *cf.* Achilles
 Peloponnesos 141, 12
 Perictione (Platonis mater) 82, 3 et 9
 Peripatetici 192, 30. Peripatetici iuniores 193, 16
 Persicum mare 142, 8
 Phaedrus (Socratis amicus) 29, 4
 Phaenonis globus 138, 20
 Phaethon 170, 12. Phaethontis globus 138, 22
 Phidias (fictor) 168, 7
 Philocteta (Acci tragoedia) 35, 4
 Phlegethon (amnis) 153, 5
 Phosphorus 138, 25
 Phrygia 153, 11
 Plato 6, 1. 8, 10. 9, 3 et 13. 10, 4. 11, 10. 13, 13. (in Symposio) 14, 4. 25, 4 et 18. 29, 2. 32, 6. 82, 1 et 7. 83, 7 et 11. 86, 9 et 18. 104, 1. 107, 19. 111, 8. 117, 3. 118, 6. 121, 1. 122, 9. 127, 22. 130, 15. 175, 2. (in Theaeteto) 178, 1
 Platonius philosophus Madaurensis (i. e. Apuleius) 178, 17
 Plautinus miles 19, 20. Plauti versus 19, 21
 Plutonium *v.* Iuppiter
 Ponticum mare 143, 8 et 10
 Pontus (sinus maris nostri) 142, 5
 Porthaon (?) 34, 10
 Priscus *v.* Tarquinius
 Propontis 142, 7
 Pylus orator (i. e. Nestor) 27, 9 et 21
 Pyrois 138, 33. 165, 10
 Pythagoras 32, 6. 84, 12
 Pythagorei 84, 15 et 19. 85, 6
 Pythagorici 30, 19
 Pythia certare 83, 21
 Romanus poeta (i. e. Ennius) 169, 15. Romana lingua 146, 17. Romano vetustissimo ritu 13, 9. Romani veteres 95, 12. 173, 9
 Rubrum mare 142, 9. 143, 15
 Rutuli 12, 22
 Sardinia 141, 11
 Sardiniense mare 142, 1
 Saturnus 173, 1 *cf.* Κρόνος. Saturni stella 94, 12. 138, 21. 165, 13
 Scylla 35, 30'
 Scythes 61, 19
 Scythicum fretum 142, 12
 Sergius 176, 15
 Servius Tullius 14, 19. 15, 6
 Sibylla 15, 5. Sibyllae 14, 21
 Sicilia 85, 17
 Siculum mare 142, 2
 Sirenes 35, 23
 Socrates 2, 13. 23, 4. 26, 2 et 9. 28, 3. 12, 14. 29, 17. 30, 10, 15, 18. 31, 1 et 6. 32, 6. 34, 5, 7, 21. 82, 11. 83, 1 et 7. 84, 2, 6, 11. 85, 7
 Socratici 84, 6
 Sol (deus) 35, 19
 Solon (legum Atticarum fundator) 82, 5
 Somnus (daemon) 25, 2 et 3
 Speusippus 83, 13
 Stilbon (stella) 138, 24
 Stoici 177, 22. 184, 27. 191, 7 et 21. 193, 5 *cf.* Antipater
 Susa 162, 4
 Symposium (Platonicum) 14, 4
 Syracusani 85, 21
 Syrtis 141, 23
 Tanais 143, 9 et 13
 Tantalus 33, 3
 Taprobane 142, 19
 Tarentinus 84, 20 *cf.* Eurytus
 Tarquinius Priscus 14, 13. 15, 6
 Tat 36, 12. 37, 1. 72, 2. 80, 16
 Terentiana meretrix 30, 5. Terenti versus 30, 6
 Theaetetus (Platonicus) 178, 1

- Theodorus (Cyrenaicus geo-
metres) 84, 16
 Theophrastus 137, 2. 189, 26.
193, 8
 Trinacria 141, 11 *cf.* Sicilia
 Triones gemini 8, 3
 Trismegistus 36, 14. 80, 18. Tris-
megiste (vocat.) 37, 15. 42, 5
et 21. 48, 1 et 6. 52, 18. 53, 14.
55, 10. 56, 14. 59, 19. 60, 14.
64, 11 et 18. 65, 15. 66, 5 et 21.
67, 7. 75, 25. 78, 3 et 20
 Troiani 12, 21. Troianus exer-
citus 28, 3
 Tullius *v.* Servius
 Tusci (i. e. haruspices) 14, 21
 Ulixes 27, 14. 35, 4 et 14
 Varro 176, 15
 Venus 8, 14. 57, 2. Veneris stella
94, 14. 139, 1
 Vergilianus Ascanius 12, 18. Ver-
giliana Iuturna 19, 17
 Vergili versus 6, 11. 8, 3. 12, 19.
13, 8. 19, 19. 23, 7. 33, 18. 150,
1. 172, 18. 174, 21—175, 1
 Vesta 8, 14
 Vesuvius 153, 1
 Vulcanus 8, 15
 Vulturnus (ventus) 149, 9
 Xerxes 162, 1
 Zeno (Eleates) 84, 23
 Ζεύς 172, 21. 173, 12—18 *cf.*
Iuppiter
-

878.9 .A651t

De philosophia libri. AKE2733

Stanford University Libraries

3 6105 045 034 597

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Stanford, California

OCT 10 1973

SPRING 1978

MAY 10 1980

APR 21 1986

OCT 20 1986

